T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE AKTİF ATEİZM SAVUNUCUSU İNTERNET SİTELERİ VE SOSYAL MEDYA HESAPLARI ÜZERİNE PROFİL ÇALIŞMASI

Saliha VİDİNLİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Hülya TERZİOĞLU

Temmuz-2022

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE AKTİF ATEİZM SAVUNUCUSU İNTERNET SİTELERİ VE SOSYAL MEDYA HESAPLARI ÜZERİNE PROFİL ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Saliha VİDİNLİOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Kelâm

"Bu tez 26/07/20222 tarihinde yüzyüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir."

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Süleyman AKKUŞ	Başarılı
Doç. Dr. Enis DOKO	Başarılı
Doç. Dr. Hülya TERZİOĞLU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Saliha VİDİNLİOĞLU

26/07/2022

ÖNSÖZ

Çalışmamızda Türkiye'de yayın yapan ateizm savunucusu internet siteleri ve sosyal medya hesaplarından seçtiklerimiz incelenmiş, bu internet sitelerinin ve sosyal medya hesaplarının Tanrı'nın varlığına ve dinin insan ve toplum üzerindeki etkilerine dair getirdiği eleştiriler farklı başlıklar altında ele alınıp değerlendirilmiştir.

Ateistler, internetin kullanımının yaygınlaştığı ve hayatımızın bir parçası haline geldiği günümüzde iddialarını, kurdukları internet siteleri üzerinden de paylaşmaya başlamışlardır. Sosyal medya hesaplarında da rastladığımız ateistler, bu mecrada da seslerini duyurmakta, kendileri gibi ateist olan insanların yalnız olmadıklarını, kimliklerini açığa vurmaları gerektiğini vurgulayarak birlik olma çağrısı yapmaktadırlar. Çalışmanın birinci bölümünde ateizmin kavramsal çerçevesi belirlenmiş, ateizmin tanımı, imkânı ve ateist kişilerin özellikleri ateistlerin bizzat kendi tanımlamalarıyla da açıklanmıştır. İnternet sitelerinde ve sosyal medyada dinlere karşı getirdiği eleştirileri hangi kaynaklardan faydalanarak yaptıkları tespit edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Tanrı'nın varlığına dair delilleri ele alan ateistlerin reddiyeleri ortaya konmuştur. İslâm dinine yönelik eleştiriler: İslâm dininin Sümerlilere dayandığı iddiası, Kur'ân'a dair eleştiriler, İslâm'da kadının konumu ve Hz. Peygamber'e dair eleştiriler adlı başlıklar altında yine ikinci bölümde incelenmiştir. Ateist sosyal medya hesaplarına dair çeşitli değerlendirmeler, en çok beğenilen tweetleri ve takipçilerinin profili de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın yapılmasında beni her daim destekleyen, çalışmayı inceleyerek, ayrıntılı okumalarını yapan ve düzeltmeleriyle katkı sağlayan, fikirleriyle ufkumu açan, çalışkanlığıyla kendisini her zaman örnek aldığım danışman hocam Doç. Dr. Hülya Terzioğlu'na teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın konusunu seçmem hususunda öncülük eden Habib Kartaloğlu hocama ve ders döneminde emeklerini bizlerden esirgemeyen hocalarıma ayrıca teşekkür etmek isterim. Ve son olarak maddi manevi desteklerini benden asla esirgemeyen değerli annem babam ve aile üyelerime de teşekkürü bir borç bilirim. Onların desteği olmasaydı bu tez yazılamazdı.

Saliha VİDİNLİOĞLU

26/07/2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET

Başlık: Türkiye'de Aktif Ateizm Savunucusu İnternet Siteleri ve Sosyal Medya Hesapları Üzerine Profil Çalışması

Yazar: Saliha VİDİNLİOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Hülya TERZİOĞLU

Kabul Tarihi: 26/07/2022 **Sayfa Sayısı:** iv (ön kısım)+176 (ana kısım)

Ateizm Tanrı'nın varlığını kabul etmeyen felsefî görüştür ve bu konuda teistlerin Tanrı'ya dair argümanlarını reddetmektedirler. Ateistler günümüzde sıkça kullanılan ve hayatımızın büyük bir bölümünü oluşturan internet sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında da varlıklarını göstermektedirler. Ateizm kavramı ile birlikte deizm, agnostisizim, panteizm, naturalizm gibi felsefî kavramlar ateizmle eş anlamlı gibi kullanılmaktadır. İncelediğimiz internet siteleri ve sosyal medya hesapları ateizmin kendilerine göre tanımlarını yapmışlar, ateizmin teizm yerine konulan bir inanç olmadığını vurgulamışlar, ateizmin imkânını tartışmışlar ve ateistlerin kişilik özelliklerinden bahsederek ateistlerin ahlâkî olarak dindar insanlardan daha üstün olduğu tezini savunmuşlardır. Ateistler internet sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında iddialarını dile getirirken yerli ve yabancı yazarlardan faydalanmışlardır. Yerli yazarlardan Muazzez İlmiye Çığ, Celal Şengör, Turan Dursun, Arif Tekin, İlhan Arsel'den, yabancı yazarlardan ise Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett, Christopher Hitchens gibi yeni ateistlerden faydalanmışlardır. Ateistler Tanrı'nın varlığına dair reddiyeler dile getirmişler ve özellikle İslâm dinini eleştirmişlerdir. Tanrı'nın varlığına reddiyelerini teist argümanlardan kozmolojik argüman, ontoloik argüman, nizam ve gaye delili, dini tecrübe delili ve ahlak delilinden yola çıkarak dile getirmişlerdir. Tanrı'nın varlığına reddiye başlığı altında kötülük problemi, evrim teorisi ve din bilim çatışmasına da değinmişlerdir. Ateistler İslâm dinine eleştirilerini, İslâm'ın orijinal olmadığı, Kur'ân'ın Allah tarafından gönderilmediği ve Hz. Muhammed'in hayatı özelinde dile getirmişlerdir.

Çalışmamızda incelenen internet siteleri ve sosyal medya hesapları üzerinden ateistlerin din karşıtı argümanları sınıflandırılmıştır. Ateistler iddialarını dile getirirken yeni ateistlerin üslubunu kullanmış, bilime kendisinin savunmadığı değerleri atfederek 'bilimcilik' yapmış ve din eleştirilerini bağlamlarından kopararak ifade ettikleri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Din, Ateizm, Ateizm Savunucusu Siteler, Ateizm Savunucusu Sosyal Medya Hesapları

ABSTRACT

Title of Thesis: Profile Study on Active Websites and Social Media Accounts of Atheism Advocates in Turkey

Author of Thesis: Saliha VİDİNLİOĞLU

Supervisor: Assist. Prof. Hülya TERZİOĞLU

Accepted Date:26/07/2022 **Number of Pages:** iv (protext)+176 (main)

Atheism is a philosophical view that does not accept the existence of God, and atheists reject the theists' arguments about God. Atheists express their ideas via websites and social media accounts that are frequently used today and have an important place our lives. Some philosophical concepts such as deism, agnosticism, pantheism and naturalism are used as synonymous with atheism. The websites and social media accounts that are examined in this study atheism by emphasizing that atheism is not a belief that replaces theism. They also discuss the possibility of atheism and claim that atheists are morally superior to religious people by talking about the personality of atheists. Atheists have benefited from local and foreign writers while expressing their claims on their websites and social media accounts. They benefited from local writers Muazzez İlmiye Çığ, Celal Şengör, Turan Dursun, Arif Tekin, İlhan Arsel, and foreign writers such as Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett, Christopher Hitchens. Atheists have expressed refutations about the existence of God and especially criticized the religion of Islam. They expressed their refusal of the existence of God based on cosmological and ontological arguments, evidence of order and purpose, religious experience and morality. With the title "denial of the existence of God", they also discuss the evil, the theory of evolution and the conflict between religion and science. Atheists criticize the religion of Islam by claiming that Islam is not authentic and Qur'an was not sent by Allah as well as by evaluating the life of Prophet Muhammad.

This thesis has classified the anti-religious arguments of atheists by examining particular websites and social media accounts. Atheists use the style of new atheists while expressing their claims and they were 'scientism' by attributing values to science that it does not defend and express their criticism of religion by breaking it out of their context.

Keywords: Science, Religion, Atheism, Atheist Websites, Atheist Social Media Accounts

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle artan internet kullanımı insanların birbirleriyle olan iletişim imkânlarını artırmış ve dünyayı adeta küçük bir köy haline getirmiştir. Her eve giren internet, bilgisayar ve cep telefonu gibi araçlar insanların bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Geleneksel iletişim araçlarının kullanımının zaman alması ve daha az bir kitleye ulaşması internet kullanımını artıran ve insanlara cazip gelen diğer etkenlerdendir. Bilgiye kolayca ulaşmanın yanında insanlar duygu ve düşüncelerini, ses ve görüntülerini tanıdığı, tanımadığı kimselerle paylaşır hale gelmişlerdir. Fikirleri paylaşma, bunları savunma ve hatta gerektiğinde taraftar toplama imkânı sunan sosyal medya araçları bu ortamda adeta bir ihtiyaca dönüşmüştür. Bu araçlar duygu ve tecrübe paylaşımı yapmanın yanında aynı zamanda ideolojilerin, inançların ortaya konmasında da etkindir. İnsanlar sosyal medya ile haber takibi, eski arkadaşların bulunması, tanımadığı insanlar ile sohbet etmek gibi eskiden hiç tahmin edilemeyecek faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Öyle ki sosyal medya, insanları adalete bile yön verebilecek hale getirmiştir. Özellikle önemli haberlerin gündem olduğu sosyal ağlarda hukuki süreçlere müdahale edilebilmekte ve yargılama sonuçları birçok kişinin tepki göstermesiyle tersine çevrilebilmektedir. Devletin hukuk sistemine bir şekilde müdahil olabilen sosyal medya bağlantılı gelişmeler her kesimden insanın yakından takip ettiği, takip etme zorunluluğu duyduğu bir sanal dünya haline gelmiştir. Devlet adamları sosyal medya yoluyla bilgiler paylaşmakta, halkın farklı kesimlerinden insanlarla iletişimde bulunabilmektedirler. Böylelikle en üst makamdan bir kişiyle normal bir vatandaş zahmetsizce iletişime girebilmektedir. Kısacası sosyal medya modern insanın bir ‘organı’ olmuş; insanın etkilendiği ve kitlelerin etkilediği bu etkileme-etkilenme sürecinin ciddi sonuçlar doğurduğu sanal bir gerçeklik haline gelmiştir.

Başta sosyal medya olmak üzere sanal ağlar, her kesimden insan tarafından kullanılmakta ve insanlara olan nüfuzu gün geçtikçe dikkate değer bir artış göstermektedir. Nitekim daha önceden sahada ehliyetli ve uzman kişilerin yön verdiği bütün platformlar artık sosyal medya fenomenleri tarafından da yönetilebilmektedir. Örneğin bir tweetin binlerce like aldığı, bir haberin birçok insan tarafından okunup yorumunun yapıldığı, saniyede milyonlarca bilgi girişinin olduğu bu sanal âlem dini

konuların da deyim yerindeyse harman edildiği bir vasat özelliği göstermekte ve din namına okuyan, yazan ve düşünenleri de doğrudan ilgilendiren itikadi problemleri konu edebilmektedir. Dindar, agnostik, deist, ateist olduklarını iddia eden insanların da çokça bulunduğu bu ortam, yeri geldiğinde bu insanların tartışabildiği, birinin görüşünün diğeri tarafından tenkit veya takdir edilebildiği bir arena haline dönüşebilmektedir.

Tanrı'nın varlığı konusu insanlık tarihi kadar eski bir mesele olup Tanrı'ya inananların varlığından kuşku duymadığı ve bu konuda birçok delillendirme yoluna gittikleri bilinmektedir. Teistlere göre Tanrı her şeyi yaratan, ezeli bilgisiyle kâinatı kuşatan, ilmi sınırsız, yaratılmışlara benzemeyen, sonsuz güç ve kudret sahibi bir varlıktır.[1] Ancak bu varlığın kesin kanıtlanamaması, hakkında yeteri kadar delil bulunamaması gibi gerekçelerle ateistler tarafından kabul edilmemiştir.

Felsefi bir görüş olan ateizm, Türkçe ifade edilecek olursa 'tanrıtanımazlık' çağdaş dönemde iletişim imkânlarının da etkisiyle daha çok taraftar toplayabilmektedir. Avrupa'da Rönesans, aydınlanma, sanayi devrimi gibi süreçlerin ardından bilimsel çalışmaların da hızla ilerlemesiyle ateizmin elindeki malzemeler artırmıştır. Ateistlerin (pozitif ateist) Tanrı'nın varlığına dair delilleri reddettikleri, görüşlerini felsefi anlamda temellendirmeleri ve teistlerin Tanrı'nın varlığına dair öne sürdüğü argümanları eleştirdikleri bilinmektedir. Günümüzde argümanlarını ve ifade biçimini değiştiren ateizm, bilimin ilerlemesiyle birlikte 'yeni ateizm' olarak anılmaktadır. Geleneksel ateizmden farklı olarak yeni ateistler dünyaya karşı bilmediğimiz şeylerin bilim sayesinde azalmasının, insanların doğaya olan hâkimiyetinin getirdiği kendine güven duygusunun Tanrı inancını gerektirmediği şeklindeki görüşlerini daha çok savunmaktadırlar. 'Çağımızda insanları ve özellikle genç nesli etkileme açısından ateistlerin kullandığı dil, sadece bir takım geleneksel ilkeleri yanlışlama üzerinden değil, üstün bir varlığa ihtiyaç duymadan daha özgür, daha adil, daha barışçıl bir dünya gibi sloganlarla etkili olmaktadır.'[2] Yeni ateizmin temsilcileri olarak Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett gibi isimleri saymak mümkündür.

Tanrı tanımaz kişi, grup ve oluşumlar sosyal medya kanallarında kendilerini ifade etme ve taraftar toplama gayreti içerisindedirler. Yurt dışında ve yurt içinde kurumsal

[1] Bekir Topaloğlu, "ALLAH", *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları,1989), 2/471-498.
[2] Mehmet Şükrü ÖZKAN, "YENİ ATEİZMDE DİN ELEŞTİRİSİ", *Asos Journal the Journal of Academic Social Sciences* 7/89 (Mart 2019), 130-149.

dernekleri bulunan ateistler bu derneklerin internet sitelerinden hareketle sayılarının düşünüldüğünden daha çok olduğunu ve yalnız olmadıklarını iddia etmektedirler. Dolayısıyla toplumsal düzlemde kimi çevrelerce dışlansalar bile internet siteleri sayesinde dünyanın dört bir yanından ateistlerle iletişim kurma imkânına sahip olmanın rahatlığı içerisindedirler.[3] Ülkemizde de ateistlerin oluşturduğu dernekler bulunmaktadır.[4] 'Ateizm Derneği' olarak tanınan bu derneğin ayrıca youtube ve twitter ortamında hesapları bulunmakta, bu mecralarda da iddialarını paylaşmaktadırlar.[5] Ateist sosyal medya hesapları son yıllarda kamuoyu oluşturma ve genç kuşakları etkileme anlamında ciddi bir ilerleme kaydetmiştir. Hatta Türkiye'deki zorunlu din derslerini kaldırma çabalarına girmişler, bu dersin düşünce özgürlüğüne aykırı olduğunu savunarak, hukuki yollarla da kendi açılarından bir "hak mücadelesi de" başlatmışlardır.[6]

Ateistlerin internet siteleri ve sosyal medya aracılığıyla kendi görüşlerini, dinlere karşı eleştirilerini duyurma anlamında etkin bir fırsat yakaladıkları söylenebilir. Bu yolla seslerini duyurmaları, onlar gibi düşünenlerin yalnız olmadıklarını ifade etmeleri ve birlik sağlamaya çalışmaları mümkün olmaktadır. Yine benzer platformlardan forum sitelerinde her türlü görüşten olan insanlarla tartışma ortamları kurmuşlar ve popülerliklerini artırmışlardır. Ateizm savunusu yapan forum sitelerinde de[7] teist ve ateist insanlar karşı karşıya getirilip fikirlerini ifade etmektedirler. Ateist blog sitelerinde[8] ise ateizm savunusu ya da din eleştirisi yapan gruplar makalelerle kendi görüşlerini ortaya koymaktadırlar. Bu makaleler birçok insan tarafından okunmakta ve yorumlara tabi tutulmaktadır. Öte yandan sosyal medya araçlarından twitter üzerinden kendi iddialarını paylaşan gerek siyasi gerek dini eleştiriler getiren ve binlerce kişi tarafından takip edilen ateizm savunucusu hesaplar da bulunmaktadır.[9] Bu ateist hesaplar tarafından atılan bazı tweetler yine binlerce kişi tarafından beğenilmekte ve retweet edilip yayılmaktadır. Başka bir sosyal medya aracı olan youtube üzerinden de

---

[3] Atheist Republic (Atheist Republic), "Welcome to Atheist Republic! A Community for Atheists Worldwide" (Erişim 09 Kasım 2020).
[4] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Ateizm Derneği Artık Yalnız Değiliz" (Erişim 29 Ekim 2020).
[5] Ateizm Derneği TV, *Youtube*(Erişim 29 Ekim 2020); Ateizm Derneği, *Twitter* (Erişim 29 Ekim 2020).
[6] Ateizm Derneği TV,"ZORUNLU DİN DERSİ 2021-Bunlar Ateist!-2.56 -Av. Tuba Torun, Ahmet Balyemez", *Youtube* (Erişim Kasım 2020).
[7] AntiDogmatik, "AntiDogmatik" (Erişim 03 Aralık 2019).
[8] Bilgehan Bengi, "Bilgehan Bengi: Ana Menü - Blog yazıları",(Erişim Şubat 2020).
[9] Aklın Gözü, *Twitter* (Erişim 29 Ekim 2020).

canlı yayınlar yaparak[10] bu mecrada seslerini duyurup geniş kitlelere ulaşmayı hedeflemektedirler.

Sosyal medyanın ses duyurma, taraftar toplama, tanıtım ve propaganda yapma süreçlerinde çok hızlı ve etkin oluşu belirlediğimiz belli başlı ateizm savunucusu internet siteleri ve sosyal medya araçları üzerinde bir profil çalışması yapma imkânı oluşturmuştur. Bu bakımdan tezimizin konusunu Türkçe yayın yapan internet siteleri üzerinden ve sosyal medyadaki ateist hesaplar üzerinden ateistlerin iddiaları, soruları, beslendikleri kaynaklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Tezimizin amacı ise bu iddia ve eleştirileri sınıflandırarak ateistlerin sanal âlemdeki profillerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmamızın bu alanda yapılabilecek çalışmalara katkı sağlamasını ve benzer sitelerdeki iddialara reddiye geliştirecek olan başka çalışmaların da önünü açmasını umut ediyoruz.

Araştırmanın Önemi

Araştırmamızda faydalanacağımız siteleri seçerken dine karşı olan eleştirileri geniş ve detaylı bir şekilde ele alan ve ziyaretçi sayısı ve makalelerinin tıklanma sayısı fazla olan internet sitelerini öncelemeye çalıştık. Ateizm derneğinden de bu siteleri seçerken yardım aldık. Araştırmamıza ana konu olarak belirlediğimiz internet siteleri: 'pozitifateizm.wordpress.com', 'ateizm.blogspot.com', 'ateistmedya.wordpress.com', 'www.baharkilic.org', 'alfa-sorgulama.blogspot.com', 'ateistcanavar.wordpress.com', 'tanrivarmi.blogspot.com', 'evrimteorisionline.com', 'www.ateistplatform.org', 'turandursun.com', 'antidogmatik.com' şeklindedir. Belirlediğimiz siteler arasında blog veya forum şeklinde siteler de bulunmaktadır. Bu sitelerden pozitif ateizm adlı sitenin ziyaretçi sayısı toplamda 1.175.000 e ulaşmış, Turan Dursun'un makalelerinin yayınlandığı sitede ise Dursun'un "Kur'ân'daki Bilim Dışılıklar" adlı makaleleri 7 bin, "İslâm öncesi dönemde kız çocuklarının diri diri gömüldüğü yalanı" adlı makale ise 14 bin kere tıklanmıştır. Yine aynı sitede İslâm'a dair eleştiri makaleleri binlerce tıklamaya ulaşmıştır. Araştırmamızı yaparken daha çok takipçi sayısının çokluğuna, daha önce Müslüman olduğu halde inancını kaybedenlere ve fikrî ve siyasî anlamda farklı

[10] GİG TV HABER, *YouTube* (Erişim 29 Ekim 2020).

tercihleri olan hesaplara yöneldik. Buna göre; ‘twitter.com/ilkadimokumak’,‘twitter.com/Ateist0fficial’, ‘twitter.com/EskiMusluman’, ‘twitter.com/aklingozu, ‘twitter.com/Bilmedigini_Bil’, isimli hesapları objektif altına aldık. Bu siteler aracılığıyla ateistlerin Tanrı inancı ve dinlere karşı getirdikleri eleştirileri kategorize ederek çalışılmamış bu alana katkı sağlamayı hedeflemekteyiz. Ateizm savunucusu siteler ve sosyal medya hesaplarında sorulan soruları, tartışılan konuları, beslendikleri kaynakları belirleyip değerlendirmeye çalışacağız.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve yer almaktadır. Bu bölümde ateizm kavramına, çeşitlerine ve ateizm kavramının karıştığı diğer kavramların tanımlarına yer verilerek oluşabilecek kargaşa önlenmeye çalışılmıştır. Sosyal medyada ve ateist sitelerde ateistlerin tezlerini savunuş biçimleri ve genel anlamda, dine karşı tutumları yeni ateistlerin iddia ve üslubuna benzemektedir. Dolayısıyla özellikle yeni/ modern ateizm üzerinde durularak ateizm savunusu yapan internet sitelerindeki ve sosyal medyadaki iddialar bu bölümde açıklanmıştır. İlgili sitelerin beslendikleri yerli ve yabancı yazarlar yine bu bölümde ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde ise belirlediğimiz siteler ve sosyal medya hesaplarındaki fikirler ve dinlere karşı olan eleştiriler sınıflandırılmıştır. İlk olarak Tanrı’nın varlığı hakkında kozmolojik argüman, ontolojik argüman, nizam ve gaye delili, dinî tecrübe delili ve ahlak deliline karşı ateistlerin eleştirileri ele alınmıştır. Ateistler, bu argümanların öncüllerini incelemişler ve bu öncüllerin geçersizliğini dile getirmişlerdir. Tanrı’nın varlığı ile ilişkilendirilen evrenin yaratılmışlığına karşı evrim teorisini öne sürmektedirler. Onlar evrendeki canlılığı açıklamak için bilimsel verilerin ve evrim teorisinin yeterli olduğunu savunmaktadırlar. Ateistlere göre Tanrı’nın varlığına karşı en önemli delil kötülük problemi olarak karşımıza çıkmaktadır ve onlar dinleri dünyadaki tüm kötülüklerin kaynağı olarak görmektedir. Teolojik akıl yani din temelli düşünme ve din bilim ilişkisi de Tanrı’nın olmadığı ve dinlerin geçersizliği ile ilişkilendirilen başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci başlık olarak İslâm’a dair eleştirileri ele alınmış, bu ana başlığın altında İslâm’ın orijinalliğini tartışmışlar, İslâm dininin Sümer dini ile benzerliklerine değinmişlerdir. İslâm’ın ana kaynağı Kur’ân’ın Allah’ın vahyi olmadığına yönelik iddiaları ve Kur’ân’da bulunduğunu iddia ettikleri bilim dışı ve

çelişkili ayetlere işaret etmişlerdir. İslâm’a eleştirilerini kadının konumu ve İslâm dininde kölelik ve câriyelik meselesi üzerinden sürdürmüşlerdir. Hz. Peygamber ve hadislere yönelik eleştirilerle birlikte İslâm dininin meşruiyetini sorgulamışlar, Kur’ân’ın Allah’ın vahyi olmadığı iddialarını Hz. Peygamberin hayatına odaklanarak temellendirmişlerdir. Genel olarak bu başlıklar altında ateizm savunucusu internet sitelerindeki ve sosyal medya hesaplarındaki öne sürülen görüşler incelendi ve analiz edildi. Araştırma yöntemi olarak genellikle belge tarama ve okumayı kullandık. Neticede yazılı olan bu kaynaklar incelenmiş ve elde edilen bilgiler analize tabi tutulmuştur.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Ateizm Kavramı

Ateizm kavramı Yunanca'da Tanrı anlamına gelen 'theos' kelimesinin önüne olumsuzluk bildiren 'a' ekinin gelmesiyle oluşmuş tanrıtanımazlık anlamında kullanılan bir kavramdır.[11] Ateizm, Tanrı'yı reddeden, Türkçe'deki karşılığıyla uyumlu olarak Tanrı'yı herhangi bir açıklama olarak kabul etmeyen ve onu 'tanımayan' felsefi görüştür. O, dinlerin Tanrı'sının ya da Tanrılarının olmadığını savunur, bu savunmaları delillendirerek kendi görüşünü ispatlamaya çalışır. Teizmin evreni yaratan, her şeye gücü yeten, ilmi kuşatıcı ve tüm sebeplerin asıl sebebi olan Tanrı'sı[12] ateistler tarafından bir açıklama olarak kabul edilmez. Ateistler metafizik açıklamalara da inanmazlar. Onlar ahiret, ölüm ötesi gibi kavramların teistlerin zaman anlayışlarına göre şekillendiğini ve ölümden sonra yaşamın olabilmesinin makul gözükmediğini belirtirler.[13]

Ateizm varlığını teizmin öne sürdüğü iddiaları tartışarak ve bu iddiaların tutarlı olup olmadığını irdeleyerek ortaya koymaktadır.[14] Teizme dair detaylı bilgilere sahip olmadan ateizmi anlamak mümkün görünmemektedir.[15] Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi ateizm teizmin detaylı eleştirisini içermektedir. Teizmin öne sürdüğü açıklamalar tutarlı mıdır? Bir Tanrı'ya inanmak mı, yoksa evrende Tanrı'ya dair hiçbir işaretin bulunmadığını öne sürmek mi daha mantıklı gözükmektedir? gibi sorularla yola çıkan ateizm, ilerleyen safhalarda teizmin ortaya koyduğu evrenin varlığı, ahlak, insanın özgürlüğü gibi meselelerin dinlerden ve Tanrı'dan ayrıştırarak da düşünülebileceğini açıklar.[16] Teistlerin Tanrı'nın varlığıyla ilgili delil olarak sundukları kozmolojik, ontolojik, teleolojik deliller ateistler tarafından eleştirilmektedir. Onlar genelde evrenin varlığıyla ilgili bilimsel açıklamaları kendilerine sabite kabul etmişler ve evrendeki canlı çeşitliliğini de evrim teorisiyle açıklamışlardır.

---

[11] Robert Audi (ed.), *The Cambridge Dictionary Of Philosophy Second Edition* (United States of America: Cambridge University Press, 2009), 59; Ahmet Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999), 82.
[12] Topaloğlu, "ALLAH".
[13] Robin Le Poidevin, *Ateizm İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma*, çev. Abdullah Yılmaz (İstanbul: Ayrıntı, 2003), 209.
[14] Le Poidevin, *Ateizm İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma*, 21.
[15] Aydın Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 18.
[16] Le Poidevin, *Ateizm İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma*, 33.

Tarihsel sürece göz attığımızda ateizmin Hıristiyanlığın yanlış uygulamaları sonucunda Batı'da başlayan eleştirilerin olgunlaşmış hali olduğunu görmekteyiz. Hıristiyanlığın tahrif edilmiş Tanrı anlayışı ve bunun üzerine bina edilen ruhbanlık, toplumu din adına yıpratmıştır. Rahiplerin varlıklarına varlık katması ve halktan talep edilen bağış adı altındaki gelirler toplumsal tepkiyi daha da büyütmüştür. Bilgi anlayışı skolastik düşünce olan kilise din namına bilim adamlarına yaşam hakkı tanımamaktadır. Rönesans'la birlikte bu gergin ortam tamamen din aleyhine gelişmiştir.[17] Avrupa'da kilisenin ve din adamlarının zulme varan uygulamaları, bilim adamlarına uygulanan insanlık dışı görülebilecek cezalar din bilim ayrışmasını iyice perçinlemiştir. Önceleri bilginin dinle bağdaşır olduğu kilisenin dayatmaları sonucu kabul edildiyse de bilimsel buluşların hızla ilerlemesi sonucu kutsal kitaba tamamen aykırı düşecek bilgilerin elde edilmesi bu görüşü kabul edilmez kılmıştır. Kutsal kitapta zikredilen evrenin yaşı bilimsel bulgular sonucu elde edilen evrenin yaşıyla tutmamakta, bu da bir çatışma doğurmaktadır. Bu çatışmayla beraber dine karşı duyulan nefretle filizlenen ilk fikrî akım ateizm değil deizm olmuştur.[18] Bilimin hızlı ilerleyişi, evrene dair bilinmezlerin azalması, insanın dünyaya hâkimiyeti ve din bilim arasındaki artan uçurum ateizmi beslemiş ve ateistlerin sayısını görece artırmıştır.

Ateizm kelimesiyle zaman zaman eş anlamda kullanılan agnostisizm, deizm, panteizm, naturalizm gibi felsefî akımlar da mevcuttur. Bu kullanımların sebepleri; kavram karmaşaları, birinin diğerini kapsaması, zikredilen felsefî akımları detaylı bir şekilde bilmemekten veya genelleme yapılarak kullanımdan kaynaklanmaktadır. Örneğin agnostisizmin sonuç olarak ateizme kapı açması, ateizm ile eş anlamlı kullanılmasına sebep olmuştur. Ancak detaylıca incelendiğinde ateizm ve agnostisizmin birbirinden farklı yönleri olan iki felsefî akım olduğu görülecektir.

1.2. Ateizm ile İlişkilendirilen Kavramlar

Agnostisizm: Ateizmle ilişkilendirilen kavramlardan olan agnostisizm Tanrı'nın varlığı hakkında elimizde yeterli bilgi olmadığını, Tanrı'yı bilmenin imkânsız olduğunu iddia eden felsefi görüştür. Teistlerin Tanrı'nın varlığına dair iddiaları ve ateistlerin Tanrı'nın var olmadığına dair iddiaları agnostiklere göre anlamsızdır. Çünkü bu konuları bilmek

---

[17] İbrahim Coşkun, *Ateizm ve İslam Kelamî Açıdan Modern Çağ Ateizminin Eleştirisi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), 147.
[18] Coşkun, *Ateizm ve İslam Kelamî Açıdan Modern Çağ Ateizminin Eleştirisi*, 157.

için elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu konu hakkında bilimsel bilgilere ulaşamadığımız sürece konuşmak gereksizdir.[19] Ateizm doğru olduğu takdirde agnostisizm yanlış olacaktır ve bir agnostik inanmak için de inanmamak için de kanıtların olabileceğini düşünebilir. Agnostik için aslında iki ihtimal de imkân dâhilindedir.[20]

Ateistlerin sıkça atıf yaptıkları ünlü filozoflardan Bertrand Russell da (1872-1970) agnostik olduğunu açıklamış, elimizde Tanrı'ya dair yeterli ve zorunlu bir bilgi olmadığını savunmuştur.[21] Russell Tanrı'nın varlığı hakkında kabul edilebilecek ya da reddedilebilecek bilgilere insanların sahip olmadığını düşünür. Dolayısıyla Tanrı, üzerinde konuşulacak bir mesele değildir, çünkü bu tartışmaların sonucu bizlere bir yere vardırmayacaktır.[22]

Deizm: Tanrı'nın varlığını kabul eden ancak vahyi ve vahyin getirdiği dini kuralları reddeden felsefi akıma verilen addır.[23] Deizmde Tanrı, ancak insan aklıyla bulunabilir ve esasında Hıristiyanlığa karşı çıkışın bir sembolü olarak sistemleşmiştir.[24] Hıristiyanlığın ve kilisenin bozulmuş itikadî anlayışları, mucize, peygamberlik gibi dinin üzerine kurulduğu değerlere ve kiliseye karşı bir tutum gelişmesine sebep olmuştur. Deizm de bu karşı çıkışın fikrî düzeyde ifade edilişidir. Tanrı'nın varlığı kabul edilmiş ancak peygamberlik ve vahiy kurumları reddedilerek dinin 'hurafelerinden' kurtulmaya çalışılmıştır. Deizm Aydınlanma'dan itibaren kilise ve ruhbanlık sınıfının yaptırımlarına tepki olarak doğmuştur.[25] Ancak bu haliyle deizm ateizmle karıştırılmamalıdır. Çünkü ateizmde Tanrı inancı kabul edilmemekte, deizmde ise Tanrı inancı bulunmaktadır. Tanrı evreni yaratmış ancak daha sonrasında herhangi bir müdahalede bulunmamıştır. Evren mekanik bir biçimde kurulmuş ve Tanrı'nın koyduğu yasalara göre adeta bir makine gibi işlemektedir. Bu işleyen sistemde mucize, sır, gizem ve peygamberliğin yeri yoktur. Deizmin teizme olan eleştirileri ileriki

[19] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 146.
[20] Michael Martin (ed.), *The Cambridge Companion to ATHEISM* (United States of America: Cambridge University Press, 2011), 3.
[21] Bertrand Russell, *Neden Hıristiyan Değilim?*, çev. Ender Gürol (İstanbul: İlke Kitap, 1996), 169.
[22] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 41.
[23] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 209.
[24] Coşkun, *Ateizm ve İslam Kelamî Açıdan Modern Çağ Ateizminin Eleştirisi*, 29.
[25] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 37.

dönemlerde ateizmin teizme karşı kullandığı argümanlar olmuş yukarıda da belirttiğimiz gibi deizm ateizme adeta bir zemin hazırlama işlevi görmüştür.[26]

Panteizm: Panteizm Türkçe ifade edilecek olursa 'tümtanrıcılık' anlamına gelir ve Tanrı ile âlem ayrımını gözetmeyen felsefi akıma verilen isim olarak kullanılır. Panteizm, Tanrı ve evreni birbirinden ayırmayan, Tanrı'nın evrenden ayrı, bağımsız bir varlığının bulunmadığını savunan, her şeyin Tanrı, Tanrı'nın da her şey olduğu düşüncesini ortaya koyan görüşe denir.[27] Deizm ve teizmin Tanrı'yı dışsallaştıran, onu âlemi ve evreni dışarıdan yöneten bir güç olarak konumlandıran görüşlerine karşı panteizm Tanrı'nın âlemde içkin olduğu fikrini ileri sürmüştür. Tanrı yarattıklarından bağımsız değildir, yarattığı her şeyde ondan bir parça ve iz mevcuttur. Aşkın olan Tanrı'yı reddetmesi açısından ateizmle eş tutulan panteizm, zaman zaman eleştirilmiştir. Tanrı'nın evrendeki en basit canlılarda hatta cansız varlıklarda dahi bulunduğunu iddia etmesi eleştiriye tabi tutulduğu konulardandır. Panteizmin zaman zaman İslâm düşüncesindeki 'vahdet-i vücûd' akımıyla bağlantılı olduğu öne sürülmektedir. Ancak panteizm ve vahdet-i vücûd arasında Tanrı'ya atıf yapmaları ve Tanrı ile yaratılmışlar arasında kurdukları irtibat açısından temel farklar bulunmaktadır.[28] Panteizmin ateizmle eş anlamlı olarak kullanılmasının temel nedeni evren ve insanın hayatına müdahale eden, evrenin dışında ve ondan yüce bir Tanrı'yı ifade etmemesinden kaynaklanmaktadır. Ateizmdeki Tanrı'yı tamamen reddetme ve buna karşı çıkma tavrı panteizmde gözlenmemektedir. Bu sebeple panteizm ve ateizm karıştırılmaması ve eş anlamlı kullanılmaması gereken özünde tamamen farklı iki akım olarak karşımızda durmaktadır.

Naturalizm: Doğalcılık da denilen bu akım evrende olup biten her şeyi bilimsel yöntemlerle açıklayabileceğimizi savunan ve bu düşünce sonucunda herhangi bir metafizik güç veya Tanrı'yı evrendeki olayları açıklamak için kullanmayan felsefi görüştür.[29] Doğadaki olaylar gözlemlenebilir olaylar olup bunların da doğal sebepleri vardır. Tüm sonuçların doğal sebepleri yine onları oluşturan doğal bir sebebe işaret eder. İnsanın doğa üzerindeki çalışmaları sonucunda aldığı cevaplar yine doğal bir

---

[26] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 38.
[27] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 675.
[28] Ekrem Demirli, "VAHDET-i VÜCÛD", *Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/431-435.
[29] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 256; Robert Audi (ed.), *The Cambridge Dictionary Of Philosophy Second Edition*, 596.

sebebi göstermektedir. Determinizmi yüce bir güce dayandırmayan, yalnızca deney ve gözleme dayandıran naturalizm insanlık tarihinin gelişim göstermesiyle birlikte kendine daha geniş bir yayılma alanı bulmuştur. Naturalizme göre tarihi tecrübelerimiz ve araştırmalarımızın hacmi arttıkça açıklayamadığımız bütün olayların aslında evrende var olan belirli doğal sebepleri olduğu kanısına varırız. Bilimsel gelişmelerin bizlere sunduğu verilere dayanarak evrenin başlangıcından başlayıp insanın şahsi hayatındaki gelişmelere kadar doğal ve gözlenebilir süreçler dikkat çekmektedir. Bunun üzerine naturalist görüş, insanların ürün verdiği her alanda kendini gösterebilir ve bir sonuç verebilir olduğunu iddia etmektedir. Mesela psikolojik, sosyolojik ve estetik gibi alanlarda da naturalist yöntem bize bir cevap verebilir. İnsanın korkuları çocukluğunda geçirmiş olduğu bir travmanın sebebi olabilir. Dolayısıyla metafizik hiçbir güce dayanmaması açısından naturalizm sonuç olarak ateizmi kapsayan bir görüştür. Tanrı'nın evrendeki bütün oluşumlarda payı olması veya bütün sebeplerin sebebi olması fikrini bir naturalist kabul etmeyecek, bu mentalitenin Freud'a işaretle çocukluğumuzdaki baba fikrinin bir yansıması olduğunu savunabilecektir.[30] Naturalistlere bu noktada eleştiriler getirilmiş her şeyi tabi tuttukları deney ve gözlem metodunu Tanrı kavramına tabi tutmadıkları öne sürülmüştür.[31] Deney ve gözlemi hayatın her alanında kullanan naturalistler Tanrı fikrinin yanlışlığını ve kabul edilemez oluşunu bu yöntemle ispatlayamamışlardır. Yeni ateistlerden Dawkins'in de ateist tavrı naturalizmi hatırlatmaktadır. O, yaptığı biyolojik açıklamalarla Tanrı'ya gerek olmadığını eserlerinde öne sürer. İncelediğimiz ateist siteler ve sosyal medya hesaplarında da ateistlerin görüşlerini ortaya koyarken öncelikle naturalist bir tavır takındıklarını daha sonrasında yeri geldikçe geleneksel ateizmi hatırlatan tarzda argümanlarını ortaya koyduklarını görmekteyiz. Onlar evrendeki olayları açıklamak için bilimsel bilginin yeterli olduğunu savunarak adeta 'bilimcilik'[32] yapmakta ve metafizik herhangi bir güce dayanmanın gereksiz olduğunu belirtmektedirler. Bilhassa incelediğimiz sosyal medya hesaplarında bu bilimci tavrı daha fazla görmekteyiz. Teist

[30] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 73.
[31] Kemal Batak, *Naturalizm Çıkmazı* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017); Ayrıca naturalizmin bir dinin barındırdığı özellikleri barındırdığına dair de eleştiriler yapılmaktadır. Bu eleştiriler için bk.Caner Taslaman - Enis Doko (ed.), *Allah Felsefe ve Bilim* (İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2012.), 225.
[32] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Bilimcilik; Bilimi, bilgi elde etmenin tek yolu/yöntemi olarak gören anlayış. Doğa bilimlerinin klasik tümevarımsal yöntemlerinin gerçek, olgusal bilginin mümkün tek kaynağı olduğunu ve insanla toplum hakkında bilgi elde etmeye çalışırken, yalnızca bilime dayanabileceğimizi savunan görüş. 241.

düşüncenin bilime ve bilimselliğe izin vermediğini yeri geldikçe sık sık vurgulayan ateistler, inanmanın bilimsel verilere ters düşeceğini ısrarla vurgulamaktadırlar.[33]

1.2.1. Ateizm Çeşitleri

Ateizm, ateist kişilerin tutumları ve dünya görüşlerine göre değişmekte ve çeşitlenmektedir. İlk olarak ateizmi teorik ateizm ve pratik ateizm şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Teorik ateizm Tanrı'nın varlığı hakkında felsefi düşünerek onun olmadığı sonucuna varmaktır. Teori düzeyinde Tanrı'nın varlığını ve teist düşünceyi eleştirir. Tanrı'nın olmadığını delillendiren ateizm türü teorik ateizm olarak karşımıza çıkmaktadır. O, hem Tanrı'ya ve dinlere, hem de dinî otoritenin beraberinde getirdiği mucize, vahiy ve peygamberlik gibi kurumlara karşı durmaktadır.

Bir ateist ateizmi apaçık bir şekilde savunmak, Tanrı'ya karşı güncel bir şekilde deliller geliştirmek zorunda değildir.[34] Bununla ilgili olarak kendi fikrî sistemini savunup savunmamasına göre teorik ateistler pozitif ve negatif olarak ikiye ayrılmaktadırlar.[35] Tanrı'nın var olmadığı sonucunu insanın zihninde böyle bir düşüncenin asla var olmadığı ve olamayacağı görüşü üzerinden delillendiren ateizm, negatif ateizmdir. Negatif ateizm ilerde anlatacağımız mutlak ateizmle benzerlikler taşımaktadır. O, Tanrı fikrinin insanda hiç bulunmadığını, bu inancın yokluğunu ve doğal olanın Tanrı yokmuş gibi yaşamak olduğunu savunur. Tanrı hakkında eleştiriler geliştirmeyen, bu çabaya girmeyen negatif ateizm pozitif ateizmin çabalarını destekler. Negatif ateistin tutumu esasında bir agnostiğin tavrına benzemektedir. Nasıl ki agnostik Tanrı hakkında olumlu-olumsuz herhangi bir yorum yapılamayacağını iddia ediyorsa negatif ateist de Tanrı'nın varlığına karşı argümanlar üretmeyi gereksiz bulur. Çünkü Tanrı kavramı insan zihninin doğal yapısında olmayan ona sonradan eklenen bir kavramdır.

Pozitif ateizm, Tanrı'ya dair eleştirilerini güncelleyen, teizme karşı argümanlar geliştiren ateizmdir. Negatif ateizm Tanrı inancının özsel yokluğuna işaret ederken, pozitif ateizm insanî bir seçim olarak inanmamaya verilen addır. Pozitif ateizm, teori düzeyindeki eleştirilerini felsefi olarak geliştirir ve bu eleştirilerini de bilimsel teorilerle

---

[33] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "İnançlının Mantığı ve Bilimsel Düşünce" (Erişim 22 Mart 2021); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "İslam, bilimi teşvik ediyor mu?" (Erişim 22 Mart 2021).

[34] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Ateizm ne değildir?" (Erişim 03 Ağustos 2014).

[35] Michael Martin (ed.), *The Cambridge Companion to ATHEISM*, 2; Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 28.

destekler. Pozitif ateist çürütmeye çalıştığı teizme dair bilgilerini derinleştirerek eleştirilerini detaylı bir biçimde yapmaktadır.[36] Ateizm ve ateistler denince ilk akla gelenler de pozitif ateistlerdir.

Pratik ya da fiilî ateizm kişinin Tanrı fikrini hayatına sokmadan yaşaması ve sanki Tanrı yokmuş gibi davranmasıdır.[37] Günlük yaşantımızda da karşılaşabileceğimiz bu ateizm türünde Tanrı, dinî sembol ve ibadetler bir kenara bırakılarak yaşantı sürdürülmektedir. Yaşamın akışı içinde dinsel ögeleri yadsıyarak yaşayan pratik ateistler de ikiye ayrılmaktadırlar: Aktif olanlar ve pasif olanlar.[38] Pasif ateistler Tanrı fikrine karşı duyarsızca bir yaşam sürerken onu felsefi anlamda eleştirmez, bu fikre karşı deyim yerindeyse pasif direniş gösterirler. Aktif ateistler ise adından da anlaşılacağı üzere Tanrı'yı, dinleri, ibadetleri hem yaşamına sokmaz hem de bunlara karşı eleştiri geliştirir. Aktif ateist bir anlamda yaşamının "Tanrısızlığına" ek olarak diğer insanların Tanrı'yla olan bağlantı adı altında yaşadıkları dini hayatı da hoş göremez. Aktif ateistler hayatlarının ideolojisi olarak kendilerine ateizm fikrini yaygınlaştırmayı seçmişler ve din denen 'illetten' diğer insanları da kurtarmak şeklinde bir hedefi amaç olarak belirlemişlerdir. Yeni ateizmde de bu tavır açıkça görülmektedir. Yeni ateistler aktif olarak ateizmi savunur ve dinin bütün kötülüklerin kaynağı olduğu fikrini benimsetmeye çalışırlar. Özellikle Dawkins (1941-), Dennett (1942-), Harris (1967-) ve Hitchens (ö.2011) yazdıkları kitaplarda dünyadaki bütün savaşların sebebinin din ve Tanrı kavramı olduğunu vurgularlar.[39]

Ateizmin yukarıdakilerden farklı şekilde tasniflere tabi tutulduğunu da görüyoruz; mutlak ateizm, bilimsel ateizm, devlet ateizmi/politik ateizm, ilgisizlerin ateizmi, proleteryen ateizm ve felsefi ateizm şeklinde bunlar sayılabilir.[40] Mutlak ateizm Tanrı fikrine insanın asla sahip olmadığını düşünen ve ateizmin insanın doğasında bulunan bir özelliği olduğunu ileri süren akımdır. Bu ateizm türü bir bakıma teistlerin öne sürdüğü

---

[36] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 30.
[37] Coşkun, *Ateizm ve İslam Kelamî Açıdan Modern Çağ Ateizminin Eleştirisi*, 24.
[38] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 28.
[39] Mahşerin dört atlısı olarak isimlendirilen bu yazarların yalnızca kitaplarının isimlerine bile bakıldığında dine karşı olan bu düşmanca tavırları göze çarpmaktadır. Dawkins'in ateizminin bir manifestosu sayılabilecek eserinin ismi 'Tanrı Yanılgısı'dır. Sam Harris 'İnancın Sonu' ismini kullanarak dikkatleri çekmekte, Daniel Dennett 'Büyüyü Bozmak' kitabıyla dinlerin ve Tanrı'nın aslında mitlere dayanan bir büyü olduğunu yalnızca kitabının isminden dahi bizlere aktarmaktadır. Christopher Hitchens'ın ktiabında ise bu metaforlar veya kelime oyunları bir kenara bırakılıp açıkça saldırı yapılmıştır: 'Tanrı Mükemmel Değil: Din Her Şeyi Nasıl Zehirler?'
[40] Etienne Gilson, *Ateizmin Çıkmazı*, çev. Veysel Uysal (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1991).

ontolojik argümanın tam tersi şeklinde değerlendirilebilir. Ontolojik argümanda teistler Tanrı kavramının kendisinden yola çıkarak Tanrı'nın varlığını ispatlıyor ve insanın özünde fıtri bir şekilde Tanrı inancının var olduğunu savunuyorlardı. Mutlak ateizmde ise inançsızlık insanın asli özelliği olarak takdim edilmektedir. Tanrı fikrini reddeden konumunda olmak yerine bu fikre zaten hiç sahip olunmadığı söylenerek Tanrı hakkında bilgi sahibi olmanın imkânını reddetmişlerdir.[41]

Bilimsel ateizm bilimin deney ve yöntem metotlarından yola çıkılarak doğanın bizlere bir Tanrı'nın varlığını göstermediğini savunan fikirdir. İnsanlığın doğaya olan hâkimiyetinin artması ve eski çağlarda korkunun yönettiği Tanrı inancı son yüzyıllarda yerini bilimin 'güvenli' limanına kendini bırakmıştır. Dünyanın bilinmezlerinin azalması ve icatlarla birlikte insanlığın Tanrı'ya ve dinlere ihtiyacı kalmamıştır. Bilimsel ateizm insanların Tanrı inancını korku, güvenme ihtiyacı, kültürü aktarmaya devam etmek gibi sebeplere dayandırmıştır. Ancak zamanla gelişen insan bilimin de yardımıyla bu eksikliğinden kurtulacaktır. Bu ateizm türü bilimin pek çok farklı alanında söz sahibi olmuştur. Psikoloji, sosyoloji gibi bilim dalları ateizmi destekleyecek kanıtlar sunmuşlardır. Psikolojinin en önemli isimlerinden Sigmund Freud (1856-1939), ortaya koyduğu bilinç, bilinçaltı ve süper ego kavramlarıyla geleneksel insan ve ruh ayrımı tanımlarına farklı bir bakış açısı getirmiştir. İnsanın çocukluğuna odaklanan ve çocuklukta yaşanılan sıkıntıların yetişkinlik çağında ortaya çıkacağını belirten Freud, Tanrı inancını da çocuklukta korkulan ve çekinilen baba imgesine dayandırmıştır.[42] Çocukken çekindiğimiz baba figürü, büyüdüğümüzde Tanrı fikrine dönüşmüş ve dini inançlarımız da bu şekilde gelişmiştir. Bilinçaltına indirgenen Tanrı ve din, Freud'da psikoloji ile temellendirilerek insanlığın geçmişten günümüze taşıdığı inançlarının nedenini ortaya çıkarmıştır. Metafizik bir kavram olan Tanrı fikrinin sebeplerini doğal süreçlere dayandırmak bu haliyle kutsallığa bir darbe olarak görülebilir. İnsana inanmasının asıl sebebi gösterilerek vahiy ve mucizeyi zaten yadırgayan modern akıl, yüce olanı dünyevileştirmiştir. Tanrı insanın bilinçaltında geliştirdiği bir hayal ürünü haline gelmiş ve gerçekliği ortadan kaybolmuştur. Ateizmin psikanalitik hali diyebileceğimiz Freud'un bu teorisi yeri geldikçe filozoflar tarafından sıkça atıf yapılan bir fikir akımı haline gelmiştir.[43]

---

[41] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 19.
[42] Sigmund Freud, *Totem ve Tabu I*, çev. Niyazi Berkes (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1998), 95.
[43] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 72.

Sosyolojinin ortaya koyduğu bilimsel ateizm ise daha çok pozitivizmin de kurucusu sayılan Auguste Comte (1798-1857) ile birlikte anılmaktadır. Comte'a göre insanlık tarihi ilerleyen ve sürekli gelişmekte olan süreçler şeklindedir. Comte tarihi üç ayrı evreye bölmüştür. İnsanlık ilk olarak teolojik evreyi, daha sonra metafizik evreyi en sonunda ise pozitivist evreyi yaşayacaktır.[44] Teolojik evre isminin de anımsattığı üzere insanlığın mitlere, Tanrılara ve dinlere çokça yer verdiği ve hayatlarını bu olgulara göre konumlandırdıkları en eski evredir. İnsanlığın çocukluk çağıyla benzeşmekte olan bu evrede dini inanışın animistik bir hali gözlemlenmektedir. Tanrı inancına ve dinlere karşı antropomorfik bir tarzda inanma tutumu söz konusudur. Eski çağlarda insanlar Tanrı'yı kızdırmamak için ona kurbanlar sunar, doğal afetlerden kaçınmak için belirli ibadetler yapardı. İnsanlığın doğaya karşı aciz olduğu bu döneminde Tanrı'ya ve dinlere dayanması yaşamı için kaçınılmazdı. Metafizik evrede insan alet yapımıyla birlikte gücü yavaşça eline geçirmeye başladı. İnsanlığın gençlik evresine denk gelen bu dönemde teolojik evreden farklı olarak soyut güçlere atıf yapılmaktadır. Tanrı ve dinler konusunda fikir yürüten insan, bunları bedenleştirmekten ziyade özlerine dair vurgular yapmıştır.[45] İnsanlığın yetişkinlik evresi olan pozitivist evrede ise Tanrı veya din fikrine yer yoktur. Deney ve gözlem metoduyla birlikte doğanın bilinmez yönleri gözler önüne serilmiş ve artık insan antropomorfik Tanrılara, soyut güçlere ihtiyacı olmayan yetkin bir hale gelmiştir.[46] Bu anlayışa göre insanlık tarihi geliştikçe toplumlar Tanrı fikrinden kurtulacaklardır. Comte'un ortaya koyduğu ateizm anlayışı ve Tanrısız bir toplum ideali mekanik bir dünya ve evren görüşünden meydana gelmiş gözükmektedir. İnsanın ruhi yönünü göz ardı eden bu anlayış, teknik imkânlar geliştikçe insanın da gelişeceği fikrini iddia eder. Psikolojik ve sosyolojik ateizmin bu görüşleri kimi çevreler tarafından eleştirilmiş ancak dinlere ve Tanrı inancına getirdikleri bakış açıları ateistler tarafından faydalanılan görüşlerden olmuştur.

Bilimsel ateizmin Tanrı'yı deney ve gözlemle reddedemeyeceğine dayanarak aslında böyle bir ateizm türünün zikredilmesini yanlış bulan düşünürler de bulunmaktadır.[47] Bilimin ana metodu deney ve yöntem yoluyla sonuca varmaktır. Ancak bu yöntemini

---

[44] John Stuart Mill, *Auguste Comte and Positivism* (İstanbul: Karbon Kitaplar, 2020), 13.
[45] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 877.
[46] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 56.
[47] Gilson, *Ateizmin Çıkmazı*, 9.

Tanrı kavramında kullanamaz. Dolayısıyla bilimsel ateizmin yöntemi Tanrı karşısında akim kalmakta, kendisiyle çelişir gözükmektedir.

İnsanların birçoğu felsefi düşüncelerden uzak bir yaşam tarzı sürmekte ve bilerek veya bilmeyerek evrenin yaratılışı, kâinatın varlığı gibi konularda derin tefekküre dalmadan hayatlarını dinî düşünceye dayandırmamaktadırlar. İlgisizlerin ateizmi bizlere bu tarzda yaşayan insanları hatırlatmaktadır. Onlar seküler dünya görüşünü benimsemişler, Tanrı'yla olan ilgilerini tamamen koparmışlardır. İlgisizlerin ateizmi, Tanrı kavramını aktif bir şekilde reddetmeyen, ancak aynı zamanda da onaylamayan insanların ateizm tanımıdır.[48] Mantıksal pozitivizmin metafizik olanın bilgisini elimizde bulundurmadığımız ve bunun için hakkında konuşulmasının gereksiz olduğu tavrına benzer bir tutum takınan ilgisizlerin ateizmi, Tanrı hakkında konuşmaktan geri duran bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır.[49]

Proleteryen ateizm, Karl Marx (1818-1883)'ın fikrî alt yapısını oluşturduğu sosyal çatışma teorisi ve bunun üzerine bina edilen Marksizmin sonucu olmuştur. Marx'a göre toplumda bulunan sınıfsal ayrışmayı destekleyen dinden, sosyal evrim sonucunda kurtulmak mümkündür. Korkuların sonucu olarak insanların zihinlerinde oluşan Tanrı fikri zamanla iktidarların işine yaradıkları için desteklenmiştir. Feodal beylikler döneminde çiftçilerin itaatkâr olmasını sağlayan din, modern dönemde kilise ile birlikte farklı bir yapıya bürünmüştür. Kilisenin ve ruhban sınıfının Allah ile kul arasındaki ilişkiyi sağlayan yegâne yapı olması onların özel konumunu güçlendirmiştir. Sınıflar arasındaki burjuva ve proleterya ayrımını tetikleyen Hıristiyanlık, kendi konumunu korumak amacıyla insanları kullanmaktadır. Marx'ın tarihsel materyalist görüşüne göre toplumu oluşturan ve geliştiren yalnızca soyut fikirler yahut kahraman figürler değildir. Toplumun ilerlemesinde önemli rol oynayan unsur da insanların maddi imkânları ve üretim araçlarıdır.[50] Sanayi devriminden sonra ortaya çıkan işçi ve işveren sınıfları, toplumun artan imkânları ve üretim araçları onun tekâmül ettiğinin bir göstergesidir. İnsanlığın zirve noktası ise sınıflardan kurtularak tam komünist bir toplum oluşturmak olacaktır. Marx'ın idealize ettiği sınıfsız toplum görüşü ve komünist anlayışta insanı sınıfsal ayrımlara tabi tutan dinlere yer yoktur. Burjuva olan dindar kesim, proleter kesimi sömürmekte, onları kullanmaktadır. Dolayısıyla dini savunmak bir anlamda

---

[48] Coşkun, *Ateizm ve İslam Kelamî Açıdan Modern Çağ Ateizminin Eleştirisi*, 26.
[49] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 87.
[50] Ahmet Cevizci, *Felsefenin Kısa Tarihi* (İstanbul: Say Yayınları, 2015), 490.

burjuvayı savunmak anlamına gelmektedir.[51] Proleter kesim burjuvaya yani dine ve dindar olana başkaldırmalı, kendi sömürüsünü önleyecek adımlar atmalıdır. Bu şekilde var olan sınıfsal ayrımları destekleyen din yıkılacak ve şimdiki dünyadan dikkatleri ahirete çeken düşünce yapısından insanlar kurtulacaktır.[52]

Marksizmin ideolojisini benimseyen devlet ateizmi ya da politik ateizm, devletlerin politika olarak ateizmi seçmelerine ve uygulamalarına verilen addır. Burada ne felsefî ne de teorik olarak tutarlı bir ateizmden bahsetmek mümkün değildir.[53] Rusya'nın Sovyetler birliği dağılmadan önceki politikası da devlet ateizmi idi. Marksist dünya görüşünün bir devamı niteliğinde olan bu ideolojik tavır toplumda var olan dinî ayinlere karşı çıkmak ve gerektiğinde yasaklamak şeklinde uygulanıyordu. Günümüzde de Kuzey Kore ve Çin'in devlet politikası ateizm şeklindedir.[54]

Son olarak felsefi ateizm ise yukarıda açıkladığımız teorik ve pratik ateizmin bir bütünü olarak sayılabilir. Teizme karşı sistematik argümanlar geliştiren felsefî ateizm dikkate alınabilecek deliller öne sürmektedir. O gerek kötülük problemi, gerek ahlakın dinden bağımsızlığı gibi konularda teizmi çürütmeye çalışır. Teizm din olmadan ahlakın mümkün olmayacağını, evrenin ve kâinatın bir Tanrı tarafından yaratıldığını, yaratan Tanrı'nın tamamen iyi olduğunu, evrendeki kanunların insanlar keşfetsin diye meydana geldiğini, tedrici yaratmanın insan gibi akıl ve irade sahibi bir varlığın oluşması amacıyla yaratıldığını iddia eder.[55] Felsefî ateizm sırasıyla bu iddiaları inceleyerek tutarlı olup olmadıklarını veya bizlere gerçekten geçerli açıklamalar verip vermediklerini söyler. Teizm insanlığa var oluş sebepleri hakkında geçerli bir neden sunmaktadır. Bilim bize dünyanın ve dünyada olmamızın nasıl olabileceğini söyler ancak neden sorusuna yanıt veremez. Teizmin eli bu açıdan güçlü gözükmektedir. Ancak ateistler teizmin elinin hiç de güçlü olmadığını, insanlara sundukları delillerin

---

[51] Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*, 62.

[52] Gilson, *Ateizmin Çıkmazı*, 45.

[53] Gilson, *Ateizmin Çıkmazı*, 10.

[54] Vikipedi Özgür Ansiklopedi , (Vikipedi), "Devlet ateizmi",(Erişim 10 Mart 2021).

[55] Le Poidevin, *Ateizm İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma,* Evrenin yaratılış aşamalarının amacı, insanın akıllı bir varlık olarak meydana gelmesidir. Big Bang ile birlikte oluşmaya başlayan evren, içinde evrim sürecinin yönettiği canlı oluşumunun sonucunda akıllı ve zeki bir varlık olan insanın var olmasını amaçlıyordu. Bu delil teizmin ileri sürdüğü Güçlü Antropik İlke'dir. (s.104) Bunun farklı bir versiyonu olan Zayıf Antropik İlke'ye göre ise evrenin var oluş amacı ve Tanrı'nın onu yaratma amacı doğa yasalarının keşfedilmesidir. Yani Tanrı'nın insanı dünyaya getirme sebebi evrendeki yasaları keşfetmesi ve bunları gözlemlemesini istemesi sebebiyledir. (s.103).

her şeyin nedenli meydana geldiğini düşünmeye alışmış bir kafa yapısının öne sürdüğü iddialar olduğunu ifade etmektedirler.[56]

1.2.2. Ateist Sitelere Göre Ateizmin Tanımı ve Kavramsal Çerçevesi

Ateist sitelerin kendi felsefî sistemlerini yine onların kendi sitelerinde yaptıkları açıklamalardan yola çıkarak ortaya koymak, onların düşünce dünyalarını daha iyi kavrayabilmeyi kolaylaştıracaktır. İlgili sitelerde ateizmin ne demek olduğunu, ateizm çeşitlerini, bir ateistin fikrî ve ahlakî anlamda nasıl bir çerçeveye sahip olması gerektiğini açıklamaktadırlar. Öncelikle ateistlerin Türkiye'deki kurumsal yapılanmalarına göz atmak ve kendilerini nasıl tanımladıklarını, amaçlarının ne/neler olduğunu ortaya koymak faydalı olacaktır. Türkiye'de ateistlerin resmi bir dernekleri bulunmaktadır. Ateizm Derneği ismini alan bu derneğin internet sitesi[57], sosyal medya hesapları[58] bulunmaktadır. 'Orta Doğu'nun ilk ve tek yasal ateizm derneği' olan bu dernek, ateistlerin ihlal edilen insan haklarını korumak, 'aydınlık' üyelerini çoğaltmak, Türkiye'de zorunlu olan din eğitimi uygulamasını kaldırmak gibi hedefleri bulunan bir sivil toplum kuruluşudur.[59] Özgür düşünme ortamı oluşturmak, her bireyin kendini rahatça ifade edebilmesini sağlamak ve bunu sağlamak için de başat sorun olarak gördükleri baskıcı dinî düşünceye karşı mücadele etmek temel amaçlarındandır.[60] İnternet sitelerinde tam isimleri 'Ateizm Derneği Artık Yalnız Değiliz' olan derneğin, ateistlere bir destek çağrısında bulunduğu da gözükmektedir. Nüfus çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Türkiye'de ateistlerin hakları ve özgürlüklerinin büyük ölçüde kâğıt üzerinde kaldığı ve bu sebeple sosyal alanlarda dindarlar tarafından baskıya maruz bırakıldıkları iddia edilmektedir. Türk toplumunun genelde muhafazakâr yapıda olan çoğunluğunun ateizme yönelen gençlere yönelik olası baskılarına karşı bu dernek psikolojik destek vereceğini de belirtmektedir. Derneğin resmi sitesinde projeler kısmındaki psikolojik rehberlik programı bu amaçla oluşturulmuştur.[61] Dernek fikri ve vicdanı hür birey yetiştirme gayesiyle zorunlu din dersi uygulamasını kaldırmayı da ana

[56] Le Poidevin, *Ateizm İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma*, 75.
[57] Ateizm Derneği, "Ateizm Derneği Artık Yalnız Değiliz".
[58] Ateizm Derneği (@Ateizm_Dernegi), *Twitter*,(Erişim 04 Aralık 2019); "Ateizm Derneği TV - *YouTube*,(Erişim 04 Aralık 2019).
[59] Ateizm Derneği, "Hedeflerimiz" (Erişim 04 Aralık 2019).
[60] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Biz Kimiz? | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 04 Aralık 2019).
[61] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Psikolojik Rehberlik Programı | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 23 Eylül 2020).

hedefleri ve projeleri arasına koymaktadır.[62] İnternet sitesinde Ateizm Derneği'nin üyelerine sunduğu çeşitli projeler dikkati çekmektedir. Bunlar; zorunlu din dersinden muafiyet, ateist mülteci yardım programı, nüfustan din hanesinin silinmesi, yüksek ezan sesi şikâyeti ve organ ve kadavra bağışıdır. Türkiye'de ilkokul ve ortaokul kademelerinde zorunlu din derslerinin verilmesi ateistlerin itiraz ettikleri temel konulardan biridir. Çocuklarının zorunlu din dersi almasını istemeyen veliler yahut ateistler için ilgili bakanlığa, mahkemeye ve çocuğun okuduğu okula verilecek dilekçe örnekleri derneğin sitesinde bulunmaktadır.[63] Ateizm Derneği, savaş bölgelerinden yoğun bir şekilde mülteci alan ülkemizdeki ateist mültecilere de destek vereceğini belirtmiştir. Bu konuda planlanan faaliyetlerdeki amaçlarını şu şekilde ifade etmektedirler: '*ARAP projesi kapsamında sunulacak hizmetin amacı, kendi ülkelerindeki dinsel zulümden kaçıp Türkiye'ye sığınan mültecilere yeni bir hayat kurmalarında yardımcı olmaktır.*'[64] Projede ülkelerinden 'dinsel zulüm' sebebiyle kaçan mültecilere maddi yardımdan daha çok teknik destek ve sosyal yardım sunulacaktır. Nüfus cüzdanlarında bulunan din hanesi ve bu kısmın doldurulması zorunluluğu da ateistlerin karşı çıktıkları uygulamalardandır. Bu hanenin silinmesi için üyelerinin hangi işlemleri yapmaları gerektiği sitede açıklanmaktadır.[65] Ateistlere göre ezan '*Başka dini inançları benimseyenlere veya inançsızlara beş vakit Allah'ın egemenliği altında yaşadıklarını hatırlatma, daha doğrusu zorla kabul ettirme aracı olarak kullanılır.*'[66] Bu sebeple baskıcı hatırlatma olan ezanı desibel sınırını aşacak şekilde okunduğu takdirde şikâyet etmeyi temel hakları olarak görmektedirler. Yüksek desibelli seslerin insan vücuduna olan zararlarını belirten ve bunu ezan sesini şikâyet etme gerekçesi olarak gösteren ateistler bu konuda hukuki yollara da başvurmaktadırlar. Çoğunlukla bu şikâyet ve ezan sesinin desibelinin düşürülmesi taleplerinin geri döndüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından reddedildiği belirtilmiştir.[67] Ateistler öldükten sonra dinî törenle gömülmeyi istemezler. Bir Tanrı inancına sahip olmadıkları için bu inancın getireceği

[62] Ateizm Derneği, "Biz Kimiz?" (Erişim 04 Aralık 2019).
[63] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Zorunlu Din Dersinden Muafiyet | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 24 Mart 2020).
[64] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Ateist Mülteci Yardım Programı | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 24 Mart 2020).
[65] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Nüfus Kaydındaki Din Hanesinin Değiştirilmesi/Silinmesi | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 10 Mayıs 2020).
[66] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Yüksek Ezan Sesi Şikayeti | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 10 Eylül 2020).
[67] Ateizm Derneği, "Yüksek Ezan Sesi Şikayeti | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 10 Eylül 2020).

ölüm merasimleri de onları ilgilendirmemektedir. Öldükten sonra merasim istemeyen ateistler için yönlendirme cenazenin morgdan alınıp direkt olarak defnedilmesidir. Ayrıca organlarını bağışlamak isteyen veya üniversitelerde vücudunun eğitim kadavrası olarak kullanılmasını isteyenlere yönelik gerçekleştirilmesi gereken işlemler de bu projeler arasında anlatılmaktadır.[68]

Ateizm Derneği'nin sitesi incelendiğinde ateizmin tanımına dayalı bir yazı saptayamadık. Derneğin Hedefler kısmında geçen ilk amaç 'Ateizm nedir? Ateist kimdir?' sorusunun cevabı da sitede verilmemiştir. Ayrıca ateizm felsefesi hakkında makale veya teknik bilgilendirme metinleri de bulunmamaktadır. Onlar daha çok ateistlerin maruz kaldıklarını iddia ettikleri hukuki ihlaller ve baskılara karşı mücadele vermektedirler. Bu da bu sitelerin entelektüel kaygıdan ziyade aktivist bir yöntemle iş tuttukları anlamına gelmektedir. İktidarın din lehine tutumları, Diyanetin "tutarsız" eylemleri, Müslümanların kurban ibadeti, Müslümanların ahlâkî olmayan tutum ve davranışları en fazla konu ettikleri ithamlar olarak göze çarpmaktadır.[69] Diyanet'in hatalı uygulamaları olarak gördükleri hususları yayınladıkları sanal gazetelerde eleştiren ateistler din karşıtı propagandalarını yıpratıcı bir dil ve söylemle sürdürmektedirler. Asıl hedeflerinin ateizmin anlam ve felsefesini yaymak olması gerekirken daha çok din eleştirisine yoğunlaşmakta, dinlerdeki eksik yönler ve inançlıların ahlakî yozlaşmalarına neden olan olgunun yine dinlerin kendisi olduğu işaret edilmektedir. Bizler de bu sebeple temel olarak incelediğimiz sitelerin arasına ateizm derneği sitesini eklemeyip, ateizm hakkında daha sistemli ve entelektüel bilgi veren siteleri tercih ettik.

Ateizm Derneği sosyal medyada takipçilerine ve özellikle ateistlere seslenmekte, zaman zaman ilahiyat camiasından tanınmış teist akademisyenlerle youtube sosyal medya aracı üzerinden tartışmalar yapmaktadır. Derneğin youtube'da yaptığı canlı yayınlara telefonla katılan kişilere kitap hediye etmesi ve hediye ettikleri kitabın Turan Dursun'a ait bir kitap olması da dikkatleri çekmektedir.[70] Türkiye'nin laik ve özgür bir ülke olduğunu sosyal medya paylaşımlarıyla vurgulayan dernek, laiklik ilkesine aykırı olarak gördüğü siyasi ve sosyal uygulamaları eleştirmektedir.

[68] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Organ ve Kadavra Bağışı | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 16 Eylül 2020).
[69] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "Ateist Gazete Liste | Ateizm Derneği Resmi Sitesi" (Erişim 23 Nisan 2020).
[70] Ateizm Derneği Resmi Sitesi (Ateizm Derneği), "TANRIYI ARAMAK - Bunlar Ateist! - 3.24 - Doç. Dr. Enis Doko, Taner Beyter", *Youtube* (Erişim 19 Mart 2021).

1.2.2.1. Ateizmin Tanımı ve İmkânı

İncelediğimiz sitelerdeki ateistler de ateizmin tanımını yapmakta, çeşitli tarihi bilgiler vererek kendilerine gelen soruları cevaplamaktadırlar.[71] Ateizm hakkında detaylı açıklamalar yapan bu siteler, yeri geldiğinde okuyucularına ateist yazarların kitaplarını da tavsiye etmektedirler. Ateist sitelere göre ateizmin ne olduğunu anlamak için ilk olarak onun ne olmadığını bilmek gerekir. Ateizm teizmin ve bütün dinlerin reddidir. Tanrı'nın insanın yaratıcısı olduğuna yeterli kanıt bulunmadığına inanmak, bu olasılığın üzerinde kafa yormaya değmeyecek kadar küçük olduğunu bilmektir.[72] Onlara göre ateistler Tanrı'nın var olmadığını kanıtlamak zorunda da değildirler. Bu kanıtlama zorunluluğunu Tanrı'nın var olduğunu iddia eden teistlere havale etmişlerdir.[73] İlgili sitelerin keyfiyeti açısından bakıldığında ateizm ikiye ayrılmaktadır; bunlardan güçlü, yani pozitif ateizm Tanrı'nın var olmadığına dair aktif olarak iddialar geliştirirken, zayıf, yani negatif ateizm ise bu konuda pasif durmakta, kendi inançsızlığını iddialar ile destekleme veya yayma ihtiyacı duymamaktadır. Ateistlerden Tanrı'nın var olmadığının kanıtlanması talep edilemez çünkü Tanrı'yı reddetme zaten bu düşünce ekseninde yaşamak demektir. Tanrı'nın varlığına karşı reddiyeler ileri sürülmeden de ateist olunabilmektedir. Zaten ateistler bu noktada teistlerin belirsiz ve keyfi olarak tanımlanan Tanrı kavramlarını da tartışmaya açmaktan geri durmazlar. Onlara göre ister teizmin içindeki farklı dinlerin farklı özelliklere sahip Tanrıları, isterse panteizm gibi belirsiz bir Tanrı fikri özünde belirsizdir. Dolayısıyla onlardan beklenen Tanrı reddiyesi de bu minvalde belirsizleşmektedir. Her dinin sınırlarını çizdiği Tanrı düşüncesi birbirinden çok farklıdır. Bu da ateistlerden beklenen reddiye hususunda onları 'Hangi Tanrı?' sorusunu sormaya yöneltmektedir.[74]

Ateistler evrenin başlangıcı hususunda Big Bang Teorisi gibi bilimsel açıklamalardan yararlanmakla birlikte "evrenin bir başlangıcı yoktur" şeklindeki bir kabulü de savunabilmektedir. Ateistin tercihine göre açıklamaların içerikleri de değişmektedir. Ateist kişi, evren gerçeği karşısında bir teist gibi belirli ve sabit fikirleri kabul etmek zorunda olmadığını düşünür. Bu fikirlerin Tanrı'ya atıf yapmaması onlar için yeterli

---

[71] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Örsan Öymen: Bunları bilmeden Ateizmi anlayamazsınız"(Erişim 23 Nisan 2020).

[72] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ateizm İnanç Değildir (Çeviri)" (Erişim 14 Haziran 2021).

[73] Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 23 Nisan 2020).

[74] Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 23 Nisan 2020).

olmaktadır.[75] Bağımsız ve özgür düşünceli olmayı ilke edindiklerinden bu fikrî farklılıkları olağan saymaktadırlar. Zira evrene ve insanın varoluşuna dair net cevaplar aramaya mecbur olmadıklarını düşünürler. Dolayısıyla bir ateistin agnostik bir tavır belirleyerek de ateizm sınırları içerisinde kalabildiğini söyleyebiliriz.

Ateizm, insanlara ahlâkî, siyasi veya felsefî normları dayatan normatif bir düşünce olmadığını savunmaktadır. Bu sebeple içlerinde siyasi anlamda komünist, liberal, sosyal demokrat gibi farklı düşünce gruplarından insanlar da bulunabilmektedir. Ateist bireylerin ahlâkî normlardan tamamen yoksun oldukları da söylenemez. Hatta kendi misyonları gereği ahlaklı birey olmayı idealize etmektedirler. Bu ahlak anlayışı ise referansını dinden almamaktadır. Kaldı ki onlara göre dindar insanlar ahlâkî zaaf göstermede ateistlerden daha kötüdürler. Din, dindar bireylerin ahlaksızlıklarını perdeleyebilen tanrısal bir kurumdur.[76] Oysaki ateistler entelektüel, bilgili, araştıran, sorgulayan ve ahlak sahibi bireyler olarak kendilerini göstermektedir.[77] Doğaüstü meseleler konusunda sabit herhangi bir açıklama ve prensipleri olmayan ateistlerin genel olarak bilimsel materyalist görüşü benimsedikleri söylenebilir.[78] Bilimsel kuşkuculuk ve eleştirel düşünmeye eğilim ateistlerin genel tutumlarındandır. Onlar yalnızca toplumda kabul görmüş dinî yargıları sorgulamamakta, beraberinde karşılaştıkları her inanç ve bilgiye de şüphe içerisinde yaklaşmaktadırlar. İncelediğimiz pozitif ateizm adlı siteye göre '*Ateizm, bizleri dinlerin insanları uyuşturan, ilkelliğe ve bağnazlığa iten ve günümüzün sözde ileri toplumu bile esir almış özelliklerinden kurtarabilecek, en azından bu konulardaki mücadelede katkı sağlayabilecek bir bilimsel ve felsefî bakış açısıdır.*'[79] şeklinde tanımlanmıştır.

Ateistler için anlaşılması elzem olan hususlar şunlardır: Ateizmin evren ve canlılık için herhangi bir cevap verme zorunluluğu yoktur, teistlerin kendi dinî inançlarını önyargılı

---

[75] Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 23 Nisan 2020).

[76] Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 23 Nisan 2020), Ateistler bu noktada yapılan istatiksel araştırmalardan faydalanırlar. ABD'de yapılmış olan bir araştırmaya göre ateistlerin boşanma oranlarının dindar bireylere göre daha az olduğu, suç işleme oranlarının dindar bireyler arasında ateistlerden daha fazla görüldüğü ve ateistlerin IQ seviyelerinin dindar bireylerden daha yüksek olduğu gibi araştırmaların istatiksel doğrular olduğu ateist sitelerce kaydedilmiştir.

[77] Ateistlerin sitelerde sıklıkla bahsettikleri bu iddialar gerçeklikten oldukça uzak gözükmektedir. Ateizme yönelmenin rasyonel süreçler sonucunda gerçekleştiği ve buna binaen ateistlerin bilgili ve entelektüel bireyler olduğu savlarını ileri sürseler de çalışmalar detaylara inildiğinde gerçeklerin hiç de öyle olmadığını ortaya çıkarmıştır. Yapılan bir araştırmada insanların duygusal travmalar sonucunda bu felsefî görüşü tercih ettikleri dikkatleri çekmektedir. Larry Alex Taunton, "Listening to Young Atheists: Lessons for a Stronger Christianity", *The Atlantic* (Erişim 23 Nisan 2020).

[78] Pozitif Ateizm, "Ateizm Çeşitleri"(Erişim 08 Ağustos 2020).

[79] Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 23 Nisan 2020).

ve şüphesiz bir biçimde kabul etmeleri onlara olan bu yanlış yaklaşımın sebeplerindendir. Ayrıca her şeyin bir sebebinin de olma zorunluluğu yoktur. Bu 'nedensiz' açıklama ateistlerin tercih edebileceği teistlerin ise hiçbir zaman anlamayacağı bir açıklama türüdür.[80] Teistler çoğu sorgulanmamış, çelişkili, tutarsız bilgiler ve bilimsellikten uzak bilgilere sahiptirler. Ateistlere göre teistlerin bilgi edinme kaynaklarının en önemlisinin vahiy olması, teizmin sahip olduğu düşünme yapısını belirlemektedir. Ve teistlerin ateistlerden bekledikleri anlamsız cevapların da sebebi onların bu bilgiyi elde etme ve düşünme biçimlerinden ileri gelmektedir.[81] Teistlerin sahip olduğuna inandıkları kesin ve net cevaplar aslında bilimsel kanıtlardan uzak olup bu haliyle cevap niteliği de taşımamaktadır. Bu noktada ateistler ortaya yeni bir tez koymaktan ziyade bu iddiaların çelişkilerini açıklayarak yol yürümektedirler.[82]

İnternet sitelerinde tartışılan konulardan birisi de ateizmin tabiî bir netice olarak anlaşılması ve savunulmasıdır. Bunu yaparken özellikle inananların imanın fıtrîliği iddiasını reddederek işe başlamaktadırlar. Bu konuda inananların belli başlı argümanları şunlardır: İnkârın imkânsızlığı, Tanrı fikrinden yola çıkan kanıt, zor duruma dayanan kanıt, inancın zorunluluğu, adalet kanıtı.[83] Teistlerin savunduğu bu kanıtlar ateizmin kavramsal imkânına ilişkin yapılan eleştirilerdir. Teistler ateistlerin inanmama ve Tanrı'nın yokluğunu savunma tavrına karşılık inkâr etmek için bile bir Tanrı tasavvurunun gerekli olduğunu savunmuşlar ve inkâr etmenin imkânsız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Tanrı fikrinden yola çıkılarak ateizmin imkânsız olduğunu ileri sürme ise teistlerin her insanda yüce, ulu ve mükemmel bir varlık fikri olduğunu bu sebeple de mutlak ateizmin imkânsızlığını ileri sürmeleri anlamına gelmektedir. Zor duruma dayanan kanıt; ateistlerin ölüme yakın anlarda Tanrı inancını benimseyebileceğine dair

---

[80] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Ateizm nedir?" (Erişim 18 Haziran 2021).

[81] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Ateizm Hakkında Bir Önyargı", Ateistler kendilerinden beklenen açıklamalar hakkında yalnızca bir ret olduklarını savunarak cevap vermeleri tarafımızdan kolaya kaçma olarak görülmüştür. Teizmin yaptığı evrenle ilgili anlatımları çelişkili ve tutarsız bulmaktadırlar. Onlara göre nasıl ki bir hâkim sanığın suçlu olduğu iddiasına ret cevabı veriyorsa ateizm de Tanrı'nın varlığı iddiasına ret cevabı vererek ekstra bir iddiada bulunmaz. Ancak teizmin iddialarının yalnızca çelişkili olduğu belirtilerek kabul edilmemesi, içeriğin sürekli eleştirilerek tek taraflı pasif bir tutum sergilenmesi makul gözükmemektedir. Ateistler bu noktada şair Shelley'e ait bir söze atıf yaparlar: 'Tanrı bir varsayımdır ve bu yüzden ispata gerek duyar; ispat yükü de inananlara aittir.'; Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler Alfa, "Ateizmi Savunmak (Çeviri)" (Erişim 14 Haziran 2021).

[82] Pozitif Ateizm, "Ateizm Hakkında Bir Önyargı"; Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ateizm İnanç Değildir (Çeviri)" (Erişim 14 Haziran 2021).

[83] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ateizm İmkansız Mıdır?" (Erişim 13 Haziran 2021).

görüştür. Bu konuyla ilgili en sık atıf yapılan cümle: 'Düşen bir uçakta ateist bulunmaz.' şeklindedir. İnancın zorunluluğu kavramı, her insanın değer verecek bir şeyler bulma ihtiyacına yönelik bir teistik karşı çıkmadır. Her insanın doğasında değer verme, sevme gibi ihtiyaçlar vardır. Bu ihtiyaçların giderilmesi bir Tanrı'ya inanmakla mümkün olur. O halde her insan inanmaya ihtiyaç duymakta ve dolayısıyla ateizm mümkün görünmemektedir. Ateizmin imkânına dair son teistik kanıt ise adalet kanıtıdır. Dünyadaki kötülüklerin varlığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu kötülüklerin cezalandırılması ise her zaman dünyevi mahkemelerde karşılık bulmayabilir. Zalimin cezalandırılması, masumun masumiyetinin ispatı için ahirete ihtiyaç vardır. Ahiret inancına sahip olmayan ateistler ve yalnızca bu dünya hayatıyla sınırlı olan ateizm anlayışı insandaki adalet duygusunu tatmin etmemesi sebebiyle de geçerli ve mümkün olmamaktadır. Ateistler bu reddiyelere cevap vererek teistlerin ateizmin imkânsızlığına dair öne sürdükleri kavramların tutarsız olduğunu ileri sürmektedirler. Teistlerin Tanrı'nın reddedilmesi için bile ilk olarak bu kavramın kabul edilmesi anlayışı ateistlere göre yanlış bir akıl yürütmeden kaynaklanmaktadır. Ateistler var olan bir Tanrı'yı reddetmezler, onlar bir bütün olarak Tanrı kavramını ve beraberinde teistlerin kabul ettikleri Tanrı'nın sıfatlarını reddetmektedirler. Bu kavramsal reddedişte herhangi bir kabule yer yoktur. Nasıl ki bir Müslüman Hıristiyanların ileri sürdüğü Tanrı anlayışını reddederken bu anlayışı ilk olarak kabul etmiyorsa aynı şekilde ateistin de reddetmek için yalnızca bu tanımın varlığını biliyor olması yeterlidir.[84]

Her insanın zihninde yüce bir varlık anlayışının bulunduğu iddiasına itiraz ise ateistlerce kavram yanılgılarının önlenmesiyle giderilebilir. Ateistler Tanrı kavramı ile 'tanrısallığın' birbirlerinden ayrılması gerektiğini düşünür. İnsanda bulunan bu tanrısallık özelliği onun değer atfetme ve huşu duyma gibi duygularından ileri gelmektedir. Bu duygular evrimin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olup ateizmi çürütecek güçlükte bir kanıt değildir.[85] Zor durumlarda insanların Tanrı'ya inanacakları ifadesi ise ateistler tarafından teizmin çıkarcı anlayışının adeta bir özeti şeklindedir. Teistler çıkarları, maddi ve manevi refahları ve kendilerini rahatlatma istekleri doğrultusunda teizmin hakikatini sorgulamazlar.[86] Bu sebeple empatiden yoksun bir biçimde ateistleri de kendileri gibi değerlendirirler. Samimi ateistler bir uçak

[84] Alfa, "Ateizm İmkansız Mıdır?"
[85] Alfa, "Ateizm İmkansız Mıdır?".
[86] felis agnosticus (felis agnosticus), "Biz ateistler ne biçim insanlarız" (Erişim 15 Haziran 2021).

düşecekken veya olası bir zor durumda kendi inanç ve felsefelerinden vazgeçip teizme yönelmezler. Hayatlarına yön veren ateizm kararını panikle değil düşünerek ve uzun sorgulama süreçlerinden geçerek aldıklarını savunduklarından acil durumlarda kararlarından vazgeçmeyeceklerdir.[87] Ateistler ahlâkî veya insanî değerlerden yoksun olmadıklarını ısrarla savunurken bu değerlerin tanrısal bir kaynaktan gelmesinin gerekmediği, insanlığın başlangıcından beri iyi-kötü, güzel-çirkin gibi kavramları bildiklerini savunmuşlardır. Bu açıklamalar için Tanrı'ya atıf yapmanın gereğine inanmadıkları gibi aslında kötülüğün esas kaynağının da Tanrı'ya inananların kendileri olduğunu söylemektedirler.[88]

Ateistler 'evrendeki her şeyin tesadüfen oluşmasının imkânsızlığı' eleştirisine karşı da kendilerini ifade etmişlerdir. Onlara göre tesadüf ve rastlantı kavramının bağlamı önemlidir. Ve teistlerin iddia ettikleri gibi bu kelimeleri sıklıkla kullanmamaktadırlar. Esasında konunun içeriğine ve ateiste sorulan soruya göre açıklama değişmektedir. Ateistler evrendeki her şeyin bir anda ve sebepsizce meydana geldiğini düşünmezler. Onlar 'insan nasıl var oldu?' sorusuna 'evrimin doğal seçilim süreçleriyle' şeklinde cevap verirken, evren hakkındaki bu şekilde bir soruya ise 'Big Bang ile' cevabını verirler.[89] Teistlerin bu noktada Tanrı dayanaklı açıklamaları ise rastlantı yerine koydukları alternatif bir "kandırmacadır". Yani teistler Tanrı'nın ne sebeple bu evreni yarattığını kendileri de bilmezler, böylelikle aslında rastlantı kavramı Tanrı ile yer değiştirmiş olur. Ancak ateistlere göre bunların tamamı açıklama bile sayılmamaktadır.[90]

Sosyal medya hesaplarında ise ateistler ateizmin tanımını yaparken internet siteleri kadar ayrıntılı tanımlamalara ve açıklamalara girişmemiş, kullanıcı adlarından belli ettikleri 'ateizm' kimlikleri üzerinden dinleri ve özellikle İslâm dinini eleştirmişlerdir. Aklın Gözü, Doruktaki Beyin, Eski Müslüman, Ateist Official gibi isimler kullanan

[87] Alfa, "Ateizm İmkansız Mıdır?".

[88]Alfa, "Ateizm İmkansız Mıdır?" Sosyal medyada ve internet sitelerindeki ateistlerin argümanları, dinlere karşı tutumları ve genel üslupları yeni-ateistlerin tutumlarıyla birçok yönden benzerlik içermektedir. Dawkins başta olmak üzere yeni-ateistler de dinlerin bütün kötülüğün kaynağı olduğunu belirtirler. Yeni-ateistlerin bütün dinlere karşı olan olumsuz tutumları bilinse de İslam özelinde bu söylemleri daha düşmanca belirginleşmektedir. 11 Eylül terör saldırılarından sonra gözle görülür bir şekilde İslam'ın teröristlikle bağdaştırılması yen-ateistler tarafından da sürdürülmüştür. İncelediğimiz ateist sitelerde yeni-ateizmin faaliyetlerine olumlu bakılmış, yeni-ateistler sayesinde ateizm yaygınlaşmış ve dinlere olan kutsî bakış açıları yıkılmıştır.

[89] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "İnanç, Ateizm ve Tesadüf" (Erişim 13 Haziran 2021).

[90] Alfa, "İnanç, Ateizm ve Tesadüf".

ateistler, kullanıcı adlarında bilime değer verdikleri, aklı önceledikleri gibi hususlarla diğer kullanıcıların dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Ateistler saf ateizmi tanımlayarak, bu ateizm türünün dinleri eleştirmediğini onların ilgi alanına din eleştirisinin girmediğini ve teistlerin bu tür ateistlerden rahatsız olmadığını belirtmişlerdir.[91] Burada kastedilen mutlak ateizmdir. Non-ateistlerin yani anti-teistlerin dinleri eleştiriye tabi tuttuklarını belirten ateistler, bu tür ateizmin varlığının dindarları çok fazla rahatsız ettiğini belirtmişlerdir. Onlara göre teistler, saf ateistlere saygı duyarken anti-teistlere ise saygı duymamakta, onların eleştirilerine öfke ile karşılık vermektedirler. Çünkü teistlerin asıl hassas oldukları husus Tanrı kavramının varlığının veya yokluğunun tartışılması değil 'Arap dinine' getirilen eleştirilerdir.[92] Ateistler ateizmin veya deizmin insanların hayatlarını etkilemediğini, bu iki farklı görüşün yalnızca Tanrı'nın varlığı veya yokluğu konusunda tartıştığını ifade etmişlerdir. Bu durumun kimseye zararı gözükmemektedir.[93] Ancak onlara göre teizm, insanların hayatlarını zindana çeviren kurallar içermekte, insanlar dine inanmaya meyilli doğduklarından bu fikri reddetmemektedirler. Zaten ateistlere göre din fikrini reddetmek ciddi bir çaba istemektedir. İnsanların hayatlarında büyük bir paradigma değişikliğine yol açacak olan din fikrini reddetme ve ateizme geçme hareketi uzun zaman isteyen bir hareket olacaktır.[94] Onlara göre din, evrimin istenmeyen biyolojik ürünlerinden olan yirmilik diş yahut apandisit gibi insanların bilinçlerinde oluşmuş istenmeyen bir üründür.[95]
Sosyal medyada ateistler deistleri de eleştirmekte, onların dinleri ve peygamberleri reddeden ancak bir Tanrı'yı kabul eden tutumlarını makul bulmamaktadırlar.[96] Onlara

[91] Aklın Gözü, "'1. Saf ateizm dinlerin iddialarıyla fazla ilgilenmez,dinleri masaya yatırmaz.Tanrının olamayacağı üzerine sağlam/derin felsefe yapar. Dindarlar, saf ateizmden rahatsızlık duymaz, hatta yer/yer buna saygı bile duyarlar. Varlıklarına doğrudan tehdit olarak da algılamazlar.'", *Twitter* (Erişim 19 Mayıs 2022).
[92] Aklın Gözü, ""6. Ortalama TR'e Tanrı Yoktur dediğinizde,dikkate almaz,"aslında iyi bir insan olduğunuzu neden böyle saçmaladığınızı düşünür"size acır.Ciddiye almadığı gibi sizi dinlemez bile.Fakat, İslama vurmaya başladığınızda işin rengi değişir.Tanrı son hedeftir,ilk hedef arap dini/putudur."", *Twitter* (Erişim 19 Mayıs 2022).
[93] Aklın Gözü, "'Makul ateist ve deist arasındaki Tanrı var/yok tartışması dostça argümanların çarpışmasıdır.5 sene sonranın hava durumunu tahmin yarışıdır.'", *Twitter* (Erişim 24 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Ateist,Deist veya Agnostik olmak pratik olarak yaşadığımız hayatları fazla etkilemez. Ama Teist olmak dünyaları karartır, hayatları bitirir.'", *Twitter* (Erişim 19 Mayıs 2022).
[94] Aklın Gözü, "'İnsanoğlu kırılgandır. Değişikliklere uyum saplaması için zamana ihtiyacı vardır. Eğer ki,büyük paradigma değişklikleri oluyorsa, zaman uzar'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).
[95] Aklın Gözü, "'Din/Tanrı fikri, apandis gibi, 20 yaş dişi gibi, evrimsel bir arazdır. Homo sapiens inanmaya yatkın bir halde doğar https://t.co/RlmlvTs6Ct'", *Twitter* (Erişim 19 Mayıs 2022).
[96] Doruktaki Beyin, "'Deizm iki prangadan birisi olan dini koparmaktır. Dinlerden doğmuş olan diğer prangayı,yani tanrıyı koparamadığı için,dinlere ateizmden daha uzak olduğu fikrine kesinlikle katılmıyorum. https://t.co/VKP9DALgGF'", *Twitter* (Erişim 24 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'İbrahimi

göre deistler dinin prangasından kurtulmuşlar ancak hala Tanrı 'prangası'ndan kurtulamamışlardır. Kutsal kitapları okuyan birinin deist olması kolaydır, ancak ateistler için ateizme geçiş ciddi bir okuma ve bilgilenme süreci ile meydana gelecektir.[97] Deistlerin dinleri reddederek Tanrı inancını kabul etmelerini ve 'Müslüman değilim ama ateist de değilim' söylemlerinin Tanrı korkusu sebebiyle olduğunu belirtmişlerdir. Ateistlere göre deistlerin Tanrı'dan korkması ise ahlâkî değildir.[98] Çünkü deist olmak diğer dinlerin 'korkulacak' Tanrılarını da reddetmek anlamına gelmektedir. Ateistlere göre İbrahimî dinlerin Tanrılarını kabul etmeyen deist, yine bu Tanrıların tanımından yola çıkarak kendine bir Tanrı korkusu oluşturmaktadır. Ayrıca ateistler, deistlerin inandıkları teorik Tanrı'nın İslâm'ın Tanrı'sı olan Allah, Yahudiliğin Tanrı'sı Yehova veya Hıristiyanlığın Tanrı'sı God olmadığını ve onun özelliklerini taşımadığını belirtirler.[99] Ateistlere göre bu Tanrıların hepsi peygamberliği kendilerine 'meslek' edinmiş Arap toplumlarının 'uydurmalarıyla' ortaya çıkmış ve taraftar toplamışlardır.[100] Ateistler deistlerin Kur'ân'da belirtilen Tanrı'ya inanmadıkları için doğrudan şirk koştuklarını ve bu sebeple agnostik olmanın veya ateist olmanın deistlikten çok daha makul bir durum olacağını belirtmektedirler.[101] Esasen ateistlerin deizm eleştirisi onların teistlerden destek alması ve semavi dinlerin Tanrı tasavvurunu desteklemeleri sebebiyle olduğu gözükmektedir. Onlar deistlik durumunda kalmanın teizme destek vereceğini, bu sebeple ateizme geçiş yapılmasının önemini farklı tweetlerinde vurgulamışlardır.[102]

---

dinler Tanrının varlığı-yokluğunun önemini öyle abarttılar ki; bu dinleri bırakanların bazısı bu algı yüzden deist oluyorlar.'", *Twitter* (Erişim 24 Mayıs 2022).

[97] Doruktaki Beyin, "'Deizm iki prangadan birisi olan dini koparmaktır. Dinlerden doğmuş olan diğer prangayı,yani tanrıyı koparamadığı için,dinlere ateizmden daha uzak olduğu fikrine kesinlikle katılmıyorum. https://t.co/VKP9DALgGF'".

[98] Aklın Gözü, "'"Bak ben İslama inanmıyorum ama Ateist de değilim" altkodlu bir Deistlik,ahlaki değildir. Ve Allah'a olan korkuyu içinde barındırır. Düşün!'", *Twitter* (Erişim 24 Mayıs 2022).

[99] Aklın Gözü, "'Teorik Tanrı, Allah değildir. Allah da Teorik Tanrı değildir. Teorik Tanrı, çok daha komplike bir kavramdır. Allah avam işidir.'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

[100] Aklın Gözü, "'TIKLA (Deistlerin Tanrısı, Yehova,God,Allah mıdır? Bir Tanrı varsa bile, bu Tanrının adı neden arabın puttan devşirme ilahı Allah olsun ki ?)'", *Twitter* (Erişim 24 Mayıs 2022).

[101] Aklın Gözü, "'5. Deistler ise Allah dışında başka bir Tanrı tasavvur ettikleri için DOĞRUDAN ŞİRK koşmuş oluyorlar.'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022).

[102] Aklın Gözü, "'Teist ise Deist'in arkasına saklanmıştır.Elinde şizofren İbrahim'in bıcağı vardır, atası gibi, ikisini de kesmek için sürekli bıçağını biler'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'6. Agnostikler de yırtıyorlar :) Yani neymiş, deist olacağına, ateist ol :)'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022).

1.2.2.2. Ateizm Bir İnanç mıdır?

İncelediğimiz sitelerde ateistlerin ateizm kavramına dair en sık değindikleri noktalardan biri de ateizmin bir inanç olmadığı hususudur. Teistler ateizmi reddederken bu felsefenin aslında Tanrı'ya inanmama inancı olduğu şeklinde eleştiriler öne sürmekte, ateist olan kişilerin bu konuda herhangi bir açıklama ve savunma yapma ihtiyacı duymayacağı konusunu gündeme getirmektedirler. Ateistler ise bu konuda kesin bir dille ateizmin bir inanç sistemi olmadığını savunurlar. Dinî inançlar kendi kurallarını kutsal kitaplarını ve ahlâkî sistemlerini barındırmaktadırlar. Ateizmde ise bunlara dair herhangi bir kural bulunmamaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi ateizmin kutsal kitabı veya ahlâkî normları içeren bir manifestosu bulunmaz. Ateizm dinlerin gerçek olmadığına inanan ancak bu şekilde din yerine geçmeye çalışan bir inanç sistemi değildir. Ateistler bütün dinleri sorgulama süreci sonucunda Tanrı hakkında yeterli kanıtımızın olmadığı sonucuna varmış bireylerdir.[103]

Ateizmin bir din veya iddia olduğu şeklindeki anlayışlar karşı tarafın tezi sayılmıştır.[104] Peki ateistlerin temel hedefleri nedir? Ateistlerin genel hedefi bütün dinlerin söylemlerini sorgulamaya açmak, toplumda hâkim olan kutsala ve dinî olana saygıyı yıkmaktır. İnsanlar tarih boyunca dinlerle ilgili mitler meydana getirmişlerdir. Ateistler ise bu inançlara karşı basitçe 'yeterli kanıt yok', 'tutarsız' veya 'çelişkili' şeklinde yaklaşırlar. Ateistler diğer inanışlar gibi kendi düşüncelerini aşılamaya çalışmazlar.[105] Din adamları olmayan bu sistemde ibadet etme amacıyla "gereksizce" yapılan eylemler (oruç tutmak, belli yasaklara tabî olmak gibi) ve insanların akıllarını bir kenara bırakıp takip etmesi gereken peygamberler yoktur. Ateistler akıllarını hayatlarının her anında ve özellikle dinî dogmaların dayatıldığı noktalarda kullanan, özgür düşünceyi savunan

---

[103] Alfa, "Ateizm İnanç Değildir (Çeviri)" Ateistlerin sıklıkla dile getirdikleri bu iddiaları sorgulanmaya açıktır. Onlar bilimin gelişmesi ile birlikte insanların dinî inançlardan uzaklaştıkları ve bütün ateistlerin rasyonel sorgulamalar sonucunda ateizm sonucuna vardıklarını iddia ederler. Ancak araştırmalar ateizme duygusal travmalar sonucunda varan insanların çoğunluğuna dikkat çekmektedir. İnsanlar yaşadıkları duygusal çöküşler sebebiyle de (bir yakınlarının ölümü, kötülüğü anlamlandıramama gibi) ateizme sıklıkla yönelmektedirler. 'Tanrı'ya küsme' olarak adlandırılabilecek bu geçiş, ateistlerin iddia ettikleri gibi bu sürecin sırf rasyonel sorgulamalar sonucunda meydana çıktığı hususunda soru işaretleri oluşturmaktadır.

[104] Ateizm Blog, "Ateizm nedir?"

[105] Alfa, "Ateizmi Savunmak (Çeviri)" Ateistler bu noktada kendileriyle açıkça çelişmektedirler. Ateistler ateizmin artmasını desteklemekte, yeni-ateistlerin ateizmi yükselten söylemlerini bir başarı olarak görmektedirler. Bir inanç olmadığını iddia eden ateistlerin, çocukluktan itibaren din eğitimi verilmesini beyin yıkama olarak görmeleri, ateizmin din eleştirilerini özellikle çocuklar karşısında dile getirmelerini gerekli bulurlar. Özellikle sosyal medya ve internet sitelerinde ateizm savunularının apaçık yapılmaya cesaretlendirilmesi ateistlerin kendileri gibi olan insanları çoğaltmaya yönelik faaliyetlerindendir.

kişilerdir. Dinî inanca sahip olan insanların en büyük umutları ölümsüzlük isteğinde gizlidir. Ölümsüzlük isteklerini ahiret inancının arkasına sığınarak gidermeye çalışan dindarlar kendilerini avutmaktadırlar. Ateistler ise bu hayatın yaşanılabilecek tek bir hayat olduğunu, öldükten sonra dindarların iddia ettikleri gibi herhangi bir ilahi adalet sisteminin kurulmayacağını savunmaktadırlar. Onlar teistlerden gelen ahiret olmaksızın insan hayatının anlamsızlığı, gereksizliği gibi eleştirileri de cevaplandırmaktadırlar. İnsan hayatı yalnızca bir kez yaşanmakla değersizleşmemekte '*tek bir hayat hem az hem çok*'[106] cümlesiyle bu düşüncelerini ifade etmektedirler. Ateist insanlar kendilerine hedef olarak hep daha iyi bir toplum ve daha iyi bir insan olma amacı dile getirmektedirler. Bu tek yaşam fikri onları korkutmamakta, teistlerin sandıklarının aksine ölümden de korkmamaktadırlar.

Ateistler kendilerinin kınanmasına ve teistlerden gelen her türlü sert eleştiriye karşı kendileri gibi düşünenleri ateizmi savunmaya davet etmektedirler.[107] Onlar kimliklerini saklama davranışlarını sürdürdükçe toplumun kenar ve köşelerinde sıkışmış olarak kalacaklarını bu sebeple de dürüstçe kimliklerini açıklamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Dindarlardan gelebilecek olan olumsuz tepkiler onları yıldırmamalı, cesaretli olmalıdırlar. Kimliklerini saklama tavrını sürdürdükleri takdirde toplumda ateistlere karşı yaygın önyargılı tutumlar devam edecektir.[108] Onlara göre dinlere karşı tüm insanlık tarafından takınılan 'kutsala saygılı olma' tutumu gereksizdir. Dindarlar bu saygıyı hak etmemektedirler.[109] Kimse tutarsız ve çelişkili önermeler ileri süren dinî inanışlara karşı saygılı olmak zorunda değildir, olmamalıdır da. Dindar kişiler tarafından ileri sürülen rasyonaliteye aykırı olgulara karşı ateistler birleşerek ateizmi açıkça ve özgürce savunmaya başlamalıdırlar. İnsan, hayatının başlangıcında dindarların beyin yıkamalarından uzak, dinî inanç ve olgulardan bağımsız zihin gelişimini tamamlar. Yani bireyler aslında özlerinde ateizm düşüncesini barındırarak dünyaya gelmektedirler. Bu durumu korumak ateistlerin bir görevi olmalıdır. Ateistlerin takındıkları bu tavır Dawkins (1941-) ve yeni ateistlerin tutumlarıyla benzerlik arz etmektedir. Onlar da dinlere saygılı olma, dinî inanışlara karşı duyarlı ve hassas olma tutumlarını gereksiz görmekte, bir anlamda ateistleri saygısızlığa davet etmektedir.

106 Alfa, "Ateizm İnanç Değildir (Çeviri)".
107 felis agnosticus (felis agnosticus), "Ateistler! Yalnız ve yanlış değilsiniz!" (Erişim 15 Haziran 2021).
108 felis agnosticus, "Ateistler! Yalnız ve yanlış değilsiniz!"
109 Alfa, "Ateizmi Savunmak (Çeviri)".

Çünkü bu saygı içeren tutumlar insanların mitlerini yani dinî inanışlarını sürdürmeye devam ettirmiş, saçma da olsa insanlık tarihi boyunca dinler varlığını korumuştur. Bu söylem benzerliği, ateist sitelerdeki ateistlerin ve yeni ateistlerin düşüncelerinin paralelliğine bir işarettir. Zaten ateist sitelerdeki ateistler yeni ateistlerin yaptığı konuşmaların ve çıkardıkları kitapların dünyadaki ateist nüfusunu artırdığını da düşünmektedirler.[110]

Ateistler din hakkındaki münazaraların bilhassa küçük çocukların karşısında yapılması gerektiği görüşündedirler.[111] Küçük yaştan itibaren dinî bilgilerle "beyni yıkanan" çocuklar karşısında takınılacak ateist tutum onları sorgulamaya itecek, özlerinde var olan ateizm düşüncesini canlandıracaktır. Ayrıca ateistler çevrelerindeki dindar insanlardan gelebilecek birlikte yemek duası yapma teklifi, farklı dinî düşünceleri saygısızlık olacağı endişesiyle gündeme getirmeme, "hayatın ateistler için hiçbir anlamı olmadığı" şeklindeki yaklaşımları şiddetle reddetmektedirler. Kutsal kitapların olduğu gibi yorumlanmaması gerektiği, insanların ölüme yaklaştıkça dine daha çok ihtiyaç duyacağı ve bir yakınını kaybederek ölümle yüzleşen insanın Tanrı inancıyla teselli bulabileceği şeklindeki tavsiyeler de ateistler tarafından zaman zaman tutarsız ve samimiyetten yoksun bulunarak reddedilmiştir.[112]

Çocuk yaşta dinî eğitim verilmesini 'çocukların beyinlerini taciz etme' olarak yorumlayan ve bu durumu cinsel istismarla aynı kefeye koyacak kadar ileri seviyede dinî nefret taşıyan sosyal medya ateistleri, insanın en önemli âzâsının beyin olduğunu belirterek çocukların küçük yaştan itibaren dinî bilgilerden uzaklaştırılmalarını savunmaktadırlar.[113] Onlara göre çocuklar temelde inançsız doğmakta, ancak erken

---

110 Ateistlerin bu abartılı görüşleri gerçeklikle bağdaşmıyor gözükmektedir. Amerika'da kurulan ve toplumların eğilimlerini inceleyen araştırma merkezi PEW'e göre ateizm ateistlerin iddia ettikleri gibi hızla değil, yavaş bir şekilde artmaktadır. Bu da yeni ateistlerin söylemlerinden ziyade dünyada genel olarak artan sekülerleşme ile birlikte olmuş olabilir. PEW, Times dergisinin 1966'da yayınlanan 'Tanrı Öldü Mü?' adlı kapağını ve makalesini incelemeye almış dünya çapındaki ateizm ve inançsızlığı araştırmıştır. Ateizm Times dergisinin iddia ettiği gibi artmış ancak bu Times dergisinde öne sürüldüğü kadar çarpıcı ve gözle görülür bir artış olmamıştır. Dünya çapında dinler hala etkinliğini korumaktadır. Pew, Pew Research Center, "Is God Dead? No, but Belief Has Declined Slightly", (Erişim 14 Haziran 2021).

111 Alfa, "Ateizmi Savunmak (Çeviri)".

112 Alfa, "Ateizmi Savunmak (Çeviri)".

113 Aklın Gözü, "'1. Bir insanın en önemli organı beynidir. Erken yaşta din eğitimi, beyinde kalıcı hasarlar bırakır.'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022); Doruktaki Beyin, "'Beynin amigdala bölgesi hayatta kalmayı ve yaşamı devam ettirmeye programlı bir bölgedir. Eğitimsiz cahillerde bu bölge baskındır.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'2. Toplumların erken yaşta din eğitimini, çocuklara cinsel istirmarla aynı statüde değerlendirmeleri gerekir.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

yaşta verilen dinî eğitim çocuğun dine yönelmesini sağlamaktadır.[114] Milletlerin gelişimi için çocukların erken yaşta eğitimine önem verilmeli, ancak bu eğitim kesinlikle dinî bir eğitim olmamalıdır. Eğitim seküler olmalı, bilim ve evrimi içermelidir.[115] Ateistler dindar olmak ile cahil olmayı eş anlamlı olarak değerlendirdikleri için onlara göre dinî eğitimler insanı cehalete sürükleyecektir.[116] Özellikle İslâm dinine ait bilgilerin girdiği beyin bu noktadan sonra doğru düşünme yeteneğini kaybedecek ve birey beyin ölümü gerçekleşmiş 'hastalıklı' biri olarak hayatına devam edecektir.[117] Ateistlere göre çocuk yaşta verilecek dinî eğitim çocuklarda psikolojik problemler ve travmalar oluşturacaktır.[118] Çocukların cin, peri gibi görünmeyen varlıklardan korkmaları yahut cehennemle korkutulmaları ileriki yaşlarda bu çocukların sağlıklı düşünen yetişkinler olmalarını engelleyecektir.[119] Onlar Türkiye'de okullarda verilen din kültürü dersinin tüm dinleri içermediğini, yalnızca İslâm dininin propagandası yapıldığını ifade ederler.[120] Din dersinin kaldırılmasını talep eden ateistlere karşı bu dersin kaldırılmamasının kendilerinin yararına olacağını, bilakis din dersinin sürdürülüp özellikle lise seviyesinde Kur'ân meali okutularak devam etmesi gerektiğini savunan ateistler de mevcuttur. Kur'ân meali okuyan gençlerin dinin 'gerçeklerini' görerek ondan kopacaklarını ve ateist olacaklarını savunmaktadırlar.[121]

---

[114] Aklın Gözü, "'1. Çocuklukta verilen din eğitimi beyni daima o yönde çalışmaya zorlar. Her haliyle yeryüzü üretimi olduğu ayan-beyan ortada olan dini reddebilmek için fizik, kimya, matematik, biyoloji, felsefe, astronomi öğrenmeniz gerekir.'", *Twitter* (Erişim 27 Mayıs 2022).

[115] Aklın Gözü, "'Yavrularımıza seküler eğitim vermeliyiz, imamları okullardan uzak tutmalıyız. Onulmaz hasarlar bırakıyoruz. https://t.co/C1JHguRX7R'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[116] Doruktaki Beyin, "'Deprem senin için bela,Japonlar için ise sıradan bir sallantıdır. Cehalet sebebiyle başına her gelene bela diyorsun. Bunun ilacı bilgidir.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[117] Doruktaki Beyin, "'1. Pasivize olmuş bir insanın fişe takılı beyin ölümü gerçekleşmiş hastadan farkı yoktur.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022); Doruktaki Beyin, "'İslam,girdiği beyni ve toplumu her açıdan tarumar edip çöküşe sürükleyen,kandan ve nefretten beslenen bir hastalıktır. Dünya'da,55 küsür İslam ülkesine bakarak bu ilkellik,geri kalmışlık ve barbarlık çok net görülür. Mücadele etmeyelim de seyir mi edelim? https://t.co/f7dt7QcHgn'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[118] Doruktaki Beyin, "'0. Dinler ve Psikolojik travma;'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'3. Örngn. küçük yaşta cin/peri zırvalarına maruz kalan bir beynin, bu korkuları ömür boyu atamaması olasıdır.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[119] Doruktaki Beyin, "'0. Dinler ve Psikolojik travma;'"; Doruktaki Beyin, "'Her şey bir yana,bu açıklama çocuklar için bir korku öğesi,psikolojik bir darbedir. Hiç bir çocuğu hayali figürlerle korkutmaya,psikolojisini bozmaya hakkınız yok.! Ne 1400 yıl öncesinin çölünde,ne de Ortaçağ'da yaşamıyoruz. Burası da kabile devleti değil! https://t.co/I8o66YPAGn'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[120] Doruktaki Beyin, "'Bu açıdan bakıldığı zaman ülkemizde hala verilmekte olan "Din Kültürü" dersinin sonunda ki kültürün, mevcut erk tarafından hala kaldırılmamış olması, oldukça ironiktir. Çünkü Din kültürü dersinde,dinlerin kültürel tarihini anlatmak yerine, İslam dininin borazanlığı yapılıyor.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[121] Doruktaki Beyin, "'Kim demiş zorunlu Din dersi kaldırılsın diye.? Kaldırırsan toplumu nasıl aydınlatacaksın.? Zorunlu olan herşeye karşı olsam dahi,Din dersini istisna olarak görüyorum. Kur'an'ın

Yaz aylarında çocukların Kur'ân kurslarına ve cemaatlere 'kaptırılmaması' gerektiğini söyleyerek bu konuda insanları uyarmaktan da geri kalmamaktadırlar. Zira "cemaatlerin kurslarına giden çocuklar normal gözükseler de bu mekânlarda beyinleri yıkanmakta, normal hayata uyum sağlama yetileri ellerinden alınmaktadır."[122]

Kimlikleri açığa vurma daveti sosyal medyadaki ateistler tarafından da yapılmaktadır. Ses çıkarmadan yaşayan ateistlerin gerçeği duyuramayacaklarını, şuan azınlık olsalar da ileride geleceğin kurucuları olacaklarını savunmaktadırlar.[123] Ateizm bir inanç değil, diğer dinleri araştıran ve ikna olmayan bireyin kendini içinde bulduğu bir bilinç durumudur.[124] Bu bilinç halini açığa vurmayan, ateizmi savunmayan bireyler onlara göre ahlaklı bir duruş sergilememekte, yanlış olduğu 'apaçık' olan dine ve dindarlara karşı seslerini çıkarmayarak adeta yenilgiyi kabul etmektedirler. Onlar, yakın çevreden olumsuz tepki görmek ve yalnız kalmak gibi bedelleri ödeyerek, ateizmi açıkça savunmak gerektiğini takipçilerine duyurmuşlar, kendileri gibi ateist olanları cesaretlendirmişlerdir.[125]

Bu noktada ateistlerin tavırlarının bir kitle hareketini anımsattığına işaret etmeden geçemeyiz. Ateizm ateistlere göre yegâne kurtarıcı fikir ve dünya görüşüdür. Bu görüşü ateistlerin tamamı birlikte hareket ederek savunmalı, geleceğin kalkındırılmasına yarayacak olan bu gayretin el birliği ile inşa edilmesi gerekmektedir.[126] Kitle hareketlerinde mevcut olan mutlak düşman anlayışı ateistler için din, dinin koyduğu yargılar ve dindarlardır. Yani kitle hareketindeki birleştirici nefret etkeni ateistler için din olgusudur.[127] Dünyadaki bütün kötülüğün faturasını dinlere kesen ateistler, dinlerden kurtulmak yoluyla bütün problemlerin çözüleceği inancını taşırlar. Yine incelediğimiz site ve sosyal medya hesaplarındaki gerçeklerin bütünüyle ele alınmaması, bilimin dinin karşısına çatışmacı rolüyle bilerek konulması, evrimi kabul

---

türkçesi,en azından lise dönemi bütün okullarda zorunlu Din dersi olarak okutulmalı.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

[122] Doruktaki Beyin, "'0. Yaz aylarında çocuklarınızı cemaatlere kaptırmayın;'", *Twitter* (Erişim 27 Mayıs 2022).

[123] Doruktaki Beyin, "'Bizi günden güne eriten tek şey,gerçeği haykırmak yerine kabuğumuza çekilip sessizliğe gömülmektir.'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022).

[124] Aklın Gözü, "'Ateizm bir inanç değil, diğerlerinin yalan olduğu anlaşılınca, kendinizi içinde bulduğunuz duygu durumu :)'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022).

[125] Aklın Gözü, "'Ateistlik öyle de değil,için için İslamı kurtarmak için aylarca, tek başınıza çabalarsınız, kimse para-pul da vermez:)Sosyal çevreyi de unut'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022).

[126] Eric Hoffer, *Kesin İnançlılar* (İstanbul: Olvido, 2019), 109.

[127] Hoffer, *Kesin İnançlılar*, 118.

eden teistlerin de bulunduğu halde bunların göz ardı edilmesi ve dinin en kötü dindar üzerinden resmedilmesi, ateizme 'kesin inanmış' insanların gerçeği görmeme, görmek istememe halini anımsatmaktadır.[128] Ateistlerin kendilerini toplumun üst kesimi olarak görme, ateistlerin zeki insanlardan oluştuğu tarzındaki görüşler de kitle hareketi mensubu insanların yaygın kabullerindendir.[129] Onlar için geleceğin kurtarıcısı, medeniyetin kurucusu ve refahın sağlayıcısı ateizm olacaktır. İdealize edilen bu gelecek tasavvuru, gerçek ile bağdaşmasa da kitle hareketlerinde sıklıkla rastlanan umut verici etken unsur olarak ateistlere motivasyon sağlamaktadır.

1.2.2.3. Ateist Kişiliğin Özellikleri

İncelediğimiz sitelerde ateistler kendi ahlâkî kişilik özelliklerini idealize ederek anlatmaktadırlar. Onların fikrî altyapılarını daha iyi gözlemlemek ve dine bakış açılarını apaçık bir biçimde görebilmek için öne sürdükleri bu 'ateist kişilik' tiplemesine biraz daha yakından bakmalıyız. İlk olarak ateistler hakkında en çok vurgulanan nokta ateistlerin ahlaklı olduğu, inançsızlığın, beraberinde ahlaksızlığı getirmediği hususudur.[130] Daha önce de belirttiğimiz gibi onlar dinlerin kötülüğün temel kaynağı olduğunu iddia etmektedirler. Dindarların gerek Tanrı korkusu ve cennet vaadine dayanan ahlak anlayışı, gerekse kutsal kitaplarda kurban, cihat gibi emirlerle "insanları kan akıtmaya yönlendiren Tanrı tasavvurlarının" ahlâkî norm oluşturması kabul edilemez bir durumdur. Ateistler böyle bir Tanrı tasavvuru ve O'nun koyduğu ahlak sistemini reddederek bir bakıma kötülüğün kaynağından uzaklaşmışlardır. Teistlerin sıklıkla dile getirdikleri "Tanrı inancı olmadan ahlakın mümkün olmadığı ve bu sebeple de ateistlerin ahlaktan yoksun kişiler olduğu" değerlendirmesi reddedilmektedir.[131] Onlara göre ahlaklı insan olmak için yasa koyucu bir Tanrı'ya ihtiyaç yoktur. Çünkü insanların iyi ve kötü anlayışları var oluşlarının başlangıcından beri bulunmaktadır. Bu kavramlar toplumların bir arada rahatça yaşayabilmesi için icat edilmiştir. Yani ateistlerin ahlaksız olduğu şeklindeki iddialar onlara göre gerçeklikten uzak ve yersizdir. Hatta onlar bu noktada bir adım ileri giderek ateistlerin teistlerden daha

---

[128] Hoffer, *Kesin İnançlılar*, 105.
[129] Hoffer, *Kesin İnançlılar*, 152.
[130] Ateizmblog, "Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular" (Erişim 08 Ekim 2020); felis agnosticus, "Biz ateistler ne biçim insanlarız"; Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 08 Ekim 2020).
[131] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Eğer Tanrı Yoksa Neden İyi Olalım ?" (Erişim 30 Haziran 2021).

ahlaklı olduğunu iddia ederler.[132] Dindarların ahlâkî değerleri çıkara dayalıdır. Onların ahlâkî fiilleri cennet umudu veya cehennem kaygısı taşımakta, bu sebeplerle samimiyetini kaybetmektedir.[133]

Kendi kişilik yapılarıyla ilgili söyledikleri bir diğer özellik ise özgür düşünceli, akılcı, eleştirel ve sorgulayan insanlar olduklarıdır.[134] Ateistlere göre dinlerin normatif yapıları dindar insanları sorgulamadan uzaklaştırır. Dindarlar Tanrı'nın yasalarına aykırı düşmemek amacıyla rahatlıkla düşünemez, sorgulayamaz hatta bilim dahi yapamazlar. Dinlerin yapıları ön kabulle başlamakta, müntesiplerini sorgulamaktan uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Ancak kendileri bu kaygılara sahip olmadıkları için fikirsel anlamda özgür insanlardır. Ateistler dindar insanların objektif bilim yapamayacaklarını, onlarda var olan ön kabullerin 'gerçek' bilim yapmaya engel olacağını düşünmektedirler.[135] Her konuyu sorguladıklarını, önlerine gelen her türlü bilgiyi derinlemesine incelediklerini iddia etmekte,[136] pozitif bilimleri her şeyin üstünde tuttuklarını da bu iddialarına eklemektedirler. Bilim onlar için vazgeçilmez bir bilgi kaynağı olmakla birlikte bu konudaki tutumları bilimi olduğundan farklı yerlere koymaktadır.[137] Bu tutum onları teistlerin yaptığı gibi masallara, mitlere ve efsanelere inanmaktan korumakta ve onları "gerçeklerin ışığında hareket eden kişiler" yapmaktadır.[138] Sahip oldukları hür ve geniş düşünce yapıları insanları yaftalayıp ötekileştirmekten uzak, her fikirden insanı himayesine alabilen türdendir. Ne var ki ateistlerin bu "sınırsız hoşgörülü tutumlarına" incelediğimiz siteler, sosyal medya hesapları veya Ateizm Derneği'nin yayınlarında sıkça rastladığımızı söyleyemeyeceğiz.[139]

---

[132] Pozitif Ateizm, "Eğer Tanrı Yoksa Neden İyi Olalım ?"
[133] felis agnosticus, "Biz ateistler ne biçim insanlarız".
[134] Pozitif Ateizm, "Ateizm ne değildir?" (Erişim 30 Haziran 2021); Ateizm Blog, "İslam, bilimi teşvik ediyor mu?"; felis agnosticus, "Biz ateistler ne biçim insanlarız".
[135] Ateizm Blog, "İslam, bilimi teşvik ediyor mu?"; felis agnosticus, "Biz ateistler ne biçim insanlarız"; Bilgehan Bengi Blog (Bilgehan Bengi), "Bir ateistin en büyük sorumluluğu",(Erişim 30 Haziran 2021).
[136] Ateistler her türlü bilgiye karşı eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısını takındıklarını iddia etmekte ve bu şekilde doğru bilgiye ulaştıklarını belirtmektedirler. Ancak ifade etmemiz gerekir ki reddiyeler geliştirdikleri teizme karşı tutumları oldukça sığ ve derinlikten yoksun kalmaktadır. Gerek İslam özelinde gerekse diğer dinlerde tartışılmış ve çözüme kavuşturulmuş meseleleri ilk defa ateistlerin kendileri gündeme getirmiş gibi lanse etmektedirler. Bu noktada idealize ettikleri kişilik tiplemesinden uzak oldukları dikkate çarpmaktadır.
[137] Alper Bilgili, *Bilim ne Değildir? Yeni-Ateist Bilim Anlayışının Felsefi ve Sosyolojik Analizi* (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2019).
[138] felis agnosticus, "Biz ateistler ne biçim insanlarız"; Bilgehan Bengi Blog (Bilgehan Bengi), "Bilgehan Bengi" (Erişim 30 Haziran 2021).
[139] Ateistlerin ütopik şekilde idealize ettikleri 'tüm ateistler yobaz dindarlardan çok daha hoşgörülüdür' savı gerçeklikten kopuk gözükmektedir. Destekledikleri yeni-ateistlerin üslubuna yakın bir üslupla

Ateistlerin kişilik yapıları olarak lanse ettikleri bir başka özellik ise ahirete inanmadıkları için bu dünyayı iyileştirmeye ve güzelleştirmeye çalışan insanlar olduklarıdır.[140] Ahiret inancı olmaması sebebiyle bu hayatı en iyi şekilde yaşamayı amaçlamaktadırlar. Dindarların ahirete erteledikleri hesaplaşmaları, sessiz kalıp Tanrı'ya havale ettikleri zulümleri ateistlerin bu dünyada çözüme ulaştırmak gibi bir hedefleri vardır. Dolayısıyla onlara göre kendileri fiilî düzlemde aktif, ahirete inanmanın rehavetini taşımayan adalet savaşçılarıdır. Nihai hedefleri de dünya barışı ve adaleti tesis etmek, insanlığı olabilecek en üst konumuna eriştirebilmek olduğunu belirtmişlerdir.

İncelediğimiz sosyal medya hesapları da internet sitelerindeki iddialara paralel olarak dindarların ahlaklı ve zeki insanlar olmadığı, ateistlerin ise hem ahlaklı hem de zeki olduğu iddiasını savunmuşlardır.[141] Onlara göre dinler ve özellikle İslâm dini ne kadar ahlaklı olmayı vurgulasa da ahlaklı bireyler oluşturmada yetersizdir. Ateistler, ateizme geçiş için ve 'bilinçli' ateistlik amacıyla ciddi okumalar yapmak gerektiğini, cahil bireylerin ateist olamayacağını da vurgulamışlardır. Yine onlara göre inanan insanlar düşük IQ'ya sahip bireylerdir ve inanmaya devam ettikçe de sorgulama, araştırma yeteneklerini kaybederek zekâ seviyeleri daha da düşmektedir.[142] İnanmanın herhangi bir faydası olmadığı gibi araştırma ve sorgulamayı engelleme, insanların hayatlarını dinî kurallarla 'zindana çevirme' ve inananları mutsuz etme gibi büyük zararları da mevcuttur.[143] Ateistlere göre Türkiye'nin bilimsel gelişmelerde ilerleyememe sebebi de dindarlıktır. Özellikle İslâm dini ülkemizin ve Orta Doğu ülkelerinin gelişimini engellemiş ancak Batı dünyası gelişimini dinleri eleştirmek ve onları bir kenara bırakmak sayesinde bu seviyelerine ulaşmıştır. Dindar olmanın artması zekânın düşmesi

argümanlarını öne süren ateistler, reddiyeler ileri sürdükleri teistlere galiz tabirler kullanmaktan geri durmazlar. Dawkins'in ateizmden deizme yönelen Antony Flew için 'delirmiş' ifadesini kullanması bunlara küçük bir örnektir. İncelediğimiz sitelerde ve sosyal medya hesaplarında da bu hoşgörülü tavır bulunmamakta, teistler masallara bir koyun sürüsü bilinciyle inanmış insanlar olarak görülmekte ve ifade edilmektedir.

140 felis agnosticus, "Biz ateistler ne biçim insanlarız"; Bilgehan Bengi, "Bilgehan Bengi"; Alfa, "Ateizm İnanç Değildir (Çeviri)".

141 Aklın Gözü, "'Peygamberler şehri Urfa'da kaçak elektrik kullanımı %75 civarında iken, dünyada ateist oranı en yüksek ülkelerden biri olan İzlanda'da bu oran %2 'dir. Bknz: https://t.co/iqT0KvrO8m'", *Twitter* (Erişim 19 Mayıs 2022).

142 Aklın Gözü, "'İnananların IQ'leri daha düşüktür. IQ düşüklüğü ve inanç yumurta tavuktur. Düşük olduğu için inanırsın, inandıkça da düşer.'", *Twitter* (Erişim 25 Mayıs 2022).

143 Ateistlerin bu iddiası araştırmaların aksini söylemektedir. İstatistiksel araştırmalara göre dinî tören, ayin ve dinî gruplara devam eden insanlar mutlu olmaya daha eğilimlidirler. Pew, Pew Research Center, "Religion's Relationship to Happiness, Civic Engagement and Health Around the World", *Pew Research Center's Religion & Public Life Project* (31 Ocak 2019).

anlamına gelmekte,[144] Müslümanların yoğun olduğu ülkelerde ise IQ seviyesi 90 puanın üzerine geçememektedir.[145] Ayrıca grup halinde zekânın düştüğünü ifade eden makaleler paylaşarak cami cemaati, zikir meclisleri gibi ortamlarda da insanların zekâ seviyelerinin düşük olacağı şeklinde ateizmle ilgisi olmayan ve yalnızca İslâm'ı eleştirmek amacıyla paylaşılan bilgiler mevcuttur.[146] Bu bağlamda ateistler dini, dindarları ve inanca dair her şeyi küçümseyerek kendilerini karşı tarafa koymakta dindarlar ne ise kendilerinin tam tersi durumda olduklarını belirtmektedirler. Dindarlar avam sınıfının ilkel üyeleri, ateistler ise elit bir sınıfa ait insanlardır. Ateistlerin en sık vurguladıkları husus da inanan insanların 'hasta bir beyne' sahip olduğu iddiasıdır. Dindarlar ruh hastası ve dini takıntı haline getirmiş obsesif kişiliklerdir.[147] Sağlıklı bir beyin onlara göre dinî düşüncenin olmadığı, Tanrılardan bağımsız düşünebilen, 'özgür' yani ateist bireyin beynidir.[148]

1.3. Ateist Sitelerin Beslendikleri Kaynaklar

Ateistler sitelerde yerli ve yabancı yazarlara atıf yapmakta ve okuyucularına da bu yazarlardan faydalanmalarını tavsiye etmektedirler. Tavsiye ettikleri isimler arasında daha çok iddialarını Sümeroloji ile delillendiren Muazzez İlmiye Çığ'dan, agnostik olduğunu söyleyen ve Tanrı hakkında konuşulamayacağını ileri süren Bertrand Russell'a kadar çeşitli yazarlar yelpazesi bulunmaktadır.

---

144 Aklın Gözü, "'Dindarlık ile Zeka arasında negatif korelasyon vardır.Zeka düşükse,dindarlık yüksektir.Bkzn: https://t.co/Ozlu1ywBGh'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

145 Aklın Gözü, "'5. İslam Liginde IQ Tablosu'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'1. Dünya üzerindeki müminlerin ortalama zekası ~ 83 dür.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

146 Aklın Gözü, "'1. Grup halindeyken, insanların zekalarının düştüğü raporlandı. Bknz: https://t.co/lYwWM0qwrB'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

147 Aklın Gözü, "'1. Çalışan biyolojik beyne, arıza yaptırmanın bazı yolları vardır. a. Uyaran kullanmak b. Belli kelimeleri, sürekli tekrar etmek c. Açlık'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Bozulan beyinler benzer davranırlar ve bulundukları kültürden etkilenirler. Cin,melek,Tanrı,peri .. görürler(sanrı),onlarla konuşurlar.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'2. İbadetler, ibadete olan düşkünlük Obsessive Kompulsif Bozukluk (Takıntı) hastalığıdır. Bknz: https://t.co/44GCecZVbB'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Doruktaki Beyin, "'17. Orta düzeyde zekaya sahip,kafası Din zırvalıklarıyla fazla meşgul etmemiş olan hiç bir birey,bu tür tepkiler vermez.'", *Twitter* (Erişim 26 Mayıs 2022).

148 Aklın Gözü, "TIKLA (Seni onbinyıllık masallarla kandırmışlar, konuşmayı bırakıp bizleri okursan, özgürleşeceksin)", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'TIKLA ("Ben çok zekiyim" diyenlere Özgürlük Reçetesi. Kısaca İslam bir zihin kapanıdır. Binyıldır onbinlerce teorisyen İslamın söküklerini dikmekle meşgul. Fazla uzatmayacaksın 3-5 saçmalığı kavradıktan sonra atıp bırakacaksın. Aksi takdirde çabaladıkça dibe batarsın)'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

1.3.1. Yerli Yazarlar

Muazzez İlmiye Çığ (1914-), Celal Şengör (1955-), Turan Dursun (ö.1990), İlhan Arsel (ö.2010), Arif Tekin (1954-) gibi isimler araştırdığımız sitelerde eserlerine sıkça başvurulan ve dine ve İslâm'a karşı ürettikleri fikirlerle öne çıkan yazarlardır. Ateistler bu isimlerin kitaplarını okuyucularına 'dinlerden özgür kitaplar' başlığı altında ateizm hakkında bilgilenmek isteyenlere tavsiye etmektedirler. Bu konuda Türkiye'de ateist düşünceleriyle tanınan ünlü isimlerin okuma listeleri de hazırlanıp sitelerinde paylaşılmaktadır.[149]

1.3.1.1. Muazzez İlmiye Çığ

Muazzez İlmiye Çığ, 1914 doğumlu Sümerolog'tur.[150] Eserlerini Sümer'in tarihi, kültürü, kadim inanışları ve Sümerlilerden tek tanrılı dinlere geçen inanışlar üzerine yazmıştır. Çok tanrılı bir din anlayışına sahip olan Sümerlilerin[151] ayinleri, ritüelleri ve dinlerindeki bazı özelliklerin tek tanrılı dinlere geçtiğini iddia eden Çığ, tek tanrılı dinlerin büyük ölçüde Sümerlilerden dinî gelenek tevarüs ettiğini savunmaktadır. Çığ'a göre Âdem'in cennetten kovulması[152], semavi kitaplardaki yaratılış anlatısı[153], kadınların örtünmesi[154], peygamber kıssaları[155] gibi vahiy kaynaklı metinlerde sıklıkla rastladığımız meselelerin Sümer'de kökeni mevcuttur. Orijinalliğini böylelikle kaybeden dinî metinler içerik olarak aslında kadim inanışlardan gelmektedir. Muazzez İlmiye Çığ dinler hakkındaki düşüncesini şu şekilde ifade eder: *"Bütün bunlar gösteriyor ki, dinler, başta Mezopotamya olmak üzere, çeşitli kültürlerden gelen etkilerle bulundukları toplumun görüş, düşünüş, anlayış ve hayal gücüne göre şekillenmişlerdir."*[156] Ayrıca Çığ, kitabında atıf yaptığı İslâm'la ilgili bilgilerin kaynağı

---

[149] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Öneri Okuma Listesi" (Erişim 15 Ağustos 2021); felis agnosticus (felis agnosticus), "Sanat ve Edebiyat" (Erişim 15 Ağustos 2021); Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler"(Erişim 05 Haziran 2021); Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar) "ATEİST KİTAPLAR"(Erişim 22 Kasım 2019).

[150] Serhat Öztürk, *Çivi Çiviyi Söker Muazzez İlmiye Çığ Kitabı* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002), 11.

[151] Muazzez İlmiye Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2019), 19.

[152] Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, 51.

[153] Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, 45.

[154] Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, 37.

[155] Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, 68.

[156] Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, 91.

olarak ayetler ve hadisler dışında yalnızca müfessir olarak ileride zikredeceğimiz Turan Dursun'a atıf yapmıştır.[157]

1.3.1.2. Celal Şengör

Celal Şengör (1955-) akademisyen ve jeologtur. Konuşmalarında ve çıktığı televizyon programlarında kendisini sıklıkla ateist olarak tanımlamış ve bunu söylemlerine de yansıtan bir bilim insanıdır.[158] Bilime ve bilimin önemine özellikle dikkat çeken Şengör, bilim dışı ve mantıksız kabul ettiği dinî inançları reddetmiştir. Ateistlerin Şengör'e yaptığı atıflar genellikle onun bilime karşı takındığı tavır dolayısıyla olmuş, jeoloji ile ilgili akademik görüşleri sebebiyle olmamıştır. Şengör kitaplarında ve konuşmalarında bilimi kutsayan, önceleyen ifadelere yer vermekte, bilimsel bilgi karşısına dinî bilgi/dogmatik bilgiyi koyarak karşılaştırmaktadır. Kutsal kitaplarda bahsedilen Tanrı'nın her şeyi yerli yerinde ve düzenli yarattığı hususunda Şengör'ün evrenin kaotik bir sisteme sahip olduğu, evrende insanların düzen olarak gördükleri olayların aslında birçok deneme yanılma sistemi ile vuku bulduğunu ileri sürmesi sitelerde konu edilmektedir.[159] Şengör ateistliğini mutlak ateizm tanımını anımsatan bir biçimde tanımlamaktadır. Ona göre çocukluğundan itibaren Tanrı'ya inanmamış, 'kendisini bildi bileli' ateist yaşamıştır. Şengör'e çocukluğunda ailesi tarafından anlatılan dinî hikâyeler masallardaki gibi kurgusal ve efsanevi olarak kalmış, bu hikâyelerin gerçekliğini sorguladığında kimse tarafından ispatlanamadığı ve gösterilemediğini fark etmiştir.[160]

Bilime ve bilimselliğe eserlerinde ve söylemlerinde sıklıkla yer veren, insanlığın ilerlemesi için bilimi tek dayanak olarak gören Şengör, bu 'bilimsel' tutumunu dine bakışında kullanmamakta, dini yalnızca toplum içerisinde görülen olumsuz tarafları üzerinden eleştirmektedir. Dinî eleştiri yaparken dini asıl kaynaklarından objektif bir şekilde bakıp yorumlamayan Şengör, söylemlerini yeni ateistlere benzer bir şekilde 'militan ateist' tavrıyla geliştirmektedir.[161] Yeni ateistler de dinleri eleştirirken yalnızca

---

[157] Çığ, *Kur'an, İncil veTevrat'ın Sumer'deki Kökeni*, 31.
[158] Sefa Kaplan, *Bir Bilim Adamının Serüveni "Celâl Şengör Kitabı"* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010), 29, 65, 299; Evrim Ağacı, "Celal Şengör Neden Ateist Olduğunu Açıklıyor - Celal Şengör Anlatıyor!" (Erişim 25 Ağustos 2021).
[159] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Mükemmel Tasarım İddiası" (Erişim 25 Ağustos 2021).
[160] Ateist Bakış, "Prof. Celal Şengör - Kendimi Bildim Bileli Ateistim", *Youtube*, (Erişim 17 Kasım 2021).
[161] Bilgili, *Bilim Ne Değildir*, Şengör'ün dinleri eleştirirken takındığı tavır ve yeni ateistlere benzer noktaları Bilgili tarafından ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır Celal Şengör yazdığı eserlerinde ve katıldığı

eleştirel taraftan bakmış ve dinin müesseseleşmesiyle ortaya çıkan hastane, üniversite gibi hayır kurumlarını göz ardı etmişlerdir.[162] Böylelikle Şengör dini eleştirirken bilimsellikten uzak bir tavır takınmıştır. Tarihi verilerden yararlanmayan fikirler ortaya koyması, teistlerin argümanlarını bilimsel bir çerçevede eleştirmeyip yalnızca yıkıcı bir üslup benimsemesi, söylemlerini zayıflatmıştır. Ateist siteler de fikirlerini yayınlarken argümantasyon yöntemini kullanan yazarlara daha sık atıf yapmış ancak Şengör'e nadiren atıfta bulunmuşlardır.

1.3.1.3. Turan Dursun

Turan Dursun ateist sitelerde atıf yapılan bir başka isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın kitapları ve kendi internet sitesinde yer alan yazıları diğer ateist siteler tarafından dinleri sorgulayanların okuması için tavsiye edilmekte, takipçileri yönlendirmektedir.[163] Sitelerde yer alan İslâm'a yönelik eleştiri yazıları incelendiğinde kaynakçasının Turan Dursun'un kitaplarına sık sık atıf yaptığı görülecektir.[164] İncelediğimiz ateist siteler arasında da Turan Dursun'un resmi sitesi[165] yer almaktadır. Bu sitede Dursun'un İslâm inancından kopuş sebepleri,[166] yazmış olduğu makaleler,[167] Arif Tekin[168] ve İlhan Arsel[169] gibi diğer ateist yazarların yazıları ve genel olarak ateizm hakkında bilgi almak isteyenlere ilişkin yazılar ve haberler bulunmaktadır. Turan Dursun, 1934 yılı doğumlu, imamlık ve müftülük yapmış ancak daha sonrasında kendi

---

programlarda bilimin önemini vurgulayan ve insanlığın gelişimi için tek çıkar yol olarak bilimi gören biridir. Ancak o bu fikirlerini ifade ederken objektif bir bakış açısından ziyade bilimin tartışmalı taraflarını göz ardı etmekte, bilimdeki tartışmalardan bahsetmemekte ve adeta 'bilimcilik' yapmaktadır. Bilim kendi teorilerini öne sürerken insanlık için herhangi olumlu veya olumsuz bir tavır belirtmemektedir. Buna rağmen bilimcilik yapmayı sürdüren Şengör ise bilimin bu her konudaki tarafsız duruşunu insanlığın çıkarına ve faydasına olarak okumuş, onun insanlığın zararına olan taraflarını görmek istememiştir. Yeni ateistler gibi Şengör de Tanrı'nın olmadığından kesinlikle emindir. Dinler insanlığa yalnızca zarar vermişler, bütün savaşlar ve gerilimler yine dinler sebebiyle meydana gelmiştir.

[162] Bilgili, *Bilim Ne Değildir?*, 99.

[163] Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler"; Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Dinsiz-Nonteist Siteler ve Bloglar" (Erişim 17 Kasım 2021).

[164] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?" (Erişim 24 Ekim 2021); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Kuran'ın Orijinalleri Yakıldığı İçin Şimdi Yok" (Erişim 24 Ekim 2021); Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Hadis İslamının Eleştirisi" (Erişim 17 Kasım 2021); Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Kur'an'ın Tek Harfi Bile Değiştirilmedi mi?"(Erişim 24 Ekim 2021) .

[165] Turan Dursun Sitesi, (Turan Dursun), "Dinlerden Özgürlüğün Sesi" (Erişim 24 Ekim 2021).

[166] Turan Dursun Sitesi, (Turan Dursun), "Tanıyalım" (Erişim 24 Ekim 2021).)

[167] Turan Dursun Sitesi, (Turan Dursun), "Turan Dursun Makaleleri" (Erişim 24 Ekim 2021).

[168] Turan Dursun Sitesi, (Turan Dursun), "Arif Tekin" (Erişim 24 Ekim 2021).

[169] Turan Dursun Sitesi, (Turan Dursun), "İlhan Arsel" (Erişim 24 Ekim 2021).

ifadesiyle 'İslâm'a olan inancını yitirmesiyle' ateizme yönelmiştir.[170] İmamlık ve müftülük gibi Müslümanlarca saygın ve önemli görevler yaptıktan sonra ateizme yönelmesi ve sonra da faili meçhul bir cinayetle öldürülmesi onu daha ilgi çekici hale getirmiştir.[171] Dursun'un İslâm'dan uzaklaşmasının kendisi açısından birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlar; nakil yerine akla önem vermesi, Kur'ân'ın Tevrat ve İncil'den kopya edildiğine inanması, İslâm dininin kökenini Sümerlilere dayandırması, Kur'ân'da çelişkili ve akıl dışı ayetlerin olduğunu düşünmesi ve farklı felsefî düşüncelerle karşılaşması şeklinde sıralanabilir.[172] Dursun, dinî inancını sorgulamaya başlamasını 'doğru bilime' yönelmesiyle açıklamaktadır. Nihayet bir gün Sümerliler ile ilgili bir anlatı ile karşılaşmış ve bu anlatının aynısının Kur'ân ve Tevrat'ta da olduğunu fark ederek inancı sarsılmaya başlamış, İslâm'ın kökenini görmüştür.[173]

Turan Dursun, İslâm'ın orijinalliği ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine dair eleştirilerinin olduğu '*Din Bu'*, kutsal kitapların kökenine dair '*Kutsal Kitapların Kaynakları*'[174], '*Kur'an Ansiklopedisi*' adlı kitaplar yazmıştır.[175] *Din Bu* adlı kitabını dört cilt halinde hazırlamış ve her cildinde dinle ilgili farklı bir konu başlığı altında eleştirilerini tasnif etmiştir.[176] Kitaplarında Tanrı inancının kaynağının insanlardaki korku duygusu olduğu,[177] Hz. Muhammed'in özel hayatı, eşleri ve câriyeleri,[178] İslâm'daki kadının konumu, insanların çamurdan yaratılma hadisesi ile Kur'ân'daki

---

[170] Turan Dursun, "Tanıyalım".

[171] Turan Dursun, "Tanıyalım"; felis agnosticus, (felis agnosticus), "Turan Dursun" (Erişim 24 Ekim 2021); Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Turan Dursun'un Ateist Argümanları" (Erişim 17 Kasım 2021).

[172] Turan Dursun, "Tanıyalım".

[173] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Zaman Gazetesi'nin Yaptığı Yayımlanmayan Röportaj" (Erişim 17 Kasım 2021).

[174] Turan Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları I-II-III* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2019) Bu kitabında Dursun, dinleri ve özellikle İslâm dinine eleştirilerini dile getirmiştir. 'Korku ve Efendi Baba ve Tanrı' adlı kitabın ilk başlığı altında korku duygusunun insanları inanmaya ittiğini, 'Peygamberlik' adlı ikinci başlığı altında Hz. Muhammed'in peygamberliği ve genel olarak bütün dinlerdeki peygamberlik müessesesine olan eleştirilerini, 'Mucize ve Gerçek' adlı üçüncü başlık altında ise peygamberlerin mucizelerine dair görüşlerini dile getirmiştir.

[175] felis agnosticus, "Turan Dursun".

[176] Din Bu-1 adlı kitabında Dursun, Kur'ân'daki Tanrı inancı ve Kur'ân kıssaları hakkında 'bilimeyen' bilgilere yer vermiştir. Kur'ân'ın Allah inancı, Allah'ın insanların iradesini yok sayması, insanları inanan ve inanmayan olarak ayırması, Kur'ân ayetlerinin başlangıcında zikredilen yeminler ve kâfirlere edilen beddualar ile Tanrı kavramı eleştirilmiştir. Kur'ân başlığı altında ise Kur'ân'ın büyük bir bölümünü oluşturan kıssaların İncil ve Tevrat'taki kökenlerine değinilerek Kur'ân'ın bir kaynağı olarak daha önceki kutsal kitaplara işaret edilmiştir. Din Bu-2 kitabında tamamen Hz. Muhammed'in hayatına odaklanan Dursun, diğer ateistlerin de dikkat çektiği Hz. Muhammed'in cinsel hayatı, câriyeleri, hastalara şifa vermesi gibi hususlar eleştirilmiştir. Turan Dursun, *Din Bu-1 Tanrı ve Kur'an* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006); Turan Dursun, *Din Bu-2 Hz. Muhammed* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006).

[177] Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları I-II-III*, 24.

[178] Dursun, *Din Bu-2 Hz. Muhammed*, 21,116.

diğer kıssalarının kökeni, İslâm'ın Sümer dini ile olan ortak noktaları[179] gibi bazı başlıklar altında anlatmıştır. Ancak Dursun, özellikle İslâm dininin diğer dinlerle olan benzerlikleri üzerinde çokça durmuştur. Kur'ân'ın yalnızca semavi dinlerin kutsal kitapları Tevrat ve İncil ile olan benzer anlatılarını dile getirmemiş, ayrıca Budizm,[180] Helenizm,[181] İran kültürünü etkileyen Zerdüştlük ve Mecusilikten[182] etkilenerek İslâm dinine giren anlatılara da yer vererek İslâm'ın orijinalliğinin olmadığı tezini eserlerinde savunmuştur. Dinleri bir uyuşturucu ve köleliğin farklı bir boyutu olarak tanımlayan Turan Dursun'a göre herhangi bir dine inanmayanlar artık sessiz kalmamalı, övünerek dinsiz olduklarını açıklamalıdırlar.[183] Ona göre din insanların bazı değerleri yitirmesine sebep olmuştur. Din sebebiyle gözyaşı ve savaş ile harmanlanan insanlık tarihi yine din sebebiyle aklı ve bilimsel ilerlemeyi dinden çıkma gerekçesi altında reddetmiştir.[184] Dursun'un dinlere getirdiği bu klasik eleştiriyi daha önce incelediğimiz ateist sitelerde ve Dawkins, Harris gibi yeni ateistlerin söylemlerinde de görmekteyiz.[185]

İncelediğimiz 'alfa sorgulama' adlı sitede Turan Dursun'un ateizm lehindeki argümanları yeterli görülmemiştir. Siteye göre Dursun'un argümanlarının eksik yönü İslâm'a dair eleştirilerini İslâm geleneği ve bu geleneğe bağlı olan İslâm âlimleri üzerinden yürütmesidir. Onun eleştirileri ateizm gibi geniş bir felsefî temelde değil, daha ziyade İslâm geleneğine karşı geliştirdiği argümanlardan oluşmaktadır. Alfa sorgulama sitesinde Dursun'un argümanlarının günümüze uyarlanması ve ateizm için faydalı hale getirilip geliştirilmesi teklif edilmektedir.[186] İlgili sitede Kur'ân ayetlerinin insanlar tarafından yazıldığı ve Kur'ân'ın doğaüstü bir güç olan Allah tarafından gönderilmediğini düşünmenin rasyonelliği ifade edilmiş, içerisinde geleneksel izler

---

[179] Dursun, *Din Bu-1 Tanrı ve Kur'an*, 213.
[180] Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları I-II-III*, 276.
[181] Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları I-II-III*, 302.
[182] Dursun, *Kutsal Kitapların Kaynakları I-II-III*, 316.
[183] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Cenazesi Hakkındaki Görüşleri - Röportaj" (Erişim 16 Kasım 2021).
[184] Turan Dursun, "Zaman Gazetesi'nin Yaptığı Yayımlanmayan Röportaj".
[185] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü" (Erişim 16 Kasım 2021).
[186] Alfa, "Turan Dursun'un Ateist Argümanları", İncelediğimiz bu sitede Turan Dursun'un İslâm aleyhine eleştirileri beş maddelik bir argüman haline getirilmiş diğer ateistlerin de bu maddeler üzerinden eleştirilerini savunması gerektiği belirtilmiştir. Beşinci yani son maddede ateizmin teizmden daha rasyonel olduğu çünkü Kur'ân'ın günümüzle bağdaşmayan ve yüce bir yaratıcı tarafından gönderilmesiyle çelişecek düşünce problemleri barındırdığı savunulmuştur. Dursun'un eserlerinde dağınık bir biçimde yazdığı İslâm eleştirileri bu siteye göre felsefî bir süzgeçten geçirilip tekrar sunulmalıdır. Tekrar sunmaya örnek olarak Dursun'un Din Bu adlı kitabındaki Tanrı'nın mekânının olup olmadığına dair eleştirisi düzenlenmiş ve geliştirilmiştir.

barındıran ve düşünce problemleri içeren bir kutsal metnin Tanrı'nın sözü olduğunu düşünmenin anlamsızlığı savunulmuştur.[187]

1.3.1.4. İlhan Arsel

Ateist sitelerin kaynak olarak yararlandığı ve kitaplarını takipçilerine tavsiye ettikleri bir başka isim İlhan Arsel'dir.[188] Arsel, 1920 doğumlu bir akademisyendir. Hukuk eğitimi almakla birlikte yazılarında Türkiye'nin ilerlemesinin ve gelişmesinin önünde bir engel olarak gördüğü din kavramını incelemiştir. Arsel'in *Kur'an'ın Eleştirisi 1, Kur'an'ın Eleştirisi 2, Şeriat ve Kölelik, Muhammed'e Göre 'Muhammed', Arap Milliyetçiliği ve Türkler, Şeriat'tan Kıssalar, Turan Dursun'a Mektuplar* isimli eserleri bulunmaktadır. Turan Dursun'a yazdığı mektupları[189] bulunan Arsel, Turan Dursun'un *Din Bu 1* adlı kitabına önsöz yazmıştır. Yazdığı önsözde Dursun ile olan tanışıklığını ve Türkiye'nin ilerlemesi için şeriatın hükümlerinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiğini dile getirmiştir.[190] Arsel'e göre Turan Dursun'un yazdığı *Din Bu* eseri ile birlikte din adamları dâhil insanlar şeriatın iç yüzünü inceleyecekler, şeriatın ilkelliğini giderecekler ve aydınlanacaklardır. İlhan Arsel'e göre, Dursun yazdığı eseriyle din adamlarına şunu öğretecektir: '*Müslüman ülkeler halklarının, istisnasız olarak yeryüzünün en ilkel, en geri, en yoksul, en bahtsız halkları arasında yer almış olmalarının nedenlerini öğretecek ve böylece akılcılığın tek çözüm olduğunu fark ederek kendi kendilerine "Gerçeklere şeriat yolu ile değil akıl rehberliğiyle, laiklikle gidilir" diyebileceklerdir.'*[191] Akılcılık İlhan Arsel'e göre Batı'nın ilerlemesinin temel dayanağı olmuş, dinin hükümlerini akıl süzgecinden geçiren Batılılar ilerlemeyi bu şekilde sağlamışlardır.

---

[187] Alfa, "Turan Dursun'un Ateist Argümanları".
[188] Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "İLHAN ARSEL: 'İSLAM'A GÖRE DİĞER DİNLER' (PDF OKU)" (Erişim 30 Kasım 2021); Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "İLHAN ARSEL: 'MÜSLÜMANLIK SINAVI'" (Erişim 30 Kasım 2021).
[189] İlhan Arsel, *Turan Dursun'a Mektuplar* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2000).
[190] Dursun, *Din Bu-1 Tanrı ve Kur'an*, 15.
[191] Dursun, *Din Bu-1 Tanrı ve Kur'an*, 18, Bu alıntısında Arsel, Müslüman dünyanın en gerici ve en ilkel toplum olduğunu belirtmiştir. Ancak birkaç yüzyıl öncesine gidilerek Müslümanların İslâm dini ile birlikte olmalarına 'rağmen' bilimde ve siyasette döneminin en gelişmiş toplumu olduğunu unutmuş veya gözden kaçırmış gözükmektedir. Arsel'e göre Batılılar dinlerini ve Tanrı'yı eleştirmeye başlayarak ve 'bir kenara bırakarak' geldikleri şu anki konuma ulaşmışlardır. Arsel'in Müslümanlardan kendi dinleri için beklediği tavır da budur.

İlhan Arsel, *Turan Dursun'a Mektuplar* adlı eserinde 'inanmayan dindarlar' adlı bir kategori oluşturmuş ve dini incelemeyi, dinî hüküm ve yargıları akıl süzgecinden geçirerek kabul etmeyi seçen insanları bu kategoriye dâhil etmiştir.[192] İnsan sevgisini, insana olan değeri önceleyen inanmayan dindarlar; akılcılığı önemseyen, her duyduğuna inanmayan, zeki kimselerden oluşmaktadırlar. Tanrı'nın insanlara kızan, öfkelenen biri olmadığını, kendi yarattığı insanlar arasından üstün bir kavim seçmeyeceğini, dinine inanlara inanmayanları öldürmeyi emretmeyeceğini, peygamberlik kurumunun vahiyle birlikte savaşı ve ganimetleri kabul etmesini sorgulayan, ayetlerin akıl ve ahlak dışı emirlerini kabul etmeyen kimseler İlhan Arsel'in inanmayan dindarlarıdır.[193] Arsel'e göre tarih boyunca kutsal kitap eleştirileri yapan insanlar ve özellikle Turan Dursun da her ne kadar 'dinsizim' şeklinde beyanlarda bulunsa da inanmayan dindardır.[194]

İlhan Arsel'in İslâm dinine[195], Hz. Muhammed'in peygamberliğine[196] ve hususen Kur'ân'a yönelttiği eleştiri yazıları ateist siteler tarafından kendi sitelerinde paylaşılıp okuyucularına aktarılmıştır.[197]

1.3.1.5. Arif Tekin

Ateist sitelerin yazılarında İslâm dinini eleştirmek için atıf yaptıkları ve eserlerini kendi okuyucularına, dinler hakkında bilgi almak isteyenlere tavsiye ettikleri son yerli isim olarak karşımıza Arif Tekin çıkmaktadır.[198] Arif Tekin ve Turan Dursun aldıkları eğitim ve seçtiği meslekleri açısından birbirlerine kısmen benzemekte ve İslâm dinine yaklaşım tarzları paralellik göstermektedir. Arif Tekin 1954 doğumlu, ilahiyatçı yazar ve eski imam olmakla birlikte *Kur'an'ın Kökeni, Hz. Muhammed'in Hocaları, Kur'an'da Kadın, Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler, Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü* gibi yazdığı din eleştirisi ve özellikle İslâm eleştirisi yazılarıyla tanınmıştır. Turan Dursun'un kendi sitesinde köşe yazarları olarak Arif Tekin'in yazıları

---

192 Arsel, *Turan Dursun'a Mektuplar*, 5.
193 Arsel, *Turan Dursun'a Mektuplar*, 8.
194 Arsel, *Turan Dursun'a Mektuplar*, 9.
195 Turan Dursun, "İlhan Arsel".
196 Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Muhammed'in Peygamberliğine Eleştiri" (Erişim 30 Kasım 2021).
197 felis agnosticus (felis agnosticus), "Kan Akıtma Yoluyla İbadetin Din'deki Yeri : Kurban - İlhan Arsel" (Erişim 17 Kasım 2021); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular" (Erişim 28 Kasım 2021); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kur'an'daki Sonu Gelmez Tekrarlamalar ve Bundan Doğan Sakıncalar" (Erişim 28 Kasım 2021).
198 Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler".

paylaşılmış[199], İslâm'a getirdiği çeşitli konulardaki eleştiriler diğer ateist siteler tarafından da okuyuculara sunulmuştur.[200] Arif Tekin, Turan Dursun ve İlhan Arsel gibi yazarları Türkiye'deki dinî reform hareketinin başlatıcıları olarak görmüş, onların vefatıyla birlikte bu uyanış hareketinin sahipsiz kaldığını ifade etmiştir.[201] Ona göre bu iki aydın isim ve kendisi, ülkedeki yönetim sisteminin her yerine girmiş din ve mitolojilere karşı savaşmaya çalışmış, yönetimi asıl sahibine yani insanın kendisine vermeye çabalamışlardır. Arif Tekin'e göre geçmişte bilimsel gerçekleri ifade eden ancak yaşadığı dönemde anlaşılmayıp yıllar sonra hak verilen bilim adamları gibi Turan Dursun ve İlhan Arsel de anlaşılacaktır.[202]

Arif Tekin '*Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler*' adlı kitabının önsözünde kendi fikir serüveninden ve dini sorgulamaya başlama sebeplerinden bahsetmiş, amacının İslâm dinini körü körüne karalamaktan ziyade kaynaklara inerek kendine dayatılan bu dinin asıl amaçlarını anlamak olduğunu belirtmiştir.[203] Geçmişteki inancının temelinde korku duygusunun baskın olduğunu ifade eden Tekin, bu duygu sayesinde inanmaya devam ettiğini, kafasını kurcalayan meseleler olsa dahi Kur'ân'ın Allah tarafından gönderildiğine her daim inandığını, cennet nimetlerinden yararlanmak istediğini ve binlerce Müslümanın bu dine inanmakta olup hata yapamayacağı şeklindeki inanç saiklerini aktarır.[204] Dine dair ilk sorgulaması dindar olmayan Amerika veya her ne kadar geçmişinde Hıristiyanlığın izlerini taşısa da dini arka plana alabilen Avrupa ülkelerinin neden Arap ve İslâm toplumlarından daha ileri ve gelişmiş olduğudur. Arif Tekin, bu sorunun kısa bir cevabını okuyucusuna şöyle verir: *'İslâm'a göre Kur'an, Allah'ın kelâmıdır ve kıyamete kadar da tüm sistemlerin önünde/ üstünde olmalıdır. Durum böyle olunca, insanın fikrinde bir gelişme olmaz. Çünkü İslami anlayışa göre her şey bu kitapta vardır. Bu durumda da doğal olarak toplumda tıkanma meydana gelir.'*[205] Kur'ân Tanrı tarafından gönderilen bir kitapsa arkasında Tanrı'nın

---

199 Turan Dursun, "Arif Tekin".

200 Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Kur'an'da Kadın" (Erişim 26 Ocak 2022); Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Arif Tekin: Hz. Muhammed'in Ölümü" (Erişim 26 Ocak 2022); Ateist Canavar Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Halife Ebubekir" (Erişim 26 Ocak 2022).

201 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Sayın İlhan Arsel'in Ardından" (Erişim 27 Ocak 2022).

202 Turan Dursun, "Sayın İlhan Arsel'in Ardından".

203 Arif Tekin, *Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler* (İstanbul: Berfin Yayınları, 2019), 9.

204 Tekin, *Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler*, 10.

205 Arif Tekin, *Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler* (İstanbul: Berfin Yayınları, 2019), 11 Bu alıntıya bakıldığında Tekin'in İslâm eleştirisinin ne kadar sığ ve bütünlükten uzak olduğu açıkça

bulunduğu bu dine inanan İslâm devletlerinin ve Müslümanların neden Amerika gibi yeni yetme bir devletin önüne geçemediğini sorgulayan Tekin, "hacı ve hocalarla" teknolojide ilerleme kaydedilemeyeceğini, asıl ilerlemenin ilim ve fen ile olacağını savunur. Bu konu hakkında kendine gelebilecek 'İslâm dini Arap ülkelerinin şu an yaşadıkları din değil, asıl İslâm bu değil' şeklindeki reddiyelerini 'şartlanmış cahiller'[206] olarak yorumlayan Arif Tekin, Müslümanların büyük çoğunluğunun kendi dinlerini, Kur'ân'daki ayetleri ve Hz. Muhammed'in hadislerini bilmediğini iddia etmekte, bu bilgisizlik ile inanmaya devam ettiklerini ifade etmektedir. Batı'da gerçekleşen dinde reform hareketiyle birlikte dinin arka plana alınması ve siyasette laiklikle ilerleme kaydedildiğini savunan Tekin, asırlar önce gerçekleşen bu reformun 21. yüzyılda hala İslâm dininde gerçekleşemediğini, dinî masallardan insanların kafalarının arınarak kendilerine yeni bir yol inşa etmeleri gerektiğini belirtir. Kendi yazılarını, kitaplarını özgür iradesiyle ve insanlara faydalı olmak için yazdığını belirten Tekin, toplumun dinî tabularından kurtularak uyanışa geçeceğini umut etmektedir.[207] Esasen Tekin'in düşünce dünyasına baktığımızda Marx'ın dinin sınıf ayrımını destekleyen yapısı, Freud'un dinin temelinin korku olduğu ve Durkheim'ın aşamalı olarak insanların dinden uzaklaşacağı teorilerini harmanlayarak fikirlerini oluşturduğunu görmekteyiz.

Ateist sitelerde Arif Tekin'in İslâm'a dair yazıları İslâm eleştirileri çerçevesinde paylaşılmış, konular ise şu şekilde sıralanmıştır: Kur'ân'ın kökenine dair iddialar[208], Kur'ân'ın barındırdığı bilimsel ve genel içeriğe dair çelişkiler[209], Kur'ân'da kadının

---

görülmektedir. İlk olarak inancını tanımlarken yalnızca korku duygusuyla hareket ettiğini yahut cennet nimetlerinden yararlanmak amacıyla inanmaya devam ettiğini belirmesi samimi bir Müslümanlık inancından yoksun gözükmektedir. Devamında Tekin'in kendi cümleleriyle yaptığımız alıntılar ise ayrıntılı İslâm tarihi okumasından yoksun bir eleştiridir. Tekin, tüm İslâm eleştirisini ve kendi inançsızlığını Müslümanların şu anki durumunu merkeze alarak yapmış, tarihi süreçteki bilim ve felsefede döneminin zirvelerini oluşturan İslâm âlimleri ve Müslümanları göz ardı ederek yalnızca dönemine odaklanmıştır.

[206] Tekin, *Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler*, 18.

[207] Tekin, *Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler*, 19.

[208] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kur'an'ın Kaynağına Işık Tutacak Önemli Bilgiler" (Erişim 27 Ocak 2022).

[209] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kuran'ın Kökeni - Giriş" (Erişim 27 Ocak 2022); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kuran'a göre Kur'an Evrensel Değildir" (Erişim 27 Ocak 2022).

konumu[210], Hz. Ömer'in Kur'ân'a olan etkisi[211], Hz. Muhammed'in hayatı, eşleri ve özel hayatı[212], Hz. Muhammed'in ölümü[213], halifelik kurumu ve halifeler[214].

1.3.2. Yabancı Yazarlar

Ateist siteler yabancı yazarlardan ateizmin felsefî olarak temellendirilmesi ve savunulmasında yararlanırken, ateist kimliğin gizlenmemesi ve dinin sözde baskılarından insanlığın kurtarılması noktasında onlardan bir çeşit güç devşirmektedirler. Yabancı yazarların ateizm hakkında çeşitli eserlerine[215], videolarına[216], konuşmalarına[217] atıf yapan ateistler, bahsettiğimiz yazarlardan genellikle yeni ateistlerin söylemlerine dikkat çekerler. Geleneksel ateist filozofların argümanlarından ziyade yeni ateistlere atıf yapmaları, onların söylemlerinin ve görüşlerinin adeta temsilcisi şeklinde kendilerini ifade etmeleri de dikkate değer bir konudur. Ateist filozoflar kendi görüşlerini teistlerin argümanlarına reddiyeler geliştirerek dillendirirken, yeni ateistler 'bilimcilik' yapmakta, evrim teorisine dayanmakta ve esasen ateizmle bir ilgisi olmayan inananların kendi söylemlerinden ne kadar uzak olduklarını iddia ederek inanmamanın daha makul olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar. Bu çerçevede yabancı yazarlardan Richard Dawkins (1941-), Sam Harris (1967-), Daniel Dennett (1942-), Christopher Hitchens (1949-2011) gibi ateizmin dört atlısı olarak isimlendirilen yeni ateistleri ve kendini agnostik olarak tanımlayan Bertrand Russell (1872-1970) gibi isimleri okuyucularına önermektedirler.[218]

---

[210] Pozitif Ateizm, "Kur'an'da Kadın".
[211] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Arif Tekin: 'Hz. Ömer'in Kuran'a etkisi'" (Erişim 27 Ocak 2022).
[212] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Ayşe ve Hafsa'nın Hz. Muhammed'e İçirdikleri İlaç" (Erişim 27 Ocak 2022); Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Muhammed' in Cinsel Hayatı 2" (Erişim 20 Kasım 2012); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Muhammed'in Cinsel Hayatı 1" (Erişim 20 Kasım 2021).
[213] Ateist Canavar, "Arif Tekin: Hz. Muhammed'in Ölümü"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Hz. Muhammed'in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?"(Erişim 20 Kasım 2021).
[214] Ateist Canavar, "Halife Ebubekir".
[215] Alfa, "Öneri Okuma Listesi"; Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler".
[216] felis agnosticus (felis agnosticus), "Dawkins: Seks, Ölüm ve Hayatın Anlamı (1. Bölüm) GÜNAH" (Erişim 08 Şubat 2022).
[217] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Video: Sam Harris ve Richard Dawkins – Kim Demiş Bilim, Ahlak Konusunda Bir Şey Söyleyemez Diye?" (Erişim 08 Şubat 2022).
[218] Alfa, "Öneri Okuma Listesi"; Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Richard Dawkins: 'Tanrı Yanılgısı' (PDF Oku)" (Erişim 02 Şubat 2022).

1.3.2.1. Richard Dawkins

Ateist sitelerin eserlerinden en fazla alıntı yaptığı ve faydalandığı yazar Richard Dawkins'tir. Yeni ateistlerin ve 'Mahşerin Dört Atlısı'nın en ünlü ismi sayılabilecek olan Richard Dawkins, 1941 doğumlu biyolog ve yazardır.[219] *Tanrı Yanılgısı* adlı kitabıyla ünlenen Dawkins'in, *Gen Bencildir*, *Kör Saatçi*, *Olasılıksızlık Dağına Tırmanmak, Tanrı'yı Aşmak* gibi eserleri vardır. *Tanrı Yanılgısı* adlı eserinin ön sözünde kitabı okuyanların hayatlarını değiştireceğini ve Tanrı'nın olmadığına ikna olacaklarını iddia etmektedir.[220] Kitabı yazma amaçlarından birinin insanların ateizm ve dinlerin kökeni hakkında farkındalığını artırmak olduğunu belirten Dawkins, kitap boyunca dinlerin insanların beynini yıkadığı ve insanlığa faydadan ziyade zarar verdiği iddiasını sürdürmekte, bu kitabı okuyan insanların neredeyse tamamının ateist olacağı iddiasında bulunmaktadır.[221] Dawkins'in kitabında ısrarla dile getirdiği bir diğer husus da ateistlerin kimliklerini açığa vurmaya davet etmesidir. O ateistlerin toplumun büyük bir bölümünü oluşturduğunu ancak kimliklerini açığa vurmaktan çekinmeleri sebebiyle toplumun az bir bölümü gibi göründüklerini belirtir.[222] Esasen ateizmi ideolojik bir sistem olarak öne süren Dawkins, fikrî dayanak noktalarının tamamını dinî kurum, fikir ve ilkelerin bulunduğu her noktanın karşısında yer alarak konumlandırmıştır. Ona göre eğitim sisteminde öğrencilere inançsızlık bir seçenek olarak sunulmamakta[223], toplumsal yaşamda ateizm fikri bir bütün olarak reddedilmekte, dinler ise hak etmedikleri bir saygıyı görmektedirler.[224] Artık bu "gereksiz saygı" bir kenara bırakılmalı, dinler eleştirilmeli ve insanlık tarihi boyunca dinlerin insanlara yaptığı iddia edilen tahrip, dinî ilkeler bir kenara konularak onarılmaya çalışılmalıdır. Nitekim Dawkins'e göre bir ateist diğer insanlardan hem daha sağlıklı düşünen bir zihne, hem de daha zeki bir beyne sahiptir. Toplumda yaygınlaşacak olan ateizm düşüncesiyle tüm insanlık bu sağlıklı zihinlere sahip olma imkânını elde edebilecektir.

---

[219] Encyclopedia Britannica (Britannica), "Richard Dawkins" (Erişim 03 Mart 2022).
[220] Richard Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*, çev. Melisa Miller - Barbaros Efe Güner (İstanbul: Kuzey Yayınları, 2019), 16.
[221] Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*, 16.
[222] Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*, 14.
[223] Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*, 26.
[224] Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*, 37.

Richard Dawkins'in kendi ismiyle kurduğu vakfın internet sitesinde[225] de *Tanrı Yanılgısı* adlı eserinden birçok insanın hayatını değiştiren bir yapıt olarak bahsedilmektedir.[226] Dawnkins, kendi internet sitesinde temel iki amacının olduğunu belirtir: İlk amacı bilimin ne kadar değerli olduğunu insanlara öğretmek, ikinci amacı ise seküler ve laik dünya görüşünü dünyaya yaymaktır.[227] Bilim sayesinde sekülerliğin artmasını amaçlayan Dawkins, insanların bilimsel bilgileri arttıkça dinî inançlarının azalacağını savunur. Nasıl insanlığın geleceği için iklim değişiklikleri ve hızlı nüfus artışı çok büyük tehlike arz ediyorsa dinlerin varlığı da ona göre benzer bir biçimde insanlığın geleceği için tehlike arz eder.[228] O, dinin insanlar arasında düşmanlığı artırması iddiasını sürdürür ve zararlı radikal dinî görüşleri benimseyen insanların yalnızca cihat yapan Doğu ülkelerinde değil, aynı zamanda Amerika'da da yaygın olarak bulunduğunu ifade eder. Ona göre tam da bu sebeple eleştirel düşünmenin yaygınlaşmasını sağlamak gerekmektedir. "Dinler hakkında eleştirel düşünebilen insanlar onların zararlarından korunacaklar ve eleştirel düşünce adeta insanlığın bir kurtarıcısı olacaktır" tezini savunmaktadır. Ancak Dawkins'e göre Amerika'da dahi dinlerin eleştirilmesi ve ateizmin savunulması hakkında ilerleme kaydedilememiştir. İnsanlar için ateist bir başkan seçmek bile imkânsız gözükmektedir. Bu noktada Dawkins bir istatistik sunarak yaklaşık yüzde elliden fazla insanın, insanlığın evrimi hakkında bilgisiz olduklarını iddia etmekte, yaratılışa inanan insanların evrime inanmadığını varsayarak toplumda evrim konusunda büyük bir bilgisizliğin bulunduğuna söylemektedir.[229] Yani ona göre insanlar bilgisiz oldukları için inançlarına bağlı kalmaya devam etmektedirler. İnsanları bilgisiz gören ve teistleri küçümseyen bakış açısı, Dawkins'in konuşmalarında ve yazılarında sıkça rastlanılan bir husustur. Dawkins, entelektüel ve zeki birinin inançlı olabileceğine ihtimal vermemekte, bilim adamlarının Tanrı'ya atıf yaparak açıkladığı hususları ise metafor olarak kabul

---

[225] Richard Dawkins Foundation (Richard Dawkins), "Homepage" (Erişim 3 Mart 2022).
[226] Richard Dawkins Foundation (Richard Dawkins), "Richard Dawkins" (Erişim 3 Mart 2022).
[227] Richard Dawkins Foundation (Richard Dawkins), "What We Do" (Erişim 3 Mart 2022).
[228] Richard Dawkins, "What We Do" (Erişim 3 Mart 2022).
[229] Richard Dawkins, "What We Do" (Erişim 3 Mart 2022)Dawkins'in burada yaratılışa inanan bütün insanların evrime inanmadığını varsayması ilginçtir. İnsanlar dünyanın yaşı hakkında ve insanlığın evrilmesi hakkında bilgisiz gözükmektedir. Ancak evrim düşüncesi Tanrı düşüncesini reddetmemekte, bilakis Tanrı'nın bir düzen vesilesiyle insanları yaratması fikri teistlikle bağdaşır gözükmektedir. Muhtemelen bu görüşünü Hıristiyanlık düşüncesi içerisinde temellendiren Dawkins, kutsal kitapların yaratılış hakkındaki bilgileri olduğu gibi kabul edilmediğinde dinden çıkılacağını düşünmektedir.

etmektedir.[230] Ateistlerin toplumdan dışlanması, ayrımcılığa uğramadığı iddiası da Dawkins'in dikkat çektiği hususlardandır. Bu site vesilesiyle seslerini duyuramayan ateistler bir araya getirilecek, kamu kuruluşlarında çalışan ateistlerin kendilerini videolar sayesinde ifade etmeleri sağlanacak, ünlü ateistlerle videolar ve konuşmalar yapılarak aslında toplumun her yerinde ateistlerin bulunduğu mesajı verilmeye çalışılacaktır.[231]

Richard Dawkins'in konuşmaları, izlenmesi gereken video[232] ve belgeseller arasında sayılmış[233], kitapları da bu siteleri takip eden insanlara ısrarla tavsiye edilmiştir.[234] Dawkins'in görüşleri belirli başlıklar altında dile getirilmiştir. Görüşleri arasından üzerinde en çok durulan ve ateistlerin kendi sitelerinde paylaştıkları başlıklar; ateizmi açık bir şekilde savunmak[235], ateistlerin kimliklerini açığa vurarak birleşmeleri[236] ve evrimin yaratılışçılara karşı bir antitez olarak ayrıntılı bir şekilde sunulmasıdır.[237]

Ateist siteler Richard Dawkins'in ateistlerin açık kimlik politikasını savunarak onu desteklemişlerdir. Bu sitelere göre de toplumda ve genel olarak dünyada ateist düşünce sahiplerine ciddi bir engelleme söz konusudur.[238] Amerika'da ateist olan insanların sayısının giderek artması ancak ateistlerin toplum içinde Müslümanlar veya homoseksüeller kadar dahi kabullenilmemesi Dawkins'in başlattığı Tanrı'yı eleştirme hareketinden doğmuş ve ateizme karşı bir negatif tutum gelişmesine sebep olmuştur.[239] Anket sonuçlarına göre ateistler toplumun en sevilmeyen kesimini oluşturmaktadır.[240] Bu ve benzeri sebeplerle ateistler, fikir özgürlüğüne ve eşitliğe aykırı gördükleri problemler için insanları ateist kimliklerini açıklamaya davet etmekte ve böylelikle

---

[230] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor" (Erişim 17 Şubat 2022).

[231] Richard Dawkins, "What We Do" (Erişim 3 Mart 2022).

[232]Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Video: Richard Dawkins: Yaratılışçıların Hiçbir Şey Bildikleri Yok!" (Erişim 10 Şubat 2022).

[233] felis agnosticus (felis agnosticus), "Dini sorgulayan filmler ve belgeseller" (Erişim 10 Şubat 2022).

[234] Ateist Canavar, "Richard Dawkins: 'Tanrı Yanılgısı' (PDF Oku)".

[235]Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Richard Dawkins: Açığa Vur Kampanyası (The out campaign)" (Erişim 10 Şubat 2022).

[236]Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Dawkins : Ateist Öğrenciler Birleşin!" (Erişim 10 Şubat 2022).

[237] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Evrimi Anlamak" (Erişim 10 Şubat 2022).

[238] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Ateizme sansür sessizce artıyor", (Erişim 10 Şubat 2022); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "The rise of atheism in America" (Erişim 10 Şubat 2022).

[239] Turan Dursun, "The rise of atheism in America".

[240] Turan Dursun, "The rise of atheism in America".

sayıları çoğaldıkça toplumdan bekledikleri saygıyı ve eşitliği görebileceklerini ifade etmektedirler.

Yukarıdaki iddialara ek olarak Dawkins, üyesi bulunduğu vakıflar aracılığıyla dünyadaki ateist öğrencilerin bir araya gelmelerini destekleyici tavsiyelerde bulunmuştur.[241] Ayrıca o, dünyada dindarların sayısının değil kimliğini gizleyen ateistlerin sayısının fazla olduğunu belirterek kimliğini açığa vurmayı destekleyen bir harekete de öncülük etmektedir.[242] Bu hareket, kimlik açıklamaya destek olmasının yanı sıra dindar olmayan ancak dindar bir ailede yaşadığı için kendi kimliklerini gizlemek zorunda kalan ateistlerin ailelerine ve topluma gerçek fikirlerini itiraf etmeye yüreklendirmeyi de hedeflemektedir. Toplumdaki ateist farkındalığını artırmak kampanyanın amaçları arasındadır.[243] Dawkins, ateistlerin Yahudilerden sayıca fazla oldukları halde politikada onlardan az söz sahibi olmalarını suskun kalmalarına bağlar.[244] Dindar olmayan gruplar örgütlenmeli, özellikle zenginler bu örgütlenmeyi fonlayarak dinlerin sebep olduğu iddia edilen tahripler azaltılmaya çalışılmalıdır. Ateist ünlüler videolar vasıtasıyla kendi fikirlerini ifşa etmeli, dindar insanların dinsizliğe olan kötü bakışları azaltılmalıdır.[245] Bu noktada Dawkins, problemin çözümü için ateistlere bulundukları bölgede bir ateist derneğine üye olmalarını önerir. Ateistler sosyal medyada, internet ağlarında kendi fikirlerini paylaşan insanları bulmalı, yazılı tişörtler giyerek veya arabalarına resimler yapıştırarak da olsa kendi kimliklerini bir şekilde belirtmeli, belirtmeyenleri ise cesaretlendirmelidirler.[246] Aslında Dawkins'in fikrî alt yapısını oluşturduğu bu kampanya bir sosyal değişim hareketini içermektedir. Çünkü ona göre okullarda bilim anlatılırken bunun dinî bilgilerden kesinlikle ayrı tutulması gerekir ve ateistler buna kendi ülkelerinde karşı çıkmalıdırlar. Ayrıca ateistlerin dindar olan ve dinî kurumları destekleyen partilere oy vermemeleri tavsiye edilmektedir.[247]

Ateistler toplumda engellendikleri iddialarını şu şekilde savunurlar: Gerek Türkiye'de aktif kullanılan ateist sosyal medya hesapları ve internet siteleri gerekse yurt

---

[241] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, (Ateist Canavar), "Dawkins" (Erişim 10 Şubat 2022).
[242] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, (Ateist Canavar), "Richard Dawkins" (Erişim 10 Şubat 2022); Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Ateistler, saklandığınız yerlerden çıkın" (Erişim 10 Şubat 2022).
[243] Ateist Canavar, "Richard Dawkins".
[244] Ateist Canavar, "Richard Dawkins".
[245] Ateist Canavar, "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor".
[246] Ateist Canavar, "Richard Dawkins".
[247] Ateist Canavar, "Richard Dawkins".

dışındakiler engellenmiş ve ateistlerin düşünce özgürlüğüne set çekilmiştir.[248] Richard Dawkins ve Sam Harris'in başlattığı Tanrı'yı ve dinî gelenekleri eleştirme hareketi itibarsızlaştırılmış, Tanrı'dan korkmayan bu gruba güvenmemek gerektiği fikri işlenerek insanların ateizme olan nefreti artırılmıştır.[249] Buna rağmen ateistlere göre Amerika özelinde Müslümanlar, gördükleri baskı ve eşitsizliklerden dolayı dinlerinden çıkmakta ve ateist olmaktadırlar.[250] Dinî kurallar tarafından engellenmeleri ve bu sebeple mensup oldukları dinden çıkmalarına Dawkins ve Hitchens'ın yazılarının da etkisinin olduğunu savunan ateistler, dünya çapında ateizmin yükseldiğini iddia ederler. Teistler ateistleri toplumun birbirinden farklı bütün mecralarında engellemeye çalışsalar da onlara göre ateizm fikri yaygınlık kazanmaktadır.[251] Ateistlere göre tarihin çarpıcı gerçekleri, Tanrı'ya karşı geliştirdikleri argümanlar, dinlerin savaşları desteklemesi ve savaşların asıl sebebinin dinler olduğu iddiası, dinlerin bilime karşı olarak takındığı tavır gibi sebepler insanları bu alanı terk etmeye sevk etmiştir.[252] Araştırmaların aksini söyleyen bu ateist iddialar onların gerçeklikten uzak dünya algılarına bir örnek oluşturur.

1.3.2.2. Sam Harris

Sam Harris, ateist sitelerin yararlandığı bir diğer isim olarak karşımıza çıkmaktadır. 1967 doğumlu ateist yazar Sam Harris'in en bilinen kitabı *'İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması'* olmuştur. Harris, kitabının ana teması olarak ılımlı dindarların diğer insanlar için potansiyel tehlikeler oluşturması, onların öldürücü dogmatik düşünceleri vesilesiyle insanlığa zarar verdiği tezini ileri sürmektedir.[253] Ilımlı dindarlar Harris için yanlış bir kanıya sahiptir. Bu kanı: Tüm insanlığın diğerlerinin dinlerine saygı duyduğu takdirde ilerleme kaydedeceğidir.[254] Ancak Harris dinsel hoşgörünün insanlığı yok edebilecek tehlikelerin arasında görmektedir. Sam Harris ılımlı veya radikal olsun tüm dindarların toplumdan hak etmedikleri bir saygı

---

[248] Ateist Canavar, "Ateizme sansür sessizce artıyor".
[249] Turan Dursun, "The rise of atheism in America".
[250] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Amerika'da Müslümanlıktan çıkanların sayısı artıyor" (Erişim 10 Şubat 2022).
[251] Ateist Canavar, "Amerika'da Müslümanlıktan çıkanların sayısı artıyor"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Yeni ateizm yükseliyor, yeni ateistler doğuyor" (Erişim 10 Şubat 2022).
[252] Ateist Canavar, "Richard Dawkins".
[253] Sam Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, çev. Tunç Tuncay Bilgin (İstanbul: Kuzey Yayınları, 2014), 16.
[254] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 16.

gördüklerini, bu saygının bir kenara bırakılmasıyla ilerleme kaydedilebileceğini iddia etmektedir. Yazar bu "hak edilmeyen saygı" tezini Richard Dawkins'le paralel bir şekilde savunmuş ve kitabında da sürdürmüştür. Sam Harris'e göre insanlar iki temel yanlış inanca sahiptirler.[255] Bunlardan ilki tüm güzelliklerin insanlığa dinler tarafından verildiği inancı, bir diğeri ise insanların dinsel suçları işlerken suçların dinlerde değil bireysel olarak insanlarda olduğu inancı.[256] Harris'in iddiasına göre insanlarda bu iki inanç yan yana geldiğinde mantıklı düşünme son bularak, 'din virüsü' adeta bir salgın gibi toplumda yayılmaktadır.

Ilımlı dindarların dinde radikalleşme hareketinden uzaklaşmalarının sebebini dinin kendisinden değil, dindar bireylerin modern dünyaya ayak uydurma ihtiyaçları sonucu ortaya çıktığını iddia eden Harris'e göre, ılımlı dindarların bu görüşe sahip olmaları, kutsal kitaplarını okumadıkları ve kendi dinleri hakkında cahil oldukları içindir.[257] Dinde ılımlılık tutumunu cehaletle paralel gören Harris, dinlerin kutsal metinlerini incelediğinde bu tutuma dinlerin kendisinin izin vermediği iddiasını ileri sürer. Modern dünya görüşü ile geleneksel dinî inançlarını harmanlamaya çalışan ılımlı dindarlar için Harris, mühendislik ve tıp gibi alanlarda gelenekselciliğin insanlığı ileri noktalara taşımadığını ve terk edildiğini ancak dinî konularda ise bu tutumdan vazgeçilemediği eleştirisini dile getirir. Bin yıl öncesine dayanan geleneksel dinî yorumlar Harris'e göre insanlığın ahlakî gelişimlerinin önünü tıkamakta, ilerlemeyi engellemektedir.[258] Dinler sebebiyle insanların felakete sürüklendiklerini, savaşların da dinler sebebiyle olduğunu iddia eden Harris, bütün bu 'mantıksızlığın' sebebini insanların sorgulamadan edindikleri dinî inanca dayandırmaktadır. Harris, insanların hayatının her alanına etki eden bu sistemi eleştirmeye başlamalarını, dine verilen bu 'tavizlerin'[259] artık son bulmasını gerektiğini şu cümleleriyle ifade eder: *"Dinsel inanç, zihin gücümüzün tavizsizce kötüye kullanımı açısından eşi benzeri olmayan bir kültürel ufuk noktasıdır; ötesine geçildiğinde mantıksal tartışma imkânsız hale gelir."*[260]

Harris, bu konuda insanları kanıtsız olarak inandıkları konuları sorgulamaya davet etmekte, bilimsel olarak kanıtlanmamış hususların inanç olmadığını ileri sürmektedir. O

[255] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 17.
[256] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 17.
[257] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 20,21.
[258] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 23.
[259] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 31.
[260] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 27.

bilgilerin edinilmesi için 'kesin' ve 'gerçek' kanıtlara ihtiyaç duyduğumuzu belirterek dinî inançların bu kanıtlama sisteminden yoksun olduklarını iddia etmektedir. Kanıtlanmayan inançlara sahip kişileri inançları sebebiyle delilikle itham eden Harris[261], bu deliliklerinin insanlara zarar veren meyvelerinin olduğunu da savunmaktadır. Tanrı'nın varlığına dair herhangi bir kanıtının bulunmadığını, bu fikrin insanların kendilerini iyi hissettirdiğini ve manevi ihtiyaçları sonucu icat edildiğini öne sürmektedir. Harris: *"Bir Tanrı'nın var olması halinde benim kendimi iyi hissedeceğim gerçeği, bana onun var olduğuna dair en ufak bir neden sunmaz."*[262] şeklinde belirterek dinî inançların gerekçelendirilmediği ve kanıtlanmadığı fikrini savunur. Harris inanç ve mantığın, dinî bilgiler ile bilimsel bilgilerin kafa kafaya çarpıştığı iddiasını kitabı boyunca sürdürmekte, Yahudilik ve İslâm dini özelinde eleştirilerini dile getirmektedir. Harris'in kitabında İslâm dinine getirdiği eleştirilerin oldukça hacimli bir yer kaplaması da dikkat çekmektedir.[263]

İnsan türünün manevi boyunu inkâr etmeyen Harris, insanın bu manevi boyutunun dinle doldurulmak zorunda olmadığını belirtir.[264] O, bu manevi boyutun yerini ahlakla doldurmayı öneri olarak sunar. İnsanlar mutlu olmak için ahlaklı olmalıdırlar. Harris ayrıca insan hayatının yalnızca bir kez yaşandığını ve onun iyi değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatır.[265] Bu 'iyi değerlendirilen' ve 'kaliteli yaşam' ise dinden uzak şekilde gerçekleştirilmelidir. Dinî kuralların benimsenmesini hoş görmeyen Harris'in mistisizmi mantıklı, sorgulanmaya açık bulması, insanların düşüncelerini seyreltmek için meditasyon yapmasını makul görmesi de ilginçtir. Harris'in verdiği savaş üç büyük semavi din ve onların öğretisi ile ilgilidir.[266] Ancak o, Doğuda Budizm ve diğer ruhî gelişimi içeren dinleri dinî inanca ve kurallara vurgu yapmadıkları ve belirli bir Tanrı'ya atıf yapmadan bu benlik gelişimini destekledikleri için hoş görmektedir.[267]

İncelediğimiz sitelerde Sam Harris'in fikirlerinden ve eserlerinden faydalanılmıştır. Onun '*İnancın Sonu*' adlı eserine dair övgüler[268] ve ateizm hakkında bilinen yanlışlar

---

[261] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 78.
[262] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 69.
[263] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 113.
[264] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 18.
[265] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 207.
[266] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 233.
[267] Harris, *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*, 235.
[268] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Günümüz Dünyasında En Büyük Tehlike: Yobaz – Liboş Ortaklığı"(Erişim 10 Mart 2022).

konusundaki görüşleri sitelerinde paylaşılmıştır.[269] Ateizmi açıkça savunmak konusunda Dawkins gibi Harris'e de atıf yapan ateistler, kimliklerini gizlemeye devam eden ateistleri, ateist olduklarını her ortamda belirtmeye davet etmişlerdir.[270] Ateistler, Harris'in dinî dayanağı olmadan ahlakın mümkün olabileceğine dair fikirlerinden[271] yararlanırken muhafazakârlığın yüksek oranda olduğu Amerika eyaletlerinde suç oranlarının da aynı ölçüde yüksek olduğu hakkındaki görüşlerine atıf yapmışlardır.[272] Yine bu sitelerde Harris'in bilimin ahlak konusunda söz sahibi olduğu konusundaki görüşlerine[273] de dikkat çekilmiştir. Bilimdeki ilerlemelerin dini inançları yok etmesi gerektiği[274], dinlerin artık insanoğlunun fosilleşmiş mirası olduğuna dair iddiaları da ateist sitelerde paylaşılmıştır.[275] Ateistler Harris'in ılımlı dindarlara yönelik eleştirilerinin bir benzerini de 'ılımlı ateistler' başlığı altında ele almışlardır. Burada eleştirilen asıl husus bazı ateistlerin dinler ve kutsal kitaplar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan ateist olduklarını iddia etmeleri, dinleri bilgisizce eleştirmeye çalışmaları, güçsüz argümanlarla kendi görüşlerini ifade etmeleri olmuştur.[276]

1.3.2.3. Daniel Dennett

1942 doğumlu, naturalist bir filozof olan Daniel Dennett, özellikle bilinç felsefesi ile ilgilenmiştir.[277] Bilinç felsefesi konusunda yaptığı klinik araştırmaların sonuçlarıyla ateizm fikrini bağdaştırdığını savunan Dennett, Türkçe'ye çevrilen *Darwin'in Tehlikeli Fikri, Bilinç Açıklanıyor, Özgürlük Alanı: İstenmeye Değer Olan Özgür İrade Çeşitleri*

---

[269] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Ateizm Hakkında Bilinen 10 Yanlış – Sam Harris" (Erişim 10 Mart 2022).
[270] Alfa, "Ateizmi Savunmak (Çeviri)".
[271] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ahlak ve Bilinç" (Erişim 10 Mart 2022).
[272] Pozitif Ateizm, "Eğer Tanrı Yoksa Neden İyi Olalım ?"
[273] felis agnosticus (felis agnosticus), "Sam Harris ve Richard Dawkins - Bilim ve Ahlak ilişkisi" (Erişim 10 Mart 2022).
[274] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Sam Harris: Bilim, Dini Yok Etmelidir" (Erişim 10 Mart 2022).
[275] felis agnosticus (felis agnosticus), "Sam Harris: Dinler, neden günümüzde birer fosildir? (video)" (Erişim 10 Mart 2022).
[276] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ilıman Ateistlerin Eleştirisi" Burada ateistlerin dikkat çekmek istedikleri nokta bilgisizce yapılan ateizm savunusunun ateizm fikrine zarar verdiği hususudur. Bu yazıda ateistlere, ateizm hakkındaki fikirlerini geliştirmek için tavsiyeler verilmiştir. Bu tavsiyeler; ateistlerin yalnızca tek bir hakkında değil diğer bütün dinler hakkında fikir sahibi olmaları ve bunun için çok yönlü araştırmalar yapmaları, kitap okumama üşengeçliğinden kurtulmaları, dindarların kötü yaşantılarına bakarak ateist olunmayacağını bu sebeple ateistlerin kendilerini iyice tanımaları ve sorgulamaları, son olarak dindarları küçümsemenin ateizm fikrini geliştirmeyeceğidir. Harris'in ılıman dindarların da din dairesi içinde bulunduğu ve tehlike içerdiği görüşü ateistler tarafından alınıp aynı dünya görüşüne sahip ılıman ateistlerin de ateizme zarar verdikleri fikri haline getirilmiştir. (Erişim 29 Mart 2022).
[277] Encyclopedia Britannica (Britannica), "Daniel C. Dennett" (Erişim 03 Mart 2022).

adlı kitaplarıyla bilinmektedir. Ayrıca yazarın *Breaking the Spell* adlı henüz Türkçe'ye çevrilmemiş ve dini doğal bir olgu olarak ele aldığı bir eseri de bulunmaktadır.

Dennett *Breaking the Spell* adlı eserinde din kavramını bir fenomen ya da bir olgu olarak ele alır ve dindar insanları rahatsız etme riski olsa da dinin tartışmaya açılması gerektiğini savunur. Dennett'e göre din, zeki insan aktivitesinin ürünü ve bu sebeple de doğal bir üründür.[278] Nasıl aşk, müzik gibi kavramlar insanların fiillerinin sonucu meydana gelen olgular ise din de aynı şekilde insan ürünüdür. Hatta din, ona göre sigara içmek ve savaş gibi insanlara zarar veren olumsuz insan aktivitesi de olabilir.[279] Bu noktada Dennett, dini metafizik ve doğaüstü alandan çıkarıp, onu metafiziğin tam zıttı olan doğal bir olgu olarak sunmaktadır. Kitabında iki büyüyü bozmak istediğini belirtir; ilk olarak dini, ikinci olarak ise dinlerin insan zihninde oluşturmuş olduğu tabuyu.[280] Dennett, dinlerin dünyada etkilerini en çok hissettiğimiz olgular olduğunu ve tüm toplumları etkileyen siyasi kararlar alınırken dinlerin söz sahibi olduğunu ifade eder. Tam da bu sebeple ona göre din olgusunun bilimsel olarak incelenmesi gerekir ve insanların şimdiki hayatlarında bu kadar etkili olan bir olgunun gelecekte de etkili olup olmaması hususunda bir karara varılmalıdır.

Dennett insanların değer verdikleri her şeye evrimsel bir sebep yüzünden değer verdiklerini, insanların değer verme mekanizmalarının evrimsel süreç içinde doğal seleksiyon sonucunda geliştiğini belirtir.[281] Hayvanlar gibi insanlar da çevresel etmenlere bağlı olarak geliştirdikleri çözümler sayesinde hayatlarına devam etmişlerdir. Ancak insanları hayvanlardan ayıran en önemli husus onların sahip oldukları dil ve kültür ögeleridir. Diller ve insan topluluklarının kültürel alışkanlıkları, doğal seleksiyon sonucunda elenerek günümüze kadar gelmiştir.[282] Dennett, insanların sosyal yapılarının bir ürünü olarak da dinin geliştiğini iddia etmektedir. İnsanlar dil ve kültür ögeleriyle harmanladıkları değer verme yargıları sonucunda halk dinlerini oluşturmuşlardır. Yani insanlar evrim gereği çevreye nasıl uyum sağlamışlarsa ve bedensel özelliklerini geliştirmişlerse evrimsel bir fayda sağladıkları din olgusunu da küçük sosyal

---

[278] Daniel C. Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon* (United States of America: Penguin Books, 2006), 24.
[279] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 26.
[280] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 18.
[281] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 97.
[282] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 97.

topluluklardan büyük toplumlara aktararak günümüze kadar getirmişlerdir.[283] Bu bağlamda inanma duygusunun kökenine inmeye çalışan Dennett, Tanrı inancını insanların içgüdüleriyle bağdaştırmıştır. Bu içgüdü ise faillik güdüsüdür. Dennett'in ortaya koymak istediği fikir, insanların her açıklayamadığı olaya bir fail atfetme duygusudur ve insanlar açıklayamadıkları olayları doğaüstü güçlere havale etmişlerdir.[284] Bu 'yanlış' faillik atfetme tutumu Dennett'in iddiasına göre dinlerin fikrî altyapılarını beslemiş ve hayatta kalmaya yarayan içgüdüler 'yanlış' yerde kullanılmıştır. İnsanların grup olma ihtiyaçlarını da destekleyen dinler, ilk topluluklarda küçük halk dinleri iken büyüyerek örgütlü din haline gelmiştir.[285]

Naturalist felsefî görüşünü bu kitabında apaçık bir biçimde savunan Dennett, dini metafizik boyutundan ayırarak onu evrimin bir yan ürününe indirgemektedir. Bunu 'bilimsel olma' amacıyla yaptığını iddia etmekte ve din olgusunun bilimsel incelemeye tâbî tutulmasını önermektedir. Dinleri insan topluluklarının faillik atfetme içgüdüsüyle tasarlanmış sistemler olduğunu iddia eden Dennett, yine dinleri farklı ihtiyaç ve zevklere sahip olan insanlar için bir seçim şansı olarak ifade eder.[286] Dennett, inanma fiilinin olumsuz yönler içerdiğini, inanan insanların rasyonel ve bilimsel araştırmalar yapamayacağını iddia eder.[287] İnanmak, insanların zihinlerine ket vurma ve onları dinler hakkında hassasiyet sahibi olma gibi sebepler yüzünden rasyonel düşünmeyi engeller. Dennett'e göre Tanrı'nın varlığı ve bu inancın gerekliliği konusundaki tartışmalar ve argümanlar insanların kendi inançlarını kurtarmaya çalışmaları amacıyla gündeme getirilmiş ancak çok mühim olmayan meselelerdir. Bu noktada Voltaire'den 'Eğer Tanrı yoksa bile onu kendimiz için icat etmemiz gerekir'[288] cümlesini alıntılayarak insanların duygusal ve bedensel çıkarları için Tanrı fikrini oluşturduğu iddiasını öne sürer. Dennett için asıl mesele -Dawkins'in de eserleri ve konuşmalarında belirttiği gibi- dindarların korunması, toplum içindeki edindikleri haklar ve dinlere gösterilen hayranlığın gerçekten hak edilip edilmediği hususudur.[289]

[283] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 93.
[284] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 114.
[285] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 152.
[286] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 198.
[287] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 199.
[288] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 240.
[289] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 277.

Daniel Dennett, dinlerin ahlakın temeli olup olmadığı konusunu da tartışmaya açmakta ve diğer meselelerde olduğu gibi burada da dinlerin karşısında bir tavır almaktadır. Tanrı'dan alınacak ödül sebebiyle insanların ahlaklı olduğu fikrini aşağılayıcı bulan Dennett, iyi ve kötü fikrinin insanlık tarihinden bu yana zihinlerde bulunduğunu savunur. Dinler ve ahlak arasında kurulmaya çalışılan 'zorunlu' ilişki bir yanılsamadır.[290] Dinlerin insanlara psikolojik fayda sağladığını ancak faydalarından çok yan etkilerinin bulunduğunu iddia eden Dennett, ilgilenilmesi gereken en acil meselelerin ailelerin çocuklarına dinî eğitim verip vermelerinin engellenmesi ve teröre eğilimli bireylerin işe alınması ile ilgili olduğunu belirtir.[291]

Daniel Dennett dine bakış açısını bu kitabında ne kadar felsefî sorgulamalar ve bilimsel incelemeler adı altında gizlemeye çalışsa da dine karşı tutumu açıkça ortaya çıkmıştır. İncelediğimiz sitelerde ünlü ateistler başlığı altında Daniel Dennett'ın ismini filozof ve dünyaca ünlü ateist olarak belirtmişler,[292] evrim konusunda okunması gereken kitaplar başlığı altında Dennett'ın eserlerine yer vermişlerdir.[293] Ateistlerin Dennett'ten yararlandıkları bir başka konu da onun ahlakla alakalı görüşleri olmuştur. Dennett, yukarıda da belirttiğimiz gibi dinler ve ahlâkî ilkeler arasında bir paralellik olmadığını, ahlâkî değerlerin dinlerden bağımsız bir biçimde var olduklarını ifade etmektedir.[294]

1.3.2.4. Christopher Hitchens

Christopher Hitchens, ateist sitelerin Richard Dawkins, Sam Harris ve Daniel Dennett isimleriyle birlikte andığı ve faydalandığı bir diğer yazardır.[295] Eleştirmen ve gazeteci kimliğiyle öne çıkan Hitchens, siyasî ve dinî konulardaki keskin görüşleriyle dikkat çekmektedir.[296] 1949 doğumlu ve felsefe bölümünden mezun olan Hitchens, kendisi de dâhil olmak üzere Dawkins, Harris ve Dennett isimlerini 'Mahşerin Dört Atlısı' olarak isimlendirmiştir. Hitchens'ın *Dört Atlı*, *Kissenger'ın Yargılanması*, *Genç Felsefeciye Mektuplar* adlı Türkçe'ye çevrilen eserleri bulunmakla birlikte *God is Not Great: How*

---

[290] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 307.
[291] Dennett, *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*, 307.
[292] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Din Karşıtı Felsefeler" (Erişim 04 Nisan 2022); felis agnosticus (felis agnosticus), "Daniel Dennett - Zihin Karışıklığının Evrimi" (Erişim 04 Nisan 2022); Alfa, "Ilıman Ateistlerin Eleştirisi".
[293] felis agnosticus (felis agnosticus), "Daniel Dennett - Darwin'in Tehlikeli Fikri" (Erişim 26 Şubat 2022).
[294] Pozitif Ateizm, "Eğer Tanrı Yoksa Neden İyi Olalım ?"
[295] Turan Dursun, "Din Karşıtı Felsefeler"; Pozitif Ateizm, "Eğer Tanrı Yoksa Neden İyi Olalım ?"; felis agnosticus, "Dini sorgulayan filmler ve belgeseller"; Alfa, "Ilıman Ateistlerin Eleştirisi".
[296] Encyclopedia Britannica (Britannica), "Christopher Hitchens" (Erişim 03 Mart 2022).

Religion Poisons Everything adlı henüz Türkçe'ye çevrilmemiş ancak uluslararası çok satanlar listesine girmiş bir eseri de mevcuttur.

Christopher Hitchens, *God is Not Great* adlı eserinde din hakkındaki görüşlerini dile getirmiş, ancak bunu yukarıda belirttiğimiz yazarlar gibi sistematik bir biçimde yapmamış, kendi hayatına etki eden olaylardan yola çıkarak dini, yaşadığı olumsuz olaylar çerçevesinde değerlendirmiştir. O dine hangi açıdan bakacağını kitabının isminde okuyucuya sunmuş, 'Tanrı mükemmel değil ve dinler her şeyi zehirliyor' iddiasını en başta savunmuştur. Kendi fikirlerini ve onun gibi ateist düşünceye sahip insanların görüşlerini açıklarken dinlerin olumsuz yönlerine vurgu yaparak bunu belirtmiştir. Hitchens, ateizmde herhangi dinî bir hiyerarşi bulunmadığını, dinden bağımsız bir biçimde ahlaklı bir yaşamın mümkün olduğunu, ateistler için en önemli hususun açık fikirlilik, soruşturma ve kendilerini kurtaracak şeylerin peşinde koşma gibi kavramlar olduğunu belirtir.[297] Dünyaya yalnızca bir kez gelindiğini ve ateistler için dünyadan daha kutsal herhangi bir mekânın bulunmadığını belirten Hitchens, dindarlar gibi her gün veya her yedi günde bir toplanmalarına gerek olmadığını yine din karşıtı bir şekilde ifade eder.[298] Ayrıca ateistlerin farklı dinlerden oldukları içi kimseyi öldürmediğini, savaşmak için silahlara ihtiyaç duymadıklarını, dinî şahsiyetlerden mucize veya ibadetlerden huşu beklemeden sanat edebiyat gibi unsurlarla bu duygularını doyurduklarını belirtir.[299]

Chirstopher Hitchens dinlerin ve dinî inancın günümüzde devam etme sebebi olarak ölüm ve karanlık korkusu gibi insanların korkuları ve açıklayamadıkları duyguları olduğunu savunmaktadır.[300] Ona göre bu gibi korkular olduğu müddetçe insanlar da inanmaya devam edeceklerdir. Hitchens dinlerin öbür dünya odaklı söylemlerinin fazla olsa da yaşadığımız dünyada da hâkim güç olmaya odaklandıklarını, bu sebeple inanmayanları rahat bırakmadıklarını iddia etmektedir. Hitchens'a göre dinler insan ürünüdür. Farklı dinlerdeki insanların birbirlerine tahammül edememelerini de dinlerin insan yapımı olmasından kaynaklı kendine güvensizlikleri şeklinde dile getirir.[301] Hitchens dinlere ve dindarlara güvenilmeyeceğini, kimsenin gece yarısı sokakta

---

[297] Christopher Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything* (United States of America: Twelve, 2007), 5.
[298] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 7.
[299] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 6.
[300] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 12.
[301] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 17.

camiden ya da duadan çıkmış bir grup insanla karşı karşıya kalması durumunda kendini rahat hissetmeyeceğini iddia etmektedir.[302] O, domuz eti yemeyi yasaklayan,[303] bazı sağlık problemlerini insanların girdikleri günahların sonucu olarak gören dinleri kınayarak,[304] dinlerin artık modasının geçtiğini, günümüzde doğa olayları ve evren hakkında daha çok şey bildiğimizi ve bir şeyleri açıklamak için Tanrı'ya ihtiyaç duymadığımızı savunur.[305]

Hitchens, Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâm dinlerini kutsal kitaplarına atıf yaparak eleştirmektedir. Eski ahitte bulunduğunu iddia ettiği anakronizmi,[306] Yeni Ahit'in Hz. İsa'dan çok sonra bir araya getirildiğini ve İncillerin güvenilmez olduğunu, İncillerin Hıristiyanlıktaki en önemli meselelerde bile ittifak edemediğini ve bu sebeple güvenilmez olduklarını, Hz. İsa'nın aslında hiç yaşamamış bir şahsiyet olduğu iddialarıyla birlikte dile getirmektedir.[307] Kur'ân'ın da Yahudilik ve Hıristiyanlığa dayandığı iddiasını sürdürerek, Hz. Muhammed'in mucizelerinin gerçek olmadığını, Kur'ân'ın dönemin Arap Yarımadası ve İranlılara ait özlü sözlerden oluştuğunu savunmakta, onun orijinalliğini tartışmaktadır.[308] Hitchens, pejoratif iddialarını bir adım daha ileri götürerek dinlerin bir günah olarak insanlara yeteceğini belirtir. Bunun sebeplerini şu şekilde sayar; dinler gerçekte olmayan bir dünya görüşünü insanlara sunarlar, ebedi ödül veya ebedi ceza kavramlarına insanları inandırırlar, kurban sunma kan akıtma gibi ayinlere sebep olurlar ve uygulanması imkânsız kurallar içerirler.[309] Sonuç olarak Hitchens, insanlığın yeni bir aydınlanmaya ihtiyaçlarının olduğunu, bilimsel ve rasyonel düşünce ile gelecek olan aydınlanmanın insanların hayat kalitesini artıracağını savunmaktadır.[310]

İncelediğimiz sitelerde ateistler Hitchens'ın konuk olduğu konuşmaları paylaşmışlar, ünlü ateistler başlığı altında onun ismini de saymışlardır.[311] Onun "Tüm dinlerin doğru

---

[302] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 18.
[303] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 37.
[304] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 43.
[305] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 64.
[306] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 97.
[307] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 111,114.
[308] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 131,137.
[309] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 205.
[310] Hitchens, *God is not Great & How Religion Poisons Everything*, 283.
[311] felis agnosticus, "Dini sorgulayan filmler ve belgeseller"; felis agnosticus felis agnosticus, "The Four Horsemen (Mahşerin Dört Atlısı) oturumu" (Erişim 05 Nisan 2022); Turan Dursun, "Din Karşıtı Felsefeler".

olduğu tezi bariz bir şekilde akla hayale sığmaz bir şey olduğuna göre, buradan çıkarılabilecek en makul sonuç tüm dinlerin yanlış olduğudur." ifadesini sitelerinde alıntılamışlar,[312] bu ifadeden yola çıkarak farklı dinlerin birbirlerinin yanlış olduğunu belirtmeleri sebebiyle hiçbir dinin doğru olmadığını iddia etmişlerdir. Ateistler Hitchens'ın Papa hakkında suç duyurusunda bulunduğunu, onun taciz sebebiyle tutuklanması gerektiği haberini de dinlerin olumsuz yönlerini göstermek amacıyla paylaşmışlardır.[313]

Bertrand Rusell, Charles Darwin, Stephen Hawking, Albert Einstein gibi filozoflar ve bilim adamları da ateistlerin faydalandıkları ancak diğer yazarlar kadar atıf yapmadıkları isimler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu isimlerin kitaplarını okuyucularına önermişler, ateizmi destekleyen sözlerini de sitelerinde paylaşarak atıfta bulunmuşlardır.[314] Bertrand Russell, agnostik olduğunu eserlerinde belirten bir filozoftur. O Tanrı'nın varlığını insanın bilgisinin olamayacağı bir alan olarak belirlemiş, Tanrı hakkında bilinemezci tavrı benimsemiştir. Ateist siteler Russell'ın din-bilim hakkındaki yorumlarını,[315] dinin bilimle çatıştığı görüşünü ve dinin insanın korku duygusuna dayanan bir inanç olduğu yorumlarını sitelerinde paylaşmışlardır.[316] Kendilerini ateist olarak tanımlamayan Einstein gibi bilim adamlarını ateist olarak kabul etmişler,[317] Hawking'in Tanrı'yı hatırlatan yazılarını ve ifadelerini ise mecazi olarak yorumlamışlardır.[318]Yani ateistler ateist olmayan bilim adamlarını dahi kendi ideolojilerine hizmet etmeleri amacıyla kullanmışlardır. Darwin'in evrime dair bütün eserlerini okuyucularına tavsiye ederek evrimi yaratılış teorisine karşı bir teori olarak aktarmaya çabalamışlardır. Darwin'in kendini Hıristiyan olarak ifade etmesine rağmen

---

[312] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Dini Çeşitlilik Sorunu (Çeviri)" (Erişim 05 Nisan 2022).
[313] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Papa'nın Tutuklanması Veya İstifası İsteniyor!" (Erişim 05 Nisan 2022); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Ünlü Yazar Richard Dawkins Papa'yı Londra'da Tutuklatacak" (Erişim 05 Nisan 2022).
[314] Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Din İle İlgili Özlü Sözler"(Erişim 05 Nisan 2022).
[315] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Bertrand Russel – Din İle Bilim (PDF Oku)" (Erişim 05 Nisan 2022).
[316] Ateist Canavar, "Din İle İlgili Özlü Sözler".
[317] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Albert Einstein'ın Din Hakkındaki Görüşleri"(Erişim 05 Nisan 2022).
[318] Ateist Canavar, "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Stephen Hawking: 'Cennet yok, o bir peri masalıydı'"(Erişim 05 Nisan 2022).

ateistler bu teoriyi ateizmin teizme karşı ellerini güçlendiren en önemli teori olarak görmektedirler.

2. BÖLÜM: ATEİST SİTELERİN VE SOSYAL MEDYA HESAPLARININ İDDİALARI

Ateistlerin internet sitelerinde yoğunlukla üzerinde durdukları konular ve iddialar daha çok şu başlıklar üzerinde toplanmıştır: Tanrı'nın varlığı, teistik ahlak anlayışı, kötülük problemi, İslâm'ın orijinalliği meselesi, Kur'ân'ın içeriğine dair bazı başlıklar, ayetlerin bilimsel verilerle uyuşmaması, Hz. Peygamber'in kişiliği ve evlilikleri, İslâm dininde kadının konumu. Bu başlık altında bizler de bu bölümde ateistlerin internet sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında dile getirdikleri iddiaları ele alacağız.

2.1. Tanrı'nın Varlığına Dair Eleştiriler

Tanrı'nın varlığına dair deliller eleştirilirken genel manada bu delillerin zorunlu bir sonuç doğurmadığı savı üzerinde durulmaktadır. Tanrı'nın reddedilmesi bu inancın özünde sahip olduğu bazı özelliklerle açıklanmaktadır. Bunlar; kavranamazlık, doğru seçim argümanı, transendent oluşun absürtlüğü ve transendent oluşun yanında Tanrı'nın kişi olduğu iddiası, ölçek argümanı, materyalist görüş, Ockham'ın usturası, kötülük problemi, inançsızlık olgusu, Big Bang ve termodinamiğin ikinci yasası ve evrim gerçeği olarak sıralanabilir.[319] Bu iddiaların genel muhtevası şu şekilde açıklanabilir:

Kavranamazlık argümanı: Tanrı kavramı insanların kavrayamayacağı bir düşüncedir. İnananlar Tanrıyı kavradıklarını iddia etseler bile her dindar insanın kendine ait bir Tanrı kavramı vardır. Bu kavram üzerinde yapılan açıklamaların biri ötekini tutmamaktadır. Ateistler bu sebeple "O halde Tanrı kavranamazdır" tezini ortaya atmakta, Tanrı kavramının sübjektif oluşundan yola çıkarak da sabit belli bir Tanrı kavramının olmadığı ve dolayısıyla da bir Tanrı'nın olmadığı sonucuna varmaktadırlar.

Doğru seçim argümanı: Evrende olan bütün olaylar bir kanun ve düzenle meydana gelmektedir. Fizik kanunları, kimya kanunları, yer çekimi teorisi gibi bilimsel gerçeklerle evrenin işleyişi sürmektedir ve aksi de görülmemiştir. Bu olayların sebebi teistlerin iddia ettikleri gibi Tanrı değildir. Evrenin işleyişi bu kanunlara bağlıdır ve bu bağlılık da bilimsel açıklamalarla ispat edilmiştir. Dolayısıyla insanların her şeyin sebebi ve yürütücüsü olduğuna inandığı bir Tanrı kavramına ihtiyaçları yoktur. Ateistler

[319] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Pozitif Ateizm" (Erişim 28 Ekim 2020).

buna doğru seçim argümanı demişler, Tanrı'nın her şeyi seçerek evrene müdahale ettiği iddiasını geçersiz görmüşlerdir.

Ölçek argümanı: Tanrı'nın evreni insan için yarattığına dair iddialara karşı ileri sürülmüştür.[320] Evren ve içindekiler insanlar için yaratılmış ve insanların hizmetine sunulmuştur tezi reddedilmektedir. Ateistler dünyanın evrendeki milyarlarca gezegenden biri olduğunu, diğer gezegenlerde canlıların olup olmadığının da bilinmediğini dile getirmektedirler. Aynı şekilde deniz altında ulaşamadığımız binlerce yaratığın bulunmasını da hizmet mantığına uygun görmemektedirler. Ateistlere göre dünyadaki canlılar zaten evrim sonucu oluşmuş, gezegenlerin oluşması da tesadüfi bir şekilde meydana gelmiştir. O halde evrenin Tanrı tarafından insanın hizmetine sunulmuş olduğu iddiası kabul edilemezdir.

Materyalist görüş: Materyalist kavrama göre ateistler, akıl, düşünce gibi olguların bir maddeye dayalı olarak gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Düşünmek, akıl yürütmek gibi soyut kavramlar somut olan beyine bağlı olarak gelişmektedir. Yani maddî olmayan şeyler dahi maddi olanlara bağlı olarak gelişmektedir. Teistlerin öne sürdükleri kudreti sonsuz, gücü yüce ve aşkın bir varlık olan Tanrı da bir maddeye bağlı olarak hareket etmelidir. Tanrı da bir maddeye dayanmalıdır. Ancak böyle bir madde bulunmamakta, bulunsa dahi böyle bir Tanrı'nın teistlerce ifade edilen 'hiçbir şeye ihtiyaç duymadan var olan' Tanrı tanımına uymadığı anlaşılmaktadır. O halde ateistlere göre Tanrı yoktur.

Ockham'ın usturası:[321] Bu anlayışa göre Tanrı kavramını tartışmak anlamlı bir uğraş değildir. Mantıkçı pozitivizmi hatırlatan bu kavram[322] Tanrı kavramının özü itibariyle tartışılmasını gereksiz bulmaktadır. Teizme dayanan inançların ispatlanması da mümkün değildir.

Kötülük problemi: Kötülük problemi Tanrı'yı reddetmenin en önemli gerekçelerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Evrende pek çok kötülük bulunmakta ve insanlar da kötülük yapabilmektedir. Ateistlere göre eğer Tanrı mutlak güç sahibi olsaydı kötülüğün

---

[320] Pozitif Ateizm, "Pozitif Ateizm".

[321] Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 637, Vikipedi Özgür Ansiklopedi (Vikipedi), "Ockham'ın usturası" (Erişim 16 Şubat 2021), Occam'ın usturası tabiri (Ockham ve Ocham şeklinde de yazılabilir.) bir rahip olan Ockham'lı William'a (1287-1347) nispet edilmektedir. Bu kullanıma göre olasıkların çözümünde basit olana gitme esastır. Yani bir problemin çözümü için elimizde bulunan seçeneklerin en basiti genelde en doğru olandır. Böylelikle diğer seçenekler ustura metaforunun işaret ettiği gibi kesilip atılmış ve karışıklık ortadan giderilmiş olur.

[322] Aydın Topaloğlu, *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 83.

olmadığı bir evren yaratabilir, kötülüğün oluşmasına da baştan engel olabilirdi. Hem kullarına kötülük yapma imkânı verip hem de bu sebeple onları ateşe atacağını söyleyen bir Tanrı'nın varlığı çelişik ve kabul edilemezdir.[323]

İnançsızlık argümanı: Bu şekilde isimlendirilen kavrama göre ateistler inançsızlığın insanda doğal olarak var olduğunu, kişinin elinde bulunmayan sebeplerle gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Bu kavrama göre inançsızlık eğer doğal olarak insanda var ise ve insanlar inançsız olmayı seçebiliyorsa bundan dolayı Tanrı'nın onları suçlaması mantıklı değildir. Bir önceki kavram olan kötülük problemiyle de ilişkilendirilerek açıklanan bu kavrama göre Tanrı'nın insanların içine inançsız olma duygusunu koyarak onları yine bu seçimlerinden ötürü cehenneme atması kabul edilemez ve bu durum Tanrı'nın iyi olmasıyla da çatışacaktır.

Big Bang ve Evrim Teorisi: Evrenin nasıl meydana geldiğine dair Hawking (1942-2018) tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre evren büyük patlamayla meydana gelmiş ve giderek genişlemektedir.[324] Ateistlerin Tanrı kavramına karşı kullandıkları bir karşı delil de bu teoridir. Onlara göre evren Big Bangle birlikte tesadüfen başlamış ve devamında canlıların oluşması ise evrimle birlikte olmuştur. Big Bang ile birlikte tesadüfen oluşan evren belki de hiç var olmayabilirdi. Ancak belli sebeplerin sonucu olarak evren meydana gelmiştir. Ateistlere göre eğer Tanrı olsaydı evrenin oluşumu daha kolay bir şekilde olup Big Bang ve evrim gibi aşamalara ihtiyaç olmayabilirdi. Çünkü hem Big Bang hem de evrimin sonucunda insanın ortaya çıkabilmesi için uzun bir zaman aralığı gerekmektedir. Evrenin sebebi Big Bang ile belli olmuş insanın oluşumu da evrim ile açıklanmıştır. Bu açıklamaların sonucunda ise bir Tanrı'ya ihtiyaç duyulmamaktadır. Ateistler, nasıl ki evrenin ve insanın varlığını bir sebebe bağlamışlarsa Tanrı'nın varlığının da bir sebebe bağlı olması gerektiğini ortaya atmışlardır. Yani onlara göre "Evreni eğer Tanrı yarattıysa Tanrı'yı kim yarattı?" sorusu teistlerin açıklamakta zorlandıkları bir problem olarak sunulmaktadır.

---

[323] Pozitif Ateizm, "Pozitif Ateizm".
[324] Stephen W. Hawking, *Zamanın Kısa Tarihi* (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1991), 21; Caner Taslaman, *Big Bang ve Tanrı* (İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2018), 43.

2.1.1. Tanrı'nın Varlığına Dair Argümanlara Reddiye

Tanrı'nın varlığı konusunda öne çıkan argümanlar; ontolojik delil, kozmolojik delil, nizam ve gaye delili, dini tecrübe delili ve ahlak delilidir.[325] Ateistler internet sitelerinde bu argümanları tek tek incelemiş ve karşıt argümanlarla reddetmişlerdir. Onlara göre en güçlü saydıkları üç delil ontolojik delil, kozmolojik delil ve teleolojik delildir. Ahlak delili, transendantal delil, çoğunluk delili, antropolojik delil, sonsuzluk delili, tanık delili, dinsel kişi ve kaynaklara dayalı delil ve son olarak da ya varsa delilinin bu üç argümanın dalları olduğunu belirtmişlerdir. Bu sebeple ilk üç delilinin –yani teistlerin en güçlü addettikleri delillerin- çürütülmesi sonucunda diğerlerinin de ne kadar zayıf deliller olduğu anlaşılacaktır.[326]

Aşağıda teistlerin Tanrı'nın varlığına dair öne sürdükleri delilleri açıklayıp daha sonra ateistlerin bu delillere karşı getirdikleri itirazları inceleyeceğiz.

2.1.1.1. Kozmolojik Delil

Kozmolojik delil, evrende yaratılmış varlıklardan yola çıkarak Tanrı'nın varlığı sonucuna ulaşılan delildir. Adından anlaşılacağı gibi, bu delil, 'kozmos'dan yani âlemden Tanrı'nın varlığına ulaşmayı amaçlar.[327] Kozmolojik delil bir argüman etrafında üretilen delillerden değildir, genelde bir kozmolojik delil ailesi bulunmaktadır. Bu deliller evrenin yaratıcısı olduğu, evrendeki her şeyin yaratılmış olduğu, yaratılmışların harekete tabi olduğu ve yaratılmışların mümkün varlıklar olduğu tezlerinden yola çıkarak Tanrı sonucuna ulaşmaktadır.

Kozmolojik delil tarihte en çok kelamcılar tarafından 'hudûs delili' şeklinde kullanılmış hatta 'kelam kozmolojik delil' şeklinde bilinir olmuştur. Kelam âlimleri hudûs delilini evrendeki her şeyin yaratılmışlığından yola çıkarak açıklamışlardır. Evrende her şey sonradan yaratılmıştır, sonradan yaratılmışlık maddelerin sebeplerine bağlı olsa da bu sebeplilik zinciri sonsuza kadar gidemez. O halde sonradan yaratılmamış, sebeplerin sebebi olacak bir varlığa ihtiyaç duyulur. Bu varlık yaratılmışlara benzememelidir. O, sonradan –yani hâdis olmayan- kadîm bir varlık olmalıdır. Dolayısıyla âlemdeki hâdis olan her şeyi yaratan kadîm bir Tanrı vardır. Hudûs delili şu şekilde formüle edilmiştir:

---

[325] Bu delillerle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi* (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2014); Michael Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*, çev. Rahim Acar (İstanbul: Küre Yayınları, 2019).

[326] felis agnosticus (felis agnosticus), "Tanrı Argümanları" (Erişim 15 Ekim 2020).

[327] Aydın, *Din Felsefesi*, 39.

- Her hâdisin hudûs bulması için bir sebebe ihtiyacı vardır.
- Âlem hâdistir.
- O halde onun da hudûsunun bir sebebi olması lazımdır. Âlemin muhdisi de Allah'tır.[328]

İslâm filozofları ise bu delili 'imkân delili' şeklinde ele almışlardır. Onlar varlığı mümkün ve zorunlu olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Kâinatta yaratılmış olan her şey yaratılmış olması bakımından mümkün gözükmektedir. Yani varlıkları zorunlu değildir. Öyleyse bu zorunlu olmayan varlıkların meydana gelmesini sağlayacak, bu imkânı meydana getirecek bir zorunlu 'müreccih' var olmalıdır. İmkân delili şu şekilde açıklanmıştır:

- Çevremize baktığımız zaman varlıkları mümkün olan birçok şeyler görmekteyiz.
- Varlık alanında mümkün olan şey, ya kendi kendisinin sebebidir yahut onu var kılan başka sebepler vardır.
- Eğer o, kendi kendisinin sebebi olsaydı, var olmada kendisi yine kendisinden önce olacaktı ki bu saçmadır.
- O halde, varlığı mümkün olan şey, var olmak için başka bir şeye, yani başka bir sebebe ihtiyaç gösterir.
- Herhangi bir mümkün şeye sebep olan varlık, ya bizatihi mümkündür yahut o, zorunlu bir varlıktır.
- Eğer sebep olan varlık da mümkünse, onun da başka sebeplere ihtiyacı olur ki, bu zincir, sonsuza değin sürüp gider. Teselsül denen bu sürüp gitme mümkün değildir.
- O halde, varlık veren sebebin zorunlu bir varlık olması gerekir.[329]

Görüldüğü gibi İslâm filozoflarının kastettiği zorunlu varlık da Tanrı'dır.

Ateist siteler kozmolojik delilin, Tanrı'nın varlığına dair yeterli bilgi sunmadığını iddia etmişlerdir. Ateistler bu delile ilk sebep argümanı da demişlerdir. Delil her şeyin bir

---

[328]Ebü'l-Hasan el Eş'arî, *El-İbâne ve Usûlü Ehli's-Sünnet*, çev. Ramazan Biçer (İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2010), 119; Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, çev. Bekir Topaloğlu (İstanbul: İSAM Yayınları, 2019), 75; Gazzâlî, *İtikadda Orta Yol*, çev. Osman Demir (İstanbul: Klasik, 2016), 37; Aydın, *Din Felsefesi,* 45.

[329] İbn Sînâ, *İşaretler ve Tembihler*, çev. Ali Durusoy vd. (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2013), 127; Fahreddin er-Râzî, *Ana Meseleleriyle Kelâm ve Felsefe*, çev. Eşref Altaş (İstanbul: Klasik, 2019), 128; Aydın, *Din Felsefesi,* 50.

sebebinin olması gerektiğinden yola çıkarak bu zincirin bir sonunun olması gerektiğini ve zincirin son halkasının da sebepsiz bir varlık olan Tanrı olması gerektiğini öne sürmüştür. Ateistlere göre bu delilin çürütülmesinde sorulacak belli başlı sorular şunlardır: Tüm olayların gerçekten sebebi var mıdır? İlk sebep semavi dinlerin Tanrısı mıdır? Argüman kendi içinde tutarlı mıdır?[330]

Ateistler ilk olarak 'var olan her şeyin bir sebebi vardır' önermesinin yanlışlığını ifade etmişlerdir. Bu önerme teistler tarafından bir ön kabul olarak görülmüş ancak bu kabulün doğrulanabilirliği şüpheli sayılmıştır. Ayrıca kuantum fiziğinin bazı bulguları bazı şeylerin sebepsiz de olabileceğini hatırlatmaktadır. Eğer her şeyin bir sebebi varsa Tanrı'nın da bir sebebi olmalıdır. Ve bu kabul Tanrı'nın da zorunlu olarak bir sebebinin olmasını gerektirir. Ancak teistler Tanrı'nın bir sebebi olmadığını iddia etmektedirler. Her şeyin bir sebebinin olması kabulü ile Tanrı'nın sebepsizliği birbiriyle çelişmektedir. O halde 'dolayısıyla Tanrı vardır' sonucuna ulaşmak da ateistlere göre yanlış ve çelişik olacaktır.[331] Ateistlere göre her şeyin sebepliliği ilkesi ters olarak bu öncüllere uygulanırsa şu şekilde olur:

1-Tanrı'nın sebebi ya vardır, ya yoktur.

2- Var olan her şeyin bir sebebi vardır.

3.1- Tanrı'nın sebebi yoktur.

3.2- Var olan her şeyin bir sebebi varsa ve Tanrı'nın bir sebebi yoksa Tanrı yoktur.

4.1- Tanrı'nın sebebi vardır.

4.2- Sebebi olan bir Tanrı yaratılmış bir Tanrıdır.

4.3- Yaratılmış bir Tanrı, olmayan bir Tanrı'ya eşdeğerdir (John Lennox'ın deyimi ile 'Yaratılmış bir Tanrı yanılgıdır.')

5- Var olan her şeyin bir sebebi varsa Tanrı ya yoktur ya da yanılgıdır.[332]

Bu açıklama ile her şeyin bir sebebi olduğunun kabulü teistlerin Tanrı argümanını kendi içinde tutarsız yapmaktadır.

---

330 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
331 Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Temel Kozmolojik Argüman", (Erişim 02 Ocak 2021).
332 Alfa, "Temel Kozmolojik Argüman".

Sebeplilik zincirinin sonsuza kadar gidemeyeceği de ateistler tarafından doğru kabul edilmiştir. Ancak ateistler, bu kabulün zorunlu olmadığını, bu şekilde inanmak için hiçbir kanıtın bulunmadığını dile getirirler. Filozoflar ve fizikçiler bir şeyin sonsuza kadar gitmesinde bir problem görmemekte, hatta bu olguyu kabul etmektedirler. 'Zaman hep vardı' kabul edilebilir bir önerme sayılabilir, teist 'Tanrı her zaman vardı' diyorsa bir materyalist de buna karşı 'madde her zaman vardı' önermesini rahatlıkla savunabilmektedir. Tanrı kavramı da 'sebebi olmayan ilk sebep' olarak tanımlanmıştır. Teistler her zaman yaptıkları gibi Tanrı kavramını diledikleri gibi tanımlamışlar, ama bu kavramın semavi dinlerin Tanrısı olup olmadığı müphem kalmıştır. Ateistler bu eleştirilerine evrenin sebebini Tanrı'ya indirgemekle teistlerin Tanrı kavramını iyice bulanık bir hale getirdiklerini ve evrenin mümkün birçok sebebi olabilecekken Tanrı kavramıyla olayı daha da karmaşıklaştırdıklarını düşünmektedirler.[333]

Ateistler teistlerin bu argümanın farklı bir tezahürü olarak zamanın bir başlangıcı olmasından hareketle Tanrı'ya ulaştıklarını belirtirler. Teistler zamanı başlatan bir varlığın olması fikrinden yola çıkarak kozmolojik argümanın kanıtlamasına benzer bir tavırla zamanı başlatan neden olarak Tanrı'ya ulaşmaktadırlar. Zaman var olmaya başlamışsa bir başlangıcı olmalı, ancak bu başlangıç zamanla kayıtlı bir varlık olmamalıdır. Zaman dışı olması gereken bu varlık teistlerin iddiasına göre Tanrı'dır. Ateistler Richard Dawkins'e atıfla[334] sezgilerimizin bizlere her zaman doğruyu gösteremeyeceği, nasıl geçmişte atalarımızın sezgileri onlara dünyanın düz olduğu yahut güneşin dünyanın etrafında döndüğünü gösterdilerse bizlere de zamanın doğrusal bir süreçte aktığını gösterdiğini söylemektedirler.[335] Ancak sezgilerimizin zamanın bir sebebi olduğuna dair güçlü öngörüleri olsa da kuantum dünyasının bizlere sunduğu bilgiler aksini göstermektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kuantum evreninde sebebi belli olmayan olayların meydana gelmesi her şeyin bir sebebinin olmayacağını bizlere sunmaktadır. Dolayısıyla deney ve gözlemlerin sezgilerden daha güçlü olduğu gerçeği ateistlere zamanın bir sebebinin olma zorunluluğunu kabul ettirmemektedir.

---

333 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

334 Richard Dawkins, *Kör Saatçi*, ed. Tunç Tuncay Bilgin, çev. Melisa Miller vd. (İstanbul: Kuzey Yayınları, 2018), 208-212.

335 Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Kelam Kozmolojik Kanıt" (Erişim 17 Kasım 2020).

Ateistler zaman teorilerinden yola çıkarak teistlerin kozmolojik argümanının öncüllerini reddetmeyi sürdürmüşlerdir. Zamanla ilgili iki temel teori bulunmaktadır: Zamanın A teorisi ve zamanın B teorisi. Zamanın A teorisine göre, insanların birçoğunun da üzerinde ittifak ettikleri şekilde zaman ilerleyen bir süreçtir ve geleceğe doğru akmaktadır. Geçmiş, şuan ve gelecek gibi kavramlar gerçek ve mevcuttur. Kelam kozmolojik delili de zamanın A teorisi üzerine inşa edilmiştir. Bir şeyin sebebinin olması ve bu sebebin zaman içinde gerçekleşmesi yani değişim kozmolojik argümanın omurgasını teşkil etmektedir. Değişim ve hareket zaman olmadan var olmamakta, sebebin sebebe taalluku, 'sonradanlık' gibi kavramlar hep akan bir zamanı içermektedir. Eğer bu teori yıkılırsa kozmolojik delil de yıkılmış olacaktır. A teorisi, her şeyin bir sebebi olduğundan yola çıkarak zamanın da bir başlangıcı olması gerektiğini içerir. Ancak son yüzyılın bilimdeki gelişmeleri bizlere her şeyin sebepli olmadığını kanıtlamış, mikrokozmozdaki sebepsiz hareketler ve görelilik kanunu sebepsizliğin de var olabileceğini göstermiştir. O halde zamanın bir sebebinin olması zorunlu değildir. Dolayısıyla hem zamanın A teorisi çürütülmüş bunun üzerine bina edilmiş olan kozmolojik delile bir darbe indirilmiştir.[336]

Zamanın B teorisine gelecek olursak bu düşünceye göre zaman akmamakta, çembersel bir zincir biçiminde başlangıcı ve sonu birbirine bağlanmaktadır. Zamanın bir başlangıcının ve sonunun olmadığı bu teoride zaman sadece vardır, geçmiş ve gelecek yoktur. Geçmiş ve gelecek gibi ifadeler insanların yanılgılarından ibarettir. İnsanlar dünyadaki yaşamlarını kolaylaştırmak için bu kavramları icat etmişlerdir ancak zaman dedikleri şey gerçekte var olmamaktadır. Geçmiş, şimdi ve gelecek eşittir ve bunlar arasında bir ayrım gözetilmemektedir. Hareket ve değişim meydana gelmemekte dolayısıyla teistlerin sebeplilik zinciri olarak adlandırdıkları silsile de bulunmamaktadır. Bu teori ne kadar makul gözükmese de fizikçiler ve bir kısım filozoflar tarafından kabul edilmekte, bilimin yeni getirileri A teorisinin yetersizliği ve geçersizliğini ortaya koymaktadır. Zamanın A teorisinde evrenin zamanla olan başlangıcının gerekliliği B teorisinde farklı bir hale bürünmektedir. B teorisinde evren Big Bang ile başlamaz, zamandan azade olarak var olur. Evrenin bir başlangıcını ve dolayısıyla da bir sebebini aramak sorunu B teorisinin kabulüyle ortadan kalkmış gözükmektedir. Çünkü zaman ve evren zamandan kayıtsız olarak her daim bulunmakta olup evrenin bir başlangıcı da

[336] Alfa, "Kelam Kozmolojik Kanıt".

yoktur. Çünkü 'başlangıç' kelimesi de A teorisine ait bir kavramı ifade etmektedir. Bu teoriye göre insanların bir başlangıç ve son düşünceleri onların zihin dünyalarına ait kavrayış yanılgılarından ibarettir. Başlangıç ve son bulunmamakta, zaman sonsuzda varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla bu teorinin kabul edilmesi zaten zamanın A teorisi üzerine kurulmuş kozmolojik delili otomatik olarak iptal edecektir.[337]

Zamanın sonsuz olabileceğini savunan incelediğimiz ateist internet sitesinde bilimsel veriler Tanrı'nın varlığını delillendiren argüman öncüllerinin iptali için kullanılmıştır. Ancak termodinamiğin ikinci kanununa göre evrendeki maddeler düzenli bir halden daha düzensiz bir hale doğru yönelmektedir. Eğer zaman sonsuzsa bu yönelişin, bu akışın olmaması gerekirdi. Ancak bilimsel veriler bu akışın meydana geldiğini söylemektedirler. Akışın devam etmesi, evrenin bir başlangıcının olduğuna ve bu başlangıcın bir zaman belirttiğine dair gösterge sunabilir.[338] İnternet sayfalarındaki yazılarında, sosyal medya hesaplarındaki tweetlerinde, kısacası imkân buldukları her yerde dinin bilimsellikten uzak olduğunu savunan ateistler kendi görüşlerini kanıtlamak için bilimin bazı verilerini göz ardı etmekte, kendi görüşlerini destekleyen verileri ise törpüleyerek insanlara sunmaktadırlar. Burada termodinamiğin bizlere sunduğu veriyi atlamış, kuantum teorisini öne sürüp öncülleri geçersiz kılmaya çalışmışlardır. Kendi iddialarını kanıtlama uğruna muhataplarını en çok eleştirdikleri bilimsellikten uzak olma durumuna kendileri de düşmüşlerdir.[339]

Evrenin bir başlangıcının olduğunu düşünenlerin sıkça başvurduğu bir teori olan Big Bang teorisi ya da genişleyen dinamik evren teorisi Tanrı'nın varlığına bir delil olarak kullanılmıştır. Ateistlere göre ise bu teori evrenin sonsuz geçmişten beri var olmadığının ve yalnızca bir başlangıcı olduğunun göstergesidir. Evrenin başlangıcının pek tabii fiziksel bir sebebi olduğu da düşünülebilir. Evrenimizden önce bir başka evrenin olduğu düşünülebilir, o evrenin yok olmasından sonra bir karadelik oluşmuş ve bu karadelikten de yine bizim evrenimiz oluşmuştur. Bu şekilde karadeliklerin doğurduğu evrenler silsilesi sonsuza kadar gidebilir ve bunun bir ilk sebebi olmayabilir.

Ateistler kozmolojik argümanın eleştirisi için 'Ockham'ın usturası' adı verilen bir yönteme başvurmaktadırlar. Bu yönteme göre bir olay hakkında daha karmaşık olan

---

337 Alfa, "Kelam Kozmolojik Kanıt".

338 Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi*, 49.

339 felis agnosticus, (felis agnosticus), "İslam Dünyasında Bilim ve Felsefe'nin Tarihe Karışması: Gazzâlî" (Erişim 07 Ocak 2021).

açıklamadansa daha basit olan açıklama kabul edilmelidir. İki çözümün olduğu bir durumda basit olan tercih edilmeli, karmaşık olan usturayla kesilip atılmalıdır. Deneysel yöntemlerle ölçülemeyecek konularda bu yöntem takip edilmeli, basit olan açıklama konu için doğru sayılmalıdır. Bu yöntem ateistler tarafından evrenin yaratılmışlığı konusuna uygulanır. Teistler evrenin ilk sebebi olarak Tanrı'yı öne sürerek olayı daha da karmaşık hale getirmekte, hatta bu Tanrı'ya sebepsiz diyerek içinden çıkılmaz bir hale sokmaktadırlar. Oysa ateistler, evrenin sebebinin yokluğunu kabul ederek olayı daha basit bir şekilde açıklamakta, karmaşık olan 'Tanrı'yı usturayla kesip atmaktadırlar.[340]

2.1.1.2. Ontolojik Delil

Teistlerin Tanrı'nın varlığını ispatlamada kullandığı bir başka delil de ontolojik delildir. 'Tanrı'nın varlığı' düşüncesinden yola çıkılarak gerçek dünyada Tanrı'nın var olması gerektiğini vurgulayan ontolojik delil, ilk olarak Aziz Anselm (1033-1109) tarafından kullanılmıştır. Her insanın zihninde var olan bir yüce varlık, bir Tanrı fikri mevcuttur. Bir şeyin dış dünyada gerçekten var olması zihinde olmasından daha üstündür. O halde Tanrı da vardır şeklinde özetlenebilecek olan ontolojik delil, ilk ortaya atıldığında çok rağbet görmemiş ancak daha sonraki yüzyıllarda geliştirilmiştir.[341] Her insanın zihninde böyle bir yüce varlık kavramının bulunduğu, Tanrı'nın kendisinin onu insanın zihninde bir iz gibi bu kavramı yerleştirdiği öne sürülmüştür.

İslâm filozoflarının da yararlandığı ontolojik delilin izlerine Fârâbî (ö.339/950) ve İbn Sînâ'nın (ö.428/1037) düşüncelerinde de rastlanılmakta, özellikle İbn Sînâ'nın felsefî sisteminde bu delil zirveye ulaşmaktadır. O varlıkları mümkün, mümteni ve zorunlu varlık olarak üçe ayırmış, zorunlu varlığı zatının var olmak için başka bir varlığa muhtaç olmadığı, 'mahiyeti var olmak olan' ve 'vâcibü'l-vücûd' olarak tanımlamıştır.[342] Bu zorunlu varlık da Tanrı olarak isimlendirilebilir. Ancak bu varlık ayrımı asıl olarak daha çok kozmolojik delilde karşımıza çıkmakta, bu ayrımın mantıki önerme hali ise ontolojik delilde de kullanılmaktadır.

Ontolojik delilin önermelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

---

[340] Alfa, "Kelam Kozmolojik Kanıt".
[341] Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi*, 27
[342] M. Cüneyt Kaya, *İslam Felsefesi & Tarih ve Problemler* (Ankara: İSAM, ts.), 271

- İnsanlar mümkün en yüce varlık fikrine sahiptirler.
- Farz edin ki mümkün en yüce varlık sadece zihinde bir fikir olarak vardır.
- Gerçekte var olmak sadece zihinde var olmaktan daha yücedir.
- O halde, biz mümkün en yüce varlıktan daha yüce bir varlık, yani gerçekte de var olan bir varlık, tasavvur edebiliriz.
- Fakat mümkün en yüce varlıktan daha yüce bir varlık olamaz.
- O halde, mümkün en yüce varlık gerçekte vardır.[343]

Ontolojik delile getirilen itirazlar hem teizmin kendi bünyesinden hem de ateizmden gelmiştir. Bu delile Anselm'in çağdaşı olan Gaunilo (994-1083) itiraz etmiş, bu önerme sisteminin aynı şekilde herhangi bir varlığa uygulanabileceğini savunmuştur.[344] Zihnimizde düşündüğümüz herhangi bir 'en yüce şey' önermeler halinde sıralanırsa gerçek dünyada da var olmak zorunda kalır. Ancak gerçek dünyada bu 'en yüce şey'lere rastlanılmaz. Mesela insan zihninde bir en yüce bahçe tasarladığında önermelere göre gerçek dünyada varlığı zorunlu olmakta, ancak dış âleme baktığımızda bu her yönüyle mükemmel bahçeyi bulamamaktayız. Ontolojik delile en önemli itirazlar Immanuel Kant (1724-1804) tarafından getirilmiştir. O, Tanrı'nın var olma zorunluluğunu eleştirmiş, insan zihnindeki Tanrı düşüncesiyle dış dünyada ve gerçekte var olan bir Tanrı'nın zorunlu olarak birbirine bağlı olmadığını dile getirmiştir. Tanrı'nın var olmadığını kabul eden biri için bu önermeler sonucu zorunlu olarak var olduğu iddia edilen yüce varlık hiçbir anlam ifade etmemektedir.

Ateist sitelerde de ontolojik argümana karşı itirazlar yapılmış ve yazılar yazılmıştır. Söz konusu sitelerde ateistler bu argümanın ilk okunduğunda bir problem göstermediğini ancak dikkatlice incelendikten sonra argümandaki eksikliğin fark edilebileceğini söylemişlerdir.[345] Bu kanıt aslında bir kanıtlar grubunun adı olmakla birlikte varlık kavramının kendisinin Tanrı'nın varlığına delil olarak kullanıldığı ve teistlerin Tanrı'nın olmamasının imkânsızlığına ulaştıkları belirtilmektedir.[346] Ontolojik delili basit şekliyle ifade ettikten sonra argümanın Tanrı'nın sıfatlarına ve var oluş özelliğine odaklandığını ve 'var oluş'un bir özellik olarak kabul edilmesi halinde doğacak problemleri

[343] Michael Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*, çev. Rahim Acar (İstanbul: Küre Yayınları, ts.), 131.
[344] Michael Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*, 132
[345] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ontolojik Kanıt" (Erişim 07 Ocak 2021).
[346] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

belirtmişlerdir. Onlara göre var oluş bir özellik olmamalıdır çünkü bu, önermeleri döngüye sokmakta ve mantık hatasına varılmaktadır. Bu mantık hatası varlığın meydana gelmesini imkânsızlaştıracaktır. Ancak varlığın meydana geldiği bilinmektedir. Binaenaleyh ontolojik delilin üzerine inşa edildiği varlığın özellik olma durumu yıkılmış, delil de çürümüştür.[347]

Yukarıda bizim de zikrettiğimiz gibi ateist sitelerde ateistler Gaunilo'nun itirazını yazılarında kullanmışlardır. Gaunilo'nun itirazı başarılı bir itiraz olup, onun verdiği 'zihnimizde mükemmel bir ada düşlediğimizde bu düşlediğimiz adanın gerçek dünyada bir karşılığının bulunmayacağı' örneklendirmesi bu delilin absürtlüğünü gösterir. Ateistlerin reddiyelerinde yararlandıkları bir başka kişi Douglas Gasking' (1911-1994) dir. Gasking bu delildeki varlığın yokluktan daha yüce olduğu önermesini eleştirmiştir. Ona göre varlık düzensiz, dağınık ve asimetriktir ancak yokluk ise sınırsız, zamansız ve basittir. O halde bu bakış açısıyla yokluk daha yüce olmakta, varlık yokluktan daha mükemmel olmamaktadır. Bu akıl yürütme, önermelere uygulandığında: Zihnimizdeki en yüce varlığın gerçekte olmaması olmasından daha iyidir. Dolayısıyla "Tanrı yoktur" sonucuna ulaşılır.[348]

Ateistlere göre bu tür önerme kalıplarıyla her sonuca ulaşılabileceği için kanıtın güvenilirliği düşüktür. Descartes (1596-1650) ve Leibniz (1646-1716) gibi filozoflar da ontolojik argümanı destekleyici fikirler öne sürmüşler ancak bu yine de kanıtı sağlamlaştıramamıştır. Ontolojik delilin birinci yanlışı tanımlanan bir şeyin dış dünyada var olmasının zorunlu olarak ifade edilmesidir. Çünkü bu yöntemle gerçekte asla var olamayacak olan denizkızı, tek boynuzlu at gibi varlıkların da var olması gerekir. Yani bir şeyin zihnimizde var olması onun gerçekte var olmasını gerektirmemektedir. İkinci yanlış ise bu tarz önermelerin aslında ilk öncülden zaten kabul edilmiş Tanrı inancını gizli bir şekilde barındırmasıdır. İlk öncüldeki Tanrı tanımı sonuçta ulaşılan Tanrı tanımını içermekte, onu açığa çıkarmaya yaramaktadır. Mantık önermeleriyle, dışarıdan bir bilgi gelmeksizin Tanrı'nın varlığı sonucuna ulaşmak her yüzyılda insanlara etkili gelmiş ancak bu, yöntemin işe yaramadığı gerçeğini değiştirmemiştir. Tanrı'nın varlığından çıkan bir önerme onun var olduğuna ulaşmakta, yokluğundan çıkan bir

---

[347] Alfa, "Ontolojik Kanıt".
[348] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

önerme de onun yokluğu sonucuna varmaktadır. Bu döngüsel ifadeler başı olmayan bir zincir misali kendi içeriğinden daha fazla bir bilgiyi bize sunmamaktadır.[349]

2.1.1.3. Nizam ve Gaye Delili (Teleolojik Delil)

Tanrı'nın varlığına inananların öne sürdükleri delillerden biri de nizam ve gaye delili olarak adlandırılmaktadır. Diğer delilleri anlamlandırmak için insanların felsefi bir bilgi birikimine sahip olmaları gerekirken bu delil için yalnızca insanın evrende var olup dış dünyayı incelemesi yeterli olacaktır. Öyle ki insan içinde yaşadığı dünyada varlığına hizmet eden birçok canlıyı doğumundan itibaren gözlemleme imkânı bulur. İnsanın kendi yeteneklerine uygun donatılmış bu dünyanın bir düzen içinde olması, bu düzenin bir düzenleyicisinin olmasına işaret etmektedir. İçine doğduğu dünya hem onun ihtiyaçlarını karşılamakta hem de bu varlıklar bütününü zihninde uygun bir şekilde anlamlandırabilmektedir. Bu uygunluk, uygunluğun sağlayıcısı düşüncesine götürmelidir. Nizam ve gaye delili de kozmolojik delil gibi sebebe dayanan, ilk sebebi arayan bir delil olmakla birlikte bu delilde asıl vurgulanan nokta evrendeki düzenin sahibini bulmaktır.

İslâm filozoflarından İbn Rüşd (ö.595/1198) kelamcıları hudûs delilini kullanmaları ve kendinden önceki filozofları da imkân delilini kullanmaları bakımından eleştirmiştir. Ona göre kelamcılar ve filozoflar hem Kur'ân'ın kullanmadığı bir metodu kullanarak hem de insanların anlayamayacağı ıstılahları Allah'ın varlığını ispatlamak için kullanmışlardır. İnsanlar bu kavramları anlayamamakta ve daha çok şüpheye düşerek akılları karışmaktadır.[350] Ancak Kur'ân bu metotların hiçbirini kullanmamış, o mûciz ifadeleriyle insanları etrafındaki yaratılmışları incelemeye yöneltmiştir. Âlemdeki düzen ve birliktelikten yola çıkarak düşünmeye sevk etmiştir. İbn Rüşd de Kur'ân'ın metodunu takip ederek nizam ve gaye delilini 'inâyet ve ihtirâ' olarak kullanmıştır. İnâyet âlemdeki varlıkların insanların yaşamlarına hizmet edecek şekilde olması ve onların ihtiyaçlarına uygunluğunun bir yaratıcıyı gerektirmesidir. İhtirâ ise yine âlemdeki canlı, cansız, bitki ve hayvanların yaratılmasının yaratıcının eserleri olduğunu düşündürmesi anlamını ihtiva etmektedir.[351] Var olan bu düzenin tesadüfî olması

---

[349] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
[350] Kaya, *İslam Felsefesi & Tarih ve Problemler*, 387; Ahmet Erkol, *İbn Rüşd'ün Kelam Eleştirisi* (İstanbul: Divan Kitap, 2014), 241.
[351] Erkol, *İbn Rüşd'ün Kelam Eleştirisi*, 242.

imkânsız gözükmekte, insan ve canlı hayatının birbiriyle olan bu ahenkli işleyişi Tanrı'nın zorunlu olarak olduğu düşüncesine bizleri götürmektedir.

Teistler günümüzde bilimsel gelişmeleri de göz önünde bulundurarak teleolojik delil başlığı altında kendi argümanlarını güçlendiren 'hassas ayar', 'akıllı tasarım' ve 'indirgenemez karmaşıklık' kavramlarını kullanmışlardır. Büyük patlamayla birlikte evrenin var olmaya başlaması, dünyadaki canlıların ortaya çıkışı gibi bilimsel açıklamalar bizlere göstermektedir ki dünyanın ve güneşin konumundaki milimetrik oynamalar meydana gelmiş olsaydı dünyada bir canlılık asla başlayamazdı. Güneşin dünyaya olan uzaklığı da şu anki konumundan yakın yahut uzak olma ihtimalleri de yine dünyadaki hayatın yeşermesine imkân vermezdi. Âlemin kendi kendine olma ihtimali matematiksel olarak çok düşük rakamlarla ifade edilmektedir.[352] Bu bulgular teistleri evrende var olan bir 'hassas ayar' fikrini öne çıkarmaktadır. Mademki evrende insanın ortaya çıkmasına el verecek koşulların oluşması bu derece ince hesaplara bağlıdır, o halde bu hesaplamaları yapan akıllı bir tasarımcı ve zeki bir hesaplayıcının var olması kaçınılmaz olmalıdır. Akıllı tasarım fikriyle birlikte evrendeki canlıların 'tasarım' olduğunu reddedenlere karşı bu düşünceyi desteklemek amacıyla canlı sistemleri hakkında düşünceler öne sürülmüştür. Bu düşüncelere göre canlı sistemlerin tasarım olduğuna kanıt olarak bu sistemlerin bir makinadaki parçalar gibi düzenli ve belli bir amaca hizmet eder şekilde çalışmaları örnek verilmiştir. Bu makinelerden herhangi bir parça çıkarılsa makine işlevini kaybetmekte ve görevini yerine getirememektedir. Makinelerin karmaşıklığı ve her parçanın kendine ait bir görevinin olması ve bu görevlilerin aynı amaca hizmet etmesi 'indirgenemez karmaşıklık' olarak isimlendirilmiştir. Bu kavrama göre canlılardaki bu indirgenemezlik ve karmaşıklık Tanrı düşüncesini doğurmakta, sistemlerin düzenleyicisi olarak bir Tanrı'yı gerektirmektedir.

Ateist sitelerde ateistler diğer argümanları eleştirdikleri gibi teleolojik delili de eleştirmişler, bu delille Tanrı fikrine ulaşılamayacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Günümüzde teleolojik delil/tasarım delili en popüler delillerden biri olmakla birlikte bu delil teistler tarafından evrendeki canlılar yahut dünyada var olan herhangi bir şeyin tasarımının Tanrı'ya atfedilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Ateist sitelerde teleolojik delil bizim yukarıda belirttiğimiz nizam ve gaye delili açıklamalarımızdan farklı olarak

---

[352] Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*, 155.

ele alınmıştır. Onlar teistlerin bu delili bir tasarımcıya veya dizayn eden zeki bir varlığa işaret edecek şekilde kullandıklarını belirtmişlerdir.[353] Onların itirazlarını daha iyi inceleyebilmek için teleolojik delilin bu sitelerdeki öncüllerini görmemiz gerekmektedir. Öncüller şu şekildedir:

- X zeki bir tasarımcının ürünüdür.
- X insanlar tarafından tasarlanmamıştır.
- Tasarımı yapabilecek varlıklar insan ve Tanrı'dır.
- Tanrı yoksa, X Tanrı tarafından tasarlanmamış demektir.
- Fakat X tasarlanmış olduğuna ve insanlar tarafından tasarlanmadığına göre ve de tasarım yapabilecek varlıklar insan ve Tanrı'dan ibaret olduğuna göre, X Tanrı tarafından tasarlanmış demektir.
- Dolayısıyla, Tanrı vardır.[354]

Ateist sitelerinde ilk olarak teleolojik delilin birinci öncülüne itiraz edilmiştir. Buna göre bir maddenin, organın yahut evrende bulunan bir varlığın tasarım ürünü olup olmadığı ve bu ürünün tasarım olarak algılanması tartışılmıştır. Bir ürünün tasarım olduğu ilk bakışta anlaşılmayabilir veya bir insan için tasarım olarak algılanırken diğeri o ürüne tasarım demeyebilir. Yani bu konuda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Teistlerin bir maddeye bakarak ona tasarım demelerine karşın dikkatli incelemelerle birlikte o ürünün tasarım olmadığı iddia edilebilir. Bu noktada ateistlerin hemen başvurdukları kaynak elbette evrim teorisidir. İnsanlara bu konuda Dawkins'in 'Kör Saatçi' kitabını tavsiye eden ateistler, biyoloji bilgisinin akıllı tasarıma karşı geleceğini, aslında basit yapılar olan hücrelerdeki evrimleşmenin giderek daha kompleks yapılar oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Tasarımı savunanların kaçırdıkları nokta ise burasıdır. Hücresel düzeydeki basitlik milyonlarca yıl süren evrimler sonucunda bir tasarım ürünü olarak gözükebilmektedir. Teistler cehaletlerinden ötürü yaşamda gördükleri karmaşıklıkları ve algılarının üzerinde görünen anlamlandıramadıkları yaşam olgusunu bir tasarımcıya dayandırmışlardır.[355]

Bir biyokimyager olan Michael Behe (1952-), *Darwin'in Kara Kutusu* adlı kitabında 'indirgenemez karmaşıklık' kavramını kullanmış, Darwin'in evrim teorisinin temeli

---

353 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
354 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
355 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

olan doğal seleksiyon ve kör mutasyonlara bir reddiye öne sürmüştür. Behe, indirgenemeyen karmaşıklık olarak bakterilerdeki kamçıyı örnek göstermiştir. Ancak ateistlere göre Behe ve onun görüşlerini savunanların hatası bir şeyi indirgenemez karmaşıklık olarak görmelerindedir. Çünkü Behe'nin iddiasına göre bir sistemdeki herhangi bir görevli çıkarıldığında sistemin tamamının iflas etmesi ve işlevini yerine getirememesi gerekmektedir. Ama ateistlere göre sistemden bazı parçalar çıkarıldığı halde hala işlevinin sürdüren canlı organizmalar bulunmaktadır. Behe ve taraftarlarının en sevdiği örnek olarak göz organı belirtilmiştir. Onlara göre göz o kadar karmaşık bir yapıdır ki ancak bir tasarımcı bu yapıyı yapmış olmalıdır. Buna karşın ateistler gözün evrim sürecini hatırlatırlar. Ateistlere göre göz, evrimin başlangıcından itibaren en basit canlılarda bulunan en sade halinden yavaş yavaş bugünkü karmaşık haline doğru evrimleşmiş, şuan bulunduğu şekle gelmiştir. Bunlar aşama aşama gösterilmiş, kısacası indirgenmiştir. Ayrıca canlılar âlemindeki omurgasızlarda çok basit yapıda gözler bulunurken bir kartalın gözü insanın gözünden daha mükemmel bir yapıdadır. Dolayısıyla Behe'nin ısrarla vurguladığı karmaşık yapı aslında bir basitlikten bu hale evrilmiştir. Ayrıca sitede ateistler Behe'nin Darwin ve evrim teorisine olan karşıtlığından vazgeçtiğini onun bu evrimin bir Tanrı tarafından başlatıldığını öne sürmek koşuluyla kabul ettiğine de değinmeden geçmemişlerdir. Yani aslında Behe bir bakıma kendi yenilgisini kabul etmiş, evrimin karşısında havlu atmıştır.[356]

Behe'nin indirgenemezliğine farklı itirazlar farklı sitelerdeki ateistler tarafından da dile getirilmektedir. Bu düşünceye göre sistemlerdeki parçaların işlevsel olması ve hepsinin aynı amaca hizmet etmesi noktası önemlidir. Evrimin bizlere verdiği bilgilere göre ise bunu savunmak çok zordur. Penguenler incelendiğinde onların artık işlevsel olmayan, onlara atalarından kalan kanatları bulunduğu görülecektir. Penguenlerin uçmasına hizmet etmeyen bu organ bir itiraz olarak sunulabilir.[357] Evrim teorisinde incelenen canlılarda bu örnekteki gibi birçok işlevsel olmayan organa rastlanabilmektedir. Teorinin milyonlarca yıllık ilerleyiş sürecinde hayvanlara eklenen kimi organlar artık kullanılmamaktadır. İndirgenemeyen sistemlerin indirgenebilir olduğuna vurgu yapılmış ve bu sistemlerden belli parçalar çıkarıldığında başka işlemler için kullanılabileceğine dikkat çekilmiştir. Mesela bakterilerdeki bir takım işlevsel yapıların bazı parçaları

[356] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
[357] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "İndirgenemez Karmaşıklık-Evrimi Anlamak 16" (Erişim 07 Ocak 2021).

çıkarıldığında farklı görevler için kullanıldığı ve farklı bakterilerde ise daha az parçaya sahip sistemlerin aynı görevleri sürdürdüğü bilinmektedir. Teistlerin yaptıkları bu hatalar aslında bilgi eksikliğinden doğan hatalardır. Ateist sitelerde bu hatalara 'boşlukların Tanrı'sı' denmiştir. Yani bilgi boşluğunu teistler Tanrı kavramıyla doldurmuşlardır.[358] Teistler açıklayamadıkları yahut gözlerine karmaşık görünen her yapıyı Tanrı'nın tasarımı olarak adlandırmaya devam edeceklerdir. Ancak ateistlere göre bunlar iyice incelendiğinde bu karmaşa giderilecek, evrimin yardımıyla yahut bilimsel gelişmelerle mantıklı açıklamalar yapılabilecektir. Bu açıklamanın akabinde ateistler Dawkins'in şu sözünü alıntılarlar: '*Bir şeyi hemen indirgenemez karmaşıklık olarak ilan etmeyin; büyük olasılıkla detaylara yeterince iyi bakamamışsınızdır veya üzerinde yeterince düşünmemişsinizdir.*'[359]

Teistlerin teleolojik delili güçlendirmek amacıyla kullandıkları bir örneklendirme şekli de saat analojisidir. Bu analojiyle bir insanın yolda yürürken karşılaşacağı bir saat karşısındaki durumu tahayyül edilmektedir. Bu insan saati eline alıp incelediğinde eline aldığı ürünün gerek karmaşık yapısıyla gerekse çalışmasıyla bir tasarımcının elinden çıkmış olduğunu fark eder. Nasıl ki bu insan saati görerek saatçi fikrine ulaşıyorsa, dünyaya gelmiş olan insan da evrendeki karmaşık yapıları görerek bu yapıların bir tasarımcının ürünü olduğuna ulaşır. William Paley (1743-1805) yaptığı bu analojiyle tabiatı saate benzeterek akıllı tasarımcı sonucuna ulaşmıştır.[360] Ateistlere göre bu analojiye evrim teorisiyle kolayca cevap verilebilir. Yolda bulunan saat o hale çok uzun yıllar süren aşamalı bir evrim süreci sonunda gelmiştir. İlk olarak basit yapıda olan canlılar ve tabiat daha sonra doğal seçilim ve geçirdikleri mutasyonlar sonucunda bu kadar güçlü ve kompleks gözükmektedirler.

Ateist sitelerde öne sürülen popüler bir iddia da bizim yukarıda ifade etmeye çalıştığımız 'hassas ayar' kavramıyla açıklanmaktadır. Teistlerin bir kısmı evrimi kabul eder ancak bu uzun süren evrimleşmenin de yine zeki bir tasarımcı tarafından 'hassas' bir şekilde ayarlanmış olması gerekmektedir. Ancak ateistlere göre elbette bu iddialar geçersiz ve yanlı gözükmektedir. DNA'nın bugünkü haline tesadüfen gelebilmesine dair yapılan hesaplamalar yahut evrenin hiçbir müdahale olmadan kendi kendine var

358 Alfa, "İndirgenemez Karmaşıklık- Evrimi Anlamak 16".
359 Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*.
360 Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*, 151.

olabilme ihtimaline dair matematiksel hesaplamalar teistler tarafından çarpıtılmıştır. Çünkü bu hesaplamalarda DNA ‘rastlantısal’ bir şekilde meydana gelmektedir. Ateistler ise rastlantısal ve şans eseri olma ile doğal seçilimdeki ‘seçilim’ sonucu olmanın birbirinden ayrılması gerektiğinin altını çizmektedirler. Bilindiği üzere evrimdeki aşamalılık şans eseri değil bir seçilim ile ilerlemektedir. Evrimde de şans kavramı mevcuttur ancak seçilimin rolü yadsınamayacak kadar büyüktür.[361] Aynı şekilde evrenin müdahale olmadan var olmasına dair hesaplamalar da yine buradaki şans faktörüyle incelenmiştir. Ama bu teistlerin öne sürdükleri anlamda çok ufak bir değişim sonucunda evrende canlılığın ortaya çıkmayacağı anlamına gelmez, belki de daha farklı yaşam formları şeklinde canlıların meydana gelebileceği ihtimal dâhilindedir. Bu konudaki ayrıntılı tartışmaları ileriki bölümlerde inceleyeceğimiz evrim konusunda ele alacağımız için şimdilik bu kadar açıklamayla iktifa ediyoruz.

Ateistler bu tartışmaların sonucunda evrenin yaratılmasının arkasında bulunduğu iddia edilen zeki tasarımcı fikrini reddederler. Onlar yine Dawkins’e atıfla akıllı tasarım iddiasına karşı getirilen en güzel alternatifin doğal seçilim olduğunu savunurlar. Çünkü tasarımcı Tanrı fikri beraberinde o Tanrı’yı kimin tasarladığı gibi içinden çıkılamayacak ve işleri daha da karıştıracak bir sorular silsilesini getirir. Seçilim ise mantıklı bir açıklamadır. Tasarımcı Tanrı’nın teistlerin belirttiği gibi semavi dinlerin Tanrısı olup olmadığı da yine tartışılması ve sorgulanması gereken bir meseledir. Sonuç olarak teleolojik delilin açıklamaları seçilim karşısında yetersiz ve güçsüz kalmakta, evrenin zekâ ürünü olduğu gösterilse bile bu zekânın içeriği ve kökeni konusunda büyük belirsizlikler bulunmaktadır.[362]

2.1.1.4. Dini Tecrübe Delili

Dini tecrübe delili inanan insanların yaşadıkları manevi hisleri ve kendi ifadeleriyle metafizik alanla kurdukları bağı ifade eder. Bu tecrübeyi yaşayan insanlar psikolojik bir yoğunluk biçiminde Tanrı’yı yahut dinî olanı hissettiklerini iddia etmektedirler. Duyularımız nasıl bizlere tabiat ve fiziki âlem hakkında bilgiler sağlıyorsa dini tecrübe de metafizik alan hakkında bizlere bilgi sağlayabilir.[363] Dini tecrübe aslında yaşanılan dini bir yaşantıyla eş anlamda kullanılmaktadır. Yani bu tecrübeyi yaşamak ve bu delil

---

361 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
362 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
363 Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*, 83.

sayesiyle bir Tanrı inancına varmak istiyorsak dinin dışında değil bizzat dindar olarak dinin içinde bulunmamız gerekmektedir. Müslümanların camide cemaatle namaz kılarken hissettikleri yoğun duygular veya bir Hristiyan'ın kilisede vaaz dinlerken yaşadığı coşku dini tecrübeye örnek olarak verilebilir.

İslâm'da dini tecrübeyi en çok kullanan dinî grup sufîler olarak karşımıza çıkmaktadır. Onlar fıkhî, nazarî veya mezhepsel tartışmalar yerine İslâm'ın derûnî bir şekilde yaşanmasına önem atfetmişlerdir. Dinin pratik hayattaki rolü onlar için en önemli mesele olmakla birlikte amelî yaşantının içsel boyutunun da aynı oranda altı çizilmiştir. Sufiler kendi yöntemlerinin uygulanmasıyla (riyazet ve mücâhede) uzun bir yolun sonunda yüce olan varlıkla bir vuslatın olabileceğini savunmuşlardır. Yukarıda zikrettiğimiz tartışmalar ve ispatlama çabalarının yanında sufîlerin ameli yönü ağır basan, içsel hayata önem veren ve dinin yaşanan kısmına dikkat çeken bu tavrı İslâm düşünce dünyasında mühim bir yere sahiptir.[364]

Dini tecrübe veya dini yaşantı olarak da adlandırabileceğimiz bu psikolojik halin[365] kendine has bir takım özellikleri bulunmaktadır. Öncelikle bu tecrübeyi yaşayanlar bu yaşantının sözlerle ifade edilemeyecek kadar yoğun bir duygu hali olduğunu vurguladıkları bilinmektedir. Kelimelerle ifade edilemeyen bu halin etkisi kalıcı ve tecrübenin sonucunda ise Tanrı'nın varlığını insanlara bir şekilde hissettirdiği ise kesindir. Bir başka özellik olarak ise bu tecrübenin yaşayan insana özel ve sübjektif olduğudur. Yani genel geçer, tek ve sabit bir dini tecrübe bulunmamakta her insanın kendine has ve biricik bir yaşantısı mevcut olmaktadır. Metafizik âlemle bağlantı kurulması ve Tanrı'yla yaşanan özel bir vuslat hali de dini tecrübenin bir başka özelliğidir.[366] Bu bağlantı onlara Tanrı'nın varlığına inanmak için yeter sebeptir.

Ateistler internet sitelerinde dini tecrübe deliline karşı itirazlarını dile getirmişlerdir. Bu delile tanık argümanı da demişler ve mucize ile birlikte ele almışlardır.[367] İnsanların mucizelere tanık olması yahut şahit oldukları dini tecrübeler onları Tanrı'ya inandırmıştır. Fakat bu anlar sübjektif olmakla birlikte bir kişiyi inandırırken diğerini inandırmayabilir. Kişinin kendi şüphe götürür öznel tecrübesiyle Tanrı'nın varlığı gibi

---

[364] Ahmet Erkol, *Kelami Akıldan Tasavvufi Keşfe & Sufi Düşüncede Kelam Eleştirisi* (İstanbul: Divan Kitap, 2018), 82.
[365] Aydın, *Din Felsefesi*, 82.
[366] Aydın, *Din Felsefesi*, 89.
[367] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

büyük bir sonuca ulaşması ve bunları insanlara kabul ettirebilmesi zor gözükmektedir.[368] İncelediğimiz diğer bir sitede ise bu argüman iki şekilde ele alınmıştır. İlk olarak dini tecrübenin doğru olduğu kabul edilebilir, ikinci olarak ise bu tecrübelerin psikolojik şekilde açıklanmaları bunlar halüsinasyon, beynin anı doldurması gibi isimlendirilmeleri kabul edilebilir. İkinci açıklamaya değinmeden bile dini tecrübenin çok şüpheli ve Tanrı'nın varlığına ikna edemeyen bir delil olduğu ateistler tarafından belirtilmiştir.[369]

Ateistlerin eleştirilerinde vurguladıkları nokta dini tecrübenin yapısı ve içeriğinin tecrübeyi yaşayan dindarların dininin değiştikçe değişmesidir. Yani bir Hıristiyan Hz. İsa'yı tecrübe ederken bir Müslüman Hz. Muhammed'i rüyasında görüyor, bir Brahman ise kendi Tanrı'sıyla ilgili yaşantılara şahitlik ediyordur. Eğer dini tecrübe bizleri Tanrı'nın varlığına götürecekse niye tek bir Tanrı'ya götürmüyor? Bundan anlaşılmaktadır ki her insan kendi dininin gerekliliklerine göre şekillenen kişiliği sonucunda kendi dininin Tanrı'sını tecrübe etmektedir. Bu da dinin psikolojik yapısının bir sonucu olmaktadır. Din psikolojiyi bu kadar etkiliyorsa o halde bir önceki paragrafta belirtilen tecrübelerin birer halüsinasyon olması iddiası da gayet tabi mümkündür.

Dini tecrübe yaşadıklarını belirten dindarlara göre her şeyi yaratan Tanrı onların yaşadıkları tecrübeyi de yaratmıştır. Birçok farklı dinden insan dini tecrübe yaşadığını, müntesip oldukları dinin doğru olduğunu ve bu yaşadıklarının Tanrı tarafından yaratıldığını iddia etmektedir. Ancak özellikle semavi dinlerin Tanrı'sına göre bir tek Tanrı mevcuttur ve bu dinlere inanmayanlar ilahi cezaya muhatap olacaktır. Ateistler bu noktada bir tezatın bulunduğunu, hem bütün dindarların dini tecrübesini aynı Tanrı'nın yaratması, hem de bu Tanrı'nın yanlış dinlerin inananlarını cezalandırması teistlerin 'iyi Tanrı' anlayışından oldukça uzak gözüktüğünü belirtmektedirler. Yanlış dini seçenlerin o dinde kalmasını sağlayan, onları doğru dine yönlendirmeyen de yine teistlerin Tanrı'sıdır. Ateistlere göre ise bunca çelişkinin içinde Tanrı'nın varlığı imkânsızdır.[370]

Bu bilgilere ek olarak ateistler dini tecrübenin yanlışlığını göstermek için 'olumsuz dini tecrübe' adında bir kavramdan bahsetmektedirler. Bu kavrama göre insanlar Tanrı'nın var olmadığını hissettikleri tecrübeler yaşarlar. İnsanların hayatlarında yaşadıkları kötü

---

368 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

369 Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Dini Tecrübe ve Çeşitlilik" (Erişim 11 Ocak 2021).

370 Alfa, "Dini Tecrübe ve Çeşitlilik".

olaylar, afetler veya kayıp onlara bu dünyada Tanrı'nın var olmadığını hissettirebilmektedir. Ve bu hislerin sonucunda ateizme yönelen yahut Tanrı'nın varlığı konusunda olumsuz düşünen insanlar mevcuttur. Burada ateistlerin vurguladıkları nokta teistlerin evrenin işleyişinden yola çıkarak ve dini tecrübe neticesinde bir Tanrı'ya erişmelerinin aksine yine aynı dünyevi tecrübeler sonucu Tanrı'nın varlığı hissetmeyen yahut varlığı gereksiz gören insanlar da bulunmaktadır. Teistlerin iddia ettikleri Tanrı'nın niye olumsuz dini tecrübeler yaşayan insanlara bu tecrübeyi yaşattığı ateistlerin sorduğu bir soru olmuştur. Tanrı'nın mutlak iyi olmasıyla 'kötü tecrübe' yaşayan insanların varlığı çelişik gözükmektedir. Hatta bazı insanlar yaptıkları kötülükleri dahi Tanrı'nın onlara söylediğini belirterek bu kötülüklere dini bir kılıf giydirmektedir. Oysaki iyi olan bir Tanrı kötülüğü asla emretmemelidir. Dolayısıyla ateistler için bütün bu açıklamaların sonucunda ulaşılan nokta teizmin çelişkili, birbirini desteklemeyen yargılarıdır. Teizmin bu mantıktan yoksun açıklamaları yerine yukarıda ileri sürülen ikinci ihtimal yani dini tecrübelerin aslında psikolojik hallerden ibaret olduğu daha makuldür.[371] Ateistler dini tecrübe delilini bu şekilde Tanrı'yı ispatlama başarısından yoksun görmekte, insanların yaşadıkları tecrübeyi fiziksel olaylarla açıklamakla Tanrı düşüncesini reddetmektedirler.

2.1.1.5. Ahlak Delili

Tanrı'nın varlığına inanan insanların Tanrı'yı ispatlamak için kullandıkları bir başka delil ahlak delilidir. Bu delil Alman filozof Immanuel Kant'la (1724-1804) birlikte anılmış, onun daha önce yukarıda belirttiğimiz kozmolojik ve teleolojik delillere karşı yönelttiği eleştirileri ahlak yoluyla Tanrı'nın varlığını ispatını güçlendirmede temel nokta olmuştur. O, kozmolojik ve teleolojik delilleri teistlerin iddia ettikleri gibi Tanrı'yı ispatlamada çok güçlü bulmamış, bunun yerine kendisi için vazgeçilmez olan ahlak delilini savunmuştur.[372] Bu delile göre toplum içinde yaşamaları ve toplumsal bir varlık olmaları sebebiyle her insanda ahlâkîlik mevcuttur. Yine aynı şekilde her insan ahlâkî bir terakkiyi kendi hayatında görmek istemektedir. İyi olan bir insan daha iyi olmayı hedeflemektedir. İnsanın bu bitmez tükenmez iyi olma çabası ise metafizik bir âlem ve Tanrı'nın varlığı olmaması ihtimalinde anlamsız kalır. Eğer Tanrı'nın varlığı düşünülmezse insan faziletli davranışlarını ruhi üstünlükleri için sergilemez, kendi

[371] Alfa, "Dini Tecrübe ve Çeşitlilik".
[372] Aydın, *Din Felsefesi*, 94.

hazları peşinde koştuğu bir yaşam sürer. Kısacası Kant'a göre 'Tanrı'nın ahlaklılığı mümkün kılabilmek, değeri tesis edebilmek ve ahlâkî bir tarzda eylemde bulunabilmek için var olduğuna inanmanın zorunlu olduğunu'[373] söylemek mümkündür. Bu argümanın öncülleri şu şekilde sıralanabilir:

- Âlemde ahlâkî (moral) bir düzen olduğuna inanmamak ümit kırıcı olacaktır; zira o takdirde, ne yaparsak yapalım dünya tarihinin bir bütün olarak iyi olmayacağını düşünmek zorunda kalacağız.
- Ümit kırıcı olmak ahlaken arzulanmaz.
- Öyleyse, âlemde ahlâkî bir düzen olduğuna inanmak, ahlaken daha üstündür.
- Teizm âlemin ahlâkî düzeni hususunda en uygun teoriyi temin etmektedir.
- Dolayısıyla, teizmi kabul etmekte ahlâkî üstünlük vardır.[374]

Teistler ahlak delilini dile getirirken Tanrısız bir ahlaklılığın mümkün olmadığını, dünya hayatında ahlâkî yasaları ve değer yargılarını koyucu bir varlığın mutlaka var olması gerektiğini vurgulamışlardır. Dinler ahlakın ve ahlak kurallarının adeta bir sözcüsü olmuş insanlara öteki dünyanın mutluluğu için her daim erdemli olmayı öğütlemiştir. Ateistler bu noktada teistlere birçok eleştiri yöneltmekte Tanrısız bir ahlak anlayışının da mümkün olacağı, dünyada genel geçer ahlâkî değerlerin bulunup bunlar için Tanrı'ya ihtiyacın olmadığı, teistlerin ateistlerden daha ahlaksız olduğu ve dünyada gerçekleşen kötülüklerin çoğunun din adına yapıldığı gibi iddialarla yargılarını güçlendirmişlerdir.[375]

Ateist sitelerde ahlak deliline karşı getirilen reddiyeleri incelediğimizde etik kuralların Tanrısız da mümkün olabileceği fikri etrafında geliştiği görülmektedir. Ateistler ahlâkî delil sonucunda teistlerin kendi semavi Tanrılarına ulaşmalarını, değer yargılarını koyucu varlığın kendi dinlerinin Tanrı'sı olduğu kabullenişine şüpheli bakmaktadırlar. Tanrı olmadan iyilik ve kötülük yapmanın anlamsız olacağı yargısı kanıt olmaktan ziyade 'safça insani bir temenni'den öteye geçememektedir. Ateistler kendi savlarını güçlendirmek için bir akıl yürütmesine başvururlar. Teistlerin iddiasında dile getirdikleri gibi Tanrı inancı olmadan ahlakın mümkün olmadığı doğru kabul edilirse

373 Cevizci, *Felsefenin Kısa Tarihi,* 401.
374 Peterson vd., *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş,* 165.
375 Pozitif Ateizm, "Eğer Tanrı yoksa, neden iyi olalım?",(Erişim 08 Ekim 2020); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular" (Erişim 08 Ekim 2020).

ateistlerin tamamen ahlaktan yoksun olmaları gerekirdi. Fakat ateistler gerçeğin tam tersi olduğunu istatistiksel olarak delillendirmekte ateistler arası boşanma oranlarının dindarlardan daha az olduğunu ve hapishanelerdeki dindar insanların oranının inançsız insanlardan daha fazla olduğunu belirtmektedirler. Bu oranlar da onlar için dinin aslında ahlakın değil ahlaksızlığın kaynağı olduğunu göstermekte, ateistlerin daha ahlaklı ve düzene uyan insanlar olduğunu işaret etmektedir. Zaten onlara göre bu sonuç şaşırtıcı değildir. Çünkü toplumun cahil, okumamış ve fakir kesimi dindar olmaya daha meyillidir. Bu durumun hiçbir şaşırtıcı yönü olmamakla birlikte doğal görünmektedir.[376]

İncelediğimiz bir başka site olan 'alfa sorgulama' adlı sitede ise diğer argümanlarda olduğu gibi daha felsefi düzeyde bir reddiyeye rastlamaktayız. Bu sitede ahlak argümanı aksiyolojik, yani değer argümanı olarak da adlandırılır ve ahlâkî kuralların yaşantımızdaki diğer bilgiler gibi olgusal gerçeklere değil değerlere dayandığı belirtilir. Değere dayalı bilgiler meli/malı ekleriyle, olgusal bilgiler ise dır/dir gibi kesinlik ekleriyle ifade edilmektedir. Olgusal bilgilerden mantık önermeleriyle yeni bilgiler elde edebilme imkânımız bulunurken değer bilgileri için aynı imkâna sahip değiliz. Daha iyi anlaşılması için bir örnek vermemiz gerekirse şöyle olacaktır: Her insan ölümlüdür. Ahmet insandır. O halde Ahmet de ölümlüdür. En son cümlemizdeki Ahmet'in ölümlü olduğu bilgisi diğer öncüllerden çıkardığımız yeni ve doğru bir bilgidir. Yeni olan bilgi en sondaki sonuç öncülünde gizlidir. Fakat bu yöntem değerle ilgili bilgilere uygulanamamaktadır. Ahmet Mehmet'i öldürdü. Mehmet masum ve kimseye zarar vermeyen biriydi. Ahmet Mehmet'i öldürmemeliydi. Bu öncüllere baktığımızda ilk cümlelerin sonucu sondaki cümleden çıkmamaktadır. Yani meli/malı cümlelerinden yeni ve doğru bir bilgi elde edilememektedir.[377] Doğru bilgiler genel geçer bilgilerdir ancak örnekte de gördüğümüz gibi ahlâkî bilgilerden genel geçer bilgilere ulaşamayız. Burada vurgulanmak istenen mantık kurallarının ahlâkî bilgilere uygulanamayacağı, bunlardan yeni bilgiler elde edilemeyeceği ve buna bağlı olarak ahlâkî kuralların izafi yapısıdır. Oysa ileride de göreceğimiz gibi ateistler kendilerine yönelik yapılan 'Tanrı yoksa ahlak kurallarının kişiden kişiye değişeceği ve bu sebeple Tanrı'nın varlığının elzem olduğu' eleştirilerini bir sistem çerçevesinde reddetmektedirler.

---

376 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
377 Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Aksiyolojik Argüman" (Erişim 16 Ocak 2021).

Naturalizm doğruluğunu doğada bulunan temel yasalara dayandırmaktadır. Teistler ise nesnel ahlâkî yasaların bulunduğunu iddia ederek naturalistlerin dayanaklarını yıkmaya çalışmakta ve teizmin doğruluğunu ispat etmektedirler. Ateistler bu noktada nesnel ahlâkî yasaların bulunmasının ateizmin elini zayıflatmayacağını savunmaktadırlar.[378] Onlar ilk olarak naturalizmin tamamen doğa yasalarına dayanmasının ahlâkî kuralların Tanrısız var olabileceğine engel teşkil etmediğini belirtmişlerdir. Evrende nasıl doğa yasaları ve mantık kuralları Tanrısız mevcut olabiliyorsa ahlak kuralları da Tanrısız mümkün olabilmektedir. Öncelikle ahlakın tanımının yapılması gerekliliğini vurgulayan ve temelini belirleyen ateistler, ahlakın temelini insan refahına dayandırmışlardır. Ahlakı ayrıca toplumların bir arada yaşamalarından ötürü doğan, insanların refahlarını yükselten bir manevi toplum sözleşmesi olduğu şeklinde ifade ederler. Bu tanım ahlakın rasyonel ve ontolojik temelini oluşturmakta akabinde gelebilecek bütün 'Tanrısal' ahlak kurallarını iptal edebilmektedir. İnsanlar kendi refahlarını korumak amacıyla öteden beri belirledikleri ahlak kurallarına uymaktadırlar. Bu temelin belirlenmesiyle birlikte naturalistin ahlâkî kıyas noktası belli olmuş, bir davranışın ahlâkî olup olmadığı insan refahına uyup uymadığına bakılmasıyla anlaşılabilecektir. Ateistler teistlerin Tanrısız ahlakın imkânsızlığı iddiasının bu sayede yalnızca bir önyargıdan ibaret olduğunu, metafizik bir varlığa dayandırılmadan yalnızca insani refah ve çıkarın gözetilerek ahlak kurallarının belirlenebileceğini ortaya koymuşlardır. Kötü davranışların yalnızca insan ilişkilerini kötü etkileyeceği ve toplum sözleşmesine uymayacağı için yapmanın teistlerin 'cennet'ini bu dünyada kurmaya yetecek bir hareket noktasıdır.[379] Ateistler bu fikri sistemlerini yukarıda bizim de zikrettiğimiz ahlâkî normların olduğu gerçeğinden yola çıkılarak Tanrı'ya ulaşan teistlere karşı kurmuşlardır. Onlar bu şekilde ahlâkî normların varlığı ve Tanrı'nın yokluğunun bir arada bulunmasının mümkün olabileceğini, ahlakın Tanrı'yı zorunlu kılmadığını göstermişlerdir.

Ateist sitelerde teistlerin Tanrı'yı ispatlamada kullandığı delillerden başka deliller de ele alınmış, onların geçersizliği de kısaca açıklanmıştır. Bu deliller transendental argüman, tanık argümanı, çoğunluk argümanı, mükemmellik argümanı, sonsuzluk argümanı, dinsel kişi ve kaynaklara dayalı argüman ve 'ya varsa' argümanı olarak sıralanmıştır.[380] Teistler kendi inançlarını güçlendirmek için bu kanıtları dile getirmekte ancak bu

---

[378] Alfa, "Aksiyolojik Argüman".
[379] Alfa, "Aksiyolojik Argüman".
[380] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

delillerin ateistlerin en güçlü addettikleri ilk üç delile nazaran daha zayıf olduğu apaçık gözükmektedir. İlk olarak transendental argüman incelenecek olursa bu delilin Tanrı'nın varlığına dair öne sürdüğü gerekçe ahlak deliline benzer nitelikler taşımaktadır. **Transendental argüman** dünyadaki bilim, sanat veya insanın bilgisine dahil olan tüm alanların Tanrı'nın var olmadığı düşünüldüğünde anlamsız olacağını savunur. İnsanlar elde ettikleri bilgileri, meydana getirdikleri sanatsal eserleri, ahlaklı davranışları ve bilimsel araştırmaları yüce bir amaca hizmet için yapmaktadırlar. Bu yüce amaç da dinlerin işaret ettiği Tanrı, ahiret gibi kavramlardır. Bu kavramlar olmadığı takdirde insanların tüm bu işleri yapmasının herhangi bir anlamı kalmamaktadır. Tanrı düşüncesinin yokluğunda ahlaklı davranmak manasız olacak, insanların mana yükledikleri bütün araştırma alanları bir yüceliğe hizmet etme duygusundan yoksun kalacaktır. Ahlak delilinde olduğu gibi transendental delilde de insan davranışlarının anlam kazanması için yüce bir varlığa duyulan ihtiyaca vurgu yapılmıştır. Ateistler bu argümanın Hristiyanlık inancını delillendirmek ve Hristiyanlığın Tanrı'sının daha önce bahsedilen yüceliği kastettiğini ispatlamak amacıyla kullanıldığını sitelerinde savunmuşlardır.[381] Ateistler bu delilin yalnızca Hıristiyanlığı ispatlamak için kullanılmasını absürt bulmuş İslâm, Budizm gibi diğer dinlerin bu delili dikkate almayacağını ileri sürmüşlerdir. Argümanı yanlı ve dayanaksız bulan ateistlere göre insanların bilgi dünyalarını anlamlandırmak için yüce bir varlığa ihtiyaç duymamaktadır. Ahlak delilinde ileri sürdükleri gibi ateistlerin Tanrı inancına ihtiyaç duymadan ahlaklı oldukları ve buna dayanarak insanların ahlaklı olmak için herhangi bir Tanrı'ya veya dine gerek duymadığını ifade etmişlerdir.

Çoğunluk argümanı, teistlerin tarih boyunca tüm insanların bir Tanrı inancına sahip olduğundan yola çıkarak Tanrı'nın varlığını kanıtlamasına denir. İnsanlık tarihinin en başından günümüze kadar en ilkel kabilelerden en gelişmiş şehirlerde yaşayan insanlar da dâhil olmak üzere Tanrı inancını barındırmışlardır. Ateistlerin bir kısmının insanın gelişmişliğine paralel olarak Tanrı inancını da bırakacağı iddialarına karşıt teknoloji çağında olan insanlar dahi Tanrı inancına sahip gözükmektedirler. Sayısız insanın var olduğu dünya tarihinde bu kadar çok insanın aynı anda hata yapması ise mümkün gözükmemektedir. Bu gerçeklerden yola çıkan teistler Tanrı inancının insanın fıtratında var olduğunu ve bu inancı insan fıtratına koyan bir 'Tanrı'nın var olması gerektiği

[381] felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

sonucuna varmışlardır. Ateist sitelerde ise bu delilin güçsüzlüğü apaçık biçimde gözükmekte hatta bir cümleyle özet olarak ifade edilebilmektedir: 'Aptal bir şeyi 50 milyon kişi de söylese, o hala aptal bir şeydir.'[382] Bu cümleden görüldüğü üzere ateistlerin teizme yaklaşımı Richard Dawkins'in hiçbir kutsal kabul etmeyen dilini hatırlatır bir biçimde aşağılayıcıdır.[383] Ateistlere göre çoğunluktan yola çıkılarak Tanrı gibi bir kavrama ulaşmak anlamsız ve üzerinde durulamayacak kadar hatalıdır.

Mükemmellik argümanı, insan zihnindeki mükemmel kavramının ancak gerçekte var olan mükemmel varlığa dayanmasını savunan teist argümandır. Sonsuzluk argümanı da yine mükemmelik argümanı gibi zihinde var olan sonsuzluk kavramının ancak gerçekte var olan ve insan zihnine sonsuzluk kavramını yerleştiren 'sonsuz varlık'la açıklanabileceğini öne süren teist argümandır. Bu argümanlar zihindeki mükemmelliğin ve sonsuzluğun gerçekte de var olmasını savunması yönüyle ontolojik argümanı hatırlatmaktadır. Ateist sitelerde ateistler bu delilin iki yönden yanlış ve tutarsız olduğunu ifade etmişlerdir. İlk olarak zihinde var olan her şeyin gerçekte de var olması mümkün değildir. Zihnimizde var olan denizkızı imgesi açıktır ki gerçek dünyada varlığına rastlanılmayan bir hayalden ibarettir. İkinci olarak ise teistlerin kullandığı bu argümantasyon yöntemi döngüseldir. İlk öncülün içinde sonuç öncülünde varılan 'Tanrı' kavramını barındırmaktadır. Teistler keyfi bir Tanrı tanımı yaptıktan sonra bu tanıma uygun sonuca ulaştıracak öncüller koymuşlardır. Döngüsel argümanlar felsefede geçerli bilgi kaynağı olarak sayılmazlar. Bu delillerin iki yönden eleştirilmesi sonucu delillerin teistlerin iddialarını karşılayamayacak kadar güçsüz olduğu ortaya konmuştur.[384]

Tanık argümanı /dinsel tecrübelere ve mucizelere dayanan argüman ise teistlerin dinî tecrübelerinden ya da mucize yaşadığını iddia edenlerden yola çıkarak Tanrı'nın varlığını ispatlama çabalarına verilen isimdir. Dindar kişiler dinî törenlerde, dua ederken veya herhangi bir vakitte Tanrı'yı hissettiklerini söylerler. Tanrı ile bir şekilde iletişim kuran bu insanlar kendi tecrübe ve hislerinden yola çıkarak ilahi olanın apaçık varlığını ortaya koyduklarını ifade etmekte ancak bu sübjektif tecrübenin bir tanımını

---

382 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
383 Richard Dawnkins, *Tanrı Yanılgısı*, 36, Dawkins, 'Hak Edilmeyen Saygı' başlığı altında dindarlara ve dine gösterilen saygının gereksiz olduğunu vurgulamakta ve bir bakıma kitabın devamında kullanacağı aşağılayıcı dilin alt yapısını hazırlamaktadır. Ateist sitelerde de bu üslubun bir benzerine rastlamaktayız.
384 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".

yapamamaktadırlar. Ateistler bu tecrübeleri argüman olarak kabul etmemektedirler. Hem sübjektif olması hem de herhangi bir şekilde tanımlanamaması bu delilin yetersizliğini göstermektedir. Tanrı'nın varlığını kanıtlamada kişiden kişiye değişebilecek ve hatta kelimelerle ifade edilemeyecek kadar muğlak olan bu hisler delil olarak kabul edilemezler.[385] Teistler dinî kişiliklerden yola çıkarak da Tanrı varlığı veya kutsal metinlerin doğruluğu sonucuna ulaşmaktadırlar. Peygamberlerin, peygamber takipçilerinin veya veli sayılabilecek masum ve mübarek kişilerin tanıklığı gösterilerek Tanrı'nın varlığına bir delil sunmaya çalışan teistlere karşı ateistlerin cevabı bellidir. Peygamberler, onların takipçileri olan havarilerin doğru sözlü ve güvenilir olmaları ile Tanrı'nın varlığı arasından bir bağlantı bulunmamaktadır. Bu tarihsel olay ve kişilikler bizlere Tanrı'nın varlığı hakkında epistemolojik bilgi sunma kapasitesine sahip değillerdir.[386]

Teistlerin sıklıkla kullandıkları ve ateistlerin sitelerinde reddettikleri son delil ise **'ya varsa' delilidir.** Bu delil Blaise Pascal'ın (1623-1662) 'bahis delili'dir.[387] Tanrı'nın varlığı hususunda aklını kullanarak bir çözüm bulmaya çalışan insanın bir risk içerisinde olduğunu belirten Pascal, bu riskli bahiste kazanmanın elzem olduğunu ifade eder.[388] Tanrı'ya inanma seçiminin kârlı bir seçim olacağını ve sonucu olumsuz çıksa bile insanın bir kayıpta olmayacağını iddia eden Pascal'ın bu görüşü, teistler açısından tutarlı görülerek kullanılagelmiştir. Ateistler bu delili Pascal'ın agnostiklere sunduğu 'kumarbaz argümanı' olarak isimlendirir.[389] Tanrı inancı olmadan yaşanılacak olan hayatın sonunda cehennem gibi bir sonuç elde etme ihtimali kimsenin işine gelmeyecektir. Ancak bu inanca sahip olarak yaşayan kişi ebedi bir cennet hayatı ile müjdelenir. Bu argümanda ateistlere göre Tanrı'yı ispatlayan hiçbir yön yoktur. Çünkü görüldüğü üzere bu delilin felsefî bir yanı yoktur ve amacı yandaş toplamaktır. Tanrı'ya bu şekilde inanmayı seçen dindarlar da kendilerini rahatlatma ve görünür bir huzura ulaşma amacını güderler. Kısacası ateistlere göre bu delil hem samimiyetten uzak hem de rasyonel bir argüman sayılmamaktadır.[390]

---

385 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
386 felis agnosticus, "Tanrı Argümanları".
387 Blaise Pascal, *Düşünceler*, çev. Metin Karabaşoğlu (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2017).
388 Michael Peterson (ed.), *Din Felsefesi Seçme Metinler*, çev. Rahim Acar (İstanbul: Küre Yayınları, 2013), 141.
389 felis agnosticus "Tanrı Argümanları".
390 felis agnosticus "Tanrı Argümanları".

Ateistler, bir Tanrı'nın söz konusu olması hususunda evrende var olan bu gelişim ve ilerleme sürecine Tanrı'nın da dâhil olmasını zorunlu görürler. Yani tüm canlılar nasıl evrimsel aşamalardan geçmişse Tanrı'nın da bu aşamaları geçirmiş olması gerekmektedir.[391] Burada ateistlerin her zaman yaptığı kendi materyalist dünya görüşlerine Tanrı'yı dâhil etmeleri hatası görülür. Onlar Tanrı'yı metafizik bir varlık olarak görmemekte ısrar eder ve evrendeki kanunlara teistlerce evren dışı madde üstü olarak tanımlanan Tanrı'yı da dâhil etme zorunluluğunu duyarlar. Dawkins'in Tanrı hakkında kutsal kitaplardan alıntılayarak kullandığı sıfatlar 'kıskanç, en zalim, zorba, kendini beğenmiş, etnik ayrımı benimseyen ve tavsiye eden'[392] gibi ifadeleri de düşünülecek olursa onların Tanrı anlayışında teistlerle uzaktan yakından uzlaşmayacak kaymalar olduğu görülmektedir. Kısacası ateistlere göre dinlerin var olmadığı düşünülürse insan zihnine gerilmiş olan tüm ketlerden kurtulacak, insanlığın mirası olan heykeller yıkılmayacak, kütüphaneler yakılmayacaktır.[393]

İncelediğimiz sosyal medya hesaplarında trend olan gündem maddeleri dinlerle bağdaştırılarak din eleştirileri yapılmış, ekonomik, sosyal ve kültürel problemlere dindar iktidarın sebep olduğu şeklinde içerikler üretilmiştir. Tanrı'nın varlığına karşı reddiyeler üreten sosyal medya kullanıcıları bu reddiyeleri internet sitelerindeki kadar sistematik bir biçimde yapmamış, Tanrı'nın varlığına dair argümanları teker teker ele almamış, sosyal medyanın kendine özgü yapısı sebebiyle hem konuları dağınık bir biçimde işlemiş hem de tek cümlelik iddialar şeklinde paylaşmışlardır.

Ateistler, Tanrı kavramını insanın evrimsel süreciyle birlikte gelişmiş ve değişmiş bir kavram olarak sunmuştur. İnsanlar yazının bulunmadığı dönemlerde somut düşündükleri için ineğe tapmışlar ancak soyut düşünme becerileri geliştikçe görünmez Tanrılara inanmaya başlamışlardır.[394] Bu bakımdan ineğe tapmanın, Tanrı'nın evrende içkin veya evrenin dışında olduğunu savunmanın yahut tek bir Tanrı'ya inanmanın onlar için bir farkı bulunmamaktadır. Çünkü hepsinin kaynağı insandır ve Tanrı kavramı

---

[391] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin" (Erişim 10 Şubat 2022).

[392] Ateist Canavar, "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü".

[393] Turan Dursun, "Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin".

[394] Aklın Gözü, "'1. Somut Tanrılardan(put), soyut olanlarına (allah/god/yehova) geçişi insanlık çok abartmıştır.'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

insanlar tarafından ‘uydurulmuştur’.[395] İnsanın bilinci Tanrı kavramını üretmiştir ve bu açıdan Tanrı, insan bilincine muhtaçtır.[396] Evrende kendini yalnız hisseden çocuk bilinçli insan, kendine bir ‘üst’ ebeveyn oluşturma ihtiyacı duymuş ve sonucunda Tanrı kavramını icat etmiştir.[397] Yani onlara göre “*Beynimizdeki nöropsikolojik boşluğu Tanrı algısı doldurur. Din, varlığını evrimsel arızaya borçludur*.”[398] Ateistler için insanların düşünme güçleri geliştikçe Tanrı’yı soyutlama becerileri de ilerlemiştir ve bu gelişme sürecinin zirve noktası ise Tanrı’nın tamamen reddedilmesi olacaktır. Teistlerin Tanrı kavramının yanlışlanamaz bir gerçek olduğu tezi ateistler tarafından güçsüz bir tez olarak görülmektedir. Onlar bu tezi reddetmek için Russell’ın ünlü çaydanlık metaforuna başvururlar. Bir çaydanlığın galaksi sistemimizde bulunduğu iddia edilse ve bunun yanlışlanamaz olduğu ileri sürülse bu durum absürt olarak karşılanır. O halde onlara göre Tanrı’nın varlığı iddiası da galaksi sistemimizde bulunduğu ileri sürülen bir çaydanlık kadar absürt bir tezdir.[399]

Sosyal medyadaki ateistlere göre dinler ve Tanrı kavramı evrimin yanlış bir şekilde günümüze taşıdığı yan ürünlerdir. Kültürel aktarım vesilesiyle toplumsal örf ve adetler nesilden nesle aktarıldığı gibi dinler de aktarılmıştır.[400] Ateistler Tanrı’nın varlığına dair delilleri ayrıntılı olarak incelememişler, dinlerin ve özellikle İslâm dininin Tanrı’ya atfettiği sıfatlardan yola çıkarak bu inancın makul olmadığını belirtmişlerdir. İnsanlar geçmişten getirdikleri Tanrı inancını bugün hala savunmaktadırlar ancak gelecekte evrimin doğal bir sonucu olarak Tanrı inancı yok olacaktır.[401] Tanrı’nın insanlarla bir

---

[395] Aklın Gözü, “‘1. Evrenin bir yaratıcıya ihtiyacı yok gibi görünse de, gerçek bir Tanrının olup olmadığını bilimsel olarak bilmiyoruz.’”, *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

[396] Aklın Gözü, “‘Tanrılar zihinlerde yaşar. Öldürürsek, ölür. Tüm maskulenlik, güç budalalığı gerçekte çok zayıf olmasındandır. Tanrı sadece bir fikirdir.’”, *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

[397] Aklın Gözü, “‘1. Korunduğumuz, kollandığımız, ellerimizi açtığımızda bizi dinleyen, bize merhamet eden, rahmet eden’”, *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

[398] Aklın Gözü, “‘Beynimizdeki nöropsikolojik boşluğu Tanrı algısı doldurur. Din varlığını evrimsel arızaya borçludur. https://t.co/RlmlvTs6Ct’”, *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

[399] Aklın Gözü, “‘1) İngiliz, (filozof, mantık, matematik, tarih, yazar) Bertrand Russell’ın (1916-1970) çaydanlığı’”, *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

[400] Doruktaki Beyin, “‘Kültür, insan toplumları tarafından üretilip sürekli ve zorunlu değişime tabi olan bir faktördür. Tıpkı doğada ki her şey gibi. İnsan toplumlarına ait bütün kültürler değişerek evrim geçirmiştir ve geçirmeye devam ediyor. Din dediğimiz olgu da bu kültürün bir parçasıdır.’”, *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

[401] Aklın Gözü, “‘Dünün inançları bugünün mitolojisi olduğu gibi,bugünün inançları da yarının mitolojisi olacaklar.Bugün nasıl ki Olymposta oturup yıldırımlar fırlatan bir Tanrımız yoksa,yarın da kendi yarattığını cehennemde yakıp,irinli sular içiren bir Tanrımız olmayacak!https://t.co/UaLj9HJL8h’”, *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

elçi seçerek iletişime geçmesini makul bulmayan ateistler, bu 'bulanık' iletişim biçiminin 'her şeye gücü yeten' Tanrı tanımına uymadığını da belirtmişlerdir.[402]

Tanrı hakkında bilimsel kanıtlanmış bir bilgiye sahip olmadığımızı iddia eden ateistler, evrenin şu anki yapısının da herhangi bir Tanrı'yı gerektirmediğini savunmaktadırlar.[403] Onlar Tanrı kavramının insanlar tarafından uydurulmuş bir kavram olduğunu belirtmekte ve insanlar tarafından uydurulduğu için insanî özellikler taşıdığını, bu sebeple de insanda bulunan bütün eksiklerin Tanrı'da da bulunduğunu iddia etmektedirler. Buna göre Tanrılar da insanlar gibi övgüye ihtiyacı olan, öfkelendiğinde doğa olaylarıyla öfkesini çıkaran biridir.[404] Ateistler için Tanrı kavramı, fakirlere öte dünya için boş vaatler veren ve onları oyalayan bir rol üstlenmektedir. Güçsüzün, fakirin, hastanın ezilmeye devam etmesi, işçinin emeklerinin sömürülmesi, zenginin refahını sürdürmeyi devam ettirme aracı dinler olmuştur. Yine bu bağlamda ateistler dinlerin arz ve talep ürünü olduğunu ileri sürmektedirler. Onlar için dinler bir ihtiyaç sonucu insanlar tarafından 'üretilmiş', ticareti yapılan, kazanımı olan 'kârlı bir sektör' haline gelmiştir.[405]

2.1.2. Evrenin Yaratılmış Olmasına Karşılık Bilimsel Açıklamalar ve Evrim Teorisi

Ateist siteler okuyucularına evrim teorisi hakkında birçok makale ve yazı hazırlamışlar ve bu makalelerin çoğunluğu Darwin'in teorisinin ayrıntılı bir şekilde sunulmasına ve farklı yazarların konuyla ilgili açıklamalarına dayandırmışlardır.[406] Ateistlere göre evrim teorisi ateist bir teoridir ve iyi anlaşıldığı takdirde teistlerin çoğu argümanını reddedebilecek kuvvete sahiptir. Teistler evrim teorisini kendi fikirlerine uygun hale getirmek için akıllı tasarım argümanını öne sürseler de bilimsellikten uzaklaştıkları için

---

402 Aklın Gözü, "'1. Tanrı insanlarla iletişime geçmek istiyorsa ; ilk problemi nasıl geçeceğidir, ikincisi mesajının ne olacağıdır.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'7. Herşeye kadir olan Tanrının,bulanık elçilerle gönderdiği bulanık mesajı ,Tanrının "iletişime geçme" isteğinde samimi olmadığını gösterir.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).

403 Aklın Gözü, "'1. Evrenin bir yaratıcıya ihtiyacı yok gibi görünse de, gerçek bir Tanrının olup olmadığını bilimsel olarak bilmiyoruz.'"

404 Aklın Gözü, "'1. Evrenin bir yaratıcıya ihtiyacı yok gibi görünse de, gerçek bir Tanrının olup olmadığını bilimsel olarak bilmiyoruz.'"

405 Aklın Gözü, "'1. Din de bir hizmet ve üründür..Arz edenleri, Nakledenleri, Hıfz Edenleri ve Talep edenleri vardır. Talep edenler ücretini öderler.'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).

406 Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Teizme Karşı Evrimsel Argüman" (Erişim 18 Şubat 2022); Alfa, "Evrimi Anlamak"; Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Evrim Gerçekleri (Facts Of Evolution) belgesel serisi" (Erişim 18 Şubat 2022); felis agnosticus (felis agnosticus), "Evrim Teorisi ile ilgili kitap ve dergiler" (Erişim 10 Şubat 2022); Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Evrim Kuramı / Teorisi" (Erişim 25 Şubat 2021).

görüşlerinde tutarlılık görülmemektedir.[407] Doğal seçilim ve mutasyon gibi uzun süreçlerden geçerek evrim sonucu meydana gelen insan türü ona gereken bütün özelliklere bu süreçlerin sayesinde sahip olmuştur.

Teistlerin evren ve kâinat hakkında, Tanrı ve kutsal kitap merkezli görüşlerine karşılık ateistler, çoğunlukla bilimden faydalanarak ve Tanrı'ya atıf yapmadan görüşler ileri sürmüşlerdir. Onlara göre evreni var eden bir Tanrı bulunmamakla birlikte bilimsel teoriler vesilesiyle kâinat ve insanın varlığı soruları cevaplanabilmektedir. Big Bang teorisi ile kâinatın varlığını delillendirirken, yeryüzünde insanların varlığını ise evrim teorisi ile açıklamaya çalışmaktadırlar. Ancak ateistler evrenin ve canlıların varlığına dair soruları cevaplandırırlarken 'nasıl' sorusuna bir nebze cevap verseler de 'neden' sorusu hala cevaplanamamış gözükmektedir.

İncelediğimiz sitelerde ateistler, evreni bir Tanrı tarafından yaratıldığını savunanlara bilimsel gelişmeleri ve evrimi delil olarak getirmiş, bilimsel gelişmelerin ilerlemesiyle dindar insanların kalmayacağı ve evrimin iyice anlaşılmasıyla yaratılış fikrinden uzaklaşılacağını savunmuşlardır.[408] Tam bu noktada kendi hayal kırıklıklarını da dile getiren ateistler, bilimsel gelişmeler artsa bile insanların inanmaya devam ettiğini itiraf ederler. Bunun sebebini insanlara küçük yaşlarda verilen 'inanç virüsü' olarak tespit etmekte ve bilimsel eğitimin dinî ögelerden arındırılması gerektiğini belirtmektedirler.[409] Evren bu hale gelene kadar sayısız başarısız deneme olduğunu ve bu denemelerin sonucunda en mükemmel hale eriştiğini iddia eden ateistler, değişen bir evrende değişmeyen bir tasarımcının varlığını makul görmemektedirler. Yani eğer evreni Tanrı tasarladıysa değişmekte olan evrende onun tasarımları sürekli yok olmakta ve eskisi gibi kalmamaktadır. Bu da onlar için Tanrı'nın olmadığına bir delil olarak sunulabilmektedir.[410] Ateistler teistler tarafından onlara yöneltilen 'Neden hiçlik yerine bir şey var?' sorusunun bilimle yanıtlanabileceğini iddia etmektedirler.[411] Onlara göre belirsizlik teorisi bu sorunun cevabı olabilmektedir. Bu teoriye göre kuantum fiziğinde meydana gelen bazı olayların sebebi bulunmamaktadır. Bu da onların iddialarına göre

[407] Ateist Canavar, "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor"; Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Bigbang - Tanrı - İslam" (Erişim 12 Nisan 2022).
[408] Turan Dursun, "Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin".
[409] Ateist Canavar, "Video" (Erişim 07 Nisan 2022).
[410] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "İnsanı ateist yapan sorular" (Erişim 07 Nisan 2022).
[411] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Neden Hiçlik Yerine Bir Şey Var?" (Erişim 13 Nisan 2022).

evrendeki her şeyin bir sebebinin olmayacağı, her şeyin bir sebebe bağlanarak açıklanmayacağının kanıtıdır.[412] Evrende meydana gelen her şey 'öyle olmak zorunda olduğu için' meydana gelmiştir. Yani evrende maddenin varlığa gelme sebebi maddenin var olma zorunluluğundan ötürüdür. Ateistlerin iddialarına göre evrende madde yokluktan 'sebepsiz' kuantum enerji dalgalarıyla meydana gelmiştir. Ateistlere göre bu kuantum dalgaları ilahi bir müdahaleye ihtiyaç duymadan, öyle olmak zorunda olduğu için var olmuş, ilk maddenin bu şekilde yaratılması ve devamında büyük patlama ile evren oluşmuştur. Ateistler 'Ya bütün bunlar Tanrı'nın müdahalesi ile oluyorsa?' sorusunu da cevaplamışlardır. Onlara göre önemli olan husus bu olaylarda Tanrı'nın rolünün olup olmaması değil, bütün bu olayların müdahalesiz meydana gelebileceği hususudur. Ateistlerin bahsettikleri bu olaylar Tanrı'nın müdahalesi olmaksızın meydana gelebiliyorsa, Tanrı'ya ihtiyaç yoktur.[413]

Dünyanın ve insanların varlığını açıklamada ateistlerin en önemli dayanak noktası bilimsel gelişmelerin yanında evrim teorisidir. Ateistler bu teorinin anlaşılması için sitelerinde birçok yazı, kitap önerisi ve bilgilendirici videolar paylaşmışlardır.[414] Hatta incelediğimiz 'alfa sorgulama' adlı sitede Tanrı argümanlarına reddiye konusundan sonra üzerinde en çok durulan konu evrim teorisi olmuştur.[415] Evrimin iyice anlaşılması, bu teorinin yaratma teorisine karşı kullanılması için lüzumlu görülmüştür. Ateistlere göre yaşamın nasıl başladığına dair kafasında soru işareti bulunan insanoğlu ilk olarak Tanrı fikrine sarılmıştır. İnsanlar dünyanın kim tarafından var edildiği, evrendeki canlı çeşitliliği, depremlerin nasıl oluştuğu gibi çözemedikleri soruların cevabını 'Tanrı yarattı' gibi 'ilkel bir biçimde' çözmeye çalışmışlardır.[416] Onlara göre yaratılışçı anlatılar tamamen mitolojiden ibarettir. İnsanın çamurdan yaratıldığı kıssası birçok farklı kültürün mitolojisinde geçmekte, bu anlatılar ise bilimsellikten tamamen uzak

---

[412] Alfa, "Neden Hiçlik Yerine Bir Şey Var?"
[413] Alfa, "Neden Hiçlik Yerine Bir Şey Var?"
[414] Alfa, "Öneri Okuma Listesi"; Pozitif Ateizm, "Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler"; Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Akıllı Tasarım vs Evrimsel Gelişim" (Erişim 12 Nisan 2022); Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Yapay Seçilim- Evrimi Anlamak 2" (Erişim 12 Nisan 2022); Ateist Canavar, "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor"; Pozitif Ateizm, "Evrim Kuramı / Teorisi"; Alfa, "Evrimi Anlamak"; Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Evrim Teorisi Karşıtı 10 İddia ve Cevapları", (Erişim 12 Nisan 2022).
[415] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Evrimi Anlamak" Bu sitede evrim konusunda 20 farklı makale yayınlanmış, bu konu site takipçilerine ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Evrim teorisinin iyi anlaşılması koşuluyla diğer yaratılışçı sorulara cevap bulunacağı iddia edilmektedir.
[416] Alfa, "Evrimi Anlamak".

gözükmektedir.[417] Yine onlar için yaratılışçı teoriye karşı Darwin'in evrim teorisi şunları öne sürmektedir:[418] Bütün türlerin 3 günde yaratılmasına karşı türler uzunca bir evrim süreci sonucu oluşmuştur. Her türün ayrı ayrı yaratılmasına karşı, türlerin ortak birkaç atası bulunmaktadır. İnsanın Tanrı'nın suretinde yeryüzünün halifesi olarak yaratılmasına karşı, insan diğer canlılardan üstün olmamakla birlikte o da diğer türler gibi evrimleşerek günümüze kadar gelmiştir. Nuh tufanı ile birlikte bütün türlerin yok edilmesine karşı, evrim süreci kesilmemiş, kuşaklar evrimleşmeye devam etmiştir.[419]

Ateistler evrimi açıklarken ilk olarak evrimin en önemli süreçlerinden biri olan doğal seçilimi tanımlamışlardır. Yapay seçilim ve doğal seçilimin farkını belirtmişler, yapay seçilimin kısa süre içinde türlerin iyi özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla insan eliyle yapıldığını açıklamışlardır.[420] Doğal seçilim ise milyonlarca yıl içerisinde gerçekleşmekte, bir türü hayatta tutan bir özelliğin bir sonraki nesle geçmesi anlamına gelmektedir. Doğal seçilim vesilesiyle canlılar günümüzdeki hallerine ulaşmışlar, onların zor yaşam koşullarına uyum sağlaması ve nesillerini devam ettirebilmesi bu sayede gerçekleşmiştir. Ateistlerin iddialarına göre doğal seçilimin meydana gelmesi, acımasız vahşi doğada canlıların hayatta kalmaya çalışması doğal ortamın canlılara uygun olarak yaratılmadığının bir kanıtıdır.[421]

Ateistler kendilerine teistler tarafından evrim teorisi hakkında gelen soruları ve teistlerin bu teori hakkındaki itirazlarını cevaplamışlardır.[422] Teistler evrimin yalnızca bir teori olduğunu bu sebeple de canlılığı açıklamak için güvenilmez olduğunu belirtmişler, ateistler ise evrime kanıt olarak DNA, fosiller ve homolojinin sunulabileceğini savunmuşlardır.[423] Teistler tamamen tesadüfe dayanan bu teorinin tüm canlı çeşitliliğini açıklaması ve bu kadar kompleks canlıları meydana getirmesi hususunda ateistlere itiraz etmişlerdir. Ateistler ise bu konunun çarpıtıldığını, evrimin tesadüfe değil doğal seçilime dayandığını, doğal seçilimin ise tesadüfi değil zorunlu rastlantısal süreçlerden

---

[417] Alfa, "Evrimi Anlamak".
[418] Alfa, "Evrimi Anlamak".
[419] Alfa, "Evrimi Anlamak".
[420] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Doğal Seçilim - Evrimi Anlamak 3" (Erişim 13 Nisan 2022); Alfa, "Yapay Seçilim- Evrimi Anlamak 2".
[421] Alfa, "Doğal Seçilim - Evrimi Anlamak 3".
[422] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular" (Erişim 21 Şubat 2021); Pozitif Ateizm, "Evrim Kuramı / Teorisi".
[423] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Evrimin Kanıtı Olarak Neleri Sayabiliriz?"(Erişim 21 Şubat 2021).

ibaret olduğunu savunmaktadırlar.[424] Ayrıca ateistler buradaki tesadüf kelimesinin 'bir plan dâhilinde ilerlemeyen' anlamında yaratılış karşıtı biçimde kullanılabileceğini de belirtmektedirler.[425] Teistler insanın maymundan gelmiş olamayacağına dair ateistlere itiraz etmişlerdir. Ateistler ise insanın yalnızca maymundan gelmediği, insanın primat türüyle ortak ataya sahip olduğunu, insan türünün maymunlarla akraba olduğunu belirtmişlerdir.[426]

Ahlâkî kuralların temeline de evrim teorisini koyan ateistler, ahlak kurallarının dinlerden daha önce var olduklarını ve toplumların birbiri ile uyum içinde geçinmeleri amacıyla var insanlar tarafından üretildiklerini iddia etmektedirler. Onların savunusuna göre insanoğlunun dünyadaki varlığı tamamen bir şans eseridir ve bu şansın çoğunluğu evrime dayanır. Ateistlere göre dindar insanlar bu şansı mucize ile açıklamakta evrendeki düzen ve dünyadaki uyumluluğu ve içlerinde var olan 'yücelik' duygusunu Tanrı'ya dayandırmaktadırlar.[427] Ancak ateistler, dünyada bulunmamızı açıklayacak ekstra metafizik unsurlara ihtiyacımızın olmadığı, belirli süreçlerden gelerek şans eseri dünyaya ayak bastığımızı dile getirir. Onlara göre insan için bilimsel veriler ve evrimin açıklamaları yeterlidir. Elde ettiğimiz yaşama şansını iyi değerlendirmeli, 'mitolojik anlatılar' ve 'batıl inançlarla' kıymetli vaktimizi harcamamalıyız.[428]

İncelediğimiz 'pozitif ateizm' adlı sitede evrim teorisinin ateizmin en önemli dayanağı olmadığı iddia edilmektedir.[429] Bu siteye göre evrim teorisinin en önemli fonksiyonu yaratılışçı anlatılara karşı gelmesidir. Yaratılışçı anlatılara göre dünyada insanlığın varlığı Hz. Âdem ve Hz. Havva'dan türemiş, insan Allah'ın yeryüzündeki halifesi olması bakımından çok değerli sayılmıştır. Onlara göre bu anlatıları yanlışlaması sebebiyle evrim teorisi çok önemlidir[430] ve bu teori insanlığın kökeninin yalnız iki insana dayanamayacak kadar eski olduğunu ve binlerce süreçten geçerek son halini aldığını bizlere söyler. Ateistler için insanlık diğer türlerden daha önemli değildir. İnsanlar da diğer canlılar gibi doğal seçilim sonucu meydana gelmiş, onu diğerlerinden ayıran en önemli husus ise akıl ve bilinç sahibi olması olmuştur. Evrim teorisi teizmi

---

[424] Ateizm Blog, "Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular".
[425] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Evrim ve Tesadüf" (Erişim 13 Nisan 2022).
[426] Ateizm Blog, "Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular".
[427] Ateist Canavar, "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor".
[428] Ateist Canavar, "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor".
[429] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Ateizm ve evrim ilişkisi"(Erişim 21 Şubat 2021).
[430] Pozitif Ateizm, "Ateizm ve evrim ilişkisi".

çökertmese bile ateistlere göre teistlerin ileri sürdüğü yaratılış 'hikâyelerinin' yanlış olduğunu kanıtlamaktadır.[431] Her ne kadar bu site evrim teorisinin ateizmin dayanağı olmadığını iddia etse de diğer siteler bu teoriye ayırdıkları yer ile bir hayli önem atfetmişler ve ateizme dair birçok meseleyi evrim teorisiyle açıklamışlardır.

Evrim teorisinin yaratılışçı teoriye karşı çıkması ve yaratılışı 'çürütmesi' hususu sosyal medya hesapları tarafından da savunulmuştur.[432] Ateistler evrim teorisinin İslâm'a uygun olmadığını belirten, evrim teorisini kabul etmeyen Müslümanları bilim dışılıkla suçlamışlar, evrim teorisini kabul edenleri ise 'İslâm evrim teorisini içermez' diyerek reddetmişlerdir.[433] İki durumdan da hoşnut olmayan ateistlerin bu tutumu, evrim teorisini yalnızca ateizme mal etmeleri ve ateizmle birlikte benimsenmeyen evrimi, 'bilimsel' kabul etmemeleri sebebiyledir.[434] Bu konudaki görüşleri nettir: "*İnançlı bir evrimci olmayacağı gibi evrimci ama inançlara saygılı bir bilim insanı da olamaz.*"[435]

İnternet sitelerinden farklı olarak sosyal medya ateistleri evrim teorisinin İslâm diniyle veya dinlerle uyuşmayacağını sıkça vurgulamışlardır.[436] Evrimi kabul etmeyenlere kanıt olarak insan bedeninde bulunan ve hayvanlar âlemindekine benzeyen kuyruk sokumu, üçüncü göz kapağı gibi körelen organları örnek göstermişlerdir.[437] Yaratılış teorisi ve evrim teorisinin birlikte kabul edilebileceği iddiası kutsal kitaplarda belirtilen yaratma

---

431 Pozitif Ateizm, "Ateizm ve evrim ilişkisi".
432 Doruktaki Beyin, "'0. Ekolojik çeşitlilik yaratılış masalını çürütüyor;'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).
433 Doruktaki Beyin, "'0. Kuran'da bahsedilen insanların ve diğer canlıların yaratıldığı su,döldür. Enbiya 30'un kökeni. Su üzerinden Kuran'da Evrim arama gafleti. Kuran'da insanın nelerden yaratıldığı ve bunlar arasında çelişki olup olmadığı konuları;'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).
434 Aklın Gözü, "'Evrim,dine aykırı değil diye artık akılla alay etmeyi bırak.İnsanın özel 1 tasarım olmadığı ortaya çıktı, ol deyince olmadığımız da !'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Madem evrim yok, Cenaballah o maymunu neden yarattı ? Sırf seni yoldan çıkarmak için mi ?'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'TIKLA (İstediğin kadar zorla, evrim İslama aykırıdır)'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).
435 Aklın Gözü, "'İnançlı bir evrimci olmayamacağı gibi evrimci ama inançlara saygılı bir bilim insanı da olamaz. Anlıyorum, konforun kaçsın istemiyorsun.'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).
436 Aklın Gözü, "'Ortalama İslam Evrimi rededer, sizlerin aykırı fikiriniz, İslamı bağlamaz. Şeriat geldiğini de sizi de asarlar. https://t.co/whNailXmaZ'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'TIKLA (İstediğin kadar zorla, evrim İslama aykırıdır)'".
437 Aklın Gözü, "'Madem evrim yok, Cenaballah o maymunu neden yarattı ? Sırf seni yoldan çıkarmak için mi ?'"; Aklın Gözü, ""Sürügenlerde ve kedilerde de olan 3. göz kapağı,insanda da gelişmemiş olarak vardır.Tüm canlılar benzer alt yapıları paylaşırlar.Evrimi reddetmek için kör cahil olmak gerekir.İslamcılar 10 yıla kalmaz,"Evrim Kur'an'da zaten var"yalanını iyice geliştirirler,çalışmalara başladılar.''", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).

anlatılarından yola çıkılarak reddedilmiş[438]; kutsal kitaplarda geçen evrenin yaşı ile bilimsel verilerin söylediği evren yaşının uyuşmadığı belirtilmiştir.[439] Ateistler İslâm inancıyla birlikte evrimin kabul edilemeyeceğini iddia ederken, bu iddiayı aşamalı şekilde yaratan Tanrı'nın her şeye gücü yeten Tanrı anlayışıyla benimsenemeyeceği teziyle temellendirmektedirler.[440] Onlara göre deneme yanılma yöntemiyle yaratan Tanrı'nın bu yaratma sistemi bir eksiklik içermekte, bu şekilde yaratan Tanrı İslâm'ın tanımladığı Tanrı ile bağdaşmamaktadır.[441] Bu şekilde yaratan Tanrı ancak deizmin Tanrısı olabilir.[442] Kur'ân'ın yaratılış teorisinin kesin ve net olduğunu savunan ateistler, yaratılış ayetlerindeki kelimelerin evrim şeklinde yorumlanmasının imkânsız olduğunu da ifade etmektedirler.[443]

2.1.3. Kötülük Problemi ve Kötülüğün Asıl Kaynağı Olarak Dinlerin Görülmesi

Ateistler, dinlerin insanlar arasındaki bölücülüğü artırdığını ve yaşadığımız çoğu kötülüğün sebebinin dinler olduğuna dair iddialarını sitelerinde paylaşmışlardır.[444] Bunun yanında evrende kötülüğün var olmasının ateistlerin Tanrı'ya karşı öne sürdükleri iddialardan en güçlüsü olduğunu da savunmuşlardır.[445] Kötülük ile ilgili iddialar ilk olarak ailede verilen dinî eğitimin zararlarına değinilerek sunulmuş daha sonra ise din felsefesinde de bir problem olarak ele alınan teodise konusu ve Tanrı'nın varlığı bağlamında tartışılmıştır. Ateistlerin iddialarına göre dinler hem insanların hayat

---

438 Aklın Gözü, "'1. Kur'an'a göre insan balçıktan yaratıldı.'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022); Doruktaki Beyin, "'5. Yaratılış mitine göre tüm canlılar aynı anda yaratılmıştır. Bunu; "Bir işin olmasını dilerse ol der oluverir" ayetide açıkça ortaya koyar'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).

439 Aklın Gözü, "'1. Modern bilim bize, evrenin yaşının 13.799±0.021 milyar yıl olduğu söyler. Peki ya kutsal metinler ?'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'2. Tevrata göre, Tanrı, dünyayı 6 günde yaratmış ve 7. gün işini bitirmiş. Sonra da dinlenmiştir.'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).

440 Aklın Gözü, "'4. Canlılar alemini Tanrının tasarladığı kabul edilirse, Tanrının dene-yanıl yöntemiyle çalışan, işi sahada öğrenen ++'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'5. ++ "kervan yolda düzülür" mantığı ile hareket eden, yeni yetme, tembel bir mühendisten öte olmadığını kabul etmeyi gerektirir.'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).

441 Aklın Gözü, "'Aşama, aşama yaratan, deneme-yanılmalar yapan, kuyruk sokumunu kıçında unutan, gereksiz organ yaratan, Tanrı, Tanrı mıdır ?'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).

442 Aklın Gözü, "'Böyle bir Tanrıyı ancak deistler sahiplenebilir, İslamın Allah'ı noksanlardan, eksiklerden münezzehtir, herşeyi zaten bilir. Öğrenmez !'", *Twitter* (Erişim 29 Mayıs 2022).

443 Doruktaki Beyin, "'0. Kuran'da bahsedilen insanların ve diğer canlıların yaratıldığı su,döldür. Enbiya 30'un kökeni. Su üzerinden Kuran'da Evrim arama gafleti. Kuran'da insanın nelerden yaratıldığı ve bunlar arasında çelişki olup olmadığı konuları;'"; Aklın Gözü, "'4. Sakın kıvırtma, bu İsa'nın mucizesidir, çamurdan kuş yapmıştır demeye kalkma, bu metni söyleyenin, düşünceleri ortada, kıvırma !'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

444 Turan Dursun, "Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin".

445 Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Kötülük problemi"(Erişim 30 Mayıs 2022).

kalitesini düşürmekte, onları savaşlara sürüklemekte hem de evrende kötülüğün başlı başına var olması Tanrı'nın var olmaması için yeterli sebep olarak görülmektedir.

Ateistlere göre dinler, insanları normalde yapmayacakları şeylere onları zorlamaktadırlar. Kadınların tesettürü, çocuk yaşta evlilik, köle câriye edinme gibi hususlar insanların normalde kabul etmeyeceği ama ateistlerin iddialarına göre dinler sebebiyle kabul ettikleri konulardır. Onlara göre dinlerin en önemli kötülüklerinden biri de budur.[446] Dinlerin kötü yönleri hakkındaki iddialarını içeren yazılarının yanında onların kötülüğün kaynağı olduğuna dair belgeseller de ateist site takipçilerine sunulmuştur.[447] Ateistlere göre bütün kötülüklerin kaynağı 'inanç virüsü' olarak tabir ettikleri dinlerdir. İnsanlar doğdukları andan itibaren dinî eğitim almakta, bilimsel bilgiler dahi dinî bilgilerle harmanlanmış bir biçimde onlara sunulmaktadır. Onların iddiasına göre dinî zihin yıkama eğitiminden geçmiş bir birey yalnızca kendi hayatını kötüleştirmez, onun yetiştireceği bireyler de bu eğitimden geçecekleri için tüm bir nesil tehlike altına girmiş olmaktadır.[448] Çocukların kendi içine doğdukları kültürün kurbanı olduklarını dile getiren ateistler, ileriki yaşlarında da bu düşünme türünden kurtulamayan çocukların zihinleri, adeta bir kapana kısılıp kalacaktır. Bu şekilde nesilden nesile aktarılan dinî bilgiler insanlar arasında düşmanlık yayacak, savaşlara ve şiddete yol açacaktır. İnsanoğlunun ilk dönemlerinde var olan kan davaları, toplum kavgaları gibi ilkellikler ateistlere göre günümüzde dinler vasıtasıyla devam etmektedir.[449]

Bu bağlamda ateistler için çocuklara küçük yaşlardan itibaren ailede veya okullarda verilen dinî eğitimler onların zihinlerine yapılmış bir taciz ve istismar olarak görülmektedir.[450] Nasıl ki ülkede mevcut olan herhangi bir partiyi temsil eden çocukların sağcı veya solcu olması abes görülürse, aynı şekilde herhangi bir dinî inanca sahip çocuklar da aynı şekilde abes gözükmektedir. Çocuklara bu kadar erken yaşlardan itibaren etiketler takmak, onları belirli bir gruba zorlamak onları zehirlemek anlamına gelir.[451] Tanrı'nın var olması ihtimalinde çocukların dinî eğitim almasını mantıklı gören

---

446 Ateizm Blog, "İnsanı ateist yapan sorular".
447 Ateist Canavar, "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü"; felis agnosticus (felis agnosticus), "Root of All Evil? - Richard Dawkins belgeseli" (Erişim 13 Şubat 2022).
448 Ateist Canavar, "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü".
449 Ateist Canavar, "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü".
450 Turan Dursun, "Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin".
451 Ateist Canavar, "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü".

reddiyeye ise itiraz eden ateistler, ‘küstah ve kendini beğenmiş bir Tanrı’nın’ yokluğundan neredeyse emindir.[452] Bu konuda ateistler, ebeveynlere kendi kitaplarını okumalarını ve yaratılışa karşı geliştirdiği argümanları takip etmelerini tavsiye etmektedirler. Kötülüğün kaynağını dinler olarak gören ve bu ‘kötülüğün’ dinî eğitimle nesilden nesile aktarıldığını iddia eden ateistler bunun yanında teodise hakkında da fikirlerini sitelerinde belirtmişlerdir.

‘Eğer bir Tanrı varsa evrende neden kötülük var?’ sorusu teizme karşı ellerindeki en güçlü argüman olarak tanımlanmaktadır.[453] Eğer teistlerin iddia ettiği iyi niyetli ve her şeye gücü yeten bir Tanrı varsa evrende kötülük olmamalıdır. Evrende kötülük varsa, ya Tanrı iyi niyetli değildir, ya kötülüğü yok etmeye gücü yetmiyordur ya da her şeye gücü yeten ve iyi niyetli bir Tanrı yoktur.[454] Teistlerin bu konuda ‘seçim yapabilen bir varlık olabilmek için kötülüğün varlığının gerektiği’ şeklindeki açıklamalarını kabul etmemektedirler. Onlar hür iradeyi yaratanın da Tanrı olduğunu, onun hem hür iradeli bir varlık yaratması hem de dünyadaki kötülükleri yaratmaması gerektiğini savunmuşlardır.[455] Ateistler kötülüğün varlığını temellendiren şu açıklamaları sıralamışlardır: Kötülük var olmadan iyilik bilinemez ve iyiliğin bilinmesi için muhakkak kötülüğe ihtiyaç vardır, kötülük yoktur o yalnızca iyiliğin var olmadığı bir durumdur, dış dünya bir illüzyondur o gerçek değildir ve bu sebeple kötülük de gerçek değildir, kötülüğe uğramış bütün insanlar ahirette karşılığını alacaklardır, çoklu evrenlerde Tanrı en mükemmel iyiliğe ulaşmaya çalıştığı için kötülük vardır, içinde yaşadığımız dünya mümkün dünyaların en iyisidir, kötülükler işlediğimiz günahlarımızın sonuçları olarak meydana gelmektedirler.[456] Bütün bu açıklamaları reddeden ateistler, evrendeki kötülüğün gerçekliğinin yadsınamaz olduğunu, dış dünyada bütün insanların üzerinde hemfikir oldukları bir kötülüğün var olduğunu, iyilik varken kötülük var olmasa bile onun hakkında düşüncelerimiz ve onun kötü olduğuna dair yargılarımızın bulunacağını iddia etmişlerdir. Kötülüğün ahirette karşılığının alınacağı açıklamasını, Tanrı’nın bize acı çektirdikten sonra ödül vermesinin onun

[452] Turan Dursun, “Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin”.
[453] Pozitif Ateizm, “Kötülük problemi”.
[454] Pozitif Ateizm, “Kötülük problemi”.
[455] Pozitif Ateizm, “Kötülük problemi”.
[456] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), “Kötülük Problemi” (Erişim 07 Nisan 2022); Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), “Kötülük Sorununu Çözmek - Teodise” (Erişim 07 Nisan 2022).

ahlâkî olmasıyla bağdaşmayacağı şeklinde reddetmektedirler.[457] Başımıza gelen kötülükler günahlarımızın karşılığı ise bebeklerin suçunun ne olduğunu sorgulayan, içinde yaşadığımız dünyanın en mümkün olduğu kavramını da tutarsız bulan ateistler, Tanrı ile kötülük kavramının aynı anda var olmayacağını savunmaktadırlar.[458]

Ateistler hem Tanrı'nın sıfatlarını eleştirmiş hem de onun kötülükleri engellemediğini ifade etmişlerdir. Onlara göre dinler kötülüklerin üzerini örterek devam etmesini ve yayılmasını sağlayan 'maşa' görevini görmüşlerdir.[459] İnsanları inanan-inanmayan ayrımına tabi tutan dinler bu sınıflama sebebiyle düşmanlığı desteklemektedirler.[460] İnananların zihin yapılarını kısıtlayarak, onların bilimle ilerlemesine engel olduğu için düşünce suçu da işlemektedir. Ateistler ülkemizin geri kalma sebebini de İslâm'a duyulan hassasiyet ve dindarların fazla olmasına bağlamaktadırlar.[461] Batı'nın bilimde bu kadar ileri gitmesi dini arka plana atması sebebiyledir.[462] Dinin ateistler için kötülüğü destekleyen bir yönü de gerçek cezayı ahirete bırakması ve bu şekilde insanları 'hayal ürünü kurmacalarla' oyalamasıdır.[463] Dünyada cezası görülmeyeceğini bilen dindar insanlar kötülüklerine devam etmekte, bu sebeple de dinler adalete engel olmaktadır. Dünyadaki her şeyin kendilerine hizmet için yaratıldığını düşünen dindar insanların bu düşünme biçimi de onları acımasızlığa, doğayı katletmeye sevk etmektedir.[464] Dinlerin ahlak sistemlerini riya olarak yorumlayan ateistler, dinlerin dıştan iyi göründüklerini içerisinde ise kötülük taşıdıklarını iddia ederler.[465] Bu iddiayı, tarihte tüm din adamlarının kötülerin yanında yer aldığı, din adamlarının en mühim

---

457 Alfa, "Kötülük Sorununu Çözmek - Teodise".
458 Alfa, "Kötülük Sorununu Çözmek - Teodise"; Pozitif Ateizm, "Kötülük problemi".
459 Aklın Gözü, "'Din kötülüğün bir maşasıdır. Gerçek bilgiyi ve iylliği sunma şansı da yoktur. İnsan haklarına saygılı bir din, kendi ayağına sıkar, yok olur'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'1400 yıldır, İslamın engel olduğu tecavüz, hırsızlık, suikast, gasp yoktur. İstatistikler ortadadır.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).
460 Aklın Gözü, "'Temeli inanan-inanmayan ayrımına dayalı dinlerin,iyi İnsan olma vaadi zaten gülünçtür. İyilik dinlerin görünen dış kabuğudur, içi kötülüktür'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).
461 Aklın Gözü, "'TIKLA (TRnin en büyük problemlerinin altından İslam çıkar)'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).
462 Aklın Gözü, "'9. Batı,Dinden sıyrıldıktan,özgürlüklerin tadına vardıktan,bireyselliği ön plana çıkardıktan sonra,Müslümanların Bilim de pek yeri yoktur.'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).
463 Aklın Gözü, "'Dinler kötülükleri cezalandırma ve kötülükleri engelleme adına insanlarda oluşacak uyanmayı geciktirir, yatıştırır ve yok ederler.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).
464 Aklın Gözü, "'Herşeyi kontrol eden 1 Tanrıya ve tüm evrenin merkezine insanı koyan bir dine inananlar, çevreye ve canlılara saygısı olmuyor malesef. https://t.co/4PVLeGq7ce'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Herşeye gücü yeten bir Tanrıya iman etmek, insanı doğaya ve canlılara verdiği zararlara karşı duyarsız kılıyor. Sorumluluk hissetmiyorlar.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).
465 Aklın Gözü, "'Temeli inanan-inanmayan ayrımına dayalı dinlerin,iyi İnsan olma vaadi zaten gülünçtür. İyilik dinlerin görünen dış kabuğudur, içi kötülüktür'".

kaygılarının ise şahsî kazançları ve dinî sistemi devam ettirmek olduğu şeklinde savunmuşlardır.[466] Ateistler insanlığın dinlerin bu yapısını fark edeceklerini ve inanmaktan vazgeçerek adaleti öte dünyaya bırakmak yerine akla dayanan yeni bir adalet sistemi kuracaklarını umut etmektedirler.

2.1.4. Teolojik Akıl Yürütme

Ateistler argümanlarını ortaya koyarken ve reddiyelerini oluştururken teistlerin Tanrı ile ilgili düşüncelerini de eleştirmektedirler. Onlara göre teistler akıl yürütürken 'ilk sebep' veya 'ilk tasarımcı' gibi kavramları kullanarak yanlışa düşmekte[467], bu düşünme sistemleri onların benimsemiş olduğu dinî inançlarıyla paralel bir biçimde gelişmektedir. Bu noktada ateistler teolog William Paley'in (1743-1805) saat analojisini de eleştirirler. Paley, doğada bir saat bulunduğu takdirde bu karmaşık yapının bir tasarımcısının bulunacağından hareketle evren ve Tanrı arasında aynı bağlantıyı kurarak Tanrı'yı kanıtlamaya çalışmaktadır. Ateistler ise Paley'in ve genel olarak teistlerin bu akıl yürütme tarzına karşı, yolda bulunan saatin üzerinde saatçinin tasarımcısının ismi bulunsa bile o saatin o tasarımcı tarafından tasarlandığının iddia edilemeyeceğini savunmaktadırlar.[468] Onların buradaki temel iddiası; tasarım olarak gözüken ürünün evrimin binlerce yıllık süreçte teker teker elenerek günümüze kadar gelmiş olmasıdır. Teistlerin Tanrı temelli düşünme tarzları onları hemen her varlığın sebebini Tanrı'ya bağlamaya itse de aslında tasarım olarak gözüken her ürün evrimsel süreçlerden geçmiştir. Bu da o sürecin ve süreçteki her etken maddenin tanrısal özellik taşımasına, tek bir Tanrı'dan birçok Tanrı'ya ve aslında sonuç olarak tanrısızlığa giden bir süreç olarak sunulmaktadır. Ateistlere göre saat, toplumun ihtiyaçları ve yine toplumun emekleri sonucunda oluşmuş kolektif bir üründür, onun bu özelliği yadsınamamakla birlikte onun yalnızca bir failin ürünü olduğu da iddia edilemez.[469]

Bir başka tartışma konusu insanların yanlış akıl yürütme sistemlerinin onların algı dünyalarına olan etkileri meselesidir. Bu yanlış akıl yürütmelerin bir sebebi de onların yanlış bilgi kaynaklarından beslenmeleri olmuştur. Gelenek, otorite ve vahiy en kötü

---

[466] Aklın Gözü, "'Din adamlarının tarihin her döneminde kötülerin yanında saf tutmalarını düşünmelisin. Din yekünde her zaman kötünün yanında olmuştur.'", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).
[467] Ateizm Blog,"Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular".
[468] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Teolojik aklın eleştirisi.", (Erişim 07 Nisan 2022).
[469] Pozitif Ateizm, "Teolojik aklın eleştirisi.".

bilgi edinme kaynaklarıdır.[470] Bu kaynaklar doğru bilgiyi elde etmede asla kullanılmamalıdır. Ateistler, farklı ülkelerdeki ve farklı dinlerdeki çocuklarla konuşmuş, bu çocukların kendi dinlerinden bahsederken o dinleri sorgulamadan yalnızca aileden geçen bir gelenek şeklinde onları aldıkları fark edilmiştir. Gelenek olarak alınan bu dinî bilgiler çocuklarda gereksiz ve zamanından önce etiketlenme, zihin yıkama gibi durumlar oluşturmuştur. Ateistlerin bu noktadaki çıkarımları insanların dinlere inanma sebebi, onları sorgulayarak inanmaya değer buldukları için değil, yıllar boyunca aile fertlerinin o dine inanması sebebiyledir. İnsanlardan öğrenilen ve gelenek temelli bilgiler her zaman sorgulanmalı, bu bilgilerin kanıta ve gözleme dayalı olup olmadıklarını doğrulanmalıdır.[471] Bir başka kötü bilgi kaynağı ise otoritedir. Ateistler, toplumdaki insanların, değer verdikleri ve yüksek mertebede gördükleri kişilerin dinlerine inanma eğiliminin bulunduğunu iddia etmişlerdir. Bu kişilerin bilgisine ve inançlarına gösterilen ihtimam sonucu onların dinlerini seçme ve onların yollarından yürüme, sonucunda akla ve mantığa uymayan tercihler yapılmaktadır. Hıristiyanlıkta Papa, İslâm dininde ise Âyetullahlar değer verilen, otorite sahibi bu gibi kişilere örnektir. Ancak ateistler, bu kişilerin de insan olduklarının unutulmamasını ve sırf onlar söylüyor diye insanların hayatlarını değiştirmesinin mantığa uygun olmadığını belirtirler.[472] En kötü bilgi edinme kaynaklarından üçüncüsü ise vahiydir. Vahiy, herhangi bir kanıta dayanmayan ve güvenilemez bir bilgi kaynağıdır. Sırf bir insan bir konuda bir şeyler hissediyor diye o hissettiklerinin doğru olması mantıkla ve hayatın gerçekleriyle uyuşmamaktadır. Elimizde somut kanıtlar olmadan bir kişinin Tanrı'dan bilgi aldığına inanmak ve hayatımızı buna göre idame ettirmek ateistlerin değersiz saydığı, rasyonaliteye uygun görmediği bilgi türlerindendir.[473]

2.1.5. Dinler ve Bilime Olan Bakış Açıları

Ateistler din ve bilimin çatıştığı görüşüne sahiptirler ve incelediğimiz sitelerde bu görüşü savunmaktadırlar. Onlara göre dindar bir insan rasyonel bir düşünme sistemine sahip olmamakla birlikte, dindar bir insanın rahatça bilim yapabilmesi dahi mümkün gözükmemektedir. Ateistler bu konuda farklı yaklaşımlar ileri sürülmüş olsa da ısrarla

---

[470] Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası (Ateist Canavar), "Richard Dawkins'in Kızına Mektubu" (Erişim 12 Şubat 2022); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Richard Dawkins'in kızına mektubu" (Erişim 12 Şubat 2022).
[471] Turan Dursun, "Richard Dawkins'in kızına mektubu".
[472] Turan Dursun, "Richard Dawkins'in kızına mektubu".
[473] Turan Dursun, "Richard Dawkins'in kızına mektubu".

din ve bilimin çatıştığı düşüncesini savunmakta, din ile bilimi 'zorla' uzlaştırmaya çalışanları ise yine dindarların kendileri olarak görmektedirler.[474] Oysa onlara göre bu uzlaşma sağlanırsa bilim kendi otoritesinden ödün verir ve dinî tarafa kayar. Bilim ancak kendinden ödün verdiği takdirde dinle uzlaşabilir, bu uzlaşma sağlandığında ise ateistlere göre bilim bilim olmaktan çıkar. Bilimin dinî tarafa kaymış uzlaşmasından ise akıllı tasarım, evrimi destekleyen Tanrı inancı gibi ateistlerce makul olmayan yeni kavramlar türemektedir.[475]

Ateistler bilim ve dinin uzlaşamayacağını bilimin ve dinlerin kendi bünyelerinde barındırdıkları bazı özellikler sebebiyle ileri sürmektedirler[476] Bu özellikler: Yanlışlanabilirlik, bilimin deneyden sonra tezlerini ileri sürmesi, dinî düşüncenin bilimsel araştırma için yeterli motivasyonu sağlayamaması, dinlerde bulunan ahiret inancı. Ateistlere göre bilimin ileri sürdüğü her yeni önerme doğru olmanın yanında yanlış olma ihtimalini de taşımaktadır. Dünya düzdür diyen bilim yıllar sonra bu önermesini yanlışlayarak dünya yuvarlaktır önermesini ileri sürebilmektedir. Bilimsel düşünce böyle bir değişimi kabul edebilecek yapıdayken dinî düşünme bu değişimi kabul etmemekte, hatta bu düşünme biçimini yasaklamaktadır.[477] Ateistlere göre bilimsel düşünce, bir önermenin yanlış olabileceğini her zaman göz önünde bulundurarak varsayımlarını ortaya koymakta, ancak dinî düşünce ise dünyayı yanlış algılamayı destekleyen ve onları sığ düşünmeye iten bir yol çizmektedir. Bilimde teoriler yapılan deneylerden sonra ortaya konmakta, bu teoriler test edilmeden ve doğruluğu tasdiklenmeden topluma açıklanmamaktadır. Ama ateistler kutsal kitaplarda var olan bilgilerin test edilmesinin mümkün olmadığını, bu bilgilerin sorgulanmadan kabul edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Dinî yargıların ona inananlar tarafından her zaman doğru olarak kabul edildiği tezi, bu bilgilerin sorgulanmasının da imkânsızlığı ile teyit edilmektedir. Ateistler, dindarların yeni bilgiler edinseler de bu yeni bilgilerini dinî bilgilerini doğrulamak amacıyla gözden geçirdiklerini, ortaya yeni bir ürün çıkarmadıklarını iddia etmektedirler.[478] Onlar için eski bilgileri kutsallığını ve doğruluğunu asla kaybetmez dolayısıyla da bilimsel araştırma yapmak ve yeni bir ürün ortaya koymak için motivasyonları yetersizdir. Bu anlamda dindarların bilimsel bilgi

[474] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Din ile bilimi kim uzlaştırmak istiyor?" (Erişim 09 Nisan 2022).
[475] Ateizm Blog, "Din ile bilimi kim uzlaştırmak istiyor?"
[476] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Bilim ve Din" (Erişim 25 Şubat 2021).
[477] Ateizm Blog, "Bilim ve Din".
[478] Ateizm Blog, "Bilim ve Din".

adına çabaları eskiyi onaylamaktan ibarettir. Ayrıca ateistler dindarlarda bulunan ahiret inancını da bilimsel düşüncenin önünde bir engel kabul etmekte ve din ile bilimin çatışması için bir sebep olarak görmektedirler.[479] Dindar insanların yaşanılan dünyaya geçici gözüyle bakmaları onların bilimsel araştırmaya olan isteklerini yok edecektir. Çünkü onlara göre dindar insanların en önem verdiği husus beş vakit namaz kılmak vs. gibi ibadetleridir. En mühim gaye bol bol ibadet etmek ve cenneti kazanmaktır. Bu sebeple dindarlar bilimsel araştırmayı değersiz görmekte ahiret odaklı çalışmaktadırlar. Bilim ve din arasında olduğu iddia edilen bu çatışma sebebiyle ateistlere göre bilim adamlarının çoğunluğu da inançsızdır.[480] Kısacası *"Bilim ile din bağdaşmaz. Din, bilimin ve bilimsel gelişmenin önünde bir engeldir. Bu yüzden de insanlara, özellikle de genç nesle bilimsel düşünmenin ilke ve kuralları öğretilmeli, dinsel değil bilimsel kafalar yetiştirilmelidir."*[481] temel tezi etrafında bütün argümanlarını sıralamışlardır.

Ateistler İslâm dininin bilimi desteklediğine dair iddialarını da kesin bir dille reddetmektedirler.[482] Dindarların 'İslâm bilimi destekler' önermesini ise kendi geri kalmışlıklarını örtbas etmek için araçsal bir ifade olarak okumaktadırlar. Modern dünyada bilimsel gelişmeler meydana gelmiş ancak İslâm dünyası bu gelişmeleri yakalayamamış, geri kalmıştır. Dindarlar bu kompleksli psikoloji ile mevcut söylemi dile getirmişler, siyasiler ise kitleleri yönetmek amacıyla bu söyleme sarılmışlardır. Hatta okul kitaplarında dahi bu söylemi destekleyen bölümler bulunmaktadır. Ateistler rahatsızlıklarını açıkça belirttikleri bu söyleme karşı Kur'ân'ın ihtiva ettiği bilgi türlerini araştırmaktadırlar. Bunlar; vahiy bilgisi, peygamberler vesilesiyle insanlara öğrettiği bilgiler, dua yoluyla insanların bilgilerini artırması, rüya yoluyla insanlara bilgi vermesi ve insanlar arasından bazılarını seçip hikmet vererek verdiği bilgiler olarak sıralanmıştır.[483] Bu bilgi türleri doğal olarak bilimsel bilgi sayılmayacaktır. Onlara göre Kur'ân'da zikredilen bütün bu bilgi türleri Tanrı kaynaklıdır. Kur'ân insanların beş duyu organı ve akıl gibi yetileriyle bilgi sahibi olabileceğini söylese de onun amacı bu bilgilerden insanı Tanrı'ya ve metafizik âleme ulaştırmaktır. Ayrıca Kur'ân'a göre bilgi sahibi olan insanın anlamasını sağlayan da yine Tanrı'dır. Yani ateistlerin buradaki

---

[479] Ateizm Blog, "Bilim ve Din".
[480] Ateizm Blog, "Bilim ve Din".
[481] Ateizm Blog, "Bilim ve Din".
[482] Ateizm Blog, "İslam, bilimi teşvik ediyor mu?"; felis agnosticus (felis agnosticus), "İslam Dünyasında Bilim ve Felsefe'nin Tarihe Karışması: Gazzâlî" (Erişim 21 Şubat 2021).
[483] Ateizm Blog, "İslam, bilimi teşvik ediyor mu?"

temel iddiası bilgi kaynağı, bilginin sonucu ve bilginin aracının tamamen tanrısallaştırılması sebebiyle Kur'ân'ın bilgi anlayışı ile bilimsel bilginin bağdaşmadığıdır.[484]

2.2. İslâm'a Dair Eleştiriler

Ateistler genel olarak Tanrı kavramının kendisine ve dinlere olan eleştirilerinin yanı sıra, faydalandıkları yazarlar vesilesiyle özel olarak da İslâm'a ve Müslümanlara eleştirilerde bulunmuşlardır. İnanan kimselere eleştiriler daha çok İslâm'daki Tanrı tasavvuru[485], İslâm'ın hukuk ve adalet anlayışı[486], İslâm'da kadının konumu[487], İslâm'ın hoşgörü ve insan sevgisi[488], İslâm şeriatının Türk düşmanlığı karşısında Arap milliyetçiliğini desteklemesi[489] temel başlıklarından oluşmaktadır.

Müslümanların kendi kutsal kitaplarını dahi yeterince okumadıklarını savunarak onların cahilane bir şekilde bu inanca sarıldıklarını iddia etmektedirler. Zira eğer Müslümanlar Kur'ân'ı iyice okumuş olsalardı bu dinden vazgeçmek zorunda kalırlardı.[490] Ateistlerin adeta Müslümanları sınava tâbî tuttukları ilk konu Müslümanların İslâm'ın hoşgörü ve insan sevgisini önceleyen bir din olduğu söylemleridir.[491] Müslümanların "her zaman olduğu gibi" bu konuda da yalan söylediklerini iddia ederek Müslümanlık sınavından kaldıklarını belirtmektedirler. Bu konuda ayetlere sıkça atıf yapan ateistler, İslâm dışında diğer bütün dinlere inananların cehennemlik olması,[492] Yahudilerin maymunlara çevrilmesi, Hıristiyan ve Yahudilerin İslâm'a dönmedikleri takdirde zilletlerinden kurtulamayacağını belirten ayetleri örnek gösterirler.[493] İslâm'ın diğer dinlerin hepsini

---

[484] Ateizm Blog, "İslam, bilimi teşvik ediyor mu?"
[485] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular".
[486] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Müslümanlık Sınavı - Hukuk ve Ahlak Anlayışıyla İlgili Bazı Sorular" (Erişim 30 Kasım 2021).
[487] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Müslümanlık Sınavı - İslam ve Kadın Konusunda Bazı Sorular" (Erişim 30 Kasım 2021).
[488] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru" (Erişim 30 Kasım 2021).
[489] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Müslümanlık Sınavı - İslam Şeriatının Tarihi Türk Düşmanlığı Konusunda Birkaç Soru" (Erişim 30 Kasım 2021).
[490] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "İçerik ve Biçim Olarak Kur'anın Özellikleri"(Erişim 30 Kasım 2021).
[491] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 29: Müslüman Kişi Olarak, Din ve İnanç Farkı Gözetmeden, Tüm İnsanlar Arası Kardeşliğe ve Sevgiye İnanıyor musunuz?" (Erişim 16 Ocak 2022); Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru".
[492] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 27: İslam'ın Tek Gerçek Din Olduğunu, Diğer Dinlerin Geçerli Olmadığını ve Saptırıldığını Ön Gören Buyrukları Hoşgörü Anlayışıyla Bağdaştırır mısınız?" (Erişim 16 Ocak 2022).
[493] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru".

tahrif edilmiş ve saptırılmış dinler olarak görmesi, Yahudi ve Hıristiyanların kendi kitaplarını değiştirerek peygamberlerini öldürmeleri sebebiyle sapık sayılmaları, diğer dinlerden insanların 'kâfir' olması ve kâfirlerden Müslümanlara dost olmayacağı, hak dinin yalnızca İslâm olması ve diğer dinden insanlara karşı 'cihat' yapılması gereği ateistlerce İslâm'ın hoşgörüden uzak oluşuna yorulmuştur.[494] Kur'ân ayetlerinin iniş sebebine ve bağlamına dikkat etmeyen ateistler maksatlarına hizmet edecek şekilde bir okuma yapmaktadırlar. Örneğin Tevbe Sûresi'ndeki bazı ayetleri esas alarak diğer dinlerdeki "sapmış kimselerin" görüldükleri yerde öldürülmesini ve bu sapık dinlere inanarak ölenlerin cehennemde yanacaklarını bildirmektedirler.[495] Ateistler, diğer dinlere inanan ve insanlığa büyük hizmette bulunan bilim adamlarının ahirette cehenneme atılmasını ve büyük günah sahibi insanlar gibi muamele görmesini İslâm'ın hoşgörülü bir din olmadığına dayanak olarak sunmuşlardır. Ayrıca İslâm devletlerinin farklı dinlerden insanlarla aynı çatı altında yaşasalar dahi onlardan 'cizye' almalarını [496] "farklı dinden olmalarının bedelini onlara bir şekilde ödetmek" şeklinde yorumlayan ateistler,[497] bu iddialarının tamamını İslâm'ın hoşgörü sahibi bir din olmadığını ifade etmek amacıyla kullanmışlardır.

İnsan sevgisinin de hoşgörü kavramı gibi İslâm'da bulunmadığını, müşriklerin görüldükleri yerde öldürülmesini emreden ayetin bu konuda delil olduğunu düşünmektedirler. Her ne kadar Müslümanlar İslâm'ın sevgi ve hoşgörü dini olduğunu belirtseler de 'görüldükleri yerde öldürülme' uygulamasının insan sevgisiyle ilgisinin olmadığı, bilakis İslâm'ın terörü destekleyen bir din olduğu tezi savunulmaktadır.[498] İnsan sevgisi ateistlere göre yalnızca müminlerle müminler arasında tesis edilmeye çalışılmış, müminlerin kardeş olduğu ayet ve hadislerde vurgulanmış hatta küs kalmaları bile istenmemiştir. Ancak diğer dinden insanlara bu hassasiyet gösterilmemiştir. Din ayrımının insanların anne, baba ve kardeşlerin arasını da açtığını

---

[494] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru".

[495] et-Tevbe 9/5, Cihat ile ilgili örnek verilen ayetler: el-Enfâl 8/39, el-Bakara 2/193, Başka dine inanarak ölenlerin cehennemde yanacağına dair örnek verilen ayetler: en-Nisâ 4/56, el-Hicr 15/43-44, Yahudi ve Hıristiyanların zillette olduğunu belirten ayetler: Âl-i İmrân 3/19-20, el-Bakara 2/131-132.

[496] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 31: Yahudi ve Hristiyanların Müslüman Olmadıkları Takdirde Cizye Vermeye Zorlamak Ödemedikleri Takdirde Öldürmek Gerektiğine Dair Buyrukları Uygun Bulur musunuz?" (Erişim 16 Ocak 2022).

[497] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru".

[498] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 32: İslâm'dan Çıkanların Öldürülmelerini Uygun Bulur musunuz?" (Erişim 16 Ocak 2022); Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru".

belirterek[499] Hz. Muhammed'in kendi amcası ve annesi için bağışlama dilememesini insaniyetten uzak bir davranış olarak görmüşlerdir. Müslümanlar kendi anne babalarının küfre geçmesi durumunda onlar için bağışlama dileyemezler, mümin baba oğluna, mümin oğul babasına bağışlama dileyemez. Onlara göre bu din ayrılığı durumu insani değerlere gölge düşürmüş, akrabaların arasını açmıştır.[500]

Ateistlerin Müslümanlara yönelttiği soruların sonuncusu ise İslâm'ın ve Arapların Türk düşmanlığı hakkındadır.[501] Müslümanlara göre İslâm herhangi bir ırkı ve toplumu diğerlerine üstün görmemekte, bütün toplumları eşit görmektedir. Buna da diğer konularda olduğu gibi itiraz edilmiş ve Müslümanların yalan söylediği iddiası sürdürülmüş, İslâm'ın Türkleri aşağıladığı Arap toplumunu ise üstün gördüğü savunulmuştur. Buna göre Araplar ve Türkler arasındaki düşmanlık Hz. Muhammed'in eliyle tesis edilmiş, hala da devam ederek günümüze ulaşmıştır. Hz. Muhammed Araplığı övmüş, Türkleri ise felaket getiren, kana susamış, öldürülmesi helal olan millet şeklinde tanımlayarak küçültücü tavrını sürdürmüş, kıyamet alametlerinden olan Ye'cûc ve Me'cûc'ün esasen Türk milleti olduğuna işaret etmiştir. Araplarla Türkler karşı karşıya gelmedikçe ve birbirleriyle savaşmadıkça kıyametin kopmayacağını belirten hadisler sahih hadis kitaplarında zikredilmiş ve bu vurgular ateistlere göre 1400 yıldır devam ederek gelmiştir.[502] Bütün bu yorumlar ciddi bilgi eksikliği, önyargı ve düşmanca niyetlerle ortaya konmuş ve din alanında yapılan ilmî yorumlardan ziyade ideolojik bir mücadeleye çevrilmiştir.

Özellikle İslâm'a dair eleştirilerinde İslâm'ın orijinal bir din olmadığı tezini savunan sosyal medya ateistleri diğer ateistlere paralel olarak İslâm'ın Yahudilik, Hıristiyanlık,

---

499 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 33: Din ve İnanç Farklılığı Nedeniyle Ana/Baba/Kardeş ve Çocuklar Arası Düşmanlık Saçan Buyrukları Hoş Görü İlkeleriyle Bağdaştırabilir misiniz?" (Erişim 16 Ocak 2022).

500 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru".

501 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 37: Size Sorsalar: 'İslâm'ın Türk'e Düşman Olduğunu ve Bu Düşmanlığı Muhammed'in Başlattığını, ve Arap'ın Tarihî Türk Düşmanlığının Bundan Kaynaklandığını Biliyor musunuz?' Bu Soruya Nasıl Cevap Verirdiniz?" (Erişim 16 Ocak 2022); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 36: İslâm Şeriâtı'nda 'Irk'lar' ve 'Toplumlar' Arası Eşitlik Yoktur, Arap'ın Üstünlüğü İlkesi Vardır! İslâm'a göre Tanrı Türk'leri İnsanlığa Felâket Getirici Irk Olarak Tanımlamıştır! " Deseler Bu Sözlere İnanır mısınız?" (Erişim 16 Ocak 2022); Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - İslam Şeriatının Tarihi Türk Düşmanlığı Konusunda Birkaç Soru".

502 Turan Dursun, "Soru 37: Size Sorsalar: 'İslâm'ın Türk'e Düşman Olduğunu ve Bu Düşmanlığı Muhammed'in Başlattığını, ve Arap'ın Tarihî Türk Düşmanlığının Bundan Kaynaklandığını Biliyor musunuz?' Bu Soruya Nasıl Cevap Verirdiniz?"; Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - İslam Şeriatının Tarihi Türk Düşmanlığı Konusunda Birkaç Soru".

Mecûsîlik, Sâbiîlik gibi önceki dinlerden izler taşıdığı iddiasını sürdürmüşlerdir.[503] Ateistler, İslâm dininin Mekke'de bulunan putperestliğe Yahudilikten alınan kurallar eklenerek harmanlanarak oluşturulmuş, Arap adetlerinin sürdürüldüğü bir din olduğunu savunmaktadırlar.[504] İslâm'ın 'Allah' adıyla isimlendirdiği Tanrı'nın aslında putperest Arapların el-İlah adını verdikleri putu olduğunu belirtmekte[505], Hz. Muhammed'in vahiy almadığını, kendi iç seslerini Tanrı'dan vahiy aldığı şeklinde topluma bildirdiğini iddia etmektedirler.[506] Onlar Hz. Muhammed'in Arap bir müşrik olduğunu, Arapların en güçlü putlarının el-İlah'ı soyutlaştırdığını, onu teorik Tanrı seviyesine çıkararak İslâm dinini 'oluşturduğunu' ifade etmektedirler.[507] Araplara göre el-İlah'ın yaratma, gökten su indirme özelliklerine sahip bir put olduğunu belirten ateistler bu gibi köken tartışmalarına girdikten sonra Hz. Muhammed'in Allah'ı yeni bir isim olarak kendisinin ortaya atmadığını zaten var olan bu puta farklı anlamlar yüklediğini savunmaktadırlar.

İslâm dini, ateistler için orijinal olmamanın yanında insanları barıştan ziyade savaşa sürükleyen, bu dine inananların kolayca manipüle edilebildiği bir dindir.[508] Ateistlere göre İlk dönem Müslümanlar Medine'de bulunan Yahudileri katletmişler[509], beraber yaşadıkları farklı dinlerden insanları ise vergiye bağlamışlardır. Bu ise onlar için 'hoşgörüsüzlüğün' bir kanıtı olmaktadır.[510] İslâm dininin ırkçılığı desteklediği, kötülükleri Hîle-i Şer'iyye yaparak gizlediği, Arapları desteklediği ve duaların Arapça okunması gerektiği, cihat etmenin farz olduğu gibi konular da eleştiriye tabi tutulmuştur.[511] Neden yalnızca İslâm dinini eleştirdikleri sorusu ateistlere

---

[503] Aklın Gözü, "'İslam nedir Görseli'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[504] Aklın Gözü, "'İslam eski arap pagan dini ve yahudiliğin karmasıdır. Cuma,ilk olarak peygamberin büyük dedesi (Ka'b Bin Lüeyy) tarafından kıldırılmıştır'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'İslam kadim arap adetleridir. Bir kısmı Kur'an'da vardır, çoğu ise hadislerdedir. Hadis reddi, abesle iştigaldir. https://t.co/OleIYxX3fL'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[505] Aklın Gözü, "'TIKLA (Tanrı varsa bile, adı Allah değil. Allah, 7.yy arap putu olan El-İlah'ın modifiyesidir)'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Allah,Mekkeliler tarafından bilinen bir puttu.FİL suresi de , buna bir kanıttır. Zaten Muhammedin babası AbdULLAH, allahın kulu demektir.'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[506] Aklın Gözü, "'İslam nedir Görseli'".

[507] Aklın Gözü, "'6. Özet: Muhammed zaten bilinen, El-İlah'ı, soyutlaştırmış ve tek tanrı yapmıştır.'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[508] Aklın Gözü, "'Müminlerde bu konuya fazla takılırlar. Kullanmaya müsayit bir din/dindarlar olduktan sonra elbet biri bunu kullanır https://t.co/cI92KjAvt7'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[509] Aklın Gözü, "'0. Yahudi Katliamları ve İslam'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[510] Aklın Gözü, "'İslam akıl-mantık dini değildir, hoşgörüden anladığı, devletleşmeden önceki safhada, istemediklerine tahammül etmesidir.'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[511] Aklın Gözü, "'İslamı uygulamaya kalkan bir müminle, mümin olmayanın beraber yaşama şansı yoktur. Bırakın artık saçmalamayı. Cihat islamın farzıdır.'", *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Müslüman hile yapmaz. Onunkinin adı farklı olur. Müslüman hile-i şeriyye yapar.'", *Twitter* (Erişim

yöneltildiğinde, ateistlerin en yakınlarındaki ‘hastalıklarla’ uğraşmayı kendilerine görev addettikleri, İslâm dini eleştirildiğinde bu dinden uzaklaşan bir insanın başka bir dine girmeyeceği ve Türkiye şartlarında farklı dinleri eleştirmenin anlamsız olacağı gibi cevaplar vermektedirler.[512]

2.2.1. İslâm Dininin Sümerlilere Dayandığı İddiası

İncelediğimiz internet sitelerinde ateistler, semavi dinlerin Sümer mitolojisine dayandığını iddia ederek bu dinlerin orijinalliğini reddetmişlerdir. Konuyla alakalı olarak özellikle Muazzez İlmiye Çığ ve Turan Dursun’un eserlerine atıf yapmışlardır.[513] İddialarına göre Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm dini köklerini Mezopotamya’da yaşamış olan Sümerlilerden almaktadır.[514] Bu dinlerin şeriatları ile Sümerlilerin toplumu düzenlemek amacıyla koyduğu yasalar ve kurallar benzerlik göstermektedir. Ateistler ilk olarak İslâm dininin köklerini Yahudiliğe ve Yahudiliğin kökenini de Sümerlilere dayandırdıkları için dolaylı olarak İslâm’ın da Sümerlilere dayandığını öne sürmüşlerdir. Yine onlar Hz. Muhammed’in orijinal bir din getirmediğini, eski kuralları kendi isteğine göre değiştirdiğini iddia etmektedirler.

Sümerliler tıp, mimari, sanat, eğitim gibi alanlarda Roma devleti yoluyla bütün Batı kültürünü etkilemiştir. Yazının bulunması, kullanılması ve eğitim kurumlarının açılması yine Sümerliler zamanında olmuştur.[515] Ateistler için önemli olan nokta ise tek tanrılı dinler ve Sümer dini arasındaki ortak noktalardır. Sümer inancında da Tanrı evreni yaratan, gücü sonsuz, var eden ve yok eden, cezalandıran ve yargılayan erktir. Yine bu dinde diğer dinlerde olduğu gibi temizlik mühim bir husus olmakla birlikte kutsal mabetlere girilirken temiz olmak şarttır.[516] Sümer inancına göre de Tanrı ‘Ol’ demiş ve bütün varlık meydana gelmiştir. Ateist sitelerde Kur’ân’dan ayetlere işaret edilerek bu benzerliği kurmuşlardır. Sümer’de yöneticiler Tanrı’nın vekili addedilmiş, bu gelenek

---

30 Mayıs 2022); Aklın Gözü, “‘TIKLA (İslamın Arabındır, Yersen Irkçılık Yoktur ama Duaları Bile Arapça Etmen Gerekir)’”, *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[512] Aklın Gözü, “‘Müminler, nonteistler genellikle kendi bölgelerinde hangi din varsa onu eleştirirler. Etrafta hangi hastalık varsa,onla mücadele edilir.’”, *Twitter* (Erişim 30 Mayıs 2022).

[513] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), “Sümerler, Sümer Dini ve Tek Tanrılı Dinlerin Karşılaştırılması” (Erişim 16 Ağustos 2021); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), “Çamurdan Yaratılış” (Erişim 20 Şubat 2022).

[514] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), “Tevrat, İncil, Kur’an” (Erişim 20 Şubat 2022); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), “Kuran ve Tevrat’ın Sümer’deki Kökeni” (Erişim 16 Ağustos 2021).

[515] Ateizm Blog, “Sümerler, Sümer Dini ve Tek Tanrılı Dinlerin Karşılaştırılması”.

[516] Ateizm Blog, “Sümerler, Sümer Dini ve Tek Tanrılı Dinlerin Karşılaştırılması”.

Hristiyanlıkta Papa'ya, Müslümanlıkta ise Halife'ye denk gelecek şekilde geçmiştir. Ateistler Kur'ân'dan bu meseleye şu ayeti delil getirmişlerdir:

"Rabbin meleklere, 'ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' dedi. Onlar da, 'biz hamdinle sana tesbih eder ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun' dediler."[517]

Genelde tek tanrılı dinler hakkında, özelde ise İslâm hakkında ileri sürülen bu görüşlere sitelerinde yer vererek dinlerin orijinal olmadığı, hepsinin kültürel kökenlere sahip insanî üretimler olduğunu savunmuşlardır.[518] Kur'ân'ın en önemli bilgi kaynağı olarak Tevrat ileri sürülmüştür. Tevrat'ın bilgi kaynağını da Sümer inancı ve gelenekleri, Mısır, Babil ve Kenan kaynakları oluşturmaktadır.[519] Kâinatın altı günde yaratılması ve Tevrat'ta geçen yedinci gün Tanrı'nın dinlenmesi hadisesi Sümer inancında da mevcuttur. Kur'ân'da bu olay doğrudan geçmemiş ancak hadisler vasıtasıyla literatüre girmiştir. Kâinatın sudan yaratılması Sümer inancında mevcut olmakla birlikte Tevrat'ta ayrıntılı, Kur'ân'da ise yüzeysel bir şekilde anlatılmıştır.[520] İnsanın yaratılışı hakkında da aynı benzerlik mevcuttur. Sümer dininde tanrıçalar insanı çamurdan yaratmıştır. Ateistler de bu benzerlikten yararlanarak Tevrat ve Kur'ân'da da insanın çamurdan yaratıldığına dair ayetler bulunduğunu, bu ayetlerin Sümerlerden esinlendiği iddiasını ortaya atmaktadır. Evrenin ne zaman yaratıldığına dair kutsal kitaplarda verilen tarihler birbirlerinden farklılık göstermektedir. Tevrat ve İncil'e göre altı bin yıl önce olduğu ileri sürülen yaratılma hadisesi, diğer dinlerin kaynaklarında farklı farklı tarihlendirmeler yapılarak geçmektedir. Bilimsel veriler ise yaratılışın dört milyon yıl önce olduğunu söylemektedir. Ateistler: "*Bunlara göre tek Tanrılı dinlerin yaratılış başlangıcı olarak verdikleri tarihler, ne tarihsel kaynaklara, ne de bilimsel kanıtlara uyuyor. Allah-varsa eğer- neden doğrusunu yazdırtmadı acaba?"*[521] şeklinde sorular yönelterek bunlara inananlardan cevap beklediklerini ifade etmişlerdir.[522]

---

517 El-Bakara 2/30

518 Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Bunları biliyor muydunuz?" (Erişim 17 Ağustos 2021); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Yaratılış" (Erişim 17 Ağustos 2021); Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Âdem'in Cennetten Kovulması" (Erişim 17 Ağustos 2021).

519 Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Sümer'den Tevrat'a, Tevrat'dan Kuran'a söylencelerin peşinde…" (Erişim 17 Ağustos 2021).

520 Ateizm Blog, "Yaratılış".

521 Ateizm Blog, "Yaratılış".

522 Ateistlerin dinî metinleri sanki bir bilim kitabıymış gibi ele almaları bütün din eleştirilerinde meydana gelir. Vahiy kaynaklı metinlerin hiçbir bilimsel iddiası olmamasına rağmen ateistler bu metinlere bilimin

Hz. Âdem'in cennetten kovulma kıssası Tevrat'ta Kur'ân'daki anlatımına göre daha ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Ateistlere göre bu kıssa da Sümer inançlarından alınmış bir anlatıdır.[523] Sümer'de güneş tanrısı suyu yaratır ve su ile birlikte diğer bitkilerin meydana gelmesini sağlayan yer tanrısı, bahçesinde çeşitli meyveler yetiştirir. Bilgelik tanrısının bu meyveleri tatmasına kızan yer tanrısı, onu ölümlü olmakla cezalandırarak lanetler. Sümer mitolojisinde ayrıntılı bir şekilde yer verilen bu anlatıda, bilgelik tanrısı bu lanetlenmenin ardından hastalanır ve onu iyileştiren tanrıça kelime manasıyla 'hayatın hanımı'dır. Ateistler bu ismi kutsal kitaplarda geçen ve Âdem'in karısı olarak isimlendirilen 'Havva' ile bağdaştırmışlardır.[524]

Tevrat'ta ve Kur'ân'da Tanrı'nın cinsiyetinin erkek olarak ifade edilmesi yine Sümer inancındaki ataerkil Tanrılara bağlanmaktadır.[525] Ateistler paylaştıkları bu röportajda Kur'ân'ın Muhammed'in şiirsel ifadeleri olduğunu, o günün şartlarında kendi koymak istediği yasaları bu şekilde ifade ettiğini ancak etrafındaki insanlar tarafından vahiy olarak algılandığını şu şekilde ifade etmiştir: "*Kuran'ın, o günün yaşantısına göre yazılmış bir kitap olduğunu görüyoruz. Muhammed çok akıllı bir adam. Sonra, yazısız milletlerde şiir çok ilerlemiştir. Araplarda şiir yaygındır. Sümer'de de eskiden kalma bir adet olarak şiir vardır. Muhammed'in yazdırdıkları bir tür şiirdir. Kişisel yaşantısıyla ilgili ya da toplumda yaşanan olaylarla ilgili sorunları şiirsel bir dille anlatıyor. Bu anlatılar da vahiy olarak kabul ediliyor. Ama gerçekte Muhammed'in, o günün şartlarında koymak istediği kurallardır onlar.*"[526] Ateistler, Tevrat'ın ve Kur'ân'ın vahyedilmiş olduğuna inanmadıklarını beyan ederken gerekçe olarak

---

kullandığı yöntemleri uygulamaya kalkmaktadırlar. Bu noktada kutsal kitapların anlaşılmasında başlangıç itibarıyla teknik bir hata yapıldığı görülmektedir. Kutsal kitaplar ders kitabı veya bilimsel bilgileri içeren kitaplar değildir.

[523] Ateizm Blog, "Âdem'in Cennetten Kovulması".

[524] Ateizm Blog, "Âdem'in Cennetten Kovulması".

[525] Ateizm Blog, "Sümer'den Tevrat'a, Tevrat'dan Kuran'a söylencelerin peşinde…" Muazzez İlmiye Çığ'ın Tanrı'nın cinsiyeti olduğu konusunda *Kitab-ı Mukaddes*'e atıf yapmakta,*"Seni ben kırda henüz göbeğin kesilmeden kanlar içinde atılmış olarak buldum. Seni aldım, yıkadım, seni güzelleştirdim, yetiştirdim, bilezikler taktım, ipekli elbiseler aldım. Üzerine eteğimi attım (Bu deyim İsrail dilinde cinsel ilişkide bulunmak demek). Seninle bir anlaşmaya girdim. Sonra senin güzelliğin diğer milletler arasında yayıldı. Sen Babillere kadar gittin fahişelik yaptın…"* bu ayeti Tanrı'nın erkek olmasına delil göstermektedir. Kur'ân'dan aynı içerikli herhangi bir ayete atıf yapamamakta ancak Kur'ân'ın Tevrat'ın kopyası olduğu tezini sürdürerek Kur'ân'da da Tanrı'nın cinsiyetinin erkek olduğu iddiasında bulunmaktadır.

[526] Ateizm Blog, "Sümer'den Tevrat'a, Tevrat'dan Kuran'a söylencelerin peşinde…".

'Allah'ın Musa'ya ve Muhammed'e ayrı ayrı ve karmakarışık olarak bu kitapları yazdırmasını' mantıksız bulduklarını söylemektedirler.[527]

Kadınların tarlaya benzetilmesi, zina edenlerin taşlanma cezası, Tevrat'ta geçen Yahudilerin üstün ırk olduğu hususu, dinlerde kutsal kabul edilen yedi rakamı, rüyaların Tanrı tarafından insanlara bilgi verdiği bir araç olarak görülmesi gibi konular Sümer inancına dayandırılmaktadır.[528] Hristiyanlıkta bulunan törenler, kiliselerin içindeki heykeller, rahibelerin kiliseye çeyizleriyle birlikte kendilerini adamaları, Tevrat'ta geçmekte olan ilahiler, atasözleri ve deyimler, altı gün çalışma sonunda yedinci gün dinlenme, kurban etme gibi konular da ateistlere göre Sümer dininde yer almış ve diğer dinlere buradan geçmiştir.

Tevrat ve Kur'ân'ın kaynağını Sümerlilere bağlayan yukarıda anlattığımız görüşler ateistlerin İslâm'ın kökenine dair görüşlerini oluşturmakta ve onlar bu bilgilerin peygamberler tarafından eski kaynaklardan nakille yayıldıklarını iddia etmektedirler.[529] Onlara göre Kur'ân zaten Tevrat'ın "kötü bir kopyası" olup Tevrat'ta bulunan anlatıların Muhammed tarafından değiştirilerek aktarılmasıyla oluşturulmuş bir kitaptır.[530] Sümer dini hakkındaki bu bilgiler de Tevrat'ın kökeni ile ilgili onları "aydınlatmış" ve kutsal kitapların asıl kaynağı hakkında onları açıklamalarda bulunmaya itmiştir. Kur'ân ve Tevrat'ta ortak olarak zikredilen tek, yaratıcı, sonsuz kudret sahibi, 'Ol' deyince olduran Tanrı'nın özellikleri ortak olarak Sümer inancında geçmektedir. Nuh tufanı ve Nuh peygamberin kıssası, Musa'nın bir kutu içinde nehre salınması ve Musa'ya Tanrı'nın perde arkasından konuşması, Süleyman'ın meselleri, Lut peygamberin anlatıları, İsa'nın annesi Meryem'in özellikleri Sümer dininde farklı isimlerle ancak olayların aynı olduğu mitolojik anlatılarda geçmektedir.[531] Ateistlere göre tüm bu anlatılar dinler tarafından değiştirilerek kopya edilmiş, peygamberlerin de etkisiyle dinler içinde farklı anlamlar kazanarak devam ettirilmiştir.

Kısacası bütün bu meseleler ateistlerce şu şekilde özetlenmiştir: "*Görülüyor ki; gerek Musevilik, gerek Hıristiyanlık, gerekse de İslamiyet'te bulunan çeşitli uygulama ve inançların kökeni Sümer dininden kaynaklanmaktadır. Tüm peygamberler,*

---

[527] Ateizm Blog, "Sümer'den Tevrat'a, Tevrat'dan Kuran'a söylencelerin peşinde…".
[528] Ateizm Blog, "Sümerler, Sümer Dini ve Tek Tanrılı Dinlerin Karşılaştırılması".
[529] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Kuran ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni" (Erişim 16 Ağustos 2021).
[530] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Kuran; Tevrat'ın Kötü Kopyası" (Erişim 16 Ağustos 2021).
[531] Ateizm Blog, "Kuran ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni".

kendilerinden önce gelen ve kendilerini Tanrı elçisi olarak tanıtan ve böylece saygı ve güvenirlik uyandırmak isteyen peygamberlerin uydurdukları dinlerden şu ya da bu şekilde esinlenerek yeni bir din uydurmuşlardır."[532]

2.2.2. Kur'ân'a Dair Eleştiriler

İncelediğimiz sitelerde İslâm'a dair eleştiriler başlığı altında İslâm dininin ana kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'e yönelik iddialar bulunmaktadır. Ateistlerin Kur'ân hakkında en temel tezleri Kur'ân'ın Allah kelâmı olmadığı, Tanrı tarafından gönderilmediğidir. Bu tezlerini Hz. Muhammed'in onu yazdığı iddiasına dayandırarak kendilerine göre çeşitli delillendirmelerle ifade etmektedirler. Kur'ân'da bulunduğunu iddia ettikleri çelişkili ve bilim dışı ayetler, tekrarlanan ayetler, Kur'ân'ın evrensel bir kitap olduğuna itiraz, Hz. Ömer'in Kur'ân'a etki ettiği iddiası, Hz. Muhammed'in diğer sahabilerden yardım alarak Kur'ân'a ayetler koyduğu iddiası bu ana başlık altında incelenmiştir.

2.2.2.1. Kur'ân'ın Allah'ın Vahyi Olmadığına Yönelik İddialar

Kur'ân'a dair ilk reddiye onun evrensel kaideler içeren bir kitap olduğuna karşı dile getirilmiştir. Kur'ân'ın Arapça olması sebebiyle bu kitabın yalnızca Araplara hitap ettiğini savunmuşlardır. Onlara göre Kur'ân'ın kendisi de bu iddiayı sürdürmekte, Tanrı adaletsizlik yaparak diğer dilde konuşan toplumları muhatap almamaktadır.[533] Kaldı ki Kur'ân günümüzdeki Araplara da hitap etmemekte ve içerdiği kurallar günümüzdeki Arap toplumunu da kapsamamaktadır. Çünkü şu an yaşayan Araplar Kur'ân Arapçasından anlamamakta, anlamak için ayrı bir eğitim almaları gerekmektedir. Sıradan insanların Kur'ân'ı, yani Tanrı tarafından gönderilen emirleri ve yasakları anlamaları için ilahiyatçılara ihtiyaç duymaktadırlar. Ateistlere göre bu durum Tanrı'nın adaletsiz davranmasının bir örneğidir.[534] Tanrı'nın geçmişte ve bugün, dünyanın her yerinden insanlar tarafından anlaşılmayacak bir kitap göndermesi makul değildir. Kur'ân'ın Arap dilinde olması ve tüm Müslümanlar tarafından bu haliyle anlaşılmaya zorlanması aynı zamanda dilsel ve kültürel bir asimilasyon anlamına yorulmuştur. İslâm'ı benimseyen devletlerin dilleri Arap dilinden geçme kelimelerle dolmuş, bu durum adı geçen milletlerin hem fikir dünyalarını hem de yaşam tarzlarını etkilemiştir.

532 Ateizm Blog, "Sümerler, Sümer Dini ve Tek Tanrılı Dinlerin Karşılaştırılması".
533 Turan Dursun, "Kuran'a göre Kur'an Evrensel Değildir".
534 Turan Dursun, "Kuran'a göre Kur'an Evrensel Değildir".

Türkiye'de de günlük hayatta kullandığımız çoğu kelime kökeni Arapçadan gelmekte, her ne kadar anadilimiz olan öz Türkçeye dönüş devlet kurumları vasıtasıyla çabalansa da İslâm'ın yaptığı bu tahribat tamir edilememektedir.[535]

Bu başlık altında Kur'ân'ın orijinalliği de eleştiri konusu yapılmıştır. Onlara göre Hz. Muhammed'e indirilen ve vahiy kâtiplerine yazdırdığı orijinal Kur'ân elimizde bulunmamaktadır ve günümüze ulaşmamıştır. Yine Hz. Ebû Bekir döneminde toplanan, Hz. Osman döneminde çoğaltılan Kur'ânlar da bugüne ulaşmamıştır.[536] Ayrıca ateistlere göre Kur'ân'ın ilk derlemeleri ve sonraki derlemeleri arasında farklılık olmasaydı halifeler tarafından yazılan ve çoğaltılan Kur'ân nüshaları yakılmayacaktır. Mushaflar arasında belirgin bir farklılık olduğu için zamanın halifelerinin farklı nüshaları yakarak yok ettiğini savunan ateistler bu vesileyle İslâm'ın asıl kaynağının geçerliliğini sorgulamışlardır. Hz. Osman'ın halifelik döneminde Hz. Peygamber'in güvenilir olarak zikrettiği sahabilerin mushaflarını yaktırması iddiası yine başka bir eleştiri konusudur. Bu açıklamalardan yola çıkan ateistler, Kur'ân'ın Hz. Muhammed döneminden çok sonra yazıldığını, bu gecikmenin onun güvenilirliğini düşürdüğünü savunmaktadırlar.[537] Müslümanların Kur'ân'ın tek bir harfinin bile değiştirilmediğini savunması sahabilerin kendi nüshalarında bile farklılıklar olduğu gerekçesiyle reddedilmektedir. Ateist sitelere göre *'Yapılan inceleme ve aktarmalarla görülen o ki: Muhammed'in "vahiy kâtiplerine yazdırdığı" bildirilen "Kuran"ın ne "aynı" ne de "tümü" bugünkü Kuran'da yoktur.'*[538]

Kur'ân hakkında gündeme getirilen başka bir konu da Kur'ân'ın Hz. Muhammed tarafından yazılmış ve uydurulmuş bir kitap olduğu ve Hz. Muhammed'in onu yazdırmayı önemsememiş olmasıdır. Buna göre Kur'ân bir topluluktan yardım almasıyla, yardımcıları veya köleleri olan öğretmenlerinden "eskilerin masallarını" yeni duruma uyarlamasıyla veya yardımcılarının ona söylemesi şeklinde yazılmış olabilir.[539] Ayrıca "Eğer Tanrı olsaydı Kur'ân'ın yazılmasını emretmesi gerekirdi", "Böylesi bir husus Tanrı tarafından gözden kaçırılamazdı" şeklinde iddialarını dile getiren ateistler

---

535 Turan Dursun, "Kuran'a göre Kur'an Evrensel Değildir".

536 Ateizm Blog, "Kuran'ın Orijinalleri Yakıldığı İçin Şimdi Yok", Ateistler bu konuda Turan Dursun'un *Din Bu* adlı kitabının birinci ve üçüncü cildindeki bilgilerden faydalanmışlardır. Dursun ise bu bilgileri Buhârî'nin (ö.256) *el-Câmi'u's-sahîh*'i, Subhî es-Sâlih'in (1926-1986) *Mebâhis fî 'ulûmi'l- Kur'ân*'ı, Süyûtî'nin (ö.911) *el-İtkan fî 'ulûmi'l-Kur'ân*'ı gibi eserlerden faydalanarak oluşturduğunu belirtmiştir.

537 Pozitif Ateizm, "Kur'an'ın Tek Harfi Bile Değiştirilmedi mi?" (Erişim 16 Ağustos 2021).

538 Ateizm Blog, "Kuran'ın Orijinalleri Yakıldığı İçin Şimdi Yok".

539 Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"

Hz. Muhammed'in insanî zafiyeti sebebiyle Kur'ân'ın yazılmadığı iddiasındadırlar.[540] Hz. Muhammed'in okuma ve yazma bilmediğini de kabul etmemekte okuma yazma bilmese bile İbranice ve Süryanice bilenlerden yardım alabileceğini savunmaktadırlar.[541] Özellikle Yahudilik, Hıristiyanlık ve Mecusilik gibi farklı dinlerden İslâm'a girenlerden bu dinlerin ayrıntılarını öğrenmiş ve onları İslâm'a uyarlamış olabileceği ihtimalini dile getirmektedirler.[542] Buna göre Hz. Muhammed yaşadığı toplumdaki siyasi otorite eksikliğini hissederek buna uygun kurallar oluşturmuştur. Mekke, Mezopotamya kültür mirasını, özellikle de Sümer geleneklerini barındıran ve toplumda Hıristiyan ve Yahudilerin şeriatlarının yaşanmakta olduğu bir şehir olduğundan Hz. Muhammed'in bu kültürleri iyi bildiği hatta uzman olduğu, her kültürden ve dinî geleneklerin mirasından yararlanarak ve "bilgi kaçakçılığı" yaparak ortaya Kur'ân-ı Kerim'i getirdiği savunulmaktadır.[543] Ateistlerce Kur'ân Hz. Muhammed tarafından yazıldığı için içeriği belli bir sistematiğe ve düzene sahip olmamakla birlikte, diğer dinlerden edinilen bilgilerin günlük hayatına uygulamalarını ayet olarak zikrettiği, geri kalan söz ve fiilleri ise hadis olarak literatüre geçtiği iddia edilmektedir.[544] Bu açıklamalardan çıkan hâsılaya göre Kur'ân Allah kelamı değil, Hz. Muhammed'in sözleridir.[545] Kısacası ateistlere göre *'Kur'an'ın oluşması için Muhammed'e yardım edilmiş, öğretmenlik etmiş olmalarını düşünmek akla uzak değil. Aklın ve mantığın kabul edemeyeceği şey, "Tanrı'nın, insanlara gökten mesaj göndermesi" ve bunun için şu ya da bu insanı aracı olarak seçmesidir.'*[546]

Kur'ân hakkındaki eleştirilerden birisi de ayetlerde sıkça tekrar yapılmasıdır. Eğer bu ayetler çıkarılsa Kur'ân üçte biri kadarına inecektir.[547] Kur'ân'ın bizzat insan yazımı olmadığını vurgulayan ayetler, Tanrı'nın kendini adeta putlarla yarışırcasına övmesi ve Muhammed'i övmesi ile ilgili ayetler[548],Tanrı'nın insanları sebepsizce ve isteğine göre

---

540 Pozitif Ateizm, "Kur'an'ın Tek Harfi Bile Değiştirilmedi mi?" (Erişim 16 Ağustos 2021).
541 Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"
542 Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"
543 Turan Dursun, "Kuran'ın Kökeni - Giriş".
544 Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"
545 Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Kuran, gerçekten Allah'ın kelamı (sözleri) mi?" (Erişim 17 Kasım 2021).
546 Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"
547 Turan Dursun, "Kur'an'daki Sonu Gelmez Tekrarlamalar ve Bundan Doğan Sakıncalar".
548 Turan Dursun'un kendi sitesinde İlhan Arsel'in yazıları yayınlanmış ve okuyucuya sunulmuştur. Arsel burada Tanrı'nın sürekli kendini sebepsizce övmesini onun putlarla bir yarış haline girmesi şeklinde anlamlandırmıştır. Putların güçsüzlüğünü Tanrı'nın ise oldukça yüce ve kudretli olduğunu içeren ayetler

saptırması veya doğru yola iletmesini içeren ayetler ve Âdem'e kafa tutan iblisin cennetten kovulması hakkındaki ayetler zaman zaman tekrar edilmektedir.[549] Bu ayetler hem içerik olarak birbiri ile çelişik sayılmakta, hem de "gereksiz" tekrarlanmaları sebebiyle Kur'ân'ın insan elinden çıktığı iddiasını güçlendirmektedir. Allah'ın dilediği insanları saptırması ve dilediklerini doğru yola iletmesi ile ilgili ayetler ateistler tarafından Kur'ân'daki çelişkili ayetlere dair sıkça dikkat çekilen bir diğer konudur.[550] Allah'ın bütün insanların kurtuluşa ermesini istemeyişi onun "zalim" ve "cezalandırmaktan hoşlanan" olması ile ilişkilendiren ateistler böyle bir şeyin Tanrı'nın yüce olmasıyla çeliştiğini savunmuştur. Yine Allah'ın herkesi tek bir kavim olarak yaratabilecekken bunu yapmaması, tüm insanları itaat eden bir kavim olarak yaratabileceği halde böyle yaratmaması gibi konularda çelişki görülmekte ve yüce bir Tanrı'nın bu kadar çok çelişki içeren bir kitap göndermeyeceği vurgulanmaktadır.[551] Ateistlere göre masallar ve hikâyelerde de Kur'ân'daki anlatımlara benzer tarzda tekrarlama, kafiyelerden yararlanma gibi anlatım teknikleri kullanılmıştır.[552]

Kur'ân'daki tekrarlanan ayetleri Hz. Muhammed'in unutkanlığına, sürekli tekrar edilen şeylerin insanların beyinlerinde uyuşukluk etkisi oluşturmasına ve onların bilinçlerini kapatıp itaati kolaylaştırmasına, kafiyeli ifadelerin insanları büyülemesine, Hz. Muhammed'in bu hikâyeleri Yahudi ve Hıristiyan hocalarından farklı zamanlarda dinlemesine bağlamaktadırlar. Kur'ân'daki ayet tekrarlarının bilimsellikten ve anlamlılıktan uzak olarak gören ateistler, bunun amaçlı olarak yapıldığını ileri sürmektedir. Ayetlerde sürekli olarak Tanrı'dan gelecek olan nimetlerin zikredilmesi, erkeklere hurilerin verileceği hususu ateistlere göre yüce bir Tanrı'nın vaatlerine benzememektedir. Bu ayetler Arap toplumunun Tanrı'dan ziyade nimetlere odaklanmasını sağlamış ve itaati pekiştirmiştir. 'Hz. Muhammed'e itaat eden Allah'a itaat eder' mealindeki ayetlerin itaat ve teslimiyeti vurgulaması da insanlara baş eğdirmek amacıyla ve onların düşünmelerini engellemek amacıyla seçilmiştir. İslâm

bu putlar ve Tanrı rekabetinin bir sonucudur. Bu da Kur'an'ın aslında Tanrı tarafından gönderilmesine değil de insanlar tarafından yazılmasına ispat sağlar.

[549] Kur'an'ın insan yazımı olmadığını vurgulayan ayetler; Yûnus 10/37-39, es-Secde 32/1-3, Tanrı'nın kendini ve Hz. Muhammed'i övmesi ile ilgili ayetler; el-Hac 22/64, İbrâhîm 14/4, Tanrı'nın insanları saptırması ya da doğru yola iletmesi ile ilgili ayetler; el-Kehf 18/17, el-İsrâ 17/97, İblisin cennetten kovulmasıyla ilgili ayetler; el-A'râf 7/11-18, el-Hicr 15/31-34.

[550] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Çelişkili Ayetler" (Erişim 30 Kasım 2021).

[551] Pozitif Ateizm, "Çelişkili Ayetler".

[552] Turan Dursun, "Kur'an'daki Sonu Gelmez Tekrarlamalar ve Bundan Doğan Sakıncalar".

kelimesi bile ateistlere göre itaati ve teslimiyeti vurgulayarak insanların düşünmelerinin önlerini set çekmektedir.[553]

Kur'ân'ın güvenirliği başlığı altında daha çok Hz. Muhammed'in peygamberliğine eleştiriler[554] ve onun Kur'ân'ı yazdığına dair iddialar[555] tartışılmıştır. Kur'ân'ın Tanrı'nın sözü olmaması ve Hz. Muhammed'in peygamber olmaması paralel olarak savunulmuştur. Ateistlere göre Hz. Muhammed, yaşadığı coğrafyada Yahudi ve Hıristiyanları gözlemlemiş onların kendi dillerinden olan kutsal kitapları okumalarından esinlenerek Arapların da kutsal kitapları olması gerektiğini düşünmüştür.[556] Hz. Muhammed bu düşünceden yola çıkarak peygamber olduğunu iddia etmiş ve Tanrı'dan vahiy aldığını insanlara bildirmiştir. Ancak ona Mekke döneminde zengin ve güçlü kimselerden kimse inanmamıştır. Mekke'de güçsüz olduğu için kendisine gelen vahiylerde daha nahif bir dil kullanmış ve savaş yöntemini seçmemiştir. Tüm insanlara gönderilmiş bir peygamber olduğu iddiasıyla Mekke dışındakilerle de ilişki kuran Muhammed, siyasî zekâsıyla birlikte 'çetesini' genişletmiş ve kılıç yolu ile İslâm'ı yaymaya çalışmıştır.[557] Bir yandan kendi dinini yayarken diğer yandan Kur'ân'a Yahudi ve Hıristiyanların dinlerini değiştirdiklerini, onların Müslümanların düşmanı olduğu ile ilgili ayetler 'koyan' Muhammed bu sayede gücünü tekelleştirmiştir. En son noktada ise İslâm'dan başka din olmadığını, İslâm toplumları hariç diğer toplumların savaşılması gerektiğini savunmuştur.[558]

Kur'ân'daki ayetlere yönelik eleştirilerini farklı konu başlıkları altında sıralayan ateistler, İslâm'daki hukuk ve adalet problemini Kur'ân'daki ayetlerle temellendirmeye çalışmışlardır.[559] Müslümanların ne kadar çok günah işlemiş olsalar da Allah'tan başka ilah olmadığını ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu tasdik ettikleri takdirde cennete gitmelerini adalete ters olarak savunmaktadırlar. İslâm'da zina, hırsızlık, gasp gibi suçları işlemiş bir Müslümanın ölmeden önce kelime-i tevhidi söyleyerek bu büyük suçlardan arınabilmesi, ancak müşriklik, mürtedlik gibi dinî

---

553 Turan Dursun, "Kur'an'daki Sonu Gelmez Tekrarlamalar ve Bundan Doğan Sakıncalar".
554 Pozitif Ateizm, "Muhammed'in Peygamberliğine Eleştiri".
555 Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"
556 Pozitif Ateizm, "Muhammed'in Peygamberliğine Eleştiri".
557 Pozitif Ateizm, "Muhammed'in Peygamberliğine Eleştiri".
558 Pozitif Ateizm, "Muhammed'in Peygamberliğine Eleştiri".
559 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hukuk ve Ahlak Anlayışıyla İlgili Bazı Sorular".

durumların ne olursa olsun affedilmemesi de eleştirilen bir diğer husus olmuştur.[560] Toplumun huzurunu bozan ve toplumsal düzeni tehdit eden suçlar affedilmiş ancak 'fikir suçları' denebilecek Tanrı inancının olmaması ya da Tanrı inancından vazgeçme suçları affedilmeyerek ölüm gibi büyük cezalara çarptırılmıştır. Bu konuda ateistlerin iddiası, Muhammed'in fikrî otoritesini sarsanlara yaşam hakkı vermediği ancak hırsızlık, zina, kumar gibi büyük günahlardan arınacak yöntemleri ise kendi takipçilerine sunduğu şeklinde olmuştur.[561] Takipçileri ne kadar büyük günah işlemiş olsa da hatta 'dağlar kadar' günahı olsa da onlara 'Lâ ilâhe illallah' kelimesini söylemelerini tavsiye ederek kurtulabileceklerini müjdelemiştir.[562]

Ateistler İslâm âlimleri ve ilahiyat hocalarının Müslümanların Kur'ân'ı anlamaları ve tefsir etmeleri için bazı ön koşullar belirlemelerini de eleştirmişlerdir. Örneğin ayetlerin iniş sebepleri (sebeb-i nüzul) ile ilgili bilgiler, ayetlerin iniş sırası ve indiği şehir (mekkî/medenî oluşları) gibi hususlar âlimlerin koyduğu ön koşul bilgiler arasında sayılmaktadır. Hâlbuki ilahiyatçıların Kur'ân'ı anlamak için halka koyduğu bu kıstaslar kandırmacadan ibarettir. Asıl sorulması gereken soru Hz. Muhammed'in gerçekten okuma yazma bilip bilmediği, yaşadığı çevrede böyle bir kitabın oluşturulup oluşturulamayacağına dair olmalıdır.[563] Ateistlerin bu noktadaki savunusu Hz. Muhammed'in kendi döneminin dinî ve mitoloji tarihini iyi bir şekilde okuyan ve Tanrı'ya iftira atarak ondan vahiy aldığını iddia eden biri olduğudur. Kendi toplumunun siyasi ve sosyokültürel ortamını değerlendiren Hz. Muhammed, insanları baskı altında tutabilmek ve gerektiğinde yönetebilmek amacıyla ayet adı altında kurallar topluluğu oluşturmuştur.[564] Günümüzde insanların halen Kur'ân'a inanması ve İslâmî kuralları benimsemesi ateistlere göre talihsiz bir olaydır. Ateistler bu durumu yöneticilerin Kur'ân'ın Tanrı tarafından gönderildiğine inanmasına, insanları baskı altında tutmak ve sömürmek amacıyla inancı kullanmalarına ve ayrıca daha iyi bir sistem bulamamalarındaki acziyete bağlar.[565] Ateistler Kâbe'nin tamiri sırasında Hz. Muhammed'in burada çalıştığını ve o esnada Süryanice yazılmış bir kitap bulunduğunu söylerler. İddialara göre Hz. Muhammed bu kitaptan yararlanarak Kur'ân'ı yazmıştır.

560 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hukuk ve Ahlak Anlayışıyla İlgili Bazı Sorular".
561 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hukuk ve Ahlak Anlayışıyla İlgili Bazı Sorular".
562 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Hukuk ve Ahlak Anlayışıyla İlgili Bazı Sorular".
563 Turan Dursun, "Kuran'ın Kökeni - Giriş".
564 Turan Dursun, "Kuran'ın Kökeni - Giriş"; Ateizm Blog, "Muhammed ve arkadaşları Kuran'ı nasıl hazırladılar?"
565 Turan Dursun, "Kuran'ın Kökeni - Giriş".

Hatta Zeyd b. Sabit'e Süryanice öğrenmesini tavsiye etme sebebi de bulunan kitaptaki bilgileri çevirmek istemesidir. Zeyd b. Sabit'in Yahudi olup sonradan İslâm'ı seçmesi ve vahiy kâtipliği gibi önemli bir işle görevlendirilmesi ateistlere göre şüpheli bir meseledir. Ateistler bu iddia üzerinden Hz. Muhammed'in Yahudi asıllı Zeyd'den yardım alarak, eski kutsal kitap bilgilerinden de faydalanarak Kur'ân'ı oluşturduğu tezini ileri sürmektedirler.[566] Yahudiler ve Hıristiyanlarla iç içe bir hayat yaşayan Hz. Muhammed bu dinleri derinlemesine bilmekte, Varaka b. Nevfel, Hz. Hatice gibi diğer dinler ve kültürler hakkında bilgi sahibi olan yakınındaki isimlerden de yararlanmaktadır.

Hz. Ömer'in Kur'ân'a etki ettiği iddiası ateistler tarafından dikkat çekilen diğer hususlardan biridir.[567] Hz. Ömer'in Hz. Muhammed'e verdiği tavsiyeler sonrasında Hz. Ömer'in fikirlerini onaylayan ayetler nazil olmuştur. Bu durum farklı âlimler tarafından farklı sayılarla örneklendirilmekle birlikte on beş, yirmi bir veya otuz ayetin bu şekilde indiğini belirtenler de mevcuttur. Ateistler, yukarıda belirttiğimiz tezlerini burada da sürdürerek Hz. Muhammed'in Hz. Ömer'den tavsiyeler alarak Kur'ân'a istediği ayetler koyduğunu iddia etmektedirler.[568] Hz. Ömer, Hz. Muhammed'e kadınların örtünmesi gerektiği, kadınların erkeklere karşı itaatsizlik ettikleri ve gerektiğinde dövülebilmeleri, evlere izinsiz girilmemesi hususunda öneriler sunmuştur. Onlara göre Hz. Muhammed Ömer'den korktuğu ve onun baskıcı yönünden çekindiği için Kur'ân'a bu ayetleri yerleştirmiştir.[569]

Hz. Muhammed'in Kur'ân'ı diğer dinlerden ve kutsal kitaplardan esinlenerek yazdığı iddiası,[570] Kur'ân'ın Arapça ve bu sebeple yalnızca Arap dini olduğu iddiası, Kur'ân'ın bir araya getirilmesi ve ilk nüshalarının ortadan kaldırılması, en eski Kur'ân'ın 10. yüzyıla ait olması, 7 vecih üzere farklı şekillerde okunması, Kur'ân'ın değiştirildiği iddiası, Kur'ân'daki tekrarlamalar gibi başlıklar altında sosyal medya hesapları Kur'ân'a dair eleştirilerini ileri sürmüşlerdir. Onlar Kur'ân'ın insan eseri olduğu iddiasını yine Kur'ân'daki ayetlerden yola çıkarak ileri sürmüşler, "*De ki: Gelin,*

566 Turan Dursun, "Kur'an'ın Kaynağına Işık Tutacak Önemli Bilgiler".
567 Ateist Canavar, "Arif Tekin: 'Hz. Ömer'in Kuran'a etkisi'".
568 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Halife Ömer" (Erişim 29 Ocak 2022).
569 Turan Dursun, "Halife Ömer".
570 Doruktaki Beyin, "'İslamiyetin karma bir Din olduğunu her zaman vurguluyoruz. Gün geçmiyor ki Kuran'da ki ayetlerden birisinin daha Sümer,Babil,Tevrat,İncil vs. kaynaklarıyla benzeştiğini görmeyelim. Muhammed ne duyduysa,ne öğrendiyse hepsini karman,çorman kitabına eklemiş. İşte bir örnek daha;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).

rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım"[571] ayetinden yola çıkarak Kur'ân'ı Hz. Muhammed'in yazdığını, nelerin haram nelerin helal olacağını onun belirlediğini iddia etmişlerdir.[572] "*O Kur'an gerçekten değerli, güçlü ve arşın sahibi katında itibarlı bir elçinin sözüdür.*"[573] bu ayeti de ateistler Kur'ân'ın Hz. Muhammed'in sözü olduğuna kanıt olarak yorumlamış,[574] "*….Peygamber size ne vermişse onu alın ve size neyi yasaklamışsa ondan kaçının…*"[575] ayetinden de Allah ve Hz. Muhammed'in eşit yetkilere sahip olduğunu savunmuşlardır.[576] İddialara göre Hz. Muhammed Kur'ân'ı yazarken kendi gücünü de garanti altına almış, bu şekilde otoritesini sağlamlaştırmaya çalışmıştır.[577] Kur'ân'ın değiştirilmediğini reddeden ateistler, Libya'da Müslümanların kabul ettiklerinden farklı bir mushafın bastırıldığı ve kullanıldığını, bu mushafın içinde farklı kıraat âlimlerinin benimsediği okuyuşların mevcut olduğunu ifade etmektedirler.[578] Hz. Muhammed döneminde dahi belirli bir Kur'ân nüshasının bulunmadığını iddia eden ateistler, bu iddialarıyla 'Allah tarafından korunan kutsal kitap' inancını çürütmeyi amaçlamaktadırlar.[579] Kur'ân'ın farklı vecihlerde okunmasının anlam değişikliğine yol açtığını, farklı nüshaların İslâm siyasetinde kavgalara sebep olduğu ve hapisle cezalandırıldığını belirtmektedirler.[580] "*…Hayır! O, senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş bir toplumu uyarman için rabbin tarafından gönderilen hak kitaptır…*"[581] ayeti Kur'ân'ın yalnızca Arap toplumuna indirildiği

---

[571]el-En'âm 6/151
[572] Doruktaki Beyin, "'0. Bu büyük hata Kuran'ın insan eseri olduğunun en net kanıtıdır;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[573] et-Tekvîr 81/19
[574] Doruktaki Beyin, "'0. Kuran Allah'ın sözleri deniyor. Oysa bu ayette resulün sözüdür deniyor;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[575] el-Haşr 59/7, el-A'râf 7/157.
[576] Doruktaki Beyin, "'0. Muhammed yetki bakımından Allah ile eşit şartlara sahiptir;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[577] Doruktaki Beyin, "'1. Muhammed Kuran'ı yazarken kendisini de,her bakımdan garanti altına almayı ihmal etmemiştir.'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[578] Doruktaki Beyin, "'0. Kuranın değiştirildiğine günümüzden(yakın geçmişten) en net kanıt;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[579] Doruktaki Beyin, "'1. Sürekli duyduğumuz bir cümledir; "Kuran asla değiştirilemez. O, Allah tarafından korunmuştur" Peki bu iddianın gerçeklik payı var mıdır.? Bunu dile getirenlerin kaçı Kuran ve Kuran tarihi hakkında bilgi sahibidir.? İşkembeden sallayarak Din savunması yapılmaz.!'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[580] Doruktaki Beyin, "'7. Sonra hapse tıkılırlar burunları sürttürülür,daha sonra çaresizce bu emri kabul edip kendilerine ait olan o iki Kuran mushafını meydanda yakarlar. Neticede arkasında Devlet erki olan Asım'ın mushafı yaygınlaştırılır. Bu yüzden günümüzde Asım mushafı ağır basar.'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022); Doruktaki Beyin, "'16. Ebu Davud bu kitabında sahabelerin bile farklı mushaflara sahip olduklarını,bu durumun sahabeler arasında kavgalara sebep olduğundan bahsediyor. Başka alimlerin de musaflar arası farklılıklara dair eserleri mevcut.'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[581] es-Secde 32/3

şeklinde yorumlanmış,[582] Kur'ân'daki birçok ayetin o dönemin Arap şairlerinin şiirlerine benzediğini bu benzerlikten yola çıkılarak Arap şairlerinin üslubunun kopyalanarak Kur'ân'a geçirildiği de iddia edilmiştir.[583] Bu gibi iddialar Kur'ân'ın Tanrı kökenli değil insan kökenli olduğu tezi merkeze alınarak dile getirilmiş, inananları kutsal kitap konusunda 'aydınlatmanın' ateist hesapların gayesi olduğu belirtilmiştir.

2.2.2.2. Çelişkili ve Bilim Dışı Kabul Edilen Ayetler

Ateistlere göre Kur'ân, bugünün bilimsel verilerine uymayan ve birbirleriyle çelişen ifadeler barındırmaktadır.[584] Dinlerin geçmişte ve gelecekte her şeyi bilen olarak tanımladığı Tanrı'nın insanlara bilimsel olmayan bir kitap göndermesi sorgulanmaktadır. Örneğin kutsal kitaplarda belirtilen dünyanın yaşı ile bilimsel verilerin günümüz insanlarına sunduğu veriler karşılaştırılmakta, dünyanın altı günde yaratıldığı kıssası eleştirilmektedir.[585] "Günler" ifadesiyle dönemlerin kastedildiği savunusu da eleştiren ateistler, Müslümanların sahih kabul ettiği hadis kitaplarında apaçık bir şekilde Allah'ın altı günde âlemi yarattığına dair hadislerin bulunduğunu ve bu lafzın tevil edilemeyeceğini söylemişlerdir.[586] Aslında Kur'ân'la bilimsel ilgi kurmanın anlamsızlığından bahisle bu anlatılanların bilimsellikle uzaktan yakından ilişkisinin olmadığı, ama bilimsel bilginin önem kazandığı çağlarda bu durumun din adamlarının sık sık başvurdukları bir yöntem olduğu ileri sürülmektedir.[587]

Kur'ân'daki ayetlerle ilgili yüzeysel bir okuma mantığı takip eden ateistler Tanrı'nın tutumu hakkında Allah'ın dilediği takdirde iman ettirebileceği kişileri iman ettirmeyerek cehenneme atmasına dikkat çekmektedirler. Bu sebeple Tanrı'nın inanmayanlar hakkında 'dileseydik iman ederlerdi' şeklinde cümleler sarf edip ancak

---

[582] Doruktaki Beyin, "'0. Kuran yalnızca Arap kavmine indirilen bir kitaptır;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[583] Doruktaki Beyin, "'6. Arap şairlerinin edebi terimleri ve dili kullanma biçimleri olduğu gibi kopyalanıp Kuran'a geçirilmiş. Yiyiyorsa bu kitabın benzerini getirin diye posta koyanlar,evvela bu kitabın neden oradan,buradan çalıntı bir çok ayet barındırdığını irdelesinler.'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022); Doruktaki Beyin, "'0. Kuran'da ki bir çok ayet,eski Arap şairlerinin şiirleriyle benzeşiyor;'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).
[584] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kuran'daki Akıl ve Bilim Dışılıklar 1+2 : Ölülerin Diriltilmesi" (Erişim 20 Kasım 2021); Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kur'an'dakî 'Çelişki'lerden... (I)" (Erişim 20 Kasım 2021).
[585] Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Altı Günde Yaratılış",(Erişim 20 Kasım 2021).
[586] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Kuran'daki Akıl ve Bilim Dışılıklar 4" (Erişim 20 Kasım 2021).
[587] Turan Dursun, "Kuran'daki Akıl ve Bilim Dışılıklar 1+2 : Ölülerin Diriltilmesi".

onların iman etmesini sağlamaması tutarlı değildir, yorumunu yapabilmektedirler.[588] İyi niyetli ve insanların iyiliğini dileyen bir Tanrı'nın hem insanların iman etmesini emretmiş olması hem de insanlar O'na iman etmiyorlar diye cehenneme atması büyük çelişki olarak ifade edilmektedir.[589] Ayrıca Tanrı kendi buyruklarına uymayan kimseleri şeytan ile dost yaptığını söylemektedir. Dilediği kişinin gönlünü İslâm'a açan dilemediğini ve emirlerine itaat etmeyenleri şeytanla dost eden bir Tanrı adalet duygusundan yoksun sayılmıştır.[590] Hidayet konusunda insan iradesinin göz ardı edilmesi ve iradesi bulunmayan bir konuda kendisine ceza verilmesi de adaletsiz bulunmuştur.

Kur'ân'ın kullandığı mecaz, edebî ifade ve sanatları hiçe sayan ateistler Tanrı'nın fiilleri ve ayetleri arasında sürekli bir 'keyfîlik', 'çelişiklik' ve 'adaletsizlik[591] arayarak hareket etmişlerdir. Mesela Tanrı'nın 'cehenneme doydun mu ?' şeklinde soru sormasını da makul görmeyerek cehennemi insanlarla dolduracağını belirten ve 'Rahîm' ismi ile zahiren çelişen Tanrı'nın, bunun üzerine kendi yarattığı cehennemin kapasitesini bilmeyerek 'Âlim' ismi ile de çeliştiğini söyleyebilmişlerdir. Bu polemik yüklü anlayış onların Allah'ın melekleriyle birlikte Hz. Peygamber'e salat getirmesini de anlamayacaktır. Bu ayeti aslında Muhammed'in övülme isteğinden ileri geldiğine yorulacak ve Kur'ân'a yine Muhammed tarafından eklendiği savunulacaktır.[592] Miraç hadisesinde geçen Allah'ın Müslümanlara ilk olarak 50 rekât namazı emretmesi daha sonra Hz. Peygamber'in Hz. Musa ile konuşarak bu namaz sayısının indirilmesini talep etmesi de Tanrı'nın yanlış, çelişkili karar veren ve fikir değiştiren bir yapıda olduğu şeklinde yorumlanıp eleştirilmiştir.[593] Ateistlere göre yüce olarak tanımlanan bir Tanrı'nın, kullarının o kadar fazla namaza gücü yetmeyeceğini bilmesi ve daha baştan bu emrini gerçekleştirmemesi gerekirdi.[594] Yine ateistlere göre bu kıssada Musa'nın

---

588 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular".
589 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 21: Dilediğini İmanlı Dilediğini de İmansız Yapan Tanrının Kafir Yaptığı Kişileri Şeytan İle Dost Kıldığını Kabul Edebilir misiniz?" (Erişim 16 Ocak 2022).
590 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular".
591 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular".
592 İlhan Arsel, Hz. Muhammed'in kişiliğini tanımlarken övülmeyi çok seven bir kişi olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre Muhammed o kadar çok övülmeyi sever ki insanlar ömürleri boyunca onu yüceltsin isterdi. Hatta kabirde dahi insanların onu övmeye devam etmesi için bazı hikâyeler 'uydurmuştu'. Bu noktada kabirde sorgulayıcı meleklerin insanlara gelip soru sorma hadisesini ve eğer 'Peygamberim Muhammed'dir denilirse insanların kurtulacağı hadisini kaynak olarak kullanır.
593 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 26: Tanrı'nın Yanlış ya da Çelişkili Kararlar Verdiğine ya da İnsanlardan Akıl Alarak İş Gördüğüne İnanır mısınız?" (Erişim 16 Ocak 2022).
594 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular".

Tanrı'dan ve Hz. Muhammed'den daha bilgili olması tutarsız gözükmektedir. Tanrı'nın fikir değiştirmesi hadisesine bir başka örnek olarak da Hz. Muhammed'e gelen 'Oku' emridir. Ateistlere göre, Tanrı'nın kendi görevlendirdiği peygamberinin okuma bilmediğini bilmiş olması gerekirdi, ancak daha sonra inen ayetlerde 'okuma bilmeyen, ümmi peygamber' lafızları geçmekte Tanrı'nın bilgisinde değişme gözükmektedir. Cennete gidecek olan erkeklere yeni olgunlaşan bakireler sunması[595]Tanrı'nın müstehcen kelimeler etmesi ve kendi ahlâkî kurallarını çiğnemesi olarak yorumlanmış ve yine Tanrı tanımına, O'nun ahlâkîliğine uygun olmayan bir içerik olarak görülmüştür.[596] Esasında ateistler bu kadar ayrıntı meselelere girerek 'Muhammed'in Kur'ân'ı yazdığı' tezlerini güçlendirmek ve onun çizmiş olduğu Tanrı tasavvurunun çelişkili, fikir değiştiren yapıda olduğunu göstermeyi amaçlamakta, öte yandan miraç hadisesi gibi hadislerde anlatılan detaylı olayları delil değerine dikkat etmeden eleştirebilmektedirler.

Kur'ân'da çelişkili ve birbirini yanlışlayan ayetlerin bulunduğunu iddia eden sosyal medya ateistleri farklı başlıklar altında bu ayetleri değerlendirmişlerdir.[597] Onlara göre çelişkili ayetler: Allah'ın inanan insanların kalbini doğruya iletmesi ancak yeryüzünde inanan ve Allah'ın kalplerini doğruya iletmediği suç işleyen birçok insanın bulunması[598], bir ayette gökler ve yerin oyun ve eğlence için yaratılmadığı ifade edilirken diğer ayette dünya hayatının oyun ve eğlence olduğunun bildirilmesidir.[599] Allah'ın İslâm dinini diğer dinlere üstün kıldığı ayetinden yola çıkılarak Allah'ın ilk olarak en mükemmel din olan İslâm dinini göndermemesi sorgulanmış,[600] Allah ve biz lafızlarının ayette aynı anda kullanılması başkasının konuşması olarak yorumlanmış,[601] cehennemliklerinin yiyeceklerinin bir ayette kanlı irin diğer ayette kötü kokulu dikenli

---

595 Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 22: Tanrının Cennette Erkek Kullarına Bakire Kızlar ve Oğlanlar Tedarik Edeceğine İnanır mısınız?" (Erişim 16 Ocak 2022).
596 Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular".
597 Doruktaki Beyin, "'0. Çelişkili ve hatalı ayetler silsilesi;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'4. Kur'an-ı bir bütün olarak uygulamak mümkün değildir, çünkü çelişkilerle doludur.'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
598 et-Tegābün 64/ 11, Doruktaki Beyin, "'0. Allah'a inanın kalbi doğruya iletilir çelişkisi;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
599 el-En'âm 6/32, ed-Duhân 44/38, Doruktaki Beyin, "'0. Oyun ve eğlence çelişkisi;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
600 es-Saf 61/9, Doruktaki Beyin, "'0. Diğer Dinlere üstünlük çelişkisi;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
601 Fâtır 35/27, Doruktaki Beyin, "'0. Aynı ayette Allah ve Biz çelişkisi;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

bir bitki olması ise çelişki olarak görülmüştür.[602] Kötülüğün bir ayette Allah'tan geldiği ifade edilirken bir başka ayette ise tüm kötülüklerin insanın kendi suçu olduğu ayetini de kötülüklerin Allah'tan gelmesinin insanları kötülük işleme suçundan kurtaracağı, kötülük yapan bir insanın suçlu olmayacağı şeklinde belirtmişlerdir.[603]

Sosyal medya ateistlerine göre bilim dışı ayetler ise şunlardır: Çift kalbi olan insanın konuyla ilgili ayeti yalanlaması,[604] Kur'ân'da toprağın ölü bir madde olarak belirtilmesi ancak bünyesinde birçok minerali barındırması,[605] sırt ve kaburga kemikleri arasından döl çıkması,[606] Güneş'in bir balçığa batıp çıkarak her gün doğmasının bilimsel verilere uymaması,[607] hayvanların sekiz çift yaratıldığının ifade edilmesi ancak gerçekte binlerce farklı tür hayvanın bulunmasıdır.[608]

2.2.3. İslâm'da Kadının Konumu ve Kölelik ve Câriyelik Meselesi

İslâm'a dair eleştiriler ana başlığı altında İslâm'da kadının konumu, kadın hakları, kölelik ve câriyelik kurumu gibi konularda da eleştiriler ileri sürülmüştür. Dinlerin kadınlara hak ettikleri konumu vermediği, Tanrı'nın kadın karşısında erkeği kayırdığı iddiası savunulmaktadır. İslâm'da ise kadının aşağılandığı, savaşlarda ganimet sayıldığı, İslâm fıkhında kadının mirastan daha az pay aldığı gibi örneklerle kadınların haklarının korunmadığı iddia edilmektedir. İslâm'ın hazır bulduğu ve kaldırılması yolunda adımlar attığı kölelik ve câriyelik kurumuna da eleştiriler yönelten ateistler, bu kurumların varlığı ile İslâm'ın evrensel değil yöresel bir din olduğu iddiasında ısrar etmektedirler.

Ateistlere göre yeryüzünde meydana gelen vahşetler dinler eliyle çıkarılmakta ve güçsüz oldukları için kadınlar ezilmektedir. Kadınların miras hususunda hakkının yendiği, erkeklerin kadınlardan üstün sayıldığı, erkeklerin dörde kadar evlenebildiği

---

602 el-Hâkka 69/36, el-Gâşiye 88/6, Doruktaki Beyin, "'0. Cehennemlikler ne yiyecek.? Yine çelişki,yine karmaşa;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

603 en-Nisâ 4/78-79, Doruktaki Beyin, "'0. Kötülük kimden gelir çelişkisi(Böyle çelişki yok);'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

604 el-Ahzâb 33/4, Doruktaki Beyin, "'0. Çift kalpli vatandaşın tek başına Dini tarihe gömmesi;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

605 Yâsîn 36/33, Doruktaki Beyin, "'0. Kuran'da ki toprak çelişkileri;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

606 et-Târık 86/5-6, Doruktaki Beyin, "'0. Sırt ile kaburga kemikleri arasından çıkan Döl;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

607 el-Kehf 18/85-86, Doruktaki Beyin, "'0. Güneş Kuran'a göre Dünya da bir çamura batıp,çıkar;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

608 ez-Zümer 39/6, Doruktaki Beyin, "'0. Sadece sekiz çift hayvan yaratılmış,tabu can çekişiyor;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).

hatırlatılmakta ve Afganistan gibi ülkelerde zina yapan kadınların recm edilerek öldürülmesi doğrudan dinî yorum olarak açıklanmaktadır.[609] Öyleyse kadınların İslâm'ın kurallarına uygun bir dindarlık geliştirmeleri kendi aleyhlerine bir durum olacaktır.[610] Onlara göre İslâm'da kadınlar erkeklere göre ikinci sınıf sayılmıştır.[611] Kadınların şahitliğinin yarım sayılması, Müslüman erkeklerin çok eşle evlenebilmesi, kadınların örtüye girme zorunluluğu, Kur'ân'ın erkeği önceleyen bir dil kullanması, kadınların erkeğe itaat etmek zorunda olmaları, cennette erkeklere verilecek nimetlerin daha çok sayılması, erkeklerin imam olabilirken kadınların olamaması, erkeklerin akılca kadınlardan daha üstün sayılması, erkeklerin kadınları boşayabilirken kadınların bu hakka sahip olmaması, erkeklerin eşlerini dövebilmesi gibi sebeplerle kadınların ateist olmasının onların çıkarlarına daha uygun olacağını savunmuşlardır.[612] Bütün bu sayılan hususlarda dönemin örfünü, ayetlerin asıl maksatlarının ne olduğunu dikkate almayan bir mantık gözlenmektedir.

İslâm'ın kadının konumunu yücelttiği savunusu da samimi bulunmamakta ve eleştirilmektedir. Ateistler iddialarını kadının aklen ve fikren zayıf ve uğursuz sayılması[613], namaz kılan kimsenin önünden geçerse kişinin namazının bozulması, erkeklerin yaratılış olarak kadınlardan üstün kılınması, mirasta erkeğin kadından daha fazla pay alması, inatçılık gösterirse erkeğe kadını dövme hakkı verilmesi, savaş esiri kadınların ganimet olarak alınması gibi başlıklar altında sıralamışlardır.[614] Ateistler ayrıca çeşitli hadis rivayetlerine dayanarak kadınların İslâm'da fitne olduğunu savunmuşlardır.[615] Hatta Kur'ân'da Yusuf ve Züleyha kıssası bağlamında yer alan ayetleri de konuyu desteklediği gerekçesiyle kullanmışlardır.[616]

Kur'ân'da kadını konu alan ayetler de ateistlerin tezleri bağlamında ele aldığı konular arasındadır. Çok eşlilik, tesettür, Peygamber eşlerinin onun vefatından sonra evlenme

---

[609] Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler (Alfa), "Ateist Diktatörlük ve Dinsel Vahşet" (Erişim 12 Nisan 2022).
[610] Ateizm Blog, "İnsanı ateist yapan sorular".
[611] Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "İslamda Kadın" (Erişim 12 Nisan 2022).
[612] Ateizm Blog, "İnsanı ateist yapan sorular"; Ateizm Blog, "İslamda Kadın".
[613] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Soru 34: Kadınların Dinen ve Aklen Eksik Yaratıldığına, Kötülük, Fitne ve Uğursuzluk Kaynağı Olduğuna İnanır mısınız?" (Erişim 16 Ocak 2022).
[614] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - İslam ve Kadın Konusunda Bazı Sorular".
[615] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - İslam ve Kadın Konusunda Bazı Sorular"; Turan Dursun, "Soru 34: Kadınların Dinen ve Aklen Eksik Yaratıldığına, Kötülük, Fitne ve Uğursuzluk Kaynağı Olduğuna İnanır mısınız?"
[616] Ateizm Blog, "Müslümanlık Sınavı - İslam ve Kadın Konusunda Bazı Sorular".

yasağına tabi olmaları eleştirilmiş, kadınların haklarının çiğnendiği iddia edilmiştir. Onlara göre bu ayetlerin temel amacı Hz. Muhammed'in eşlerini kontrol altında tutmak istemesi ve kıskançlığı sebebiyledir.[617] Ateistler Kur'ân'da kadın ile ilgili ayetlerin Mekke döneminde olmadığını, bu ayetlerin Medine dönemine denk geldiklerini belirtirler.[618] Medine dönemi Hz. Muhammed'in birden fazla eş edindiği döneme denk gelmektedir. Yani ateistler, Hz. Muhammed'in kendi eşlerini kontrol etmek, onların diğer hanımlardan üstün olduklarını belirtmek amacıyla bu ayetleri Kur'ân'a koyduğunu iddia etmektedirler. Onlar bu iddialarını Hz. Muhammed'in Hz. Hatice'den sonra evlenmemiş olsaydı Kur'ân'da bu şekilde ayetlerin bulunmayacağını belirterek savunmaktadırlar.[619] Ayrıca ateistlere göre Tanrı tarafından yalnızca Hz. Muhammed'in evlilik hayatını kapsayan çok spesifik ayetlerin yer alması ve bu ayetlerin günümüzde hiçbir topluma hitap etmemesi de eleştirilmektedir. Bu konuda da yine dönemin şartlarını, Hz. Peygamber'in kendi özel şartlarını kesinlikle dikkate almadıkları açıktır.[620]

Ateistler Kur'ân'da yer alan kölelik ve câriyelik hakkındaki ayetler ve bu kurumun kaldırılmamasına dair eleştirilerini de dile getirmişlerdir.[621] Kur'ân'da köleliğin kaldırılmadığını, aksine bir sosyal sınıf olarak tanındığını dile getirmektedirler. Ateistlere göre ilk dönemlerde köle azat etmenin gerekliliğine dair ayetler inse de bu durumun zorluğu ayetlerde belirtilmiş, Hz. Muhammed'in Medine'de devlet kurduğu dönemdeki ayetlerde ise köleler artık Müslümanların mallarından ve ganimetlerinden sayılmıştır.[622] Kur'ân köleliği kaldırdığını söylememiş, günahlara kefaret olarak köle azat etmeyi Müslümanlara zorunlu kılmıştır.[623] Câriyelik kurumu ise yine düşük bir sosyal sınıf olarak Kur'ân'da tanınmıştır. Ateistlere göre Müslüman câriyeler putperest kadınlardan üstün sayılmış, onların fuhşa zorlanması hakkında yasaklama getirilse de bu kurum kaldırılmamış, Müslüman erkeklerin elleri altında bulunan malları olarak sayılmıştır.[624] Kur'ân'da sosyal sınıf olarak tanınan kölelik ve câriyelik kurumu ateistler

---

617 Pozitif Ateizm, "Kur'an'da Kadın"; Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Tanrı Bu Şekilde Yasa Gönderirse!" (Erişim 28 Ocak 2022).
618 Pozitif Ateizm, "Kur'an'da Kadın".
619 Pozitif Ateizm, "Kur'an'da Kadın".
620 Turan Dursun, "Tanrı Bu Şekilde Yasa Gönderirse!"
621 Ateizm Blogspot (Ateizm Blog), "Kuran'da Kölelik ve Cariyelik" (Erişim 12 Nisan 2022).
622 Ateizm Blog, "Kuran'da Kölelik ve Cariyelik".
623 Ateizm Blog, "Kuran'da Kölelik ve Cariyelik".
624 Ateizm Blog, "Kuran'da Kölelik ve Cariyelik".

için Kur'ân'ın evrensel olmadığına dair bir kanıt olarak savunulmaktadır. Onlara göre Kur'ân köleliği ve câriyeliği kaldırmayarak ve bu kurumları hukuki bir sisteme dökerek asırlarca sürdürülmesini sağlamışlardır.[625]

İslâm'ın kadının konumu yücelttiğini sosyal medya hesapları da reddetmekte,[626] yalnızca İslâm'da değil diğer bütün dinlerde kadının aşağılandığı savunulmaktadır.[627] Kur'ân'da kadınlar hakkında inen ayetlerin onları aşağıladığını iddia etmektedirler. İslâm dininin kadınlara geniş haklar vermesi 'yalan' olarak değerlendirilmiş, İslâm'ın kadının evde oturmasını destekleyen, kadınların namazlarını dahi evde kıldıkları takdirde daha fazla sevap kazanacakları bir din olduğu iddiası ve İslâm ülkelerinde kadınların insan olup olmadığının tartışıldığı seminerler örnek olarak verilmiştir.[628] Kadının tarla olarak ifade edilmesi kadını aşağılamış,[629] mirastan erkeğe iki pay kadına ise bir pay verilmesi haksızlık olarak görülmüştür.[630] Kadının şahitliği, kadınlarla ikişer üçer dörder evlenmeyi onaylayan ayet, kadınların boşanma hakkının olmaması, kadınların dövülmesine izin verildiği iddia edilen ayetler de kadınlar konusunda eleştirilen başlıklardan olmuştur.[631] Kur'ân'ın kadınlara hitap eden hiçbir ayet içermediği de vurgulamış ve yine Kur'ân'ın erkek egemen dili eleştirilmiştir. Kadınları uğursuz sayan, dünya işlerinin kadınlara bırakıldığı takdirde kötüye gideceği ve cehennemliklerin çoğunluğunun kadınlar olduğu gibi hadisler bağlamından koparılmış ve hadis literatüründe de kadının aşağılandığı dile getirilmiştir.[632] İncelediğimiz sosyal

---

[625] Ateizm Blog, "Kuran'da Kölelik ve Cariyelik".
[626] Doruktaki Beyin, "'0. İslam kadını yüceltmiştir palavrası;'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
[627] Doruktaki Beyin, "'1- Pek tabiki kadın sadece İslam da değil,diğer pek çok dinde de ağır şekilde aşağılanmış,şiddet görmüş ve toplumdan dışlanmıştır.'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
[628] Aklın Gözü, "'18. Ama İslam ülkelerinde, "Kadın İnsan mıdır?" konferansları duyarsın. Çünkü,Kur'an ve Sünnet bu soruyu düşündürtür'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'25. İslam bir bütündür, hadisleri redetmek çare değildir. Ayeti de saçmadır, Hadisi de.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).
[629] "'0. Kadınlar Erkeklerin Tarlalarıdır Zinciri'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).
[630] Doruktaki Beyin, "'10. Al gör; "Miras konusunda, Allah çocuklarınız hakkında şöyle emreder: Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir" (Nisa suresi 11)'", *Twitter* (Erişim 01 Haziran 2022).
[631] Doruktaki Beyin, ""15."Eğer iki erkek yoksa rızanızlabir erkek ve iki kadın gerekir. Bu kadınlardan biri unutursa ötekisi ona hatırlatsın diyedir".(Bakara 282)"", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Doruktaki Beyin, "'17. Erkeğin boşanma hakkı vardır,ama kadın konusunda bunun esamesini bile bulamazsın kitapta;'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Doruktaki Beyin, "'20. "Size helal edilen kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikahlayın" (Nisa/3) Bu nasıl bir aşağılama yöntemidir.? Mümin kadın görüyormusun?'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'Ve pes dedirten Meal Oyunları.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'9. Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).
[632] Doruktaki Beyin, "'32. Ey kadın senin bu dinde zırnık kadar bile değerin yok; "İşlerini bir kadına bırakan topluluk asla felah bulamaz." (Buhârî, Meğâzî, 82)'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022);

medya hesaplarında internet sitelerinden farklı olarak dikkat çeken bir iddia da câhiliye dönemi Araplarında kadınların haklarının daha fazla olduğu, İslâm geldikten sonra ise kadınların haklarının azaltıldığıdır.[633] Ateistler câhiliye dönemi Araplarında kızların diri diri gömüldüğünün yalnızca birkaç örnekle sınırlı kaldığını, kadınların boşanma hakkına sahip olduğunu, giyimlerinin serbest olduğu ve sosyal statü sahibi kadınların çoğunlukta olduğunu Hz. Hatice ve Sebe melikesi Belkıs'tan yola çıkarak örneklendirmişlerdir.[634]

2.2.4. Hz. Peygamber Hakkındaki Eleştirileri

İncelediğimiz sitelerde ateistler Hz. Muhammed'in hayatını merkeze alarak da İslâm'ı eleştirmişlerdir. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin gerçek olmadığı, onun savaşları, hadisleri ve özel hayatı ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Bu meselelerde iddialarını öne sürerken Turan Dursun, İlhan Arsel ve Arif Tekin'in yazılarından faydalanmışlardır. Hz. Muhammed'in hayatına odaklanmalarının bir sebebi de onu bir peygamber olarak değil dönemini iyi değerlendiren bir siyasetçi olarak görmeleridir.

Ateistlerin sosyal medyada Hz. Muhammed hakkındaki en cüretkâr tezlerinden biri de onun psikolojik rahatsızlığı bulunan bir kişilik olduğudur.[635] Tanrı'nın kutsal kitaplarda insan dilini farklı bir şekilde kullanması onu 'yazan'ların hastalığına işaret olarak görülmüştür. Ateistler tüm peygamberlerin psikolojik rahatsızlıklarının bulunduğunu,[636] Hz. Muhammed'in de şizofren olduğunu iddia etmişlerdir. Tutarsızlık, ayrıntıcılık, çağrışım gevşekliği, sözcüklerin sürekli tekrar edilmesi, klang çağrışım, somut düşünme

---

Doruktaki Beyin, "'30. Ey kadın sen bu dine göre uğursuz bir varlıksın; "Uğursuzluk; kadında, evde ve attadır." (Buhârî, Nikâh 17; Müslim, Tıb 116).'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

[633] Doruktaki Beyin, "'0. Cahiliye dönemi kadının boşanma hakkı;'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Doruktaki Beyin, "'0. Bir yalanın çöküşü; Cahiliye dönemin de kadın;'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'0. İslam Öncesi Araplarda Kadın ve Kadın Hakları'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

[634] Doruktaki Beyin, "'8. İstediği gibi ülkeler arası dolaşıp ticaret yapma hakkına sahipti. Muhammed'in eşi Hatice buna,en bariz olan örneklerdendir.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Doruktaki Beyin, "'12. Kuran da geçen Sebe Melikesi (Neml 22-24) eski Arap sultanıdır. Arap kaynaklarında da Belkıs olarak geçer.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

[635] Aklın Gözü, "'0. Şizofrenik Bozukluklar Nelerdir ?'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'Teist ise Deist'in arkasına saklanmıştır.Elinde şizofren İbrahim'in bıcağı vardır, atası gibi, ikisini de kesmek için sürekli bıçağını biler'".

[636] Aklın Gözü, "'Sadece Muhamed değil, eğer yaşadılarsa (ki çok şüpheli bu), anlatılan hikaye kahramanları İbrahim,Musa,İsa,Pavlus,Joseph Simith'in de psikotik rahatsızlıkları olduğu düşünülüyor. Bknz: https://t.co/d7EUSixCVm Tabi saygı tabi. Kiliselere saygı duyulsaydı, dünya hala düzdü!'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).

gibi konuşma ve düşünce bozuklukları şizofreni hastalarında bulunan rahatsızlıklardır[637] ve ateistler bütün bu konuşma bozukluklarının kutsal kitapların ayetlerinde mevcut bulunduğunu ileri sürerek hem Tanrı'nın kutsal kitap gönderdiği iddiasını çürütmekte hem de peygamberlerin kutsal kitapları yazdığı iddiasını temellendirmektedirler.[638]

2.2.4.1. Hadislere Yönelik Eleştiriler

Hz. Muhammed'in özel hayatı[639] ve hadisleri bilim dışı sayılarak eleştiri konusu yapılmıştır. Ayrıca hadisler vesilesiyle meydana gelen mezhepler arası fikir ayrılıklarının Müslümanlar arasındaki husumeti çoğalttığını savunmuşlardır.[640] '*Kaldı ki başlı başına farklı tür fraksiyonlara (mezhepler) sebebiyet verecek bir din zaten yeteri kadar inandırıcı değildir.'*[641] şeklindeki cümleleri de bunu anlatmaktadır. Onlara göre birçok hadiste akıl ve mantık hataları bulunmaktadır. Bu bilgilerle ilgili verilen bazı örnekler şunlardır; peygamberin deve sidiği içme tavsiyesi, dünyanın öküz ve balığın sırtında olduğu, cehenneme en çok kadınların gireceği ve kadınların uğursuz olduğu, peygamberin ayı ikiye ayırdığı gibi bazı rivayetler. Ateistler bu 'akılsızca' ve 'apaçık mantıksızca' buldukları hadislerin ya sonradan uydurulduğu ve dolayısıyla hadis kaynaklarının güvenilmez olduğu ya da İslâm peygamberinin hatalı bilgiler verdiği anlamına geldiğini düşünmektedir. Müslümanların da bu iki şıktan birini seçmesi gerektiğini söylemişlerdir.[642] Eğer hadisler sonradan uydurulmuş ve İslâm peygamberi ile ilişkisi yok ise tamamen güvenilmez kaynaklardır. Ancak bu hadisleri İslâm'ın

---

637 Aklın Gözü, "'0. Şizofrenik Bozukluklar Nelerdir?'"; Aklın Gözü, "'4. Ayrıntıcılık: Hastanın konuşmasının gereksiz ayrıntılarla dolu olması, amaca ulaşmada gecikmesidir.'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'16. Klang çağrışım (clang association): Sözcüklerin, anlatımların anlamlarından ve dil kurallarından çok, ses uyumuna ve uyağa göre olması'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).

638 Aklın Gözü, "'27. Demekki neymiş, konudan konuya atlamalar, arapçada dahi bilinmeyen kelimelerin kullanılması, garip tekrarların hep sebepleri varmış :)'", *Twitter* (Erişim 31 Mayıs 2022).

639 Ateizm Blog, "Muhammed'in Cinsel Hayatı 1".

640 Alfa, "Hadis İslamının Eleştirisi".

641 Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir (Pozitif Ateizm), "Kur'an-ı Kerîm Geniş Analizi-1"(Erişim 20 Kasım 2021).

642 Alfa, "Hadis İslamının Eleştirisi" Ateistler bu konuda Kur'ân'ın tek başına insanlar tarafından anlaşılmaz olması ve bu sebeple hadisler tarafından açıklanmaya muhtaç olan kısımların olması noktasında da fikirlerini beyan etmektedirler. Onlara göre bu görüş İslâm dininin temelini kazımakta, Kur'ân'ın yalnız başına yeterli olmadığı fikri problem oluşturmaktadır. Yüce kudretli, her şeyi bilen bir yaratıcının insanların kendi akıllarıyla anlayamayacağı 'eksik' ve 'yetersiz' bir kitap indirmesi makul gözükmemektedir. Ayrıca Kur'ân'da Allah'ın sözünün üzerinde başka hiçbir söz bulunmayacağı yahut Allah'ın Kur'ân'ı apaçık bir biçimde açıkladığı ve beyan ettiği mealinde ayetler bulunmaktadır. Ateistler bu noktada çelişen hususlar olduğuna da dikkat çekmişlerdir.

peygamberi zikretmişse bu takdirde de İslâm'ın kendisine duyulan güven sarsılmaktadır.

Öte yandan iddialarına göre hadisler ve Kur'ân'daki bazı bilgiler birbiri ile çelişmekte ve bu çelişki 'Kur'ân'ın anlaşılabilmesi için hadisin şart olduğu' mantığını yıkmaktadır. Hadislerin İslâm dininin temelini oluşturma iddiası da iki ana kaynağın birbirini reddetmesi sebebiyle kabul edilemez gözükmektedir. Hadisler ayrıca kendi aralarında da çelişebilmektedirler. Örneğin, bir hadiste oruçlu iken kan aldırmanın orucu bozduğu söylenirken, diğer hadiste Hz. Muhammed'in oruçlu iken kan aldırdığı anlatılmaktadır. Kısacası hadislere dayandırılmış bir din içinde çokça çelişki ve mantıksızlık barındırdığı için rasyonellikten uzaktır.[643] Hadislere yönelik toptancı bu yaklaşımda ne bilimsellik, ne de iyi niyet bulunmamakta ve doğrudan hedefe hizmet edecek bir perspektif esas alınmaktadır.

2.2.4.2. Hz. Peygamber'in Özel Hayatına ve Eşlerine Yönelik Eleştiriler

Bu başlık altında öncelikle Hz. Muhammed'in evliliklerinin sebebinin, muhtaç durumdaki kadınlara yardım veya siyasi gerekçeler değil kişisel arzular olduğu iddiasından hareket edilmektedir. Peygamber'in Aişe ile çok küçük yaşta evlendiği,[644] kendi kızlarını da küçük yaşlarında iken ve bazılarını siyasi olarak güçlü kişilerle evlendirdiği savunulmuştur. Hz. Muhammed'in Zeyneb bint Cahş ile evlenmesi de bir başka problem olarak görülmektedir. Sözde Hz. Muhammed Zeyneb'e âşık olmuş, ondan boşanacağını belirten evlatlığı Zeyd'e boşanmamasını tavsiye etmiş ancak içinde gizlediği bu duygu ile Kur'ân'a kendi sorununu çözen bir ayet koymuştur.[645] Bu çok tanıdık anlatıları olabildiğince çirkin bir üslupla anlatan ateist güruh Hz. Peygamber'in 25 yaşından 53 yaşına kadar gençliğinin tamamını ilk eşi olan ve dul olarak kendisiyle evlendiği Hz. Hatice ile geçirdiğine hiç değinmemişlerdir.

Ateistler Hz. Muhammed'in ölümünün Müslümanlar tarafından doğru anlatılmadığını iddia ederek, onun aslında bambaşka bir sebeple öldürüldüğünü ileri sürmüş ve bu

---

643 Alfa, "Hadis İslamının Eleştirisi".
644 Ateizm Blog, "Muhammed'in Cinsel Hayatı 1".
645 Ateist Canavar, "Muhammed' in Cinsel Hayatı 2".

konuda en absürt yorumlara yönelebilmişlerdir.[646] Onlara göre Kur'ân'da Hz. Muhammed'in Allah tarafından korunduğunu belirten birçok ayet bulunmaktadır. Allah, Hz. Muhammed'i ne kadar engellemeye çalışsalar da dinin tamamlanacağını, onu kötülük yapan insanlardan koruyacağını ayetlerinde belirtmektedir.[647] Ateistler, Hz. Muhammed'in ölümünü açıklarken kendi iddialarına da kaynaklık eden yeni bir İslâm tarihi okuması yapmaktadırlar. Ateistlere göre Hz. Muhammed'in birçok kez en yakınları tarafından öldürülmeye çalışılmış ancak İslâm âlimlerince bu suikastlar mucize örtüsü altına gizlenmiştir. Yani söz konusu anlatılarda Hz. Muhammed'i kimlerin öldürmeye çalışıldığına değil onun nasıl mucize gerçekleştirdiğine odaklanılarak asıl mesele örtülmeye çalışılmaktadır. Bunun sebebi de ateistlere göre açıktır: Eğer Müslümanlar Hz. Muhammed'in öldürüldüğünü iddia etseler, Kur'ân'daki ayetleri ve yine Hz. Muhammed'in Allah tarafından korunması ile ilgili olan hadisleri reddetmiş sayılırlar. Bu nedenle ateistler, İslâm camiasının Hz. Muhammed'in öldürüldüğünü itiraf etmemekte, onun gerçek ölümünü saklamakta olduğunu iddia etmektedirler.[648]

Tebük Harbi'nde ona suikast yapılmış,[649] Hayber'in fethinde ise Hz. Muhammed Müslümanlar eliyle değil Yahudiler eliyle öldürülmeye çalışılmış, tam da bu sebeple Hayber fethi sırasında Yahudiler katledilmiştir.[650] Ateistlerin bu konudaki en fütursuz iddiası ise Hz. Muhammed'in eşleri tarafından zehirlendiğidir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, siyasi emellerini gerçekleştirmek amacıyla Hz. Muhammed'in eşleri olan kızları Hafsa ve Âişe'yi kullanarak onu zehirlemişlerdir. Bütünüyle niyet okuma üzerinden gerçekleştirilen ve saptırılan bu bilgilerle adeta yeni bir İslâm Tarihi yazma çabası içerisindedir. Ateistlerin hakikatten uzak bu seviyesiz yorumlarının yine bu sitelerde ganimet muamelesi görmesi de yadırganacak bir durum değildir.

Ateistler yine dört halife dönemini de aynı niyet ve gaye ile okuduğundan Hz. Ebû Bekir ve Ömer'in kendi siyasi emelleri amacıyla kızlarını küçük yaştayken Hz.

---

[646] Ateist Canavar, "Arif Tekin: Hz. Muhammed'in Ölümü"; Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Hz. Muhammed'in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?" (Erişim 01 Şubat 2022); Ateist Canavar, "Hz. Muhammed'in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?".
[647] Turan Dursun, "Hz. Muhammed'in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?"
[648] Turan Dursun, "Hz. Muhammed'in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?"
[649] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Tebükte Hz. Muhammed'e Karşı Suikast Girişimi - Bölüm 1" (Erişim 01 Şubat 2022).
[650] Turan Dursun Sitesi (Turan Dursun), "Hz. Muhammed'in Hayber'de Yediği Zehirli Et Olayı" (Erişim 01 Şubat 2022).

Muhammed ile evlendirdiklerini savunabilmişlerdir. Amaçları ise onun vefatından sonra İslâm devletine halifelik yapmaktır. Hz. Ali'nin halife olmasını engellemek amacıyla kızlarını kullanmışlar, Hz. Muhammed'i zehirlemişlerdir.[651]

Hz. Muhammed'in evlilikleri ve onun özel hayatı sosyal medyadaki ateistlerin en çok üzerinde durduğu meselelerdendir.[652] Onlar Ahzâb suresi 37. ve 50. ayetlerin Müslümanların dinden çıkmalarına yetecek kadar çarpıcı ayetler olduklarını savunmuşlar, Ahzab 37 ile Hz. Muhammed'in kendisine evlatlığının karısı ile evlenme 'izni verdiğini', Ahzab 50 ile ise Hz. Muhammed'in birçok kadınla evlenebilmesinin helal kıldığını iddia etmişlerdir.[653] Bu iddialara kadınları korumak amacıyla evlendiği cevabını veren Müslümanlara karşı ateistler,[654] kadınları korumak için onlarla evlenmek zorunda olmadığı ve Hz. Muhammed'in vefat ettikten sonra eşlerinin evlenmesine izin vermediğini bu sebeple de asıl amacının onları korumak olmadığını ifade etmektedirler.[655] Bu ayetlerden yola çıkan ateistlerin temel amacı Hz. Muhammed'in Kur'ân'ı yazdığı ve içine kendi çıkarlarına dayanarak ayetler koyduğunu belirtmek, Kur'ân'ın Tanrı'dan gelmediği iddialarını temellendirmeye çalışmaktır.

İslâm'ın tartışmalı meselelerini ve İslâm'a diğer dinlerden girdiğini iddia ettikleri konuları[656] tartışırken yine Müslümanlarca meşruiyeti sorgulanan isimlerin kitaplarını kaynak olarak kullanmışlardır. Ateizmin tanımı ve içeriğinden İslâm dininin ayrıntılı meselelerine derinlemesine girerek 'Tanrı'nın var olmadığından emin' tavırlarını bu konuda göstermeyen ateistler dindar insanlarla kanıt yarışına girmektedirler. Zaten en başta Tanrı'nın var olmadığına inanan hatta bundan emin olan bir kimsenin dinlerin kitaplarının tutarlılığını incelemeye tabi tutma, peygamberlere gelen vahyin

---

[651] Turan Dursun, "Ayşe ve Hafsa'nın Hz. Muhammed'e İçirdikleri İlaç".
[652] Aklın Gözü, "'1. Muhammed eşleriyle sırayla cinsel ilişkiye girer. Sırayı bozunca, karıları arasında sorunlar çıkınca, ayeti çakar'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Doruktaki Beyin, "'0. Muhammed,Ayşe ile 6-9 yaş arasında evcilik mi oynadı.? Aralarında herhangi bir cinsel aktivite olmadı mı.?'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).
[653] Aklın Gözü, "'1. Akıllı müminlerin, için için hiç hoşlanmadıkları, bir başka ayet ise Ahzab-50'dir.'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022); Aklın Gözü, "'1. Müslümanların başını ağrıtan ayetlerden bir tanesi de Ahzap 37'dir.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).
[654] Aklın Gözü, "'0. Muhammed'in Çok Evlenmesinin Savunmalarının Reddiyesi Zinciri'", *Twitter* (Erişim 15 Mayıs 2022).
[655] Aklın Gözü, "'3. Kadınlara hamilik yapmak için onlarla evlenmek gerekli değildir. İnananlar her ne kadar 10 takla atıp savunsalar da, ayet can sıkıcıdır.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'2. Dert onları korumak olsaydı, Muhammed öldükten sonra evlenmelerini yasaklamazdı.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).
[656] felis agnosticus (felis agnosticus), "7 rakamı nereden gelir?" (Erişim 17 Kasım 2021); felis agnosticus, (felis agnosticus), "Kan Akıtma Yoluyla İbadetin Din'deki Yeri : Kurban - İlhan Arsel" (Erişim 17 Kasım 2021).

güvenilirliği veya başlı başına peygamberlik kurumunu ele alma gibi konular üzerinde durması ateistliğin tanımından uzak ve mantıksız bir durum anlamına gelmektedir. Tanrı'ya inanmayan ve Tanrı inancının makul olmadığını savunan bir görüş Tanrı tarafından gönderilmiş bir kutsal kitaba veya peygambere de doğal olarak inanmayacaktır. Bu noktada ateistlerin kendi felsefî görüşlerinden kaydıkları ve birçok meselede olduğu gibi İslâm'a getirdikleri eleştirilerde de ideolojik davrandıkları görülmektedir.

2.3. Ateist Sosyal Medya Hesapları Hakkında Bir Değerlendirme

Sosyal medyada, incelediğimiz hesaplardan en etkin olan Aklın Gözü adlı kullanıcı ve Doruktaki Beyin adlı kullanıcılardır. Bunların dindarlara, Tanrı inancına ve İslâm dinine olan eleştirileri özellikle dikkat çekmektedir. Diğer hesaplar güncel meselelere yorumlar yaparak din karşıtlıklarını dile getirmişler, sistemli bir din veya İslâm eleştirisi yapmamışlardır. Bu hesaplar ise daha önceden Müslüman olan, hatta medreselerde eğitim alan kimselerden oluşmaktadır. Aklın Gözü hesabının ayrıca farklı yedek hesapları da bulunmakta,[657] dinlere karşı hakaret edici tweetleri sebebiyle kapatıldıkları için yedek hesaplardan İslâm eleştirisi yapmaya devam etmektedirler. 145 bin takipçisi bulunan hesap düzenli olarak Kur'ân'daki ayetleri ele almakta ve bu ayetleri 'akıl' süzgecinden geçirerek tutarsızlıklarını dile getirmektedirler. Doruktaki Beyin adlı kullanıcının ise 25 bin takipçisi bulunmaktadır.[658] Bu hesaplar tweetlerinde dinlerin yavaş yavaş yok olacaklarını belirten ifadeler kullanmakta, dinlerin insanları iyiye değil kötüye yönelttiklerini iddia etmektedirler.[659]

Ateist sosyal medya hesaplarında İslâm dininin orijinalliğine getirilen eleştiriler, bir sonraki seviyede Hz. Muhammed'in psikolojik rahatsızlıklarına odaklanmış ve bu şekilde tüm peygamberlerin psikolojik rahatsızlığı bulunan insanlar olduğu sonucuna varılmıştır. İnternet sitelerinde 'iyi bir siyasetçi' olarak sunulan Hz. Muhammed, sosyal medya hesaplarında ise 'psikolojik rahatsızlığı olan Arap müşrik' olarak

---

[657] Aklın Gözü (Yedek), "Aklın Gözü (Yedek)", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022); Aklıngözü, "Aklıngözü", *Twitter* (Erişim 28 Mayıs 2022).
[658] Doruktaki Beyin, "Doruktaki Beyin", *Twitter* (Erişim 29 Ekim 2020).
[659] Eski Müslüman, "'Dinler tek ve büyük bir darbeyle değil, milyonlarca arının sokmasıyla yok olacaktır. İşte bizler o arılarız.'", *Twitter* (Erişim 19 Mayıs 2022); Ateist Official, "'Din kötü insanlara iyi şeyler yaptırmaz aksine iyi insanlara kötü şeyler yaptırır.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

sunulmaktadır.[660] Hz. Muhammed'in müşrik olduğu, onun yardımcılarıyla birlikte[661] İslâm dinini ve Kur'ân'ı 'meydana getirdiği' savunusu farklı açılardan ele alınarak savunulmuştur. Hz. Muhammed ateistlere göre müşriklerin somut Tanrılarını soyut ve teorik olan tek bir Tanrı'ya dönüştürmüş ve bu Tanrı ile kendisini eşleştirerek Kur'ân'daki hükümleri belirlemiştir.[662] Tez elden varılan bu psikolojik rahatsızlık sonucu dindarları da kapsamış, dünyanın büyük bir çoğunluğunu oluşturan inananlar ateistlere göre nörolojik rahatsızlığı bulunan, doğru düşünemeyen hatta deli insanlar haline getirilmiştir. Dinler evrimin yan ve yanlış ürünü olmakla birlikte, onlar yakın bir zamanda insanoğlunun Tanrı inancından 'kurtulacağı' umudunu da içlerinde barındırmaktadırlar. Batı'ya ve bilime olan yaklaşımlarında Doğu'ya ve İslâm dinine karşı olan hassasiyetlerini ve eleştirelliklerini göremediğimiz ateistler, Batı'nın sebep olduğu savaşları asla konu etmemekte, konu etseler dahi bunları da dinlerle ilişkilendirerek yapmaktadırlar. Dinlere ve İslâm'a olan düşmanlıkları dinlerin insanlığa getirdiği faydaları görmelerini engellemekte ve bu konulardan asla söz edilmemektedir.

2.3.1. En Çok Beğeni Alan Tweetleri ve Takipçilerinin Profili

Sosyal medya hesapları siyasi olarak daha çok sol ideolojilere yakın durmakta ve bunu da attıkları tweetlerinde ifade etmektedirler. İdeolojilerini desteklemek için Atatürkçülükten de destek aldıkları görülmektedir. Ayrıca bu hesaplar birbirlerini de takip etmekte, böylelikle dinlere karşı yapılan eleştirilerde birbirlerini desteklemektedirler. Ancak incelediğimiz hesapların binlerce takipçisi bulunduğu için her kesimden farklı yaş ve meslek grubundan insanın bu hesapları takip edebildiği, destekleyenlerin olduğu gibi desteklemeyenlerin de bu hesapların eleştirilerinden haberdar olmak için takip ettikleri anlaşılmaktadır.

---

660 Aklın Gözü, "'TIKLA (Muhammed Mekkeli Müşrikti, İbrahimi Dini Bir Yalandır, Hacetül Esved paganlıktan kalmadır)'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Doruktaki Beyin, "'>> Sorsan kalu beladan beri müslümanız derler. Her bebek müslüman olarak doğar derler. Halbuki peygamberleri Muhammed,40 yaşına kadar iman nedir,kitap nedir bilmeyen yoldan çıkmış birisiydi. Bunu bizzat Kur'an dile getirir;'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

661 Aklın Gözü, "'1. Eski araplar, Muhammed'in Kur'an'ı uydurduğunu, Hıristiyan/Yahudilerden de yardım edenler olduğunu öğreniyorlar. Muhammed yalanlamaktan başka bir şey yapamıyor, tatmin edici bir cevap da veremiyor. Vahiy katiplerinden bazılarının itirafları da bu bilgileri doğruluyor.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

662 Aklın Gözü, "'Konuşan Muhammed, ama söylediği Allah kelamı ! Demek ki, Allahü Teala, Muhammed'in kendisi. Düz ve sade santık bunu gerektirmez mi?'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'10. Ayetleri de,Hadisler gibi Muhammed söylemiştir.Uydurma hadis de vardr ama hepsi uydurma değildir,Mütevatir hadisler ayetlerden sağlamdır'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

Ateistlerin sosyal medyada en çok beğenilen tweetleri gündeme dair çarpıcı yorumların yapıldığı,[663] din-siyaset ilişkisinin eleştirildiği[664] ve bunların dinlerle bağdaştırıldığı tweetlerdir. Ateistler böylelikle dinin siyasi olarak kullanıldığını savunmaktadırlar.[665] Cemaat mensubu insanlar köle sıfatı altında eleştirilmiş, dinlerin insanların doğru düşünebilme yeteneklerini ellerinden aldığı iddiasıyla paylaşılmış ve çokça beğenilen paylaşımlardan olmuştur.[666] Laikliğin ve cumhuriyet döneminin Türkiye'nin en iyi dönemlerinden olduğu ancak "İslâmcı iktidar" ile birlikte ülkenin gerilediği bağlamındaki paylaşımlar da fazla beğeni almaktadır.[667] Ateistlerin kendi ateistliğini İslâm'ın ateistler tarafından eleştirilen yönleri üzerinden temellendirerek açığa vurması da beğenilmiştir.[668] Din ve Tanrı karşıtı aforizmaların filozoflardan alıntılanarak paylaşılması da birçok insanın beğenmesine sebep olmuş,[669] özellikle Diyanet İşleri Başkanı'nın sözlerinin bağlamından koparılmış ve bu sözlere yapılan eleştiriler çok beğenilmiştir.[670] Sosyal medya mevcut olan hızlı akışta bu eleştiriler delillendirilmese

---

663 Eski Müslüman, "'Bu adamların hepsi potansiyel AKP potansiyel Taliban. Şimdi güçsüzler diye sesleri bu kadarcık çıkıyor, gücü ele geçirince hepsinin ne olacağı apaçık ortada. Referansı İslam olan partiden özgürlük refah birlikte yaşama çıkmaz.'", *Twitter* (Erişim 02 Haziran 2022).

664 Ateist Official, "'Ülkeyi islami usullere göre ganimet yapıp en sonunda da yok edecekler sanırım.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

665 Eski Müslüman, "'İslam'da sopa cezası bizzat Kuran'da yazar. İnsanlar açıp okumadığı için bunların dinle alakası olmadığını zannediyorlar. Bunların dinle alakası var, senin dinle alakan yok tatlısu müslümanı kardeşim.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022); Eski Müslüman, "'Çünkü İslamcılara göre ele geçirilen yerlerdeki malları (yani vergilerimizi) yağmalamak İslam hukukuna uygundur. İslam bir yağma dinidir.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

666 Eski Müslüman, "'Dinin olduğu yerde sadece kulluk kölelik ve sömürü vardır. Sizi görünmez bir varlığa taptığınıza inandırırlar, halbuki bu görünmez varlık sadece araçtır, siz aslında onlara ve onların çıkarlarına taparsınız. Sizler onlar için harcanabilir kölelersiniz, başka hiçbir şey değil.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

667 Eski Müslüman, "'Cemaatler demokrasiye entegre olacakmış, İslami ideolojiyi bilmeyince böyle ahmakça yorumlar yapıyorlar. İran'da, Arabistan'da, Afganistan'da da Kemalizm yüzünden mi entegre olamadılar. Tam aksine, Kemalizm olmasaydı bugün TR'de ne cumhuriyet ne demokrasi olurdu.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

668 Eski Müslüman, "'Ben bir "kafirim". Çünkü kendi yarattığı kullarla ağız dalaşına giren, tehdit, hakaret ve küfür eden bir tanrıya inanmıyorum. Köleliği, adaletsizliği, zulmü normalleştiren bir tanrıya inanmıyorum. En son 1400 yıl önce konuşup peygamber ölünce sesi kesilen bir tanrıya inanmıyorum.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

669 Bilmediğini Bilen, "'"Tanrı'yı ilk insanların hayal gücü, ölüme karşı bir silah olarak icat etti." -Hans Abendroth.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022); Bilmediğini Bilen, "'"Dinler ateşböcekleri gibidir: Parlayabilmek için karanlığa gereksinim duyarlar. Tüm dinlerin koşulu yaygın olan belirli bir derecede cehalettir ki sadece bu havada yaşayabilirler ancak." -Arthur Schopenhauer'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022); Eski Müslüman, "'Müslüman bilim adamı.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

670 Eski Müslüman, "'20 yaşına kadar hiçbir çocuğa din pompalamayın da görelim kaç tane çocuk müslüman doğuyormuş.'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022); Aklın Gözü, "'Covid-19 salgınıyla birlikte, neden arapça tekerleme ezberlemiş çocuklar yerine, doktor, hemşire ve diğer sağlık personeli yetiştimemiz gerektiğini şimdi anladınız mı?'", *Twitter* (Erişim 03 Haziran 2022).

ve aşırı yergi ifadeleri içerse dahi takipçilerinin beğenisine sunulmuş ve takip edenler de beğenmişlerdir.

SONUÇ

Günümüzde internet siteleri ve sosyal medya mecraları ateist çevrelerce de etkin kullanılan araçlar haline gelmiştir. Ateistler bu mecralarda kendileri gibi düşünenlere çağrılarda bulunmaktadırlar. Ateist kimliklerin kendilerini açıklamadan çekinmemeleri, ahlâkî bir duruş olarak lanse edilmektedir. Bu şekilde sayılarının azımsanamayacak kadar olduğu ortaya çıkacak ve hak mücadelelerini de daha kolay yapacaklardır. Bu iddia ve amaçlarla yola çıkan sosyal medya ateistleri zaman zaman felsefî argümanlar da kullanmakla birlikte daha çok popüler ve ilgi çekici bilgi ve paylaşımlarla yol yürümektedirler.

Esasen ateizm, Tanrı'nın var olmadığını iddia eden felsefî görüştür ve bu felsefî görüşle eş anlamlı olarak kullanılabilen deizm, panteizm, agnostisizm, naturalizm gibi kavramlarla çeşitlenmektedir. Ateizm, teorik ve pratik olarak ikiye ayrılmakta, teorik ateizm kendi içerisinde pozitif ateizm ve negatif ateizm, pratik ateizm ise pasif ateizm ve aktif ateizm olarak başlıklara ayrılmaktadır. Ateizm, mutlak ateizm, bilimsel ateizm, devlet ateizmi, proleteryen ateizm ve felsefî ateizm şeklinde de ayrıma tabi tutulabilmektedir.

Seçtiğimiz internet sitelerinde ve sosyal medya hesaplarında ateistler, yer yer ateizmin tanımını yaparak okuyucularını bilgilendirmiş, ateizmin mümkün olduğunun altını çizmiş, ateist bir insanın özelliklerini belirterek dindarlardan kendilerini ayıran hususları ifade etmişlerdir. Ateistler ateizmin bir inanç olmadığını, dine ve dindarlara reddiye geliştiren bir dünya görüşü olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre kendileri zeki, çalışkan ve araştırmacı kişiliklerdir ve en önemlisi dindarlardan daha ahlaklı insanlardır. Bu ahlak vurgusunu daha çok dindar kimselerin gösteridiği ahlâkî zafiyetler üzerinden temellendirmişlerdir. Yerli ve yabancı yazarlardan istifade ederek argümanlarını güçlendirmeye çalışmışlardır. Yerli yazarlardan Muazzez İlmiye Çığ, Celal Şengör, Turan Dursun, Arif Tekin ve İlhan Arsel gibi isimler bu sitelerde öne çıkarken yabancı yazarlardan en çok faydalandıkları isimler Richard Dawkins, Christopher Hitchens, Sam Harris, Daniel Dennett olarak temayüz etmektedir. Yabancı yazarların yanında Bertrand Russell gibi agnostik filozoflara, Charles Darwin ve Albert Einstein gibi ateist olduğunu açıkça beyan etmeseler de ateistlerin kendi görüşlerini desteklemek amacıyla kullandıkları bilim adamlarının sözlerine ve görüşlerine de başvurmuşlardır.

Tanrı'nın varlığına dair argümanlara reddiyeler yapılan bu sitelerde kozmolojik argüman, ontolojik argüman, nizam ve gaye delili, dinî tecrübe delili ve ahlak delilinin öncüllerini teker teker ele almışlar, bu delillerin bir Tanrı'yı zorunlu kılmadığını iddia etmişlerdir. Ateistler bu argümanların Tanrı'ya işaret etmeyeceğini, teistlerin zihinlerinde önceden kabul edilmiş olarak mevcut olan Tanrı inancını öncüllere döktüklerini belirtmişlerdir. Ateistler Tanrı'yı reddederken onun evreni yarattığı iddiasını Big Bang teorisi ve evrim teorisini kullanarak reddetmişler, evrim teorisini sitelerde ve sosyal medya hesaplarında ayrıntılı olarak incelemişlerdir. Evrenin yaratılmışlığının tam karşısına koydukları evrim teorisi her ne kadar evrenin niçin var olduğunu ve ilk maddenin nasıl oluştuğu gibi soruları yanıtlayamasa da ateistler tarafından savunulan bir teori olma özelliğini korumuştur. Tanrı'nın var olmadığına karşı ellerindeki en büyük kanıtın kötülük problemi olduğunu iddia eden ateistler ayrıca dinleri tüm kötülüklerin kaynağı olarak da görmektedirler. Onlara göre dindar toplumların bilimde geri kalmışlığı, savaşlar, hastalıklar gibi tüm kötülükler dinler sebebiyle meydana gelmektedir. Dinlere inanmaktan ve saygı göstermekten vazgeçildiğinde, insanlığın tüm problemlerinden kurtulacağına ve dinlerin ahirete erteledikleri cennetin dünyada yaşanacağını savunmaktadırlar. Ateistler dinlerin kötü bir özelliği olarak da insanların zihinlerini ele geçirmelerini ve Tanrı'ya saygı göstermek hassasiyetlerinden ötürü özgür ve bilimsel düşünemediklerini iddia etmişlerdir. Bu teolojik akıl yürütme inanan insanların zihinlerine kilit vurmuş, bilimsel ilerlemeyi engellemiştir. Zaten onlara göre bilim adamları dindar olamaz, dindar olanlar ise 'gerçek' bilim yapamazlar. Bu temellendirmeden yola çıkarak dinlerin ve bilimin çatıştığı tezini benimseyen ateistler, dinlerin dogmatik yapısının bilim yapmaya izin vermeyeceğini belirtmektedirler. Dinler ön kabullere dayanmakta, asla değişmemekte, araştırma ve incelemeyi içermemektedir. Ancak bilim, araştırma incelemeye dayalı, kabullerin sürekli değişebildiği ve yanlışlanabildiği bir zeminde yapılmaktadır. Dinlerde mevcut olan ahiret inancı da bu dünyanın geçiciliğini vurguladığı için bilimi engellemekte, bilim ise bu dünyayı güzelleştirmeye ve geliştirmeye çalışmaktadır.

Ateistlerin özellikle sosyal medyada İslâm dinini eleştirdikleri göze çarpmaktadır. İslâm dinine eleştirilerini ilk olarak İslâm'ın orijinalliğine getirdikleri reddiyelerle yapmışlar, İslâm'ın Yahudilik ve Hıristiyanlıkla olan benzerliklerini dile getirmişlerdir. İslâm, Yahudilik ve Hıristiyanlıkla harmanlanmış bir din, Yahudilik ve Hıristiyanlık ise

kökeninin Sümerlilere dayanması sebebiyle tüm semavi dinler ateistler için Sümer mitolojisine dayanmaktadır. Sosyal medyada ateistler İslâm'ın müşrik Arapların inanışlarına da benzediğini iddia etmişler, Arap Tanrılarının en büyüğünün İslâm'ın Tanrısı olduğunu iddia etmişlerdir. Kur'ân'ın Allah'ın vahyi olmadığını iddia eden ateistler bu iddiaları için Kur'ân'da birbiriyle çelişen, bilim dışı, sıkça tekrarlanan ayetleri öne sürmüşlerdir. Kur'ân'ın üslubunun bir Tanrı'nın üslubu olamayacağını belirten ateistler bu gibi eksiklikleri Kur'ân'ın insan yazımı olduğu şeklinde yorumlamışlardır. İslâm'da kadın, kölelik ve câriyelik meselesine değinen ateistler, dindar bir kadın olmanın kadınlar için olumsuz durumlar oluşturacağını, onların hakkının yeneceğini bu sebeple modern bir dünyada ateist bir kadın olmanın daha avantajlı olacağını belirtmişlerdir. İslâm dini kölelik kurumunu kaldırmamış, savaşta esir olarak ele geçirilen köleleri ve câriyeleri ise düşük sosyal bir sınıf olarak tanımıştır. Bu gibi olumsuz durumlar İslâm'ın Tanrı kökenli değil insan kökenli bir din olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Kur'ân'a dair eleştirilerine paralel olarak Hz. Muhammed'in hayatına da odaklanan ateistler, onun dönemini iyi değerlendiren siyasi bir zekâ olduğunu veya psikolojik rahatsızlığı olan biri olduğu şeklinde iddialar ortaya atmışlardır. Ateistlere göre tüm peygamberler psikolojik rahatsızlık olarak görülebilecek davranışlar sergilemiş, ancak kendi dönemlerinde bu hastalıkları anlaşılmamıştır. Hz. Muhammed'in döneminin siyasi boşluğunu iyi değerlendiren, Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi semavi dinlerden haberdar olan ve ayrıca müşriklerin dinlerine de hâkim olan bir kişi olduğunu belirten ateistler, onun bu boşluğu yeni bir dinle doldurduğu tezini ileri sürmüşlerdir. Hz. Muhammed'in akıl hocalarının olduğunu ve bu akıl hocalarından faydalanarak İslâm dinini oluşturduğunu belirtmişlerdir. Ateistler Hz. Muhammed'in hadislerini, içlerinde mantık hatası bulunmasından, bazı hadislerin Kur'ân'daki bilgilerle çelişmesinden ve hadislerin mezhep ayrılığına yol açarak farklı din görüşleri oluşturmasından yola çıkarak eleştirmişlerdir. Hz. Muhammed'in özel hayatı ise sosyal medyada ve internet sitelerinde ateistlerin özellikle en çok dikkat çektikleri ve eleştirdikleri konu olmuştur. Hz. Muhammed'in Hz. Âişe ile küçük yaşta evlenmesi, Hz. Zeyneb bint Cahş ile evlenmesi gibi evlilikleri eleştiri konusu yapılmış, Hz. Âişe ile evliliği siyasi bir evlilik olarak yorumlanmıştır. Hz. Muhammed'in ölümünün Müslümanlar tarafından gizlendiği, aslında onun Hz. Âişe liderliğinde eşleri tarafından zehirlendiği gibi asılsız iddialar dile getirilmiştir. Ateist sosyal medya

hesapları internet siteleri kadar iddialarını delillendirmek için uğraşmamış, sosyal medyanın kendine özgü hızlı akan yapısı sebebiyle birer cümlelik iddialar yazılmıştır. Onlar bütün kötülükleri dinle veya dindarlarla alakalandırmış, Doğu'nun bilimsel geriliğini dinlerle alakalandırırken Batı'ya karşı yalnızca hayranlıkla yaklaşılmıştır. Ateistler iddialarını delillendirirken metafizik herhangi bir olguyu kabul etmeyen naturalist bir tavır takınmış, onlar bilimden ziyade 'bilimcilik' yaparak bilime kendisinin içermediği anlamları yüklemişlerdir. Yeni ateistlerin dine yaklaşım tarzları incelediğimiz internet siteleri ve sosyal medya hesaplarında da dikkati çekmiştir. Yeni ateistlerin dine hak etmedikleri saygıyı vermemek gerektiği, ateist kimliğin açıklanması ve çocuklara dinî eğitim yerine evrimi içeren 'bilimsel' eğitim verilmesi gerektiği söylemleri incelediğimiz siteler ve sosyal medya hesapları da söylemlerinde kullanmışlardır. İslâm dininde daha önceden tartışılmış ve sonuca bağlanmış konuları daha önce hiç dile getirilmemiş gibi takipçilerinin önlerine sunmuşlar, eleştirilerini cımbızlamışlar, konu veya tarihsel bağlam gözetmeden, anakronizme dalarak iddialarını geliştirmişlerdir.

Çalışmamızda Türkiye'de yayın yapan etkin bazı ateist siteler ve sosyal medya hesapları mercek altına alınmıştır. Bu site ve hesapların iddiaları sınıflandırılarak beslendikleri kaynaklar, eleştirilerindeki mantık ve popüler yaklaşımları ortaya koyulmuştur. Bu çalışmanın Tanrı'nın varlığına ve İslâm'a dair ileri sürülen eleştiri ve reddiyelerin cevaplandırılması adına daha sonra yapılabilecek çalışmalar için bir ön okuma ve tasvirî bir analiz olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Arsel, İlhan. *Turan Dursun'a Mektuplar*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2. Basım, 2000.

Audi, Robert (ed.). *The Cambridge Dictionary Of Philosophy Second Edition*. United States of America: Cambridge University Press, 11. Basım, 2009.

Aydın, Mehmet S. *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, 13. Basım, 2014.

Batak, Kemal. *Naturalizm Çıkmazı*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2017.

Bilgili, Alper. *Bilim ne Değildir? Yeni-Ateist Bilim Anlayışının Felsefi ve Sosyolojik Analizi*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 4. Basım, 2019.

Cevizci, Ahmet. *Felsefenin Kısa Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 3. Basım, 2015.

Cevizci, Ahmet. *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 4. Basım, 1999.

Coşkun, İbrahim. *Ateizm ve İslam Kelamî Açıdan Modern Çağ Ateizminin Eleştirisi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 3. Basım, 2018.

Çığ, Muazzez İlmiye. *Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sumer'deki Kökeni*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 48. Basım, 2019.

Dawkins, Richard. *Kör Saatçi*. ed. Tunç Tuncay Bilgin. çev. Melisa Miller vd. İstanbul: Kuzey Yayınları, 2. Basım, 2018.

Dawnkins, Richard. *Tanrı Yanılgısı*. çev. Melisa Miller - Barbaros Efe Güner. İstanbul: Kuzey Yayınları, 16. Basım, 2019.

Demirli, Ekrem. "VAHDET-i VÜCÛD". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 42/431-435. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2012. /vahdet-i-vucud

Dennett, Daniel C. *Breaking the Spell & Religion as a Natural Phenomenon*. United States of America: Penguin Books, 2006.

Dursun, Turan. *Din Bu-1 Tanrı ve Kur'an*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006.

Dursun, Turan. *Din Bu-2 Hz. Muhammed*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006.

Dursun, Turan. *Kutsal Kitapların Kaynakları I-II-III*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 8. Basım, 2019.

Erkol, Ahmet. *İbn Rüşd'ün Kelam Eleştirisi*. İstanbul: Divan Kitap, 2014.

Erkol, Ahmet. *Kelami Akıldan Tasavvufi Keşfe & Sufi Düşüncede Kelam Eleştirisi*. İstanbul: Divan Kitap, 2018.

Eş'arî, Ebü'l-Hasan el. *El-İbâne ve Usûlü Ehli's-Sünnet*. çev. Ramazan Biçer. İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2010.

Freud, Sigmund. *Totem ve Tabu I*. çev. Niyazi Berkes. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1998.

Gazzâlî. *İtikadda Orta Yol*. çev. Osman Demir. İstanbul: Klasik, 3. Basım, 2016.

Gilson, Etienne. *Ateizmin Çıkmazı*. çev. Veysel Uysal. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1991.

Harris, Sam. *İnancın Sonu & İnanç ve Mantığın Kafa Kafaya Çarpışması*. çev. Tunç Tuncay Bilgin. İstanbul: Kuzey Yayınları, 2014.

Hawking, Stephen W. *Zamanın Kısa Tarihi*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1991.

Hitchens, Christopher. *God is not Great & How Religion Poisons Everything*. United States of America: Twelve, 2007.

Hoffer, Eric. *Kesin İnançlılar*. İstanbul: Olvido, 2. Basım, 2019.

İbn Sînâ. *İşaretler ve Tembihler*. çev. Ali Durusoy vd. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2013.

Kaplan, Sefa. *Bir Bilim Adamının Serüveni "Celâl Şengör Kitabı"*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Kaya, M. Cüneyt. *İslam Felsefesi & Tarih ve Problemler*. Ankara: İSAM Yayınları, 4. Basım, 2017.

Le Poidevin, Robin. *Ateizm İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma*. çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı, 2. Basım, 2003.

Martin, Michael (ed.). *The Cambridge Companion to ATHEISM*. United States of America: Cambridge University Press, 7. Basım, 2011.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr el-. *Kitâbü't-Tevhîd*. çev. Bekir Topaloğlu. İstanbul: İSAM Yayınları, 14. Basım, 2019.

Mill, John Stuart. *Auguste Comte and Positivism*. İstanbul: Karbon Kitaplar, 2020.

Öztürk, Serhat. *Çivi Çiviyi Söker Muazzez İlmiye Çığ Kitabı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, 2002.

Pascal, Blaise. *Düşünceler*. çev. Metin Karabaşoğlu. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 6. Basım, 2017.

Peterson, Michael vd. *Akıl ve İnanç / Din Felsefesine Giriş*. çev. Rahim Acar. İstanbul: Küre Yayınları, 8. Basım, 2019.

Peterson, Michael (ed.). *Din Felsefesi Seçme Metinler*. çev. Rahim Acar. İstanbul: Küre Yayınları, 2013.

Râzî, Fahreddin er-. *Ana Meseleleriyle Kelâm ve Felsefe*. çev. Eşref Altaş. İstanbul: Klasik, 2019.

Russell, Bertrand. *Neden Hıristiyan Değilim?* çev. Ender Gürol. İstanbul: İlke Kitap, 1996.

Şükrü ÖZKAN, Mehmet. "YENİ ATEİZMDE DİN ELEŞTİRİSİ". *Asos Journal the Journal of Academic Social Sciences* 7/89 (Mart 2019), 130-149. https://doi.org/10.16992/ASOS.14799

Taslaman, Caner. *Big Bang ve Tanrı*. İstanbul: İstanbul Yayınevi, 25. Basım, 2018.

Taslaman, Caner - Enis Doko (ed.). *Allah Felsefe ve Bilim*. İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2012.

Tekin, Arif. *Sumerler'den İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler*. İstanbul: Berfin Yayınları, 6. Basım, 2019.

Topaloğlu, Aydın. *Teizm ve Ateizm & Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2020.

Topaloğlu, Bekir. "ALLAH". 2/500-501. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1989.

İnternet Siteleri

agnosticus, felis agnosticus felis. "7 rakamı nereden gelir?" Erişim 17 Kasım 2021. http://www.baharkilic.org/post/2011/06/28/7-rakami-nereden-gelir.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. "Ateistler! Yalnız ve yanlış değilsiniz!" Erişim 15 Haziran 2021. http://www.baharkilic.org/post/2012/12/30/Ateistler!-Yaln%C4%B1z-ve-yanl%C4%B1s-degilsiniz!.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. "Biz ateistler ne biçim insanlarız". Erişim 15 Haziran 2021. http://www.baharkilic.org/post/2012/02/09/Biz-ateistler-ne-bicim-insanlariz.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. "Daniel Dennett - Darwin'in Tehlikeli Fikri". Erişim 26 Şubat 2022. http://www.baharkilic.org/post/2014/02/03/Daniel_Dennett_Darwinin_Tehlikeli_Fikri.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. "Daniel Dennett - Zihin Karışıklığının Evrimi". Erişim 04 Nisan 2022. http://www.baharkilic.org/post/2012/02/24/Daniel-Dennett-Zihin-Karisikliginin-Evrimi-(video).aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Dawkins: Seks, Ölüm ve Hayatın Anlamı (1. Bölüm) GÜNAH”. Erişim 08 Şubat 2022. http://www.baharkilic.org/post/2013/07/17/Dawkins-Sex-Death-and-The-Meaning-of-Life-1-Bolum-GUNAH.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Dini sorgulayan filmler ve belgeseller”. Erişim 10 Şubat 2022. http://www.baharkilic.org/page/Dini-sorgulayan-filmler-ve-belgeseller-listesi.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Evrim Teorisi ile ilgili kitap ve dergiler”. Erişim 10 Şubat 2022. http://www.baharkilic.org/post/2011/06/07/Evrim-kuramiyla-ilgili-kitap-ve-dergiler.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “İslam Dünyasında Bilim ve Felsefe’nin Tarihe Karışması: Gazzâlî”. Erişim 21 Şubat 2021. http://www.baharkilic.org/post/2011/08/09/islam-Dunyasinda-Bilim-ve-Felsefenin-Tarihe-Karismasi-Gazzali.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Kan Akıtma Yoluyla İbadetin Din’deki Yeri : Kurban - İlhan Arsel”. Erişim 17 Kasım 2021. http://www.baharkilic.org/post/2011/11/07/Kan-Akitma-Yoluyla-ibadetin-Dindeki-Yeri-Kurban-ilhan-Arsel.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Root of All Evil? - Richard Dawkins belgeseli”. Erişim 13 Şubat 2022. http://www.baharkilic.org/post/2012/01/11/Root-of-All-Evil-(Tum-Kotuluklerin-Kaynagi)-Richard-Dawkins.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Sam Harris: Dinler, neden günümüzde birer fosildir? (video)”. Erişim 10 Mart 2022. http://www.baharkilic.org/post/2011/06/18/Dinler-neden-gunumuzde-birer-fosildir-Sam-Harris.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Sam Harris ve Richard Dawkins - Bilim ve Ahlak ilişkisi”. Erişim 10 Mart 2022. http://www.baharkilic.org/post/2012/07/01/Bilim-ve-Ahlak-iliskisi-Sam-Harris-ve-Richard-Dawkins-soylesisi.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Sanat ve Edebiyat”. Erişim 15 Ağustos 2021. http://www.baharkilic.org/category/Sanat-ve-Edebiyat.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Tanrı Argümanları”. Erişim 15 Ekim 2020. http://www.baharkilic.org/page/Tanri-Argumanlari.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “The Four Horsemen (Mahşerin Dört Atlısı) oturumu”. Erişim 05 Nisan 2022. http://www.baharkilic.org/post/2016/01/15/The-Four-Horsemen-(Mahserin-Dort-Atl%C4%B1s%C4%B1)-oturumu.aspx

agnosticus, felis agnosticus felis. “Turan Dursun”. Erişim 24 Ekim 2021. http://www.baharkilic.org/post/2011/03/10/Turan-Dursun.aspx

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Ahlak ve Bilinç". Erişim 10 Mart 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=sam+harris

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Akıllı Tasarım vs Evrimsel Gelişim". Erişim 12 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Aksiyolojik Argüman". Erişim 16 Ocak 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/2015/02/aksiyolojik-arguman.html

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Ateist Diktatörlük ve Dinsel Vahşet". Erişim 12 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=kad%C4%B1n

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Ateizm İmkansız Mıdır?" Erişim 13 Haziran 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Ateizm İnanç Değildir (Çeviri)". Erişim 14 Haziran 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Ateizmi Savunmak (Çeviri)". Erişim 14 Haziran 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Bigbang - Tanrı - İslam". Erişim 12 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=big+bang

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Dini Çeşitlilik Sorunu (Çeviri)". Erişim 05 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/2014/05/ateizmi-savunmak.html

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Dini Tecrübe ve Çeşitlilik". Erişim 11 Ocak 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/2014/11/dini-tecrube-ve-cesitlilik.html

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Doğal Seçilim - Evrimi Anlamak 3". Erişim 13 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Evrim ve Tesadüf". Erişim 13 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Evrimi Anlamak". Erişim 10 Şubat 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=richard+dawkins

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Hadis İslamının Eleştirisi". Erişim 17 Kasım 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=turan+dursun

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. "Ilıman Ateistlerin Eleştirisi". Erişim 29 Mart 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “İnanç, Ateizm ve Tesadüf”. Erişim 13 Haziran 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Kelam Kozmolojik Kanıt”. Erişim 17 Kasım 2020. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/2014/03/kelam-kozmolojik-kant.html

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Kötülük Problemi”. Erişim 07 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Kötülük Sorununu Çözmek - Teodise”. Erişim 07 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/2015/04/kotuluk-sorununu-cozmek-teodise.html

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Mükemmel Tasarım İddiası”. Erişim 25 Ağustos 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Neden Hiçlik Yerine Bir Şey Var?” Erişim 13 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=big+bang

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Öneri Okuma Listesi”. Erişim 15 Ağustos 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Teizme Karşı Evrimsel Argüman”. Erişim 18 Şubat 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/search?q=dawkins

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Temel Kozmolojik Argüman”. Erişim 02 Ocak 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Turan Dursun’un Ateist Argümanları”. Erişim 17 Kasım 2021. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

Alfa, Alfa Din Felsefesi Üzerine Farklı Perspektifler. “Yapay Seçilim- Evrimi Anlamak 2”. Erişim 12 Nisan 2022. http://alfa-sorgulama.blogspot.com/

AntiDogmatik. “AntiDogmatik”. Erişim 03 Aralık 2019. https://antidogmatik.com/

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Âdem’in Cennetten Kovulması”. Erişim 17 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2010/11/ademin-cennetten-kovulmas.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Ateistlere Sıkça Sorulan Sorular”. Erişim 21 Şubat 2021. https://ateizm.blogspot.com/2007/02/ateistlere-ska-sorulan-sorular.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Ateizm nedir?” Erişim 18 Haziran 2021. https://ateizm.blogspot.com/2009/10/ateizm-nedir.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Bilim ve Din”. Erişim 25 Şubat 2021. https://ateizm.blogspot.com/2007/02/bilim-ve-din.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Bunları biliyor muydunuz?” Erişim 17 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2011/01/bunlar-biliyor-muydunuz.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Din ile bilimi kim uzlaştırmak istiyor?” Erişim 09 Nisan 2022. https://ateizm.blogspot.com/2009/05/din-ile-bilimi-kim-uzlastrmak-istiyor.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “İnançlının Mantığı ve Bilimsel Düşünce”. Erişim 22 Mart 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/01/inanclnn-mantg-ve-bilimsel-dusunce.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “İnsanı ateist yapan sorular”. Erişim 07 Nisan 2022. https://ateizm.blogspot.com/2014/07/insan-ateist-yapan-sorular.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “İslam, bilimi teşvik ediyor mu?” Erişim 25 Şubat 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/09/islam-bilimi-tesvik-ediyor-mu.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “İslamda Kadın”. Erişim 12 Nisan 2022. https://ateizm.blogspot.com/2007/02/islamda-kadn.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Kuran, gerçekten Allah’ın kelamı (sözleri) mi?” Erişim 17 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2010/11/kuran-gercekten-allahn-kelam-sozleri-mi.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Kuran; Tevrat’ın Kötü Kopyası”. Erişim 16 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2007/02/kuran-tevratn-kt-kopyas.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Kuran ve Tevrat’ın Sümer’deki Kökeni”. Erişim 16 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2007/07/kuran-ve-tevratn-smerdeki-kkeni.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Kuran’da Kölelik ve Cariyelik”. Erişim 12 Nisan 2022. https://ateizm.blogspot.com/2014/07/kuranda-kolelik-ve-cariyelik.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Kuran’ın Orijinalleri Yakıldığı İçin Şimdi Yok”. Erişim 24 Ekim 2021. https://ateizm.blogspot.com/2010/11/kurann-orijinalleri-yakldg-icin-simdi.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Muhammed ve arkadaşları Kuran’ı nasıl hazırladılar?” Erişim 24 Ekim 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/12/muhammed-ve-arkadaslar-kuran-nasl.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Muhammed’in Cinsel Hayatı 1”. Erişim 20 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2009/05/muhammedin-cinsel-hayat-1_13.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. “Müslümanlık Sınavı - Hoşgörü ve İnsan Sevgisi Konularında Birkaç Soru”. Erişim 30 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/12/muslumanlk-snav-hosgoru-ve-insan.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Müslümanlık Sınavı - Hukuk ve Ahlak Anlayışıyla İlgili Bazı Sorular". Erişim 30 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/12/muslumanlk-snav-hukuk-ve-ahlak.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Müslümanlık Sınavı - İslam Şeriatının Tarihi Türk Düşmanlığı Konusunda Birkaç Soru". Erişim 30 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/12/muslumanlk-snav-islam-seriatnn-tarihi.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Müslümanlık Sınavı - İslam ve Kadın Konusunda Bazı Sorular". Erişim 30 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/12/muslumanlk-snav-islam-ve-kadn-konusunda.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Müslümanlık Sınavı - Tanrı Kavramıyla İlgili Bazı Sorular". Erişim 28 Kasım 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/12/muslumanlk-snav-tanr-kavramyla-ilgili.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Sümer'den Tevrat'a, Tevrat'dan Kuran'a söylencelerin peşinde…". Erişim 17 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2012/09/sumerden-tevrata-tevratdan-kurana.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Sümerler, Sümer Dini ve Tek Tanrılı Dinlerin Karşılaştırılması". Erişim 16 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2010/11/sumerler-sumer-dini-ve-tek-tanrl.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Tanrı'nın Varlığı". Erişim 10 Kasım 2020. https://ateizm.blogspot.com/2008/11/tanrnn-varl.html

Ateizm Blog, Ateizm Blogspot. "Yaratılış". Erişim 17 Ağustos 2021. https://ateizm.blogspot.com/2010/11/yaratls.html

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Albert Einstein'ın Din Hakkındaki Görüşleri". Erişim 26 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/04/25/albert-einsteinin-din-hakkindaki-gorusleri/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Amerika'da Müslümanlıktan çıkanların sayısı artıyor". Erişim 10 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2018/04/05/amerikada-muslumanliktan-cikanlarin-sayisi-artiyor/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Arif Tekin: Hz. Muhammed'in Ölümü". Erişim 26 Ocak 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/10/22/arif-tekin-hz-muhammedin-olumu/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Arif Tekin: 'Hz. Ömer'in Kuran'a etkisi'". Erişim 27 Ocak 2022.

https://ateistcanavar.wordpress.com/2016/07/03/arif-tekin-hz-omerin-kurana-etkisi/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Ateistler, saklandığınız yerlerden çıkın”. Erişim 10 Mart 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/06/26/ateistler-saklandiginiz-yerlerden-cikin/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “ATEİST KİTAPLAR”. Erişim 22 Kasım 2019. https://ateistcanavar.wordpress.com/category/ateist-kitaplar/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Ateizm Hakkında Bilinen 10 Yanlış – Sam Harris”. Erişim 10 Mart 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2013/07/22/ateizm-hakkinda-bilinen-10-yanlis-sam-harris/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Ateizme sansür sessizce artıyor”. Erişim 10 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2015/03/05/ateizme-sansur-sessizce-artiyor/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Bertrand Russel – Din İle Bilim (PDF Oku)”. Erişim 26 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/12/08/bertrand-russel-din-ile-bilim/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Din İle İlgili Özlü Sözler”. Erişim 26 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/din-ile-ilgili-ozlu-sozler/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Evrim Gerçekleri (Facts Of Evolution) belgesel serisi”. Erişim 18 Şubat 2022. http://www.baharkilic.org/post/2011/05/03/Evrim_gercekleri_Facts_Of_Evolution.aspx

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Günümüz Dünyasında En Büyük Tehlike: Yobaz – Liboş Ortaklığı”. Erişim 10 Mart 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/03/14/gunumuz-dunyasinda-en-buyuk-tehlike-yobaz-libos-ortakligi/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Halife Ebubekir”. Erişim 26 Ocak 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/11/12/halife-ebubekir/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. “Hz. Muhammed’in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?” Erişim 27 Ocak 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/11/23/hz-muhammedin-olum-nedeni-neden-hep-gizli-tutulmustur/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Muhammed' in Cinsel Hayatı 2". Erişim 27 Ocak 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/11/10/muhammed-in-cinsel-hayati-2/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Örsan Öymen: Bunları bilmeden Ateizmi anlayamazsınız". Erişim 13 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2018/04/29/orsan-oymen-bunlari-bilmeden-ateizmi-anlayamazsiniz/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Richard Dawkins'in Kızına Mektubu". Erişim 12 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/08/12/richard-dawkinsin-kizina-mektubu/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Stephen Hawking: 'Cennet yok, o bir peri masalıydı'". Erişim 26 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/06/05/stephen-hawking-cennet-yok-o-bir-peri-masaliydi/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Video: Richard Dawkins Ateizm Militanlığı Üzerine Konuşuyor". Erişim 17 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2013/01/10/video-richard-dawkins-ateizm-militanligi-uzerine-konusuyor/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Video: Sam Harris ve Richard Dawkins – Kim Demiş Bilim, Ahlak Konusunda Bir Şey Söyleyemez Diye?" Erişim 08 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2013/01/01/video-sam-harris-ve-richard-dawkins-kim-demis-bilim-ahlak-konusunda-bir-sey-soyleyemez-diye/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Video: Tüm Kötülüğün Sebebi mi? – İnanç Virüsü". Erişim 12 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/04/15/video-tum-kotulugun-sebebi-mi-inanc-virusu-richard-dawkins/

Ateist Canavar, Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası. "Yeni ateizm yükseliyor, yeni ateistler doğuyor". Erişim 10 Mart 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/06/26/yeni-ateizm-yukseliyor-yeni-ateistler-doguyor/

Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, Ateist Canavar. "Dawkins : Ateist Öğrenciler Birleşin!". Erişim 10 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/06/22/dawkins-ateist-ogrenciler-birlesin/

Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, Ateist Canavar. "İLHAN ARSEL: 'İSLAM'A GÖRE DİĞER DİNLER' (PDF OKU)". Erişim 30 Kasım 2021. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/11/25/ilhan-arsel-islama-gore-diger-dinler/

Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, Ateist Canavar. “İLHAN ARSEL: ‘MÜSLÜMANLIK SINAVI’”. Erişim 30 Kasım 2021. https://ateistcanavar.wordpress.com/2013/01/17/ilhan-arsel-muslumanlik-sinavi/

Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, Ateist Canavar. “Richard Dawkins: Açığa Vur Kampanyası (The out campaign)”. Erişim 10 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2013/03/02/richard-dawkins-aciga-vur-kampanyasi-the-out-campaign/

Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, Ateist Canavar. “Richard Dawkins: ‘Tanrı Yanılgısı’ (PDF Oku)”. Erişim 02 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/11/20/richard-dawkins-tanri-yailgisi-pdf-oku/

Ateist Canavar Muminlerin Korkulu Rüyası, Ateist Canavar. “Video: Richard Dawkins: Yaratılışçıların Hiçbir Şey Bildikleri Yok!” Erişim 10 Şubat 2022. https://ateistcanavar.wordpress.com/2012/09/13/video-richard-dawkins-yaratiliscilarin-hicbir-sey-bildikleri-yok/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Ateist Gazete Liste | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/ateist-gazete/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Ateist Mülteci Yardım Programı | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/arap/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Ateizm Derneği Artık Yalnız Değiliz”. Erişim 29 Ekim 2020. http://www.ateizmdernegi.org.tr/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Biz Kimiz? | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 01 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/tanim/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Nüfus Kaydındaki Din Hanesinin Değiştirilmesi/Silinmesi | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/nufus-kaydindaki-din-hanesinin-degistirilmesi-silinmesi/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Organ ve Kadavra Bağışı | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/organ-ve-kadavra-bagisi/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Psikolojik Rehberlik Programı | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/psikolojik-rehberlik-programi/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Yüksek Ezan Sesi Şikayeti | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/yuksek-ezan-sesi-sikayeti/

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Zorunlu Din Dersinden Muafiyet | Ateizm Derneği Resmi Sitesi”. Erişim 13 Nisan 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/zorunlu-din-dersinden-muafiyet/

Ateizm Derneği Resmi Sitesi. “Hedeflerimiz”. Erişim 25 Şubat 2021. https://www.ateizmdernegi.org.tr/amaclar/

Atheist Republic, Atheist Republic. “Welcome to Atheist Republic! A Community for Atheists Worldwide”. Erişim 09 Kasım 2020. http://www.atheistrepublic.com

Bilgehan Bengi Blog, Bilgehan Bengi. Ana Menü - Blog yazıları”. Erişim 28 Ekim 2020. http://bilgehanbengi.blogspot.com/2009/10/ana-menu-blog-yazlar.html

Bilgehan Bengi Blog, Bilgehan Bengi. “Bir ateistin en büyük sorumluluğu”. Erişim 05 Temmuz 2021. http://bilgehanbengi.blogspot.com/2008/10/bir-ateistin-en-byk-sorumluluu.html

Britannica, Encyclopedia Britannica. “Christopher Hitchens”. Erişim 03 Mart 2022. https://www.britannica.com/biography/Christopher-Hitchens

Britannica, Encyclopedia Britannica. “Daniel C. Dennett”. Erişim 03 Mart 2022. https://www.britannica.com/biography/Daniel-C-Dennett

Britannica, Encyclopedia Britannica. “Richard Dawkins”. Erişim 03 Mart 2022. https://www.britannica.com/biography/Richard-Dawkins

Pew Research Center, Pew. “Is God Dead? No, but Belief Has Declined Slightly”. Erişim 14 Haziran 2021. https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/04/07/is-god-dead-no-but-belief-has-declined-slightly/

Pew Research Center, Pew. “Religion’s Relationship to Happiness, Civic Engagement and Health Around the World”. Erişim 28 Mayıs 2022. https://www.pewresearch.org/religion/2019/01/31/religions-relationship-to-happiness-civic-engagement-and-health-around-the-world/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Altı Günde Yaratılış”. Erişim 20 Kasım 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/2010/01/24/503/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Ateizm Çeşitleri”. Erişim 08 Ağustos 2020. https://pozitifateizm.wordpress.com/category/ateizm/ateizm-cesitleri/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Ateizm Hakkında Bir Önyargı”. Erişim 25 Şubat 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/category/ateizm/ateizm-cesitleri/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Ateizm ne değildir?” Erişim 25 Şubat 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/2014/08/03/ateizm-ne-degildir/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Ateizm ve evrim ilişkisi”. Erişim 12 Nisan 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2009/08/31/ateizm-ve-evrim-iliskisi/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Çelişkili Ayetler”. Erişim 30 Kasım 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/2014/08/04/celiskili-ayetler/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Dinlerden Özgür Kitap Ve Dergiler”. Erişim 05 Haziran 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/category/ateizm/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Dinsiz-Nonteist Siteler ve Bloglar”. Erişim 17 Kasım 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/dinsiz-nonteist-siteler-ve-bloglar/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Eğer Tanrı Yoksa Neden İyi Olalım ?” Erişim 30 Haziran 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/category/ateizm/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Evrim Kuramı / Teorisi”. Erişim 25 Şubat 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/category/bilimler/evrim-kurami-teorisi/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Evrim Teorisi Karşıtı 10 İddia ve Cevapları”. Erişim 12 Nisan 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2009/09/02/evrim-teorisi-karsiti-10-iddia-ve-cevaplari/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Evrimin Kanıtı Olarak Neleri Sayabiliriz?”. Erişim 13 Nisan 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2010/01/24/evrimin-kaniti-olarak-neleri-sayabiliriz/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “İçerik ve Biçim Olarak Kur’anın Özellikleri”. Erişim 08 Nisan 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2010/01/20/icerik-ve-bicim-olarak-kuranin-ozellikleri/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Kötülük problemi”. Erişim 07 Nisan 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2014/08/03/kotuluk-problemi/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Kur’an’da Kadın”. Erişim 26 Ocak 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2014/08/04/kuranda-kadin/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. “Kur’an-ı Kerîm Geniş Analizi-1”. Erişim 20 Kasım 2021.

https://pozitifateizm.wordpress.com/category/elestiriler/kuran-celiskileri-ve-yanlislari/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. "Kur'an'ın Tek Harfi Bile Değiştirilmedi mi?" Erişim 17 Kasım 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/2009/09/26/kuranin-tek-harfi-bile-degistirilmedi-mi/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. "Muhammed'in Peygamberliğine Eleştiri". Erişim 30 Kasım 2021. https://pozitifateizm.wordpress.com/2014/08/04/muhammedin-peygamberligine-elestiri/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. "Pozitif Ateizm". Erişim 28 Ekim 2020. https://pozitifateizm.wordpress.com/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. "Teolojik aklın eleştirisi.". Erişim 09 Nisan 2022. https://pozitifateizm.wordpress.com/2014/08/03/teolojik-aklin-elestirisi/

Pozitif Ateizm, Pozitif Ateizm Tanrının Varolması Mümkün Değildir. "Tevrat, İncil, Kur'an". Erişim 20 Şubat 2022. https://turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri/1136-tevrat-ncil-kuran

Richard Dawkins, Richard Dawkins Foundation. "Homepage". Erişim 03 Şubat 2022. https://richarddawkins.net/

Richard Dawkins, Richard Dawkins Foundation. "Richard Dawkins". Erişim 03 Şubat 2022. https://richarddawkins.net/richarddawkins/

Richard Dawkins, Richard Dawkins Foundation. "What We Do". Erişim 03 Şubat 2022. https://richarddawkins.net/aboutus/

The Atlantic. "Listening to Young Atheists: Lessons for a Stronger Christianity". Erişim 10 Ağustos 2021. https://www.theatlantic.com/national/archive/2013/06/listening-to-young-atheists-lessons-for-a-stronger-christianity/276584/

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Arif Tekin". Erişim 24 Ekim 2021. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Ayşe ve Hafsa'nın Hz. Muhammed'e İçirdikleri İlaç". Erişim 27 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/1120-aye-ve-hafsann-hz-muhammede-cirdikleri-lac

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Cenazesi Hakkındaki Görüşleri - Röportaj". Erişim 16 Kasım 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/roportajlar/1138-cenazesi-hakkndaki-goerueleri-roeportaj

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Çamurdan Yaratılış”. Erişim 20 Şubat 2022. https://turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri/478-camurdan-yaratilis

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Din Karşıtı Felsefeler”. Erişim 04 Nisan 2022. https://turandursun.com/bilgi-arsivi/din-karsiti-felsefeler/712-din-karsiti-felsefeler

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Dinlerden Özgürlüğün Sesi”. Erişim 24 Ekim 2021. https://turandursun.com/

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Halife Ömer”. Erişim 29 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/1162-halife-oemer

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Hz. Muhammed’in Hayber’de Yediği Zehirli Et Olayı”. Erişim 01 Şubat 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/1116-hz-muhammedin-hayberde-yedii-zehirli-et-olay

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Hz. Muhammed’in Ölüm Nedeni Neden Hep Gizli Tutulmuştur?” Erişim 01 Şubat 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/1182-hz-muhammedin-olum-nedeni-neden-hep-gizli-tutulmustur

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “İlhan Arsel”. Erişim 24 Ekim 2021. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kuran’a göre Kur’an Evrensel Değildir”. Erişim 27 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/918-kurana-goere-kuran-evrensel-deildir

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kuran’daki Akıl ve Bilim Dışılıklar 1+2 : Ölülerin Diriltilmesi”. Erişim 20 Kasım 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri/1099-kurandaki-akl-ve-bilim-dlklar-1-oeluelerin-diriltilmesi

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kuran’daki Akıl ve Bilim Dışılıklar 4”. Erişim 20 Kasım 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri/1170-kurandaki-akl-ve-bilim-dlklar-4

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kur’an’dakî ‘Çelişki’lerden... (I)”. Erişim 20 Kasım 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri/1155-kurandaki-qcelikiqlerden-i

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kur’an’daki Sonu Gelmez Tekrarlamalar ve Bundan Doğan Sakıncalar”. Erişim 28 Kasım 2021. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1142-kurandaki-sonu-gelmez-tekrarlamalar-ve-bundan-doan-sakncalar

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kur’an’ın Kaynağına Işık Tutacak Önemli Bilgiler”. Erişim 27 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/593-kuranin-kaynagina-isik-tutacak-onemli-bilgiler

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Kuran’ın Kökeni - Giriş”. Erişim 27 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/1119-kurann-koekeni-giri

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Papa’nın Tutuklanması Veya İstifası İsteniyor!” Erişim 05 Nisan 2022. https://turandursun.com/bilgi-arsivi/yurttan-ve-dunyadan-haberler/447-201

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Richard Dawkins: Dinlerin Olmadığını Hayal Edin”. Erişim 10 Şubat 2022. https://turandursun.com/bilgi-arsivi/ceviri-calismalarimiz/708-richard-dawkins-dinlerin-olmadigini-hayal-edin

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Richard Dawkins’in kızına mektubu”. Erişim 12 Şubat 2022. https://turandursun.com/bilgi-arsivi/ateist-haberler/1056-richard-dawkinsin-kzna-mektubu

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Sam Harris: Bilim, Dini Yok Etmelidir”. Erişim 10 Mart 2022. https://turandursun.com/bilgi-arsivi/ceviri-calismalarimiz/707-sam-harris-bilim-dini-yok-etmelidir

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Sayın İlhan Arsel’in Ardından”. Erişim 27 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/596-sayin-ilhan-arselin-ardindan

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Soru 21: Dilediğini İmanlı Dilediğini de İmansız Yapan Tanrının Kafir Yaptığı Kişileri Şeytan İle Dost Kıldığını Kabul Edebilir misiniz?” Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1216-soru-21-diledigini-imanli-diledigini-de-imansiz-yapan-tanrinin-kafir-yaptigi-kisileri-seytan-ile-dost-kildigini-kabul-edebilir-misiniz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Soru 22: Tanrının Cennette Erkek Kullarına Bakire Kızlar ve Oğlanlar Tedarik Edeceğine İnanır mısınız?” Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1217-soru-22-tanrinin-cennette-erkek-kullarina-bakire-kizlar-ve-oglanlar-tedarik-edecegine-inanir-misiniz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Soru 26: Tanrı’nın Yanlış ya da Çelişkili Kararlar Verdiğine ya da İnsanlardan Akıl Alarak İş Gördüğüne İnanır mısınız?” Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1226-soru-26-tanrinin-yanlis-ya-da-celiskili-kararlar-verdigine-ya-da-insanlardan-akil-alarak-is-gordugune-inanir-misiniz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. “Soru 27: İslam’ın Tek Gerçek Din Olduğunu, Diğer Dinlerin Geçerli Olmadığını ve Saptırıldığını Ön Gören Buyrukları Hoşgörü Anlayışıyla Bağdaştırır mısınız?” Erişim 16 Ocak 2022.

https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1227-soru-27-islamin-tek-gercek-din-oldugunu-diger-dinlerin-gecerli-olmadigini-ve-saptirildigini-on-goren-buyruklari-hosgoru-anlayisiyla-bagdastirir-misiniz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 29: Müslüman Kişi Olarak, Din ve İnanç Farkı Gözetmeden, Tüm İnsanlar Arası Kardeşliğe ve Sevgiye İnanıyor musunuz?" Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1230-soru-29-musluman-kisi-olarak-din-ve-inanc-farki-gozetmeden-tum-insanlar-arasi-kardeslige-ve-sevgiye-inaniyor-musunuz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 31: Yahudi ve Hristiyanların Müslüman Olmadıkları Takdirde Cizye Vermeye Zorlamak Ödemedikleri Takdirde Öldürmek Gerektiğine Dair Buyrukları Uygun Bulur musunuz?". Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1232-soru-31-yahudi-ve-hristiyanlarin-musluman-olmadiklari-takdirde-cizye-vermeye-zorlamak-odemedikleri-takdirde-oldurmek-gerektigine-dair-buyruklari-uygun-bulur-musunuz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 32: İslâm'dan Çıkanların Öldürülmelerini Uygun Bulur musunuz?". Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1233-soru-32-islamdan-cikanlarin-oldurulmelerini-uygun-bulur-musunuz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 33: Din ve İnanç Farklılığı Nedeniyle Ana/Baba/Kardeş ve Çocuklar Arası Düşmanlık Saçan Buyrukları Hoş Görü İlkeleriyle Bağdaştırabilir misiniz?". Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1234-soru-33-din-ve-inanc-farkliligi-nedeniyle-anababakardes-ve-cocuklar-arasi-dusmanlik-sacan-buyruklari-hos-goru-ilkeleriyle-bagdastirabilir-misiniz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 34: Kadınların Dinen ve Aklen Eksik Yaratıldığına, Kötülük, Fitne ve Uğursuzluk Kaynağı Olduğuna İnanır mısınız?". Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1235-soru-34-kadinlarin-dinen-ve-aklen-eksik-yaratildigina-kotuluk-fitne-ve-ugursuzluk-kaynagi-olduguna-inanir-misiniz

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 36: İslâm Şeriâtı'nda 'Irk'lar' ve 'Toplumlar' Arası Eşitlik Yoktur, Arap'ın Üstünlüğü İlkesi Vardır! İslâm'a göre Tanrı Türk'leri İnsanlığa Felâket Getirici Irk Olarak Tanımlamıştır! " Deseler Bu Sözlere İnanır mısınız?". Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/ilhan-arsel/1237-soru-36-islam-seriatinda-irklar-ve-toplumlar-arasi-esitlik-yoktur-arapin-ustunlugu-ilkesi-vardir-islama-gore-tanri-turkleri-insanliga-felaket-getirici-irk-olarak-tanimlamistir

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Soru 37: Size Sorsalar: 'İslâm'ın Türk'e Düşman Olduğunu ve Bu Düşmanlığı Muhammed'in Başlattığını, ve Arap'ın Tarihî Türk Düşmanlığının Bundan Kaynaklandığını Biliyor musunuz?' Bu Soruya Nasıl Cevap Verirdiniz?". Erişim 16 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-

yazarlarimiz/ilhan-arsel/1238-soru-37-size-sorsalar-islamin-turke-dusman-oldugunu-ve-bu-dusmanligi-muhammedin-baslattigini-ve-arapin-tarihi-turk-dusmanliginin-bundan-kaynaklandigini-biliyor-musunuz-bu-soruya-nasil-ceva

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Tanıyalım". Erişim 24 Ekim 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/taniyalim-116

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Tanrı Bu Şekilde Yasa Gönderirse!" Erişim 28 Ocak 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/595-tanri-bu-sekilde-yasa-gonderirse

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Tebükte Hz. Muhammed'e Karşı Suikast Girişimi - Bölüm 1". Erişim 01 Şubat 2022. https://turandursun.com/kose-yazarlarimiz/arif-tekin/1117-tebuekte-hz-muhammede-kar-suikast-giriimi-1

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "The rise of atheism in America". Erişim 10 Şubat 2022. https://turandursun.com/english/1067-the-rise-of-atheism-in-america

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Turan Dursun Makaleleri". Erişim 24 Ekim 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Ünlü Yazar Richard Dawkins Papa'yı Londra'da Tutuklatacak". Erişim 05 Nisan 2022. https://turandursun.com/bilgi-arsivi/ateist-haberler/461-uenlue-yazar-richard-dawkins-papay-londrada-tutuklatacak

Turan Dursun, Turan Dursun Sitesi. "Zaman Gazetesi'nin Yaptığı Yayımlanmayan Röportaj". Erişim 17 Kasım 2021. https://turandursun.com/turan-dursun/roportajlar/483-zaman-gazetesinin-yaptigi-yayimlanmayan-roportaj

Vikipedi, Vikipedi Özgür Ansiklopedi. "Devlet ateizmi". Erişim 28 Mart 2021. https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Devlet_ateizmi&oldid=25087797

Vikipedi, Vikipedi Özgür Ansiklopedi. "Ockham'ın usturası". Erişim 21 Şubat 2021. https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ockham%27%C4%B1n_usturas%C4%B1&oldid=24870384

Sosyal Medya Hesapları

Aklın Gözü "'0. Kadınlar Erkeklerin Tarlalarıdır Zinciri'". *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/743882101645180928

Aklın Gözü. "'0. İslam Öncesi Araplarda Kadın ve Kadın Hakları'". *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/877128684871839745

Aklın Gözü. "'0. Muhammed'in Çok Evlenmesinin Savunmalarının Reddiyesi Zinciri'". *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/812048846121553924

Aklın Gözü. "'0. Şizofrenik Bozukluklar Nelerdir?'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/726391862785880065

Aklın Gözü. "'0. Yahudi Katliamları ve İslam'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/764185792918978560

Aklın Gözü. "'1. Akıllı müminlerin, için için hiç hoşlanmadıkları, bir başka ayet ise Ahzab-50'dir.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/696751281847799808

Aklın Gözü. "'1. Bir insanın en önemli organı beynidir. Erken yaşta din eğitimi, beyinde kalıcı hasarlar bırakır.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/702557040128999424

Aklın Gözü. "'1. Çalışan biyolojik beyne, arıza yaptırmanın bazı yolları vardır. a. Uyaran kullanmak b. Belli kelimeleri, sürekli tekrar etmek c. Açlık'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/721801739163332609

Aklın Gözü. "'1. Çocuklukta verilen din eğitimi beyni daima o yönde çalışmaya zorlar. Her haliyle yeryüzü üretimi olduğu ayan-beyan ortada olan dini reddebilmek için fizik, kimya, matematik, biyoloji, felsefe, astronomi öğrenmeniz gerekir.'" *Twitter*. Erişim 27 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1027414713309777920

Aklın Gözü. "'1. Din de bir hizmet ve üründür..Arz edenleri, Nakledenleri, Hıfz Edenleri ve Talep edenleri vardır. Talep edenler ücretini öderler.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/785731457998204928

Aklın Gözü. "'1. Dünya üzerindeki müminlerin ortalama zekası ~ 83 dür.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/746060209865498624

Aklın Gözü. "'1. Eski araplar, Muhammed'in Kur'an'ı uydurduğunu, Hıristiyan/Yahudilerden de yardım edenler olduğunu öğreniyorlar. Muhammed yalanlamaktan başka bir şey yapamıyor, tatmin edici bir cevap da veremiyor. Vahiy katiplerinden bazılarının itirafları da bu bilgileri doğruluyor.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1111969103596740609

Aklın Gözü. "'1. Evrenin bir yaratıcıya ihtiyacı yok gibi görünse de, gerçek bir Tanrının olup olmadığını bilimsel olarak bilmiyoruz.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/698204836060393472

Aklın Gözü. "'1. Grup halindeyken, insanların zekalarının düştüğü raporlandı. Bknz: https://t.co/lYwWM0qwrB'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/729424466326003712

Aklın Gözü. "'1) İngiliz, (filozof, mantık, matematik, tarih, yazar) Bertrand Russell'ın (1916-1970) çaydanlığı'". *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/689820450734641152

Aklın Gözü. "'1. Korunduğumuz, kollandığımız, ellerimizi açtığımızda bizi dinleyen, bize merhamet eden, rahmet eden'". *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/789507203149533184

Aklın Gözü. "'1. Kur'an'a göre insan balçıktan yaratıldı.'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/723877573185396736

Aklın Gözü. "'1. Modern bilim bize, evrenin yaşının 13.799±0.021 milyar yıl olduğu söyler. Peki ya kutsal metinler ?'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/698992536283643904

Aklın Gözü. "'1. Muhammed eşleriyle sırayla cinsel ilişkiye girer. Sırayı bozunca, karıları arasında sorunlar çıkınca, ayeti çakar'". *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/714058271896772608

Aklın Gözü. "'1. Müslümanların başını ağrıtan ayetlerden bir tanesi de Ahzap 37'dir.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/696630259857412096

Aklın Gözü. "'1. Saf ateizm dinlerin iddialarıyla fazla ilgilenmez,dinleri masaya yatırmaz.Tanrının olamayacağı üzerine sağlam/derin felsefe yapar. Dindarlar, saf ateizmden rahatsızlık duymaz, hatta yer/yer buna saygı bile duyarlar. Varlıklarına doğrudan tehdit olarak da algılamazlar.'" *Twitter*. Erişim 19 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/970929897777614849

Aklın Gözü. "'1. Somut Tanrılardan(put), soyut olanlarına (allah/god/yehova) geçişi insanlık çok abartmıştır.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/703300179559063556

Aklın Gözü. "'1. Tanrı insanlarla iletişime geçmek istiyorsa ; ilk problemi nasıl geçeceğidir, ikincisi mesajının ne olacağıdır.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/893751885534044162

Aklın Gözü. "'2. Dert onları korumak olsaydı, Muhammed öldükten sonra evlenmelerini yasaklamazdı.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/812051690169962496

Aklın Gözü. "'2. İbadetler, ibadete olan düşkünlük Obsessive Kompulsif Bozukluk (Takıntı) hastalığıdır. Bknz: https://t.co/44GCecZVbB'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/846054579812929536

Aklın Gözü. "'2. Tevrata göre, Tanrı, dünyayı 6 günde yaratmış ve 7. gün işini bitirmiş. Sonra da dinlenmiştir.'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/698992779804987394

Aklın Gözü. "'2. Toplumların erken yaşta din eğitimini, çocuklara cinsel istirmarla aynı statüde değerlendirmeleri gerekir.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/702557262527774722

Aklın Gözü. "'3. Kadınlara hamilik yapmak için onlarla evlenmek gerekli değildir. İnananlar her ne kadar 10 takla atıp savunsalar da, ayet can sıkıcıdır.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/696751965162831873

Aklın Gözü. "'3. Örngn. küçük yaşta cin/peri zırvalarına maruz kalan bir beynin, bu korkuları ömür boyu atamaması olasıdır.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/702557454404550656

Aklın Gözü. "'4. Ayrıntıcılık: Hastanın konuşmasının gereksiz ayrıntılarla dolu olması, amaca ulaşmada gecikmesidir.'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/726392485191274496

Aklın Gözü. "'4. Canlılar alemini Tanrının tasarladğı kabul edilirse, Tanrının dene-yanıl yöntemiyle çalışan, işi sahada öğrenen ++'". *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/760477563739340805

Aklın Gözü. "'4. Kur'an-ı bir bütün olarak uygulamak mümkün değildir, çünkü çelişkilerle doludur.'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/845656996380622848

Aklın Gözü. "'4. Sakın kıvırtma, bu İsa'nın mucizesidir, çamurdan kuş yapmıştır demeye kalkma, bu metni söyleyenin, düşünceleri ortada, kıvırma !'" *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/786164575536226304

Aklın Gözü. "'5. ++ "kervan yolda düzülür" mantığı ile hareket eden, yeni yetme, tembel bir mühendisten öte olmadığını kabul etmeyi gerektirir.'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/760477940895379456

Aklın Gözü. "'5. Deistler ise Allah dışında başka bir Tanrı tasavvur ettikleri için DOĞRUDAN ŞİRK koşmuş oluyorlar.'" *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/750376721350848512

Aklın Gözü. "'5. İslam Liginde IQ Tablosu'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/731237881742774273

Aklın Gözü. "'6. Agnostikler de yırtıyorlar :) Yani neymiş, deist olacağına, ateist ol :)'". *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/750376852246695936

Aklın Gözü. ""'6. Ortalama TR'e Tanrı Yoktur dediğinizde,dikkate almaz,"aslında iyi bir insan olduğunuzu neden böyle saçmaladığınızı düşünür"size acır.Ciddiye almadığı gibi sizi dinlemez bile.Fakat, İslama vurmaya başladığınızda işin rengi

değişir.Tanrı son hedeftir,ilk hedef arap dini/putudur.”’. *Twitter*. Erişim 19 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/982709845961912320

Aklın Gözü. “‘6. Özet: Muhammed zaten bilinen, El-İlah’ı, soyutlaştırmış ve tek tanrı yapmıştır.’” *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/715943678536257540

Aklın Gözü. “‘7. Herşeye kadir olan Tanrının,bulanık elçilerle gönderdiği bulanık mesajı ,Tanrının “iletişime geçme” isteğinde samimi olmadığını gösterir.’” *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/893753477431689216

Aklın Gözü. “‘9. Batı,Dinden sıyrıldıktan,özgürlüklerin tadına vardıktan,bireyselliği ön plana çıkardıktan sonra,Müslümanların Bilim de pek yeri yoktur.’” *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/780134020319440900

Aklın Gözü. “‘9. Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz.’” *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/727406572826181632

Aklın Gözü. “‘10. Ayetleri de,Hadisler gibi Muhammed söylemiştir.Uydurma hadis de vardr ama hepsi uydurma değildir,Mütevatir hadisler ayetlerden sağlamdır’”. *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/858620351374401536

Aklın Gözü. “‘16. Klang çağrışım (clang association): Sözcüklerin, anlatımların anlamlarından ve dil kurallarından çok, ses uyumuna ve uyağa göre olması’”. *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/726394559668826112

Aklın Gözü. “‘18. Ama İslam ülkelerinde, “Kadın İnsan mıdır?” konferansları duyarsın. Çünkü,Kur’an ve Sünnet bu soruyu düşündürtür’”. *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/727467031050752000

Aklın Gözü. “‘25. İslam bir bütündür, hadisleri redetmek çare değildir. Ayeti de saçmadır, Hadisi de.’” *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/730016630961483776

Aklın Gözü. “‘27. Demekki neymiş, konudan konuya atlamalar, arapçada dahi bilinmeyen kelimelerin kullanılması, garip tekrarların hep sebepleri varmış :)’”. *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/726397434105073665

Aklın Gözü. “‘1400 yıldır, İslamın engel olduğu tecavüz, hırsızlık, suikast, gasp yoktur. İstatistikler ortadadır.’” *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/874766084531990528

Aklın Gözü. “‘Allah,Mekkeliler tarafından bilinen bir puttu.FİL suresi de , buna bir kanıttır. Zaten Muhammedin babası AbdULLAH, allahın kulu demektir.’”

Twitter. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/806786451933315072

Aklın Gözü. "'Aşama, aşama yaratan, deneme-yanılmalar yapan, kuyruk sokumunu kıçında unutan, gereksiz organ yaratan, Tanrı, Tanrı mıdır ?'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/904969262485426176

Aklın Gözü. "'Ateist,Deist veya Agnostik olmak pratik olarak yaşadığımız hayatları fazla etkilemez. Ama Teist olmak dünyaları karartır, hayatları bitirir.'" *Twitter*. Erişim 19 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/890325459237515264

Aklın Gözü. "'Ateistlik öyle de değil,için için İslamı kurtarmak için aylarca, tek başınıza çabalarsınız, kimse para-pul da vermez:)Sosyal çevreyi de unut'". *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/795329279315873794

Aklın Gözü. "'Ateizm bir inanç değil, diğerlerinin yalan olduğu anlaşılınca, kendinizi içinde bulduğunuz duygu durumu :)'". *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/795326067775012864

Aklın Gözü. "'"Bak ben İslama inanmıyorum ama Ateist de değilim" altkodlu bir Deistlik,ahlaki değildir. Ve Allah'a olan korkuyu içinde barındırır. Düşün!'" *Twitter*. Erişim 24 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/840691218413735937

Aklın Gözü. "'Beynimizdeki nöropsikolojik boşluğu Tanrı algısı doldurur. Din varlığını evrimsel arızaya borçludur. https://t.co/RlmlvTs6Ct'". *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/710793597134741504

Aklın Gözü. "'Bozulan beyinler benzer davranırlar ve bulundukları kültürden etkilenirler. Cin,melek,Tanrı,peri .. görürler(sanrı),onlarla konuşurlar.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/874612250727899136

Aklın Gözü. "'Böyle bir Tanrıyı ancak deistler sahiplenebilir, İslamın Allah'ı noksanlardan, eksiklerden münezzehtir, herşeyi zaten bilir. Öğrenmez !'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/904969515188019200

Aklın Gözü. "'Covid-19 salgınıyla birlikte, neden arapça tekerleme ezberlemiş çocuklar yerine, doktor, hemşire ve diğer sağlık personeli yetiştimemiz gerektiğini şimdi anladınız mı?'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1241806629324062720

Aklın Gözü. "'Din adamlarının tarihin her döneminde kötülerin yanında saf tutmalarını düşünmelisin. Din yekünde her zaman kötünün yanında olmuştur.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/874879466866126850

Aklın Gözü. "'Din kötülüğün bir maşasıdır. Gerçek bilgiyi ve iylliği sunma şansı da yoktur. İnsan haklarına saygılı bir din, kendi ayağına sıkar, yok olur'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/874879750497546240

Aklın Gözü. "'Dindarlık ile Zeka arasında negatif korelasyon vardır.Zeka düşükse,dindarlık yüksektir.Bkzn: https://t.co/Ozlu1ywBGh'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/734605134190219264

Aklın Gözü. "'Dinler kötülükleri cezalandırma ve kötülükleri engelleme adına insanlarda oluşacak uyanmayı geciktirir, yatıştırır ve yok ederler.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/874862497970499586

Aklın Gözü. "'Din/Tanrı fikri, apandis gibi, 20 yaş dişi gibi, evrimsel bir arazdır. Homo sapiens inanmaya yatkın bir halde doğar https://t.co/RlmlvTs6Ct'". *Twitter*. Erişim 19 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/890327212884414464

Aklın Gözü. "'Dünün inançları bugünün mitolojisi olduğu gibi,bugünün inançları da yarının mitolojisi olacaklar.Bugün nasıl ki Olymposta oturup yıldırımlar fırlatan bir Tanrımız yoksa,yarın da kendi yarattığını cehennemde yakıp,irinli sular içiren bir Tanrımız olmayacak!https://t.co/UaLj9HJL8h'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1068045841582211072

Aklın Gözü. "'Evrim,dine aykırı değil diye artık akılla alay etmeyi bırak.İnsanın özel 1 tasarım olmadığı ortaya çıktı, ol deyince olmadığımız da !'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/904722232651501568

Aklın Gözü. "'Herşeye gücü yeten bir Tanrıya iman etmek, insanı doğaya ve canlılara verdiği zararlara karşı duyarsız kılıyor. Sorumluluk hissetmiyorlar.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/898991422614847488

Aklın Gözü. "'Herşeyi kontrol eden 1 Tanrıya ve tüm evrenin merkezine insanı koyan bir dine inananlar, çevreye ve canlılara saygısı olmuyor malesef. https://t.co/4PVLeGq7ce'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/898990819646070784

Aklın Gözü. "'İbrahimi dinler Tanrının varlığı-yokluğunun önemini öyle abarttılar ki; bu dinleri bırakanların bazısı bu algı yüzden deist oluyorlar.'" *Twitter*. Erişim 24 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/840688876465344512

Aklın Gözü. "'İnananların IQ'leri daha düşüktür. IQ düşüklüğü ve inanç yumurta tavuktur. Düşük olduğu için inanırsın, inandıkça da düşer.'" *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/721667377570689024

Aklın Gözü. "'İnançlı bir evrimci olmayamacağı gibi evrimci ama inançlara saygılı bir bilim insanı da olamaz. Anlıyorum, konforun kaçsın istemiyorsun.'" *Twitter*.

Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/904723477478944768

Aklın Gözü. "'İnsanoğlu kırılgandır. Değişikliklere uyum saplaması için zamana ihtiyacı vardır. Eğer ki,büyük paradigma değişklikleri oluyorsa, zaman uzar'". *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/721343654963650562

Aklın Gözü. "'İslam akıl-mantık dini değildir, hoşgörüden anladığı, devletleşmeden önceki safhada, istemediklerine tahammül etmesidir.'" *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/760238685115846656

Aklın Gözü. "'İslam eski arap pagan dini ve yahudiliğin karmasıdır. Cuma,ilk olarak peygamberin büyük dedesi (Ka'b Bin Lüeyy) tarafından kıldırılmıştır'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/708168479006851072

Aklın Gözü. "'İslam kadim arap adetleridir. Bir kısmı Kur'an'da vardır, çoğu ise hadislerdedir. Hadis reddi, abesle iştigaldir. https://t.co/OleIYxX3fL'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/780008516887187456

Aklın Gözü. "'İslam nedir Görseli'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/862642562145947648

Aklın Gözü. "'İslamı uygulamaya kalkan bir müminle, mümin olmayanın beraber yaşama şansı yoktur. Bırakın artık saçmalamayı. Cihat islamın farzıdır.'" *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/760236328059625472

Aklın Gözü. "'Konuşan Muhammed, ama söylediği Allah kelamı ! Demek ki, Allahü Teala, Muhammed'in kendisi. Düz ve sade santık bunu gerektirmez mi?'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/726705994093449216

Aklın Gözü. "'Madem evrim yok, Cenaballah o maymunu neden yarattı ? Sırf seni yoldan çıkarmak için mi ?'" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/858719600497872896

Aklın Gözü. "'Makul ateist ve deist arasındaki Tanrı var/yok tartışması dostça argümanların çarpışmasıdır.5 sene sonranın hava durumunu tahmin yarışıdır.'" *Twitter*. Erişim 24 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/815176798807949313

Aklın Gözü. "'Müminler, nonteistler genellikle kendi bölgelerinde hangi din varsa onu eleştirirler. Etrafta hangi hastalık varsa,onla mücadele edilir.'" *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/839161240681340928

Aklın Gözü. "'Müminlerde bu konuya fazla takılırlar. Kullanmaya müsayit bir din/dindarlar olduktan sonra elbet biri bunu kullanır https://t.co/cI92KjAvt7'".

Twitter. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/759071517292523520

Aklın Gözü. "'Müslüman hile yapmaz. Onunkinin adı farklı olur. Müslüman hile-i şeriyye yapar.'" *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/854334850521870336

Aklın Gözü. "'Ortalama İslam Evrimi rededer, sizlerin aykırı fikiriniz, İslamı bağlamaz. Şeriat geldiğini de sizi de asarlar. https://t.co/whNailXmaZ'". *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/723879328904282112

Aklın Gözü. "'Peygamberler şehri Urfa'da kaçak elektrik kullanımı %75 civarında iken, dünyada ateist oranı en yüksek ülkelerden biri olan İzlanda'da bu oran %2 'dir. Bknz: https://t.co/iqT0KvrO8m'". *Twitter*. Erişim 19 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1022607863544532992

Aklın Gözü. "'Sadece Muhamed değil, eğer yaşadılarsa (ki çok şüpheli bu), anlatılan hikaye kahramanları İbrahim,Musa,İsa,Pavlus,Joseph Simith'in de psikotik rahatsızlıkları olduğu düşünülüyor. Bknz: https://t.co/d7EUSixCVm Tabi saygı tabi. Kiliselere saygı duyulsaydı, dünya hala düzdü!'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1031997126656634880

Aklın Gözü. "“Sürügenlerde ve kedilerde de olan 3. göz kapağı,insanda da gelişmemiş olarak vardır.Tüm canlılar benzer alt yapıları paylaşırlar.Evrimi reddetmek için kör cahil olmak gerekir.İslamcılar 10 yıla kalmaz,"Evrim Kur'an'da zaten var"yalanını iyice geliştirirler,çalışmalara başladılar.”". *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/1078372781878886400

Aklın Gözü. "'Tanrılar zihinlerde yaşar. Öldürürsek, ölür. Tüm maskulenlik, güç budalalığı gerçekte çok zayıf olmasındandır. Tanrı sadece bir fikirdir.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/793707817291112449

Aklın Gözü. "'Teist ise Deist'in arkasına saklanmıştır.Elinde şizofren İbrahim'in bıcağı vardır, atası gibi, ikisini de kesmek için sürekli bıçağını biler'". *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/815177600243011584

Aklın Gözü. "'Temeli inanan-inanmayan ayrımına dayalı dinlerin,iyi İnsan olma vaadi zaten gülünçtür. İyilik dinlerin görünen dış kabuğudur, içi kötülüktür'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/874878522866753537

Aklın Gözü. "'Teorik Tanrı, Allah değildir. Allah da Teorik Tanrı değildir. Teorik Tanrı, çok daha komplike bir kavramdır. Allah avam işidir.'" *Twitter*. Erişim 15 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/734095911513665537

Aklın Gözü. "'TIKLA ("Ben çok zekiyim" diyenlere Özgürlük Reçetesi. Kısaca İslam bir zihin kapanıdır. Binyıldır onbinlerce teorisyen İslamın söküklerini dikmekle meşgul. Fazla uzatmayacaksın 3-5 saçmalığı kavradıktan sonra atıp

bırakacaksın. Aksi takdirde çabaladıkça dibe batarsın)'". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/942372265295056896

Aklın Gözü. "'TIKLA (Deistlerin Tanrısı, Yehova,God,Allah mıdır? Bir Tanrı varsa bile, bu Tanrının adı neden arabın puttan devşirme ilahı Allah olsun ki ?)'". *Twitter*. Erişim 24 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/933252598588612608

Aklın Gözü. "'TIKLA (İslamın Arabındır, Yersen Irkçılık Yoktur ama Duaları Bile Arapça Etmen Gerekir)'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/846282746574049280

Aklın Gözü. "'TIKLA (İstediğin kadar zorla, evrim İslama aykırıdır)'". *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/910482568004423680

Aklın Gözü. "'TIKLA (Muhammed Mekkeli Müşrikti, İbrahimi Dini Bir Yalandır, Hacetül Esved paganlıktan kalmadır)'". *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/862290044987609089

Aklın Gözü. "TIKLA (Seni onbinyıllık masallarla kandırmışlar, konuşmayı bırakıp bizleri okursan, özgürleşeceksin)". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/846609130546774016

Aklın Gözü. "'TIKLA (Tanrı varsa bile, adı Allah değil. Allah, 7.yy arap putu olan El-İlah'ın modifiyesidir)'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/848112059078373376

Aklın Gözü. "'TIKLA (TRnin en büyük problemlerinin altından İslam çıkar)'". *Twitter*. Erişim 30 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/884425382585409536

Aklın Gözü. "'Ve pes dedirten Meal Oyunları.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/786903687201431552

Aklın Gözü. "'Yavrularımıza seküler eğitim vermeliyiz, imamları okullardan uzak tutmalıyız. Onulmaz hasarlar bırakıyoruz. https://t.co/C1JHguRX7R'". *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozu/status/710747351057620993

Aklın Gözü (Yedek). "Aklın Gözü (Yedek)". *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/aklingozuyedek

Ateist Bakış. "Prof. Celal Şengör - Kendimi Bildim Bileli Ateistim". *Youtube*. Yayın Tarihi 15 Mayıs 2016. https://www.youtube.com/watch?v=xoPx2_408rU

Ateist Official. "'Din kötü insanlara iyi şeyler yaptırmaz aksine iyi insanlara kötü şeyler yaptırır.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/Ateist0fficial/status/1272251041917132801

Ateist Official. "'Ülkeyi islami usullere göre ganimet yapıp en sonunda da yok edecekler sanırım.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/Ateist0fficial/status/1461620438145150978

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. "TANRIYI ARAMAK - Bunlar Ateist! - 3.24 - Doç. Dr. Enis Doko, Taner Beyter". *Youtube*. Erişim 28 Mart 2021. https://www.youtube.com/watch?v=CITq9s0lAOI

Ateizm Derneği. *Twitter*. Erişim 29 Ekim 2020. https://twitter.com/Ateizm_Dernegi

Ateizm Derneği TV. *YouTube*. Erişim 29 Ekim 2020. https://www.youtube.com/channel/UCYUQGZqCTi_iPeLuDEgS1tg

Ateizm Derneği, Ateizm Derneği Resmi Sitesi. "ZORUNLU DİN DERSİ 2021-Bunlar Ateist!-2.56 -Av. Tuba Torun, Ahmet Balyemez". *Youtube*. Erişim 29 Ekim 2020. https://www.youtube.com/watch?v=CStDAVXvzQM

Bilmediğini Bilen. "'"Dinler ateşböcekleri gibidir: Parlayabilmek için karanlığa gereksinim duyarlar. Tüm dinlerin koşulu yaygın olan belirli bir derecede cehalettir ki sadece bu havada yaşayabilirler ancak." -Arthur Schopenhauer'". *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/Bilmedigini_Bil/status/1376443604571451392

Bilmediğini Bilen. "'"Tanrı'yı ilk insanların hayal gücü, ölüme karşı bir silah olarak icat etti." -Hans Abendroth.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/Bilmedigini_Bil/status/1436607186784985089

Doruktaki Beyin. "'0. Allah'a inanın kalbi doğruya iletilir çelişkisi;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/841017069223198720

Doruktaki Beyin. "'0. Aynı ayette Allah ve Biz çelişkisi;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/857570725187784705

Doruktaki Beyin. "'0. Bir yalanın çöküşü; Cahiliye dönemin de kadın;'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/867366992839401472

Doruktaki Beyin,. "'0. Bu büyük hata Kuran'ın insan eseri olduğunun en net kanıtıdır;'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/847464545568174080

Doruktaki Beyin. "'0. Cahiliye dönemi kadının boşanma hakkı;'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/839260066847027201

Doruktaki Beyin. "'0. Cehennemlikler ne yiyecek.? Yine çelişki,yine karmaşa;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/882370996543639553

Doruktaki Beyin. "'0. Çelişkili ve hatalı ayetler silsilesi;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/853365228725313537

Doruktaki Beyin. "‘0. Çift kalpli vatandaşın tek başına Dini tarihe gömmesi;’" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/836717030648733697

Doruktaki Beyin. "‘0. Diğer Dinlere üstünlük çelişkisi;’" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/850083761010216961

Doruktaki Beyin. "‘0. Dinler ve Psikolojik travma;’" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/836382836093554689

Doruktaki Beyin. "‘0. Ekolojik çeşitlilik yaratılış masalını çürütüyor;’" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/842841707158945793

Doruktaki Beyin. "‘0. Güneş Kuran’a göre Dünya da bir çamura batıp,çıkar;’" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/838184012250230784

Doruktaki Beyin. "‘0. İslam kadını yüceltmiştir palavrası;’" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832724515335450624

Doruktaki Beyin. "‘0. Kötülük kimden gelir çelişkisi(Böyle çelişki yok);’" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/886610907824095238

Doruktaki Beyin,. "‘0. Kuran Allah’ın sözleri deniyor. Oysa bu ayette resulün sözüdür deniyor;’" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/959544816047722496

Doruktaki Beyin. "‘0. Kuran yalnızca Arap kavmine indirilen bir kitaptır;’" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/870066473359876097

Doruktaki Beyin. "‘0. Kuran’da bahsedilen insanların ve diğer canlıların yaratıldığı su,döldür. Enbiya 30’un kökeni. Su üzerinden Kuran’da Evrim arama gafleti. Kuran’da insanın nelerden yaratıldığı ve bunlar arasında çelişki olup olmadığı konuları;’" *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/965931218880684032

Doruktaki Beyin. "‘0. Kuran’da ki bir çok ayet,eski Arap şairlerinin şiirleriyle benzeşiyor;’" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/987452732998148096

Doruktaki Beyin. "‘0. Kuran’da ki toprak çelişkileri;’" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/876886064350334983

Doruktaki Beyin. "‘0. Kuranın değiştirildiğine günümüzden(yakın geçmişten) en net kanıt;’" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/875492987907842049

Doruktaki Beyin,. "'0. Muhammed yetki bakımından Allah ile eşit şartlara sahiptir;'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/843193109358002176

Doruktaki Beyin. "'0. Muhammed,Ayşe ile 6-9 yaş arasında evcilik mi oynadı.? Aralarında herhangi bir cinsel aktivite olmadı mı.?'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1020413857532084225

Doruktaki Beyin. "'0. Oyun ve eğlence çelişkisi;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/849044171780493312

Doruktaki Beyin. "'0. Sadece sekiz çift hayvan yaratılmış,tabu can çekişiyor;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/856283824115900417

Doruktaki Beyin. "'0. Sırt ile kaburga kemikleri arasından çıkan Döl;'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/838192602310717442

Doruktaki Beyin. "'0. Yaz aylarında çocuklarınızı cemaatlere kaptırmayın;'" *Twitter*. Erişim 27 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/866407455374413826

Doruktaki Beyin,. "'1. Muhammed Kuran'ı yazarken kendisini de,her bakımdan garanti altına almayı ihmal etmemiştir.'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/843193497574424577

Doruktaki Beyin,. "'1. Pasivize olmuş bir insanın fişe takılı beyin ölümü gerçekleşmiş hastadan farkı yoktur.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/856915315250393093

Doruktaki Beyin. "'1- Pek tabiki kadın sadece İslam da değil,diğer pek çok dinde de ağır şekilde aşağılanmış,şiddet görmüş ve toplumdan dışlanmıştır.'" *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832740716098973697

Doruktaki Beyin,. "'1. Sürekli duyduğumuz bir cümledir; "Kuran asla değiştirilemez. O, Allah tarafından korunmuştur" Peki bu iddianın gerçeklik payı var mıdır.? Bunu dile getirenlerin kaçı Kuran ve Kuran tarihi hakkında bilgi sahibidir.? İşkembeden sallayarak Din savunması yapılmaz.!'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/963190073398349824

Doruktaki Beyin. "'5. Yaratılış mitine göre tüm canlılar aynı anda yaratılmıştır. Bunu; "Bir işin olmasını dilerse ol der oluverir" ayetide açıkça ortaya koyar'". *Twitter*. Erişim 29 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/842843305545252868

Doruktaki Beyin. "'6. Arap şairlerinin edebi terimleri ve dili kullanma biçimleri olduğu gibi kopyalanıp Kuran'a geçirilmiş. Yiyiyorsa bu kitabın benzerini getirin diye posta koyanlar,evvela bu kitabın neden oradan,buradan çalıntı bir çok ayet

barındırdığını irdelesinler.’” *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/987453904723021824

Doruktaki Beyin,. “‘7. Sonra hapse tıkılırlar burunları sürttürülür,daha sonra çaresizce bu emri kabul edip kendilerine ait olan o iki Kuran mushafını meydanda yakarlar. Neticede arkasında Devlet erki olan Asım’ın mushafı yaygınlaştırılır. Bu yüzden günümüzde Asım mushafı ağır basar.’” *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/963191233429561344

Doruktaki Beyin. “‘8. İstediği gibi ülkeler arası dolaşıp ticaret yapma hakkına sahipti. Muhammed’in eşi Hatice buna,en bariz olan örneklerdendir.’” *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/867370441127718912

Doruktaki Beyin. “‘10. Al gör; “Miras konusunda, Allah çocuklarınız hakkında şöyle emreder: Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir” (Nisa suresi 11)’”. *Twitter*. Erişim 01 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832729406896353283

Doruktaki Beyin. “‘12. Kuran da geçen Sebe Melikesi (Neml 22-24) eski Arap sultanıdır. Arap kaynaklarında da Belkıs olarak geçer.’” *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/867373010910662656

Doruktaki Beyin. “‘15."Eğer iki erkek yoksa rızanızlabir erkek ve iki kadın gerekir. Bu kadınlardan biri unutursa ötekisi ona hatırlatsın diyedir”.(Bakara 282)’”. *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832731146580471808

Doruktaki Beyin,. “‘16. Ebu Davud bu kitabında sahabelerin bile farklı mushaflara sahip olduklarını,bu durumun sahabeler arasında kavgalara sebep olduğundan bahsediyor. Başka alimlerin de musaflar arası farklılıklara dair eserleri mevcut.’” *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/963192952897056768

Doruktaki Beyin. “‘17. Erkeğin boşanma hakkı vardır,ama kadın konusunda bunun esamesini bile bulamazsın kitapta;’” *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832731951802900480

Doruktaki Beyin. “‘17. Orta düzeyde zekaya sahip,kafası Din zırvalıklarıyla fazla meşgul etmemiş olan hiç bir birey,bu tür tepkiler vermez.’” *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/836388714410557440

Doruktaki Beyin. “‘20. “Size helal edilen kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikahlayın” (Nisa/3) Bu nasıl bir aşağılama yöntemidir.? Mümin kadın görüyormusun?’” *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832733245976371200

Doruktaki Beyin. “‘30. Ey kadın sen bu dine göre uğursuz bir varlıksın; “Uğursuzluk; kadında, evde ve attadır.” (Buhârî, Nikâh 17; Müslim, Tıb 116).’” *Twitter*.

Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832737174718078978

Doruktaki Beyin. "'32. Ey kadın senin bu dinde zırnık kadar bile değerin yok; "İşlerini bir kadına bırakan topluluk asla felah bulamaz." (Buhârî, Meğâzî, 82)'". *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/832737928992264192

Doruktaki Beyin. "'Beynin amigdala bölgesi hayatta kalmayı ve yaşamı devam ettirmeye programlı bir bölgedir. Eğitimsiz cahillerde bu bölge baskındır.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/882364219735322624

Doruktaki Beyin. "'Bizi günden güne eriten tek şey,gerçeği haykırmak yerine kabuğumuza çekilip sessizliğe gömülmektir.'" *Twitter*. Erişim 25 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/835580742793056256

Doruktaki Beyin. "'Bu açıdan bakıldığı zaman ülkemizde hala verilmekte olan "Din Kültürü" dersinin sonunda ki kültürün, mevcut erk tarafından hala kaldırılmamış olması, oldukça ironiktir. Çünkü Din kültürü dersinde,dinlerin kültürel tarihini anlatmak yerine, İslam dininin borazanlığı yapılıyor.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1208173698055839749

Doruktaki Beyin. "'Deizm iki prangadan birisi olan dini koparmaktır. Dinlerden doğmuş olan diğer prangayı,yani tanrıyı koparamadığı için,dinlere ateizmden daha uzak olduğu fikrine kesinlikle katılmıyorum. https://t.co/VKP9DALgGF'". *Twitter*. Erişim 24 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1066105199155134464

Doruktaki Beyin. "'Deprem senin için bela,Japonlar için ise sıradan bir sallantıdır. Cehalet sebebiyle başına her gelene bela diyorsun. Bunun ilacı bilgidir.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/883111012236447746

Doruktaki Beyin. "'>> Sorsan kalu beladan beri müslümanız derler. Her bebek müslüman olarak doğar derler. Halbuki peygamberleri Muhammed,40 yaşına kadar iman nedir,kitap nedir bilmeyen yoldan çıkmış birisiydi. Bunu bizzat Kur'an dile getirir;'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1101968838218969088

Doruktaki Beyin. "'Her şey bir yana,bu açıklama çocuklar için bir korku öğesi,psikolojik bir darbedir. Hiç bir çocuğu hayali figürlerle korkutmaya,psikolojisini bozmaya hakkınız yok.! Ne 1400 yıl öncesinin çölünde,ne de Ortaçağ'da yaşamıyoruz. Burası da kabile devleti değil! https://t.co/I8o66YPAGn'". *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1071187653255684101

Doruktaki Beyin. "'İslam,girdiği beyni ve toplumu her açıdan tarumar edip çöküşe sürükleyen,kandan ve nefretten beslenen bir hastalıktır. Dünya'da,55 küsür İslam ülkesine bakarak bu ilkellik,geri kalmışlık ve barbarlık çok net görülür. Mücadele etmeyelim de seyir mi edelim? https://t.co/f7dt7QcHgn'". *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1088798263149498370

Doruktaki Beyin,. "'İslamiyetin karma bir Din olduğunu her zaman vurguluyoruz. Gün geçmiyor ki Kuran'da ki ayetlerden birisinin daha Sümer,Babil,Tevrat,İncil vs. kaynaklarıyla benzeştiğini görmeyelim. Muhammed ne duyduysa,ne öğrendiyse hepsini karman,çorman kitabına eklemiş. İşte bir örnek daha;'" *Twitter*. Erişim 31 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/991804001296568320

Doruktaki Beyin. "'Kim demiş zorunlu Din dersi kaldırılsın diye.? Kaldırırsan toplumu nasıl aydınlatacaksın.? Zorunlu olan herşeye karşı olsam dahi,Din dersini istisna olarak görüyorum. Kur'an'ın türkçesi,en azından lise dönemi bütün okullarda zorunlu Din dersi olarak okutulmalı.'" *Twitter*. Erişim 26 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1085916695577878528

Doruktaki Beyin. "'Kültür, insan toplumları tarafından üretilip sürekli ve zorunlu değişime tabi olan bir faktördür. Tıpkı doğada ki her şey gibi. İnsan toplumlarına ait bütün kültürler değişerek evrim geçirmiştir ve geçirmeye devam ediyor. Din dediğimiz olgu da bu kültürün bir parçasıdır.'" *Twitter*. Erişim 28 Mayıs 2022. https://twitter.com/ilkadimokumak/status/1208172629288529921

Doruktaki Beyin, "Doruktaki Beyin". *Twitter*. Erişim 29 Ekim 2020. https://twitter.com/ilkadimokumak

Eski Müslüman. "'20 yaşına kadar hiçbir çocuğa din pompalamayın da görelim kaç tane çocuk müslüman doğuyormuş.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1464173955888173058

Eski Müslüman. "'Ben bir "kafirim". Çünkü kendi yarattığı kullarla ağız dalaşına giren, tehdit, hakaret ve küfür eden bir tanrıya inanmıyorum. Köleliği, adaletsizliği, zulmü normalleştiren bir tanrıya inanmıyorum. En son 1400 yıl önce konuşup peygamber ölünce sesi kesilen bir tanrıya inanmıyorum.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1512140753383968775

Eski Müslüman. "'Bu adamların hepsi potansiyel AKP potansiyel Taliban. Şimdi güçsüzler diye sesleri bu kadarcık çıkıyor, gücü ele geçirince hepsinin ne olacağı apaçık ortada. Referansı İslam olan partiden özgürlük refah birlikte yaşama çıkmaz.'" *Twitter*. Erişim 02 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1523194386976190464

Eski Müslüman. "'Cemaatler demokrasiye entegre olacakmış, İslami ideolojiyi bilmeyince böyle ahmakça yorumlar yapıyorlar. İran'da, Arabistan'da, Afganistan'da da Kemalizm yüzünden mi entegre olamadılar. Tam aksine,

Kemalizm olmasaydı bugün TR'de ne cumhuriyet ne demokrasi olurdu.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1481333595390291977

Eski Müslüman. "'Çünkü İslamcılara göre ele geçirilen yerlerdeki malları (yani vergilerimizi) yağmalamak İslam hukukuna uygundur. İslam bir yağma dinidir.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1490299034623479810

Eski Müslüman. "'Dinin olduğu yerde sadece kulluk kölelik ve sömürü vardır. Sizi görünmez bir varlığa taptığınıza inandırırlar, halbuki bu görünmez varlık sadece araçtır, siz aslında onlara ve onların çıkarlarına taparsınız. Sizler onlar için harcanabilir kölelersiniz, başka hiçbir şey değil.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1287352646978940928

Eski Müslüman. "'Dinler tek ve büyük bir darbeyle değil, milyonlarca arının sokmasıyla yok olacaktır. İşte bizler o arılarız.'" *Twitter*. Erişim 19 Mayıs 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/779648108833767424

Eski Müslüman. "'İslam'da sopa cezası bizzat Kuran'da yazar. İnsanlar açıp okumadığı için bunların dinle alakası olmadığını zannediyorlar. Bunların dinle alakası var, senin dinle alakan yok tatlısu müslümanı kardeşim.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1517935326483918848

Eski Müslüman. "'Müslüman bilim adamı.'" *Twitter*. Erişim 03 Haziran 2022. https://twitter.com/EskiMusluman/status/1485236476204011522

Evrim Ağacı. "Celal Şengör Neden Ateist Olduğunu Açıklıyor - Celal Şengör Anlatıyor!". *Youtube*. Erişim 25 Ağustos 2021. https://www.youtube.com/watch?v=f2mp4LQdBtE

GİG TV İbrahim. *Youtube*. Erişim 29 Ekim 2020. https://www.youtube.com/channel/UCvPivdSta1Z2t2dTiP7gr5Q

EK

Ek 1: İncelenen İnternet Sitelerinin Ziyaretçi/Makale Tıklanma Sayıları ve İncelenen Sosyal Medya Hesaplarının Takipçi Sayıları

İncelediğimiz İnternet Siteleri	**Ziyaretçi / Makale Tıklanma Sayıları**
Pozitif Ateizm (pozitifateizm.wordpress.com/)	1.176.798 bin ziyaretçi sayısı
Turan Dursun (turandursun.com/turan-dursun/turan-dursun-makaleleri)	14.599 makale tıklanma sayısı
İncelediğimiz Sosyal Medya Hesapları	**Takipçi Sayıları**
Aklın Gözü (@aklingozu)	145.7 bin takipçi
Doruktaki Beyin (@ilkadimokumak)	26.8 bin takipçi
Bilmediğini Bilen (@Bilmedigini_Bil)	13.6 bin takipçi
Eski Müslüman (@EskiMusluman)	27.8 bin takipçi
Ateist Official (@Ateist0fficial)	18.7 bin takipçi

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Saliha VİDİNLİOĞLU	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat Fakültesi
Bölümü	İlahiyat
Makale ve Bildiriler	
1. Vidinlioğlu, Saliha , Terzioğlu, Hülya . "Ateizm Savunucusu Sitelerde Din Karşıtı Bazı Argümanların Analizi 'pozitifateizm.wordpress.com', 'ateizm.blogspot.com' ve 'ateistmedya.wordpress.com' Örnekleri". Kader 19/1 (Haziran 2021):55-77.	